Henriette Yvonne Stahl

fratele meu, omul

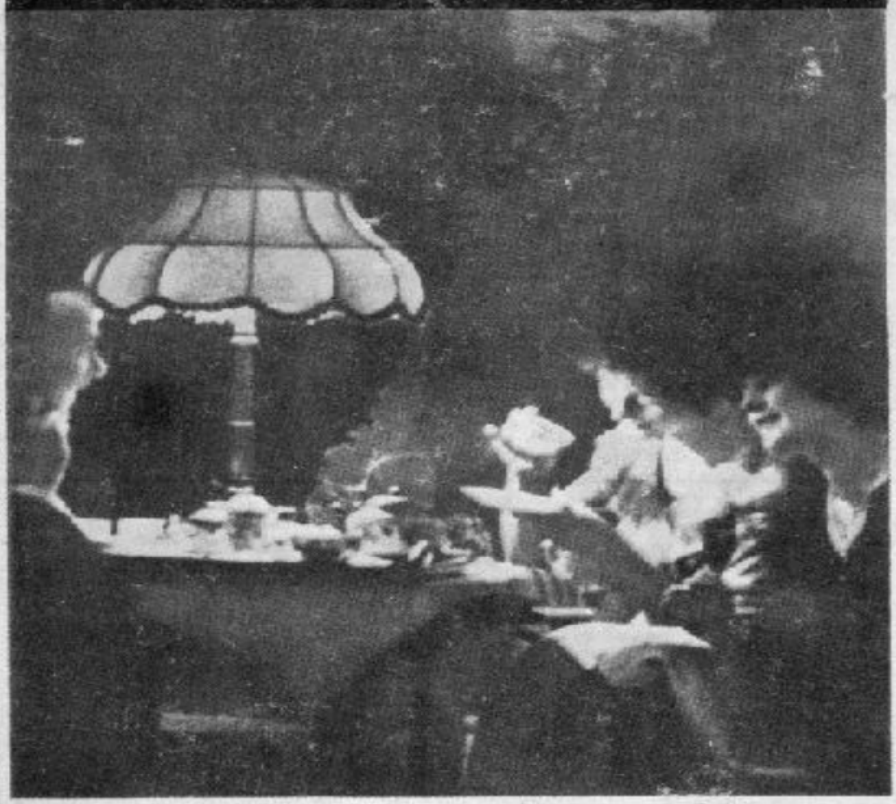

Editura Minerva

Henriette Yvonne Stahl

FRATELE MEU, OMUL

– ROMAN –

cu o prefaţă de CRISTIAN MORARU

Editura MINERVA
Bucureşti, 1989

Ilustraţia copertei: Dan Stanciu

Textul volumului de fată este reprodus după ediţia:
Henriette Yvonne Stahl – Fratele meu, omul,
Bucureşti, Editura Minerva, 1973 (seria „Ne varietur”).

———————————

Corectură [V1.0]: aprilie 2018

———————————

PREFAŢĂ

Fără a constitui ceea ce îndeobşte se numeşte un „caz”, Henriette Yvonne Stahl reprezintă o situaţie specială în literatura română a acestui secol. Tipologic, din punct de vedere istorico-literar şi chiar valoric, „clasarea” acestei autoare suficient de interesante pentru a „provoca” reacţiile criticii dintotdeauna nu s-a produs. Elogiată din primul moment de Ibrăileanu **[1]** pentru examenul „obiectiv”, lipsit de inutile ornamentări, al lumii rurale, primită apoi prompt şi încurajator de critici altminteri nu foarte dispuşi la omologări formale, Henriette Yvonne Stahl a beneficiat deopotrivă de atenţia analitică a criticii postbelice. Autoare a unei opere nu extrem de întinse, dar acumulându-se totuşi relativ ritmic de-a lungul a şase decenii **[2]**, ea nu a ocupat încă ferm o „căsuţă” a sa în tabloul mendeleevian al prozei româneşti (căci, desigur, ea este în primul rând o prozatoare, mai precis o romancieră, deşi a publicat şi epică de dimensiuni mai limitate). Evident, instalarea într-o asemenea „căsuţă” nu poate fi aproape niciodată constatată cu deplină exactitate. Şi, apoi, „fixarea” unui scriitor, fie la nivelul receptării critice „calificate”, fie la cel al gustului public, nu se produce la o dată precisă, nu este nici pe departe un fenomen ireversibil şi, mai ales, nu apare tuturor în aceeaşi lumină. Constaţi totuşi că, odată încheagată şi chiar încheiată, cuprinsă deja de conul de umbră ce urmează intrării multor autori în postumitate, literatura Henriettei Yvonne Stahl nu şi-a trasat acel spaţiu propriu, mai mare sau mai mic, în domeniul prozei noastre. După moartea scriitoarei (1984), raportările critice s-au diminuat, contribuind la permanentizarea unei stări de incertitudine ce ameninţă poate să se fixeze, cu timpul, într-o politicoasă indiferenţă. Nu trebuie însă, insist, scăpat din vedere faptul că exegeţii nu au trecut decât în câteva situaţii dincolo de etapa cronicii literare. De asemenea cu unele excepţii **[3]**, ei nu au încercat evaluări globale. Iată de ce nu a fost posibil un „consens”, fie el şi provizoriu, fie el obţinut în urma unor dispute şi servind ulterior eventual drept „acoperire” pentru „clasarea” unei venerabile prozatoare la unul din nivelele mai puţin onorante ale ierarhiilor în vigoare. Sigur, nu poate fi sperat acest lucru în câteva pagini şi mai ales într-o discuţie centrată asupra unuia dintre romanele Henriettei Yvonne Stahl. Mai ales că un consens implică o confruntare de poziţii, ceea ce actualmente nu există şi, lăsând de-o parte unele intervenţii critice interbelice, nu s-a întâmplat nici la data apariţiei primelor cărţi. O reluare serios abreviată a unor fapte nu este, de aceea, inutilă, în încercarea de elucidare a unei situaţii, cum spuneam, triplu „provocatoare”, în măsura în care, axiologic, tipologic

şi istorico-literar, contactul cu opera nu-ţi dă senzaţia (liniştitoare pentru orice critică) a păşirii pe un teren ferm, consolidat, demarcat.

Într-adevăr, provocatoare a apărut proza scriitoarei de la bun început. Reacţia încurajantă a lui Ibrăileanu se explică tocmai prin impactul romanului de debut, prin coerenţa unor „structuri de apel" care au găsit la criticul *Vieţii româneşti* un mediu de rezonanţă favorabil. Ce-i drept, acesta a „selectat" din cartea debutantei elementele ce conveneau unei anumite viziuni poporaniste asupra universului ţărănesc. E adevărat, „obiectivitatea" autoarei era, indiscutabil, o calitate certă ce merita salutată, mai ales că „martora" naratoare, cea care relatează drama Voicăi, apărea ca o fiinţă sensibilă, predispusă la recluziuni livreşti şi trăiri intense, în mijlocul unui brutal decor de vacanţă (şi trebuie spus de pe acum că eroinele Henriettei Yvonne Stahl vor îmbina întotdeauna gracilitatea, feminitatea suavă, intelectualitatea şi chiar un anume rafinament inefabil cu o reală forţă interioară, cu capacitatea de a suporta – şi chiar provoca – situaţii dintre cele mai tensionate). Numai că acea obiectivitate era mult mai puţin interesată de „zugrăvirea mediului", de cartografierea conştiincioasă, cu tuşe naturaliste, polemice, a unei lumi dure, conflictuale (iar când se va manifesta, din circumstanţe conjuncturale, un asemenea interes, în ediţia din 1966, rezultatul nu va fi dintre cele mai convingătoare). Trăsătură care de asemenea se va menţine şi chiar intensifica, „detaşarea", „obiectivitatea"**[4]**, stilul economic, rece, consemnativ, fără complicaţii retorice, se vor aplica unui conţinut psihic şi mult mai puţin decorului în care se manifestă acest conţinut. În plus, încă de pe acum, „obiectivitatea" se va traduce într-o proză cu vagi tente behaviouriste: sunt înregistrate, cu precădere, gestul, comportamentul ades intempestiv, impulsul caracterizant, reacţia psihică şi nu atât *procesualitatea* complicată, lăuntrică, din spatele acestora. Conflictele există, fireşti, şi sunt tot de natură psihologică. Dar prozatoarea se va mulţumi (e un fel de a spune) să le enunţe. Să le determine palierul mental, voliţional, afectiv, conştient sau infraconştient la care ele acţionează. Ea nu se va pierde în lungi despicări ale firului în patru, pretins „analitice" şi care au putut provoca tratarea de către unii critici a literaturii psihologice drept „pisălogică". Romanele Henriettei Yvonne Stahl se anunţă încă de pe acum, drept foi de observaţie clinică, notând alert evoluţia pacientului şi hazardându-se mai puţin în ipoteze etiologice. Bineînţeles, explicaţiile vor apărea şi ele. De regulă, însă, acestea survin spre final şi sunt imediat valorificate etic, problematizate, extrase din contextul pur psihic pentru a primi o soluţie la nivel intelectual (dar care poate fi nu atât propriu-zis intelectuală, raţională, cât iraţională, atingând soluţii creştine, în spirit dostoievskian, sau chiar oriental). Oricum, ceea ce ar trebui reţinut pentru moment este

faptul că, într-o ambianţă comună literaturii poporaniste şi chiar sămănătoriste (v. schiţele lui C. Sandu-Aldea, de pildă), Henriette Yvonne Stahl întreprinde, cum spunea Pompiliu Constantinescu **[5]**, o „anchetă psihologică", „creionând" prin urmare „reale categorii psihice". Este, în fond, ceea ce romanciera va face necontenit de aici înainte, chiar dacă într-un decor citadin. Şi cum nici acesta nu va conta prea mult în economia artistică a cărţilor ce vor veni (decât cu mici excepţii), nici geografia rurală a *Voicăi* nu va rămâne decât ca scenă a unor violente confruntări instinctuale (în principal aceea dintre obsesia funciară a protagonistei, adevărat omolog al lui Ion, şi încăpăţânarea autocrată, de stăpân al pământului, dovedită de Dumitru, soţul eroinei). Într-adevăr, conflictul „categoriilor psihice", nu atât al unor indivizi, cât al unor tipuri dominate de impulsuri profunde, abisale chiar, este ceea ce marchează extrem de acut o asemenea literatură. De aceea, preocuparea centrală, de la început afirmată şi consecvent menţinută, are în vedere un *orizont inter-subiectual* abscons, relaţiile tulburi dintre inşi marcaţi de pasiuni şi porniri individualizante extreme, nu „observaţia socială". Câtă este, şi cu precădere în prozele mai scurte, interesate de „medii", aceasta reiese indirect. După cum tot indirect reies raportările eului individual la cel colectiv şi la lume în general, de unde şi posibile indicaţii referitoare la „filosofia de viaţă" a personajelor (atâta vreme cât autoarea însăşi nu o expune, limpede, ca pe o morală de regulă amendabilă, oricum ameliorabilă în urma unei „iluminări", spre final).

Problemele de ordin istorico-literar la care făceam aluzie şi care tind să se localizeze pentru moment într-o zonă de ideologie culturală, iată, deja apar, sub forma unui interesant paradox, e drept, mai greu sesizabil. Sprijinită de cercul poporanist (publicată şi prezentată de Ibrăileanu, remarcată de Sadoveanu **[6]**), Henriette Yvonne Stahl elaborează încă de la prima carte o literatură de indiscutabilă filiaţie modernistă ale cărei trăsături se vor preciza tot mai mult, pe linia inaugurată în *Voica*. Derutantă, „inspiraţia rurală", filtrată totuşi printr-o perspectivă eminamente urbană, analitică, intelectuală, aceea a naratoarei-personaj martoră la evenimentele relatate, a putut abate atenţia de la specificul unei arte epice care adoptase preocupări, instrumente şi câmpuri de investigaţie moderne. Bineînţeles, nu e aici locul cel mai potrivit pentru a defini modernismul, fie şi numai acela epic. Notând însă o anume radicalizare şi fixare a prozei Henriettei Yvonne Stahl, odată cu unele nuvele din *Mătuşa Matilda* şi mai ales cu romanul *Steaua robilor*, lucrul acesta trebuie făcut, fie şi printr-o schiţă sumară. Prin „radicalizare" trebuie înţeles în acest caz „îndreptarea autoarei spre sondajul psihologic" **[7]**. Acesta preexistă, fără îndoială, nuvelelor, numai că, aplicat asupra unor indivizi infinit mai complicaţi sub raport intelectual şi afectiv, manifestându-se în spaţii

citadine şi chiar internaţionale, are de prospectat adâncimi mai mari, iar discursul analitic poate prolifera pe suprafeţe mai întinse. De aceea, consecinţele sunt mai consistente sub raportul conţinuturilor interioare luminate dar cred că putem vorbi de extensia unor suprafeţe existente deja, la scară inferioară, în *Voica* (pentru a nu mai aminti latura instinctuală a comportamentului dovedit de eroii şi – mai ales – eroinele Henriettei Yvonne Stahl, afirmată în cartea de debut şi exploatată apoi permanent). Desigur, povestirile nu devin automat simple jocuri de umbre chinezeşti. Mai toate personajele au o identitate a lor, precisă, un trecut şi speranţa, chiar dacă tulbure, a unui viitor benefic. O distincţie totuşi se poate face. Anume aceea între cunoscutul text intitulat *La „Bătălia de la Port-Arthur*", apreciat până şi de Călinescu **[8]** (despre care nu se poate spune că ar preţui în chip deosebit proza Henriettei Yvonne Stahl), şi, să spunem, *Nu poate fi…* Primul circumscrie o zonă de inspiraţie specifică prin tradiţie realismului de tip Balzac (v. *La Maison du Chat-qui-pelote)* sau Zola *(L'Assommoir)*. Aici, modestul restaurant este, asemenea birtului, prăvăliei în genere etc., unul din „toposurile" proprii realismului pozitivist, cu tendinţă descriptivă şi caracterologică. Locul cu pricina este sesizat ca mediu ideal pentru studierea unor tipuri, pentru închegarea unei „atmosfere", a unor conflicte îndeobşte centrate în jurul banului. Familia, societatea, apoi, într-o stratificare bine studiată chiar dacă reprezentată preponderent prin pătura comercianţilor fără prea mare stare şi a clientelei lor similare, existenţa de zi cu zi a acestora – toate sunt uşor de surprins prin apelul la o asemenea convenţie literară, ideală, aş spune, în calitate de spaţiu privilegiat al intersectării destinelor. O lume pestriţă şi vociferantă în continuă mişcare, slujbaşi umili şi chiriaşi ce nu pregetă a-şi fructifica financiar tribulaţiile erotice prin contractarea unor căsătorii avantajoase, dar mai ales familia puternic individualizată pe tipuri a „domnului Tocle", patronul cârciumii, populează acest spaţiu, repet, cum nu se poate mai nimerit întrucât este susceptibil de a concentra un univers uman împreună cu micile şi marile sale drame. Mişcarea rapidă, un neistovit du-te-vino, o existenţă intensă, animată de ritmul comercial al locului unde se desfăşoară, nu ar fi fost mai nimerit plasate altundeva. Iar amintitele drame, de asemenea, se nasc şi se rezolvă în nemijlocită legătură cu viaţa cârciumii, mai precis cu substratul ei financiar. Din nou merită remarcat că scandalul erotic şi punerea la cale a unui mariaj aplanant prin stabilirea preliminară a unui acord pecuniar este un loc comun al realismului tradiţional. În *La „Bătălia de la Port-Arthur"* Evridichi, „domnişoara Ridiche", „sora „domnului Tocle", se lasă sedusă de un chiriaş isteţ, în urma căruia fapt va da naştere, cum spun copiii cartierului, unui „Ridic". La capătul unor tratative animate şi larmoaiante, nu fără scenele teatrale de rigoare, situaţia se va

rezolva printr-o căsătorie profitabilă tuturor. Rămâne însă, pentru „domnişoara Ridiche", senzaţia tulbure a inconfortului interior. Ceilalţi şi-au atins scopurile pe seama vieţii ei şi acum îşi savurează succesul. Ea, însă, continuă să fie străină într-o lume de care a fost tratată ca obiect indiferent al unei tranzacţii: „Singură domnişoara Evridichi distonează. De altfel, dumneaei niciodată nu a ştiut să se adapteze mediului. Într-o familie, fie ea cât de unită, întotdeauna se găseşte câte-un membru care să nu fie ca ceilalţi.

Palidă – «lămâie», cum îi zice cu obişnuitul spirit de observaţie domnul Tocle – domnişoara Evridichi tuşeşte, oboseşte. Poate o fi şi din pricina copilului pe care trebuie să-l poarte…

De câtva timp, i se pare că e din nou însărcinată. Înspăimântată, nu ştie cum să anunţe această boroboaţă a ei domnului Tocle. Cu ochii holbaţi, se uită ceasuri întregi la mititeii şi fleicile ce se frig.

Printre gard, copiii strigă la ea în cor, când o prind singură:

— Domnişoara Ridiche a făcut un Ridic! Domnişoara Ridiche a făcut un Ridic!…

Şi domnişoara Ridiche simte cu groază că o să mai facă unul."

Acest sfârşit de nuvelă este destul de interesant, în sensul că el nu propune o soluţionare a conflictului pe deplin în sensul cunoscut al realismului clasic. Personajul rămâne un „inadaptabil" dar e incapabil să-şi gândească situaţia. Comicul, cât există, e dublat de semnificaţii dramatice iar feminitatea eroinei, postura ei de victimă sunt oarecum private de compătimirea noastră integrală. Aceasta pentru că o anume incapacitate mentală, neputinţa de a *trăi* până la capăt suferinţa şi de a se elibera de limitele impuse, psihismul tulbure şi altele de acest fel împiedică constituirea personajului în victimă deplină. Persistă în jurul ei o aură de mister şi indecizie comună feminităţii Henriettei Yvonne Stahl iar lipsa unei soluţii epice nete, în epilogul textului, e de natură a menţine totul cumva la periferia limpidităţii realiste cu care ne-a obişnuit marea proză a secolului trecut. Controlul fluxului narativ ajunge astfel să conteze mai puţin (ca şi descripţiile exterioare), reflectorul fiind centrat pe psihologia nebuloasă a eroinei, dar, ca şi până acum, fără fastidioase imersiuni în profunzimile mentalului.

Mult mai ferm se pot face aceste afirmaţii în cazul celui de-al doilea text amintit. Insistând cu superioară atenţie asupra unui conflict erotic, *Nu poate fi…* renunţă cu brutalitate la butaforia realistă vie şi plauzibilă din nuvela anterior discutată. Psihicul complicat, capabil de trăiri totale, în registrul unei consecvenţe mergând până la obsesiv şi maniacal, subconştientul ce irumpe pentru a guverna un comportament cvasisomnambulic, automat – iată zonele cercetate acum cu o atenţie ca şi exclusivă. „Decorurile", detaliile exterioare contează tot mai puţin.

„Acţiunea" se poate petrece oriunde **[9]**, „localizarea" ei este de

multe ori un gest arbitrar. În *Table d'hôte*, cârciuma lui Tocle este substituită de „pensiunea Sussmann", „loc" de asemenea clasic, populat cu figuri ce se reţin. Se reţine totuşi mai bine ceea ce pun în mişcare acele figuri şi care de regulă la Henriette Yvonne Stahl este o realitate interioară absconsă surprinsă în plină sau iminentă erupţie.

Toate acestea se adună şi clarifică în *Steaua robilor*, cartea ce stabileşte aproape definitiv tipologia romanescă ilustrată de aici înainte de Henriette Yvonne Stahl. Discutând-o, fie şi în trecere, majoritatea problemelor lăsate în suspensie de istoria literară (în ceea ce priveşte „locul" autoarei), dacă nu capătă automat o rezolvare, cel puţin pot fi aduse într-un concret mai fertil decât raportările critice curente, majoritatea circumstanţiale.

Respins în treacăt de acelaşi Călinescu, romanul s-a bucurat totuşi de atenţia şi chiar preţuirea comentatorilor vremii. Spirite prevenite şi rafinate precum (din nou) Pompiliu Constantinescu, E. Lovinescu, Ş. Cioculescu **[10]** sau Mihail Sebastian **[11]** s-au arătat interesate de noile soluţii aduse de romancieră unor probleme, am văzut, de dată mai veche. Cât îl priveşte pe ultimul, acesta vede în roman chiar un serios salt calitativ, deşi, dacă ţinem cont de cele spuse până acum, saltul (care poate fi, e drept, şi calitativ), constă mai ales în *fixarea* deplină a stilului şi sferei de interes, dublată de renunţarea la elementele accesoriale. *„Voica* – spune totuşi Mihail Sebastian – era o povestire confuză, pe alocuri idilică, în totul naivă şi stângace. *Mătuşa Matilda*, o serie de schiţe subtile de analiză, care îşi obosea însă repede resursele. Cu aceste două cărţi, d-ra Stahl îşi câştigase dreptul de a fi aşteptată **[12]**. Locul său în literatura românească era însă destul de indistinct, destul de impersonal." Cu observaţia suplimentară că acest loc, în mare, s-a menţinut până astăzi, să notăm, nu fără surprindere, afirmaţia referitoare la „idilismul" cărţii de debut. Şi să mai spunem că, eventual, acesta ar putea fi înţeles ca elementul de contrast principal cu *Steaua robilor*, roman căruia astfel recenzentul îi poate determina mai net calităţile şi specificul: *„Steaua robilor* rupe dintr-o dată linia scrisului său şi îl aruncă spre nebănuite posibilităţi. Larg în cuprindere epică, lapidar şi intens în momentele dramatice, precis în desemnarea unei situaţii, subtil în urmărirea ecourilor ei psihologice, romanul acesta revelează un scriitor sensibil şi sobru, foarte atent la cele mai îndepărtate vibraţii interioare, dar foarte exact în exprimarea lor nuanţată.

Niciun moment fals în această carte, nimic retoric, nimic factice, nimic silit. Totul e natural, spontan, viu şi simplu, în ciuda faptelor, care de multe ori sunt neaşteptate, în ciuda oamenilor, care de multe ori sunt derutanţi."

Pentru Călinescu, toate acestea sunt rezumabile, într-un „feminism exagerat" **[13]**, deşi îşi începe capitolul consacrat Henriettei Yvonne

Stahl afirmând că literatura ei „este feminină întrucât se sprijină în chip discret pe problema fericirii femeii". Iată deci că argumentul este „tematic" şi, la rigoare, consolidabil prin sesizarea preponderenţei feminine în rândul personajelor scriitoarei. E adevărat, un anume lirism al notaţiei ar mai putea fi şi el invocat, deşi Lovinescu subliniază tocmai „virilitatea" stilistică a unei scriitoare ce renunţă la „romanţă" şi „sentimentalism" **[14]**. Adevărul este că, nici în cazul *Stelei robilor* şi nici în al altor romane, lucrurile nu sunt simple la acest capitol, iar conceptele uzuale ale criticii nu-şi dovedesc o prea mare utilitate. Altminteri, plasarea Henriettei Yvonne Stahl printre prozatoarele de frunte ale literaturii române, imediat (poate chiar sub raportul stilului, cum recomanda acelaşi Lovinescu ") după Hortensia Papadat-Bengescu şi înaintea Cellei Serghi, Luciei Demetrius, Sandei Movilă, a lui Ticu Arhip şi a altora, ar putea fi liniştitoare pentru criticul neliniştit de autorii greu înseriabili. Mă întreb totuşi cât de suficientă este, până la urmă, această operaţiune. Incertitudinile legate de atât de des pomenitul „loc" al romancierei, istoric, valoric şi structural privind lucrurile, s-ar rezolva într-o oarecare măsură, dar nu cu adevărat mulţumitor (această precizare finală nu se vrea totuşi şi un semn al absenţei conştiinţei relativităţii necesare în oricare din mereu provizoriile clasificări, ale criticii).

*

De la *Steaua robilor* înainte, trecând prin performanţa pe bună dreptate elogiată **[15]** a romanului *Între zi şi noapte*, ce încheie seria celor apărute în anii patruzeci, incertitudinile cu pricina pot fi rând pe rând examinate, cu rezultate cât de cât „pozitive". Fixarea autoarei permite acest lucru chiar dacă, bineînţeles, nu se poate spera o eliminare totală a „necunoscutelor"; Romanele amintite, inclusiv *Fratele meu, omul*, la care mă voi opri mai mult, dar şi ultimele, verifică tot mai mult opţiunile prozatoarei, mărturisite foarte devreme **[16]** şi respectate până la *Pontiful* şi *Drum de joc:* „În momentul când încep să scriu, ştiu perfect totul până la sfârşit. Aş putea începe cu orice capitol. Construcţia lăuntrică, scheletul este perfect. Când lucrez însă, ceea ce mă conduce e un sentiment muzical. Eu văd o carte ca o simfonie, cu absolut necesarele ei tranziţii de ritm şi atmosferă" **[17]**. Şi: „în *Steaua robilor* prezint analiza unei despărţiri între o femeie şi un bărbat, foarte tineri. Roman clasic ca formă şi subiect. Originalitatea, dacă este, e a sensibilităţii. O temă simplă. De altfel socot că în artă nu există subiect, ci tratare". Iar altui intervievator, cu aproape aceleaşi cuvinte: „*[Steaua robilor]* este o carte de iubire. Mai precis: o carte de despărţire. Analizez procesul unei iubiri dintre un bărbat şi o femeie, amândoi foarte tineri. Singura problemă care domină acţiunea este dragostea. *[— Subiectul este*

aşadar…] – …inexistent. Cel puţin pentru mine. Cred că în artă subiectul e de o minimă importanţă şi că singurul lucru valabil rămâne tratarea". Rezumând: o „intrigă" ca şi neglijabilă, o „temă" de tot comună, aici, în *Steaua robilor*, dar şi mai târziu. Dragostea, prietenia, despărţirea, relaţiile dintre câţiva indivizi urmărite în stricta lor evoluţie, în melodia sinuoasă a pasiunii şi umorilor, într-adevăr, dar cu mare economie, fără prezumţii complicate expuse pe pagini întregi, însă cu fulgurante sondări în subteranele psihicului. Dar nu e mai puţin adevărat că asistăm la o îndelungată prelucrare a temei la nivel epic. Undeva, Henriette Yvonne Stahl dă o definiţie cu totul interesantă a romanului prin opoziţie cu nuvela (aş îndrăzni să spun: mai ales a romanului său), care poate lumina această „defalcare", „descompunere" epică a temei până la a da senzaţia unei foi de observaţie (cum anticipam deja): „Romanul are o formă determinată. E greşit când se spune că o nuvelă mai lungă ar putea fi un roman, sau că nu e roman, ci nuvelă, pentru că nu are destule pagini. Romanul e descrierea unei crize cu concluzia ei, pe când o nuvelă este descrierea unei emoţii cu explicarea ei"**[18]**. Romanele Henriettei Yvonne Stahl nici nu sunt de fapt altceva decât atente „descrieri ale unei crize cu concluzia ei. Poate nici nu mai trebuie adăugat că „descrierea" implică şi demontarea, fie şi pe scurt, a mecanismelor ce au declanşat respectiva stare critică în care se află personajele, deci şi luminarea unor motivaţii de regulă inaparente. Cu necesitate se cer însă subliniate trăsăturile distinctive ale „tratării" căci şi la Hortensia Papadat-Bengescu şi la un Camil Petrescu, Anton Holban sau Mircea Eliade tot „criza" este cea pe care se întemeiază edificiul epic. Romanul *Fratele meu, omul* e, din acest punct de vedere, un exemplu foarte nimerit. Conflictul pasional, cu zone de incertitudine şi ramificaţii imprevizibile din *Steaua robilor* (care apropie pe Maria simultan sau succesiv de Saşa, George Veroniade, Lucian Panu sau Florin Negrea), prietenia împinsă dostoievskian până la sacrificiu dintre Ana Stavri şi morfinomana Zoe Mihalcea Vrânceanu *(Între zi şi noapte)*, iubirea nefericită, cu mari piedici şi răsturnări de situaţii din nuvele. *Marea bucurie. Lena, fata lui Anghel Mărgărit* sau *Pontiful* – toate acestea se adună în *Fratele meu, omul* într-un mănunchi de legături extrem de puternic fixate în subconştientul personajelor. Desigur, romanul nu e superior celui intitulat *Între zi şi noapte*, unde literatura mediilor, cu excepţionala descriere a clanului Mihalcea, şi cea a abisalului sufletesc fuzionează de o manieră unică, în acelaşi stil strâns, liric doar cât să nu fie uscat, cu iluminări decent transcrise, într-o atmosferă halucinantă. Realismul prospecţiunilor psihologice şi chiar sociologice tolerează acolo un anume romantism fantast al unor figuri aeriene (posedaţii „paradisurilor artificiale"), cu descripţii gen Thomas de Quincey şi efluvii estetizante de „dincolo de bine şi de

rău”. Căci, într-adevăr, estetizarea viciului, transformarea acestuia în substanţă artistică pe linia ce duce de la Baudelaire la Wilde, la Gide şi Celine (pornind poate de la Sade şi împânzind întreaga literatură modernă), implică o situare în afara valorizării etice imediate. Cumva, în afara codului, moral în vigoare la o anume dată. Oricum, ficţiunea se bucură, din asemenea perspectivă, de o autonomie apreciabilă. Căci, aşa cum spunea Oscar Wilde, „viaţa morală a oamenilor este o parte din materialul folosit de artist ca subiect, însă moralitatea constă în folosirea desăvârşită a unui material lipsit de desăvârşire”, aşa încât „artistul nu poate fi niciodată morbid” **[19]**. Romantismul poetic, simbolurile frecvente în limitele, iată, transistorice ale aceluiaşi curent fuzionează într-o atmosferă stranie cu ceva matein în ea, a Bucureştiului primului război mondial. Dar, nu mai puţin, ele se suprapun obsesiei dostoievskiene a prosternaţii în faţa suferinţei celuilalt şi speranţei mântuirii în urma confruntării deschise cu răul, asumării tragice a maleficului. Totul într-o atmosferă crepusculară, între diurnul lucidităţii, raţiunii (părinţii Anei Stavri) şi noaptea viciului. Un viciu „nobil”, al Zoei (ea însăşi oscilând între nocturnul calmant, senin, al drogului, şi diurnul crud, desfigurant, al simţurilor obligate să perceapă o lume pocită, animalizată). Dar şi unul „ignobil”, al restului clanului Mihalcea, cu ipocriţii, alienaţii şi ordurile sale umane capabile de delaţiune, escrocherie şi incest. Toate acestea, suplimentar accentuate în registru clinic, centrate şi mai mult, la nivelul *intersubiectiv*, pe relaţia dintre cupluri şi pe cea dintre membrii mai multor cupluri paralele, iar la nivel *intrasubiectiv* pe irumperea violentă în conştient a impulsurilor subconştiente, se vor organiza şi mai inechivoc în *Fratele meu, omul*. Mai puţin „îndrăzneţ” **[20]** decât *Între zi şi noapte*, dar întemeiat pe o „schemă” similară (ce culminează tot într-o „iluminare” optimistă), romanul apărut în 1965 pune parcă mai clar în lumină osatura intimă a unei literaturi ce rămâne în continuare nu foarte uşor de definit.

De acest fapt pare a fi conştientă chiar autoarea, de vreme ce încearcă, în repetate rânduri, să propună definiţii acceptabile. Interesant şi reconfortant (prin comparaţie cu atâtea şi atâtea confesiuni auctoriale derutante) este faptul că soluţiile oferite cu prilejul numeroaselor interviuri sunt foarte aproape de acel adevăr ce apare criticului la capătul unei îndelungate analize de retortă. Semn că, asemenea multora dintre personajele sale, romanciera parvine la distanţarea în absenţa căreia orice tentativă de autoevaluare frizează iluzoriul pur. Rămânând la cuplul *Între zi şi noapte – Fratele meu, omul*, să notăm deci mai întâi că autoarea însăşi a văzut aceste texte şi poate chiar le-a conceput într-o simbolică complementaritate. Iată ce spunea ea despre primul: „E nevoia de uitare, de negare a vieţii. E revolta împotriva unor realităţi inacceptabile… Iar Ana Stavri, din acelaşi

roman, reprezintă tocmai opusul, contrariul: încrederea în posibilitatea de a remedia, de a schimba faţa lumii, reprezintă lupta, cu orice preţ, cu orice risc… Eroismul dus până la limită, încrederea în pragul morţii…" **[21]** Iar despre al doilea: „Este un roman mai dificil din punct de vedere al conţinutului, de aceea i-am dat o formă de roman detectiv, tocmai pentru a face accesibilă ideea principală, atât de abstractă, încât nu poate fi enunţată, cred, decât ori aşa cum am făcut-o, ori, poate, într-un manual de filosofic. Este lupta spiritului uman împotriva creaţiei, Existenţei înseşi, şi apoi acceptarea ei cu toate consecinţele majore ale responsabilităţii" **[22]** .

Să încercăm să rezumăm: prozatoarea pornise la lucru cu două elemente bine fixate *ab initio;* unul este schema epică, trama, aşa cum am văzut mai înainte şi cum, iată, ni se reconfirmă indirect („forma de roman detectiv" implicând o configurare preliminară a „acţiunii" în toate detaliile ei); a doua este „ideea principală", „teza" cărţii, care ţine de un nivel abstract. Premisele literaturii Henriettei Yvonne Stahl sunt deci, se poate constata, pur literare, ţinând de o convenţie epică banală (romanul cu o acţiune simplissimă şi chiar romanul de acţiune, cu tentă de *policier)*, dar şi extraliterare, oricum extraromaneşti (teza filosofică). Poate fi astfel semnalat aici un „hibrid" literar de pură filieră dostoievskiană (ceea ce, de asemenea, autoarea admite în repetate rânduri). Dar nu ar fi, cred, cu totul hazardat să se mai observe că o asemenea mixtură, „impuritate" a unei tipologii literare ce valorifică o specie „marginală" (cea poliţistă) în orizontul unor semnificaţii filosofice „înalte", depăşind „purismul" formelor moderne consacrat-literare, participă astăzi la o actualitate indiscutabilă.

Dar legăturile dintre cele două cărţi sunt şi mai precise, la nivel pur tematic, de-abia aici putându-se vorbi de acea invocată complementaritate. Zoe Mihalcea din *Între zi şi noapte* se întâlneşte, pe linia revoltei, a negaţiei unei lumi „inacceptabile", cu Matei Ventura din *Fratele meu, omul*. Dar dacă misterioasa eroină a primului roman rămâne până la capăt, adică până la moarte, ostilă unei lumi ostile, Matei va avea o „iluminare"; aceasta îi va restitui sensul mai înalt al existenţei înţelese, după revelaţia din penitenciar, ca posibilitate de a alege între bine şi rău (ediţia ne varietur, 1973, p. 349) **[23]** . De aceea, suntem îndreptăţiţi să vedem în Matei un continuator al Anei Stavri, exact pe linia responsabilizării morale ce însoţeşte „acceptarea existenţei" după confruntarea cu răul.

Spuneam totuşi că *Fratele meu, omul*, aduce, spre deosebire de cărţile antecedente, nişte limpeziri ale unor imponderabile romaneşti care, astfel precizate, facilitează analiza şi automat lămurirea unor incertitudini ce plutesc încă asupra literaturii Henriettei Yvonne Stahl. Să le examinăm, fie şi pe scurt, urmărind ca şi până acum cele două planuri bine delimitate de autoarea însăşi (cel narativ şi cel ideologic,

în sens larg), cărora le vom adăuga pe acela median (imaginarul simbolic), poate cel mai important în structura cărţii.

Figura *cuplului*, întâi de toate, conferă romanului *Fratele meu, omul*, un paralelism epic (şi implicit ideatic sau simbolic), o pregnanţă narativă mai mare (e drept, nu poate fi aici neglijat nici aportul schemei „detectiviste"). Un sistem omogen, inspirat, de oglindiri reciproce poate fi sesizat în câmpul povestirii şi el trebuie asociat *simbolisticii speculare* extrem de importante în text. Figura cuplului sau paralelismul epic amintite fac parte din aceeaşi *paradigmă a oglinzii*, fundamentală pentru înţelegerea romanului. În miezul naraţiunii, al imageriei sau al ideologiei etice angajate, aceasta acţionează destul de vizibil ca un veritabil dispecer al semnificaţiilor, obligând cititorul să ia parte la un alert joc de oglindiri. Cuplul feminin din *Între zi şi noapte*, sudat de o prietenie ce demult s-a transformat în iubire pură, în pasiune împinsă până la sacrificiu (chiar dacă, acesta, unilateral), se divide, fapt interesant, în romanul din 1965 în două perechi consangvine: fraţii Ventura (Matei şi Gabriel), respectiv surorile Anestin (Adina şi Pia). Intersectându-se la înmormântarea Sandrei Ventura, mama celor doi fraţi, cele două cupluri se scindează şi ele, mai mult decât erau deja datorită unor determinări subconştiente şi intelectuale profunde (asupra cărora voi insista imediat). Prin contractarea unor pasiuni (chiar dacă nu neapărat reciproce sau la fel de intense), dar, cum spuneam, nu mai puţin prin afinităţi (infra)psihice, Pia se simte atrasă de Gabriel; acesta, măcar formal, fără a prelua iniţiativa, se va lăsa în voia protecţiei ei mai degrabă maternale decât erotice propriu-zis; la rândul lor, Matei şi Adina vor fi irezistibil împinşi unul către altul. Modelarea subconştientă se dovedeşte însă fundamentală, măcar până la un punct; începând cu acesta, spre finalul cărţii se instalează, destul de abuziv şi în incongruenţă cu datele epice de până atunci, „teza". Toate aceste personaje vin în iubire cu un bagaj abisal-psihic determinant şi poate că e locul să subliniez faptul că, dacă până la *Fratele meu, omul*, critica a vorbit totuşi de un anume spectacol necenzurat al subconştientului, consideraţiile de această natură nu trebuie luate *ad litteram*, ci plasate în contextul psihologizant al comentariilor momentului. În plus, reper decisiv, de-abia în acest roman „subconştientul" este efectiv valorificat în orizontul unor manifestări proprii, este, dacă pot spune astfel, freudizat până la ostentaţie (ceea ce nu exclude, vom vedea, alte componente teoretice, ţinând de alte straturi, mai „apollinice", ale psihicului). Câteva elemente numai. Între Gabriel şi Matei, de pildă, aflăm din primele pagini, există un conflict când surd, când făţiş, cu clar substrat abisal. Aşa încât *ex abrupto*, fără inutile disimulări stilistice (trăsătură specifică, ştim deja, Henriettei Yvonne Stahl), *Fratele meu, omul* se defineşte, pentru cea mai lungă şi realizată

porţiune a sa, ca un *roman al relaţiilor parentale* modelate la un nivel psihic abscons. Gabriel joacă astfel, nu ştim precis cât de conştient (posibil că nu *suficient* de conştient), rolul tatălui dispărut. „Mamă, mamă, ne moare copilul!" – strigă el într-o împrejurare în care viaţa fratelui său fusese pusă în pericol, (p. 8). Numai că, asumându-şi postura aparent favorabilă a lui *pater familias*, el e obligat să suporte relaţia filială, conotată subconştient erotic, dintre „fiul preferat" şi mamă. În plan „ideologic", Gabriel îi reproşează lui Matei inconştienţa, frivolitatea, nepăsarea, gratuitatea gesturilor şi boema risipitoare. Numai că, în această nemulţumire, nu e cu totul aberant să vedem o respingere principială a *inconştientului* celuilalt, nu atât a inconştienţei manifestate divers, în spaţiu extrafamilial. Şi, refuzându-l ca tip ce acţionează inconştient, Gabriel îi retrage astfel (poate, din nou, fără a fi el însuşi edificat asupra substratului real al gestului său), dreptul de a întreţine cu mama sa o legătură inconvenabilă (la nivel infrapsihic). Inconvenabilă pentru sine nu atât în calitate de „frate neglijat", cât în aceea de substituent al tatălui mort. Poate că astfel şi trebuie interpretate gândurile lui Matei: „Şi totuşi, îşi spuse Matei, eu, numai eu ştiu cât de inconştient e acest băiat. Până la conştiinţa lui nu ajunge nimic, nici mila, nici argumentele, pentru că e păzit ca de o armură de neînduplecata lui frivolitate. Nu vrea să facă rău, dar e capabil de orice rău. Nu vrea să calce cu dinadinsul legea, dar nu ştie că legea există." (p. 10). Legea vizată, necunoscută de personajul incriminat, este nu numai cea socială, permanent sfidată cu o adevărată ingenuitate, cât cutuma parentală instituită ca o categorie abisală dar periclitată de fiii „inconştienţi". Inutil poate să mai reproduc lămuritoarele dezvăluiri ale naratoarei: „Lui Gabriel întotdeauna îi fusese teamă de el. Şi mamei lor îi fusese teamă de Matei. Gabriel şi Sandra se ascundeau de Matei ca de un tată ursuz, pentru a face o mulţime de lucruri nevinovate, pentru a râde în hohote, pentru a se juca, pentru a se răsfăţa" (p. 40).

Dacă Matei este pentru Gabriel un cenzor sever al impulsurilor tulburi, periclitante pentru autoritatea paternală (extinsă simbolic în socialul sfidat de scandalurile mezinului), Pia este o mamă realmente tiranică pentru Adina. Reluând nenumărate afirmaţii sau sugestii ale naratoarei ori chiar ale Adinei (p. 62, 86, *passim)*, Pia îi mărturiseşte lui Matei Ventura: „Sunteţi… adică aţi rămas singuri, iar eu, cu toate că nu-i mare diferenţă de vârstă între noi, m-am învăţat să-i fiu Adinei ca o mamă. Ea fără mine nu s-ar putea descurca… O fire de artistă… o fire copilăroasă… exaltată. Trebuie să văd de ea" (p. 139). Similitudinile dintre mentalităţile membrilor dominanţi în cele două cupluri consangvine sunt într-adevăr frapante. După cum la fel de frapante apar asemănările dintre Gabriel şi Adina, aşa cum reies ele din fragmentele citate. Iar totul se clarifică definitiv la înmormântarea

Sandrei Ventura, când Matei realizează postura maternă a Piei, care se pregăteşte să ia locul mamei tocmai dispărute, consacrând astfel tenta erotică a maternalismului şi, reciproc, implicaţiile maternale ale relaţiilor erotice: „Dar este într-adevăr prea de tot! Gabriel şi-a găsit o nouă mamă… o soră… în fine, cine să-l răsfeţe! Viaţa este într-adevăr plină de surprize şi, pentru aceeaşi (sic!) oameni, aceeaşi soartă (…)”. (p. 79). Însă deplinul paralelism al cuplurilor se tulbură prin aceea că personajele asemănătoare (Gabriel şi Pia, Matei şi Adina) se vor redistribui în perechi pe baza unor complementarităţi, nu a similitudinilor. Oglinzile paralele de până acum devin oglinzi răsturnate. Şi totuşi, nu trebuie excluse motivaţii în „continuare „abisale”: „Gândul că Gabriel ar putea să fie prieten cu Adina, că l-ar vedea în intimitate, dulce, inconştient, tandru pe lângă Adina, aşa cum îl văzuse pe lângă mama lor, îl înnebuni (pe el, pe Matei – n. n. C. M.) … Ce căsătorie” (p. 140). În fine, mai trebuie amintiţi aici fraţii Tomescu, Mira şi Camil, animaţi şi ei de o ostilitate mutuală, conservată toată viaţa. Prima are, în economia epică a romanului, o importanţă deosebită. Dezvăluindu-le perfid afinităţile, ea îi împinge pe Gabriel şi pe Adina la o relaţie ambiguă: „Ce ciudat, zise Gabriel, să te regăseşti aşa după atâţia ani… A rămas parcă toată intimitatea, şi totuşi mă simt şi străin… Ţii minte când ne jucam? Pia şi Matei erau mereu cu pricina. De fapt, noi doi ne învoiam cel mai bine. Are dreptate *tante* Mira când spune că noi doi semănăm şi că şi Pia cu Matei seamănă” *(idem*, p. 153). Camaraderească, în fond, legătura dintre Gabriel şi Adina apare erotică în ochii celorlalţi doi fraţi. Dominată de complexe vechi, cu reacţii nestăpânite, pur demente deşi mereu conştientizate, Pia va face supoziţii în acest sens şi, pentru a împiedica stabilirea unui contact ce o privează de dragostea lui Gabriel, îşi otrăveşte sora. Spre a-şi salva fratele, şi totodată pentru a-şi respecta promisiunea de a-l proteja făcută mamei pe patul de moarte, Matei îşi va asuma în instanţă presupusa culpă a lui Gabriel. Dar Pia, după o scurtă internare în sanatoriul alienaţilor mintali, realizând finalmente că Gabriel nu-i va aparţine niciodată, se sinucide cu aceeaşi otravă cu care a suprimat-o pe Adina, găsind înainte de moarte resurse pentru a face „mărturisiri complete”.

Autoincriminarea lui Matei Ventura are însă raţiuni mai nuanţate şi cu ele accedem la nivelul ideologic al romanului. Eroul este, spre deosebire de „derbedeul” Gabriel, „filosoful” familiei. El are o filosofie de viaţă oarecum nietzscheană. Denunţându-se, se achită de angajamentul luat dar, nu mai puţin, acţionează prin consecvenţă faţă de vechile convingeri. „Liber am fost, dar fericit nu am fost” – îşi spune el, şi continuă: „Libertatea nu este suficientă ca să fii fericit dacă nu ai puterea să te conformezi acestei înţelegeri. Voi încerca deci

pedeapsa, ocna, iluzoria nonlibertate, căci poate aşa voi căpăta libertatea adevărată, libertatea interioară, a omului care ştie pentru ce trăieşte. Voi trăi în ocnă ca să afirm că nu accept viaţa. […] Dacă nu murea Adina, poate că niciodată nu aş fi avut puterea să mă dezic de oameni şi aş fi trăit toată viaţa criticând, dispreţuind oamenii şi pe Dumnezeu, cu tot veninul din suflet, dar rămânând cu ei, printre ei şi ca ei. Viaţa însă a avut grijă să-mi dea dureri atât de mari, încât acum am căpătat, puterea să devin consecvent cu gândurile mele. Mă voi autodenunţa ca fiind criminal şi voi face ocnă pe viaţă (p. 252). Dacă Gabriel trăieşte prin *ignorarea* valorilor morale, pentru Matei acestea sunt un obiect de reflecţie, crezând însă mult prea pripit a fi găsit într-un Nietzsche *ad-hoc* (invocat, la p. 11) rezolvarea „nihilistă" a tuturor problemelor morale şi existenţiale. Nimic nu are sens, nu este „etic", crede Matei, într-o lume absurdă şi mult prea oscilantă între diferitele definiţii ale binelui. De aceea, orice gest, orice eveniment, indiferent de valorizarea sa socială la un moment dat, poate fi acceptat ca fiind imposibil de evaluat moral. Ne aflăm astfel în universul libertăţii absolute, al arbitrariului pur, al lui „totul e permis". Dar toate acestea nu pot avea nicio consecinţă pozitivă pentru uman din moment ce noţiunea de „pozitiv" nu mai poate fi determinată. De-abia în închisoare, sub influenţa unui eveniment ce-i va revela sensul adevăratei oponenţe, fundamentată pe un ideal a cărui pozitivitate se nutreşte dintr-o adresă socială precisă, nu din orgoliul celui ce se crede deasupra „turmei" (p. 334), va avea revelaţia veritabilului sacrificiu. A veritabilei implicări etice. Din nefericire, divagaţiile despre „omul nou" (p. 328, 376) astfel trezit la viaţă sunt de un tezism nu tocmai uşor digerabil. Ele intră în contradicţie cu întreaga masă a romanului de până atunci, fundamentată pe alte criterii! Soluţia ideologică finală e de aceea facilă, distonantă în arhitectura operei.

Captivant, în schimb, este jocul imaginilor simbolice, al oglinzilor în special, cum spuneam. Reflectările în suprafeţele lucioase din spaţiile unde se petrec evenimentele cărţii atrag de regulă atenţia asupra unor conţinuturi psihice determinante şi preced faptele decisive în economia epică. Destinele copiilor ei, fatalmente împletite chiar dacă individualizate, inclusiv prin imaginea speculară simbolică a chipurilor lor, îi apar ca atare în oglindă muribundei Sandra Ventura (p. 24). Echivalenţa fenomenelor, neputinţa de a discerne între bine şi rău, real şi iluzie, reies şi ele pentru Matei, din apele unduioase, înşelătoare ale oglinzii (p. 29, scenă reactualizată la p. 307). Tot acesta este instrumentul malefic ce dezvăluie incompatibilitatea şi adversitatea dintre personaje, incitând chiar la suprimarea celuilalt. „Pia – îi spune Mira Tomescu Adinei – nu are decât să se uite în oglindă alături de tine, ca să priceapă ce are de făcut" (p. 164) (v., ca o susţinere anticipată a afirmaţiei, „proba specularǎ" de la p. 58–59;

iar ca o confirmare retrospectivă, „jocul" catoptric al imaginaţiei de la p. 294, unde Pia, retrăind clipe de la înmormântarea Sandrei, o vede pe catafalc, în locul acesteia, pe Adina). Pregătirea gesturilor funebre, apoi, este precedată de o contemplare în oglindă (p. 369). În aceeaşi serie simbolică intră jocul *privirilor*, al *ochilor* deschişi spre o lume confuză, contemplând cu disperare spectacolul distanţelor şi deopotrivă oferindu-se privirii, lăsând a se bănui în adâncul lor o altă lume, şi mai misterioasă poate.

De fapt, întreaga literatură a Henriettei Yvonne Stahl este o invitaţie de a scruta această lume. Fără patos **[24]** sau grandilocvenţă însă nu fără inflexiuni poetice, fără disecţii analitice care ades transformă „trupul lăuntric" (după expresia Hortensiei Papadat-Bengescu) într-un organism inert, oferit cu docilitate disecţiei, prozatoarea este beneficiara unei lucidităţi câtuşi de puţin feminine, cum s-a remarcat. De asemenea, psihologismul, senzitivitatea ce nu parvine totuşi la fiziologismul brutal al celeilalte romanciere, exprimată într-o epică nervoasă sau în dialoguri brevilocvente, cu o concisă frumuseţe aspră **[25]**, uneori nu fără ironie **[26]**, nu sunt totuşi indici suficienţi pentru liniştitoarea clasare a prozei Henriettei Yvonne Stahl în categoria „literaturii feminine". O categorie atât de largă şi, în fond, atât de puţin relevantă. Cu atât mai mult în cazul autoarei noastre, apte de performanţa „observaţiei sociale" sau a „tipologiei", lucru probat inclusiv în *Fratele meu, omul*.

Mai util ar fi poate să spunem că Henriette Yvonne Stahl se plasează pe un loc meritoriu în proza ce-şi propune adânci sondaje psihologice mergând până la cel mai intim fond obsesional, preponderent erotic, cum e cazul unui Gib Mihăescu, al Hortensiei Papadat-Bengescu şi al altora. Spre deosebire de aceştia, obiectivul epic este fixat cu exclusivitate aproape asupra relaţiilor interumane şi stereotipiilor psihice, dezinteresându-se de regulă de contextele sociale. Identitatea socială a tipurilor reiese totuşi din text, fără a fi special configurată. Autoarea pare a se călăuzi după preceptul universal ce recomandă atingerea adâncimii maxime, a obscurităţii, maleficenţei, pentru a avea garanţia unui salt eficient către înălţimile „binelui „adevărului" şi „frumosului". „Din tenebre spre lumină" (urmând sfatul gândirii indice), cu conştiinţa nietzscheană că „numai pornind din adâncuri poţi atinge măreţia culmilor", romanciera ne apare ca, o călăuză inspirată prin „pădurea obscură" a inferiorităţii către luminişul unei revelaţii morale. Într-un stil suficient de individualizat faţă de cei doi, mai „britanic", mai laconic, acţionând rapid prin forări intempestive, personajele Henriettei Yvonne Stahl ne oferă modele de asumare a demonicului, a negativităţii, patologicului, limitei în genere, în scopul depăşirii lor. A unei depăşiri ce nu poate fi efectivă decât la capătul unei esenţiale confruntări cu răul. Traversând

epoci ale literaturii române, prozatoare „interbelică” şi „contemporană” deopotrivă, instalată valoric în relativa apropiere a maeştrilor prozei analitice dintre cele două războaie, Henriette Yvonne Stahl are dreptul la mai mult decât condescendenţa memoriei noastre. Chiar dacă lecţia pe care ne-o oferă e mai mult de natură etică şi mai puţin propriu-zis „literară”, şi tot ar fi suficient să gândim astfel. Din fericire, romanele sale, mai ales *Voica, Între zi şi noapte, Steaua robilor*, şi *Fratele meu, omul*, sunt o dovadă că, inclusiv din raţiuni artistice, un asemenea punct de vedere trebuie să lase locul unui interes efectiv pentru o literatură viabilă.

CRISTIAN MORARU

FRATELE MEU, OMUL

(1965, 1973)

Capitolul I

Odaia era adâncită într-o lumină slabă. Un miros dulceag de violete veştede plutea în aer.

Matei Ventura sta pe un scaun, cu coatele pe masă, cu capul rezemat în mâini, aplecat asupra unei cărţi. Veghease toată noaptea. Obosit, aţipise, iar acum, la deşteptare, fără niciun motiv, înţelesese că pentru mama lui nu mai e scăpare, că va muri. Cu toate că era doctor, până acum nu gândise desluşit acest lucru. Speriat, ascultă cu luare-aminte respiraţia abia simţită a bolnavei care zăcea în pat. O respiraţie ciudată, sacadată, prea uşoară şi gata să se sfârşească.

Matei Ventura nu vedea decât profilul frumos, dar prea sever al maică-sii, culcat pe pernă; dar mai în lături, pe perete, într-o oglindă mare, ovală, slab luminată, zărea şi faţa ei întreagă, încadrată ca un portret. În lumina apoasă, verzuie a oglinzii, obrazul îmbătrânit apărea fantomatic, palid ca o mască mortuară. Faţa cuprindea o demnitate solemnă, demnitatea omului care s-a pregătit să plece pentru totdeauna, departe, pe alte meleaguri.

Răsfrânt în oglindă, îl vedea şi pe Gabriel, fratele său mai mic, care se afla în spatele lui Matei, pe un fotoliu. Gabriel dorise să vegheze, dar, obosit, adormise în fotoliu şi rămăsese acolo noaptea întreagă: „ca tot ce face Gabriel, bine şi rău, îşi spuse Matei, din întâmplare şi inconştienţă”.

Amândoi, mama şi fratele, cu toate că în realitate erau aşezaţi în odaie departe unul de altul, se vedeau răsfrânţi în oglindă unul lângă altul: Sandra Ventura mai jos, lividă, descompusă, iar mai sus Gabriel, blond, frumos. Părea un înger liniştit, plecat asupra mamei lui moarte.

Matei privi cu atenţie imaginea lui Gabriel în oglindă acolo. „Ce ciudat, îşi spuse, unii oameni au afirmat că totul ar fi «iluzie», că viaţa întreagă ar fi o iluzie, dar eu aş crede mai curând că totul e «realitate», şi că şi iluzia îşi are realitatea ei de care trebuie ţinut seamă. Ce văd acolo e o iluzie, şi dacă am să mă scol şi am să merg la oglindă ca să aşez mâna pe obrazul mamei, sau să-i ridic perna, sau să-l dau pe Gabriel la o parte n-am să întâlnesc decât sticla rece. O iluzie. Dar dacă am să merg chiar în locul unde zace mama sau unde stă Gabriel, atunci am să pot să aşez perna mamei altfel, am să-l pot mişca pe Gabriel din loc, şi toate aceste gesturi au să se împlinească aidoma şi în oglindă, în iluzie. Totul este lege şi realitate.

Faţa mamei lui, pe care o văzuse fără încetare timp de douăzeci şi patru de ani, îl îngrozea. Lui Matei îi fusese întotdeauna frică de ea. „Dar cum îţi poate fi spaimă de mama ta, de o mamă prea bună?" se întrebă Matei cutremurat.

Fără să ridice capul din mâini, Matei se uită iar furiş, cu atenţie, cu încordare, ca şi cum ar fi putut într-adevăr căpăta un răspuns. Obrazul ei nu cuprindea decât un intens chin, fizic şi moral. Atunci Matei înţelese că îi fusese frică de ea pentru că o văzuse întotdeauna îndurerată. Din primii ani ai vieţii lui i se făcuse groază de atâta acceptată suferinţă. Inima-i de copil fusese înspăimântată de durerea pe care o întâmpinase de câte ori se apropiase de ea. Suferise în prezenţa lui Matei copil ca în prezenţa unui om matur. Îndurerarea ei îl copleşise cu o greutate pe care credea că niciodată nu o va putea uita. Fără voia ei, revărsase abundent durerea asupra zilelor copilăriei lui. Matei ajunsese să creadă, înainte de a fi gândit pe cont propriu, că astfel e viaţa: tristă şi fără sens.

Singurele clipe când o văzuse pe mama lui surâzând, ca dezlegată de orice grijă, erau când îl privea pe Gabriel. Ochii ei căpătau atunci o ivire de neaşteptată lumină, ceva duios şi neţărmurit de slab.

„Niciodată pe mine nu m-a privit astfel, îşi zise Matei, parcă nu i-aş fi fost şi eu copil. De fapt, prin tristeţea ei, mi-a omorât copilăria."

Lui îi vorbise întotdeauna ca unui om matur. Singur Gabriel era copil. Gabriel avea voie să strige, să plângă, să strice, să se supere, să fie obraznic, să nu înveţe, să aibă toane, avea voie pentru că era copil, fusese copil şi rămăsese în ochii ei mereu copil, şi deci trebuia iertat. Lui Matei însă îi cerea să fie cuminte. Parcă n-ar fi fost patru ani diferenţă între Gabriel şi el, ci douăzeci de ani. La masă, lua întâi din farfuria ei, apoi dintr-a lui Matei bucata cea mai bună, ca să o dea lui Gabriel. O făcea fără răutate, fără ipocrizie, simplu, ca şi cum Matei n-ar fi fost fratele lui Gabriel, ci tatăl lui. Cu jucăriile, la fel. Matei nu avea jucării, toate erau ale lui Gabriel şi asta de la cea mai fragedă vârstă. Aşa că Matei căpătase pentru Gabriel un sentiment ciudat, care oscila între o mare gelozie şi o mare grijă.

Într-o zi, Gabriel, într-unul din jocurile lui nestăpânite, sărise de pe un acoperiş şi căzuse pe geamlâcul pivniţei. Rănit, reuşise totuşi să se agaţe cu mâinile de rama geamlâcului şi rămăsese atârnat, strigând sălbatic după ajutor. Matei alergase înnebunit în pivniţă şi-l prinse în braţe. Era zgâriat, plin de sânge, praf şi năduşeală. Când împreună cu mama lui l-au băgat în apă, ţipetele lui Gabriel sub usturimea dezinfectantelor au fost atât de violente, încât se sufocă şi avu un uşor leşin.

— Mamă, mamă, ne moare copilul! strigase Matei.

Clipa care i-a pecetluit arzător copilăria a fost împlinită în ziua când au primit vestea care anunţa moartea lui Ion Ventura, tatăl lor,

plecat cu maşina de două săptămâni, cu treburi la moşie. Plecase cu Camil Tomescu, bunul lui prieten şi vecin de moşie. Era vară. Trebuia supravegheată munca secerişului. Pe drum, la întoarcere, avusese un accident. Se rupsese bara de direcţie, iar Ion Ventura şi Camil Tomescu fuseseră azvârliţi într-un şanţ. Maşina se răsturnase peste ei. Camil Tomescu scăpase ca prin minune neatins, dar pe Ion Ventura zadarnic încercaseră ţăranii de pe câmp să-l transporte cu căruţa la spitalul orăşelului din apropiere: murise pe drum.

În vremea aceea Matei avea 6 ani, iar Gabriel, 2. Vestea morţii lui Ion Ventura o adusese Sandrei chiar Camil Tomescu. Pentru Matei, amintirile de până atunci erau confuze, dar din clipa în care mama lui a primit vestea morţii bărbatului ei, a tatălui lor, conştiinţa lui Matei s-a deşteptat. A fost ca un ţipăt sfâşietor auzit în noapte în timpul unui somn adânc.

Îşi amintea bine totul: o văzuse pe mama lui ţeapănă aşezată pe o canapea, cu ochii fără lacrimi, mari deschişi, cu o privire spăimântătoare. Camil Tomescu, „nenea Camil", în picioare în faţa ei, părea şi el peste măsură de tulburat. N-au ţinut seamă că în odaie erau copiii, şi astfel Matei înţelesese, fără să poată prinde bine cuvintele, că o mare nenorocire se întâmplase, că tatăl lui nu se mai întoarce niciodată. Îşi amintea revolta pe care o simţise, că „nenea Camil" o lasă pe mama lui să sufere, şi apriga lui dorinţă de a merge el să o mângâie. Şi totodată teama lui de a fi gonit. La un moment dat, Camil Tomescu privise în jur cu disperare, căutând parcă o scăpare. Îl zărise pe Gabriel, care era şi el în odaie şi se juca liniştit, mersese la el, îl ridicase şi îl dusese Sandrei în braţe. Sandra cuprinsese copilul cu sălbăticie. Atunci, hohote de plâns, zdruncinătoare, izbucniseră din pieptul ei. Speriat, Gabriel începuse şi el să ţipe. Dar pe Matei nimeni nu îl băgă în seamă. Într-un colţ plângea şi el, de durere cumplită.

Târziu, seara la culcare, Sandra Ventura, după ce îl adormise pe Gabriel, care avea chef de joacă şi reuşise să o distreze şi pe ea cu poznele lui, se apropie de patul lui Matei, îngenunche, şi cu faţa scăldată în lacrimi îi spuse:

— Acum o să trebuiască să fii foarte cuminte! Tata n-o să mai vie… multă vreme… acasă. O să trebuiască *noi* să avem grijă de Gabriel.

Lacrimile adunate în gâtul lui Matei îl înăbuşeau. Printre hohote, Matei întrebă:

— Tu, n-ai să mori şi tu mamă?

Sandra Ventura hohoti şi ea, mai tare, fără să răspundă. Plânseseră împreună, fiecare pentru alt motiv.

Din vremea aceea, Gabriel deveni unica ei preocupare, viaţa ei, obsesia zilelor, narcoza durerii.

Înspăimântat în noapte, Matei se deştepta la cel mai mic scâncet al

lui Gabriel. Imediat sosea şi Sandra.

— Matei, nu dormi?

— Nu.

— A plâns Gabriel?

— Da.

— Vezi, dacă plânge şi nu aud, să mă chemi.

— Da, mamă.

În clipa asta, după: şaisprezece ani, Gabriel, prost aşezat în fotoliu, se mişcă în somn, şi Matei tresări şi acum aşa cum tresărise de atâtea ori. Matei se suci puţin, ca să-şi vadă fratele. În lumina palidă a odăii, faţa lui Gabriel era de o mare frumuseţe. Avea un surâs pe buze, nemişcat. Părul lui blond, ondulat cădea în lături. Genele lungi, dese şi negre, aşezau o umbră tainică pe obraz. Întreaga lui făptură cuprindea suavităţi înduioşătoare. Cu toate că fusese peste măsură de răsfăţat. O bucurie de a trăi, un elan sănătos îl salvaseră de la moliciuni bolnăvicioase, ofiliri şi manii premature, mişcări sacadate.

„Şi totuşi, îşi spuse Matei, eu, numai eu ştiu cât de inconştient e acest băiat. Până la conştiinţa lui nu ajunge nimic, nici mila, nici argumentele, pentru că e păzit ca de o armură de neînduplecata lui frivolitate. Nu vrea să facă rău, dar e capabil de orice rău. Nu vrea să calce cu dinadinsul legea, dar nu ştie că legea există!”

Matei se uită cu spaimă la Gabriel. Îl vedea şi acolo, în fotoliu, aşezat ceva mai în fundul odăii, îl vedea şi dincolo, în oglindă, transfigurat de reflecţia sticlei verzui.

„Mama, iubindu-l atât, i-a pregătit un viitor periculos. L-a iubit pentru ea, nu pentru el.”

În inima lui Matei Ventura nu se găsea în clipa asta niciun fel de îngăduinţă. Credea că inconştienţa fratelui lui era desăvârşită, că nici nebunii la balamuc nu erau mai riguros apăraţi, încercuiţi de propria lor himeră.

„Mai repede s-ar putea demonstra o teoremă de geometrie unui câine, decât lui Gabriel, că viaţa nu este o goană după plăceri. Oare ce va simţi când va muri mama şi nu va mai avea cine-l răsfăţa?”

În gândurile lui Matei se făcu o pauză, o adâncire. Şi i-a fost mai important ce descoperi în el însuşi, decât ce gândea despre Gabriel:

„Dar pentru ce doresc să-l văd suferind? Numai spre binele lui, spre trezirea lui, sau o invidie diabolică îmi întunecă gândurile şi mă face să mă cred un moralist? Omul acesta, fratele meu, nu mi-a făcut niciodată niciun rău, nu are suflet rău; voit, nu face nimănui rău, dar ce viaţă îngrozitoare am avut din pricina lui! Iar mama, dacă nu-l iubea atât, obsedată de el, poate că s-ar fi remăritat, şi în clipa asta n-ar fi pe moarte, atât de tânără, sleită de puteri!”

La orice oră din noapte s-ar fi întors Gabriel acasă de la petreceri, ea sta la pândă pentru a-l servi, a-l întreba dacă îi este foame, sete,

somn sau urât… Ei nu îi era niciodată foame, nici somn, nici urât, şi găsea forţe supraomeneşti pentru fleacuri, care îl distrau pe Gabriel. Odăile erau pline numai de Sandra Ventura şi de Gabriel, care ori se răsfăţau, şuşoteau, râdeau de lucruri ştiute numai de ei doi, sau pline de plânsul Sandrei, pricinuit, probabil, tot de Gabriel. Ajunsese să adopte, ca fiind ale ei, toate stările sufleteşti ale lui Gabriel. Sandra nu ieşea din casă, nu se îmbrăca de oraş, nu primea musafiri. Trăia, în afară de orele de vizită ale lui Camil Tomescu, prietenul casei, care, când şi când, sosea pentru câteva clipe, din prezenţa lai Gabriel. Matei era inexistent.

Şi acum, în momentul de faţă, Matei îşi simţi obrajii arzând de furie. Ar fi vrut să se ridice de pe scaun şi să umble de colo-colo prin odaie. Rămase însă nemişcat. Aruncă o singură privire fugară spre mama lui. Sandra dormea, dar atât de palidă şi nemişcată, încât nervii lui Matei se crispară. Totuşi, respiraţia ei se auzea încă…

Matei îşi stăpâni trupul; gândurile lui alergau vertiginos. Trebuia – era parcă un ordin lăuntric, o datorie – să gândească fără înconjur, fără milă, nici pentru el şi nici pentru altcineva. Mama lui, fiinţă fără apărare, învinsă dintr-un început, fusese totuşi în stare, fără să-şi dea seama, să creeze pentru amândoi băieţii ei un climat sufletesc atât de absurd, încât schilodise, în amândoi, simţăminte majore.

Acum câţiva ani, când Matei observă că Gabriel fură lucruri şi bani de prin casă şi mama lor nu-l pedepseşte, ci că înnebunită se zbate: „Doamne, Doamne! Eu sunt de vină, l-am forţat să fure! Sunt prea severă cu el, n-a îndrăznit să-mi spună că are nevoie de bani!… Copil fără tată!” Matei simţise o sfâşietoare revoltă împotriva vieţii înseşi. Era la vârsta la care lucrurile iau proporţii mari.

După primul furt nepedepsit al lui Gabriel, zile şi zile trecură fără niciun rost, fără nicio bucurie pentru Matei. Purta asupra lui o povară pe care nu o cunoştea. Se simţea responsabil şi nu ştia cu ce. Cui ar fi putut striga revolta lui? La ei în casă nu venea aproape nimeni, iar la şcoală niciun profesor nu se interesa de sufletul elevilor. Atunci, Matei încercă să vorbească cu Camil Tomescu, cu „nenea Camil”, dar întâlni la acest om o opacitate totală faţă de orice problemă de morală. Rezultatul convorbirii cu „nenea Camil” a fost că, peste câteva zile, l-a văzut sosind cu o cutie mai mare de bomboane pentru Gabriel; iar pentru Matei, frumos legată în piele, aproape întreaga operă a lui Nietzsche. Matei, entuziasmat de cărţi şi plin de admiraţie pentru „nenea Camil” care avea astfel de cărţi, încercă din nou să vorbească cu el, dar spre marea lui uimire înţelese imediat că „nenea Camil” nu-l citise pe Nietzsche. Îl avea pur şi simplu în bibliotecă, dar nu-l citise. Încolţit, spusese: „O, l-am citit pe vremuri!” Tot atunci Matei observă că „nenea Camil” nu numai că nu-l citise pe Nietzsche, dar chiar că semăna cu Gabriel. Asistă apoi cu groază la conversaţiile Sandrei cu

Camil.

Camil spunea surâzând duios:

— Lasă, dragă, nu mai lua şi tu aşa în serios totul!

— Fură! Camil, copilul meu fură!

— O! şi eu, la vârsta lui, făceam tot felul de năzbâtii, care mai de care! Şi apoi, vorba lui, nu ia de la străini, de la tine ia, scumpa mea!

Bineînţeles, Sandra, recunoscătoare că-i apără copilul adorat, se convinsese pe loc de adevărul spuselor lui Camil. Cum ar fi putut Matei lămuri mamei lui că indulgenţa ei e criminală? Sandrei Ventura îi părea suficient că plânge de câte ori vedea la Gabriel un defect. Plângea atât de sfâşietor şi cu gânduri atât de disperate, încât nimeni nu îndrăznea să-i spună că nu e nevoie să plângă, sau, mai bine zis, că nu e suficient să plângă, ci să aibă curajul de a-l pedepsi pe Gabriel,

Atunci, în acei primi ani ai adolescenţei a fost timpul când Matei tulburat, într-adevăr neavând cu cine vorbi, se convinse că nimic nu are sens în viaţă, că totul merge fără rost, şi că cel mai cinic e cel mai tare. Îl citi pe Nietzsche, îşi închipui că a înţeles că e supraomul şi se hotărî să fie tare. Nu-l deranja prea mult faptul că Nietzsche însuşi murise nebun. Bineînţeles, nu avea încă puterea să gândească până la extrema limită a gândurilor, şi nici să-şi dea seama că nu are această putere. Dorea să fie un supraom. Credea că supraomul e cel care calcă pur şi simplu cu răceală legile vieţii şi ale moralei.

Tot din pricina acestei mentalităţi, ca să vadă până unde poate merge Gabriel cu inconştienţa şi necinstea, hotărî să-l înveţe să fure nu ca până acum, la întâmplare, ci sistematic şi cu maximum de folos. Îl îndemnă, dar fără să fure el însuşi. Se considera cinstit că gestul lui are numai o semnificaţie experimentală. Corupea inima atât de slabă şi inconştientă a lui Gabriel, cu un simţ complicat de voluptate şi crispare dureroasă, de dispreţ şi disperare. Încerca, cu prudenţă, cu precauţii rafinate, ce se poate şi ce nu se poate face cu Gabriel şi vedea cu o uimire dureroasă cum Gabriel nu se împotriveşte, cedează, fără să-şi dea seama, fără să-şi pună măcar problema dacă e bine sau rău ce face. Asculta ce-i propunea Matei, cu privirea lui albastră, candidă, curată, şi, dacă propunerea îi plăcea, dacă lucrul pe care trebuia să-l fure îi trezea lăcomia, executa planul cu cea mai mare linişte, în timp ce Matei se frământa înfiorător. Gabriel vindea apoi lucrurile cu linişte pe la anticari, la prieteni, făcea schimburi de obiecte, sau, pur şi simplu, cu generozitate, le dăruia oricui. Câteodată, când avea urgentă nevoie de bani, îşi vindea şi propriile lui haine. Venea acasă de la şcoală cu îmbrăcămintea lipsă sau lucruri schimbate… un ceas în locul paltonului… un toc rezervor în loc de căciulă. Sosea încântat, roşu la faţă de bucurie, şi aerul rece în care alergase.

Cea mai mare parte din banii astfel realizaţi îi oferea lui Matei,

care îi lua, prefăcându-se într-adins că nu ştie de unde are Gabriel bani – dar niciodată Matei n-a întrebuinţat aceşti bani pentru el însuşi, îi aduna. Aceasta făcea parte din dovada că e „tare". I se întâmplă de câteva ori să-i dea pe stradă unui cerşetor şi, auzind în urma lui cuvintele de recunoştinţă ale omului, Matei să gândească: „Iată un sentiment nobil, regizat în întregime de mine. Recunoştinţă şi binecuvântări provocate prin furt şi abjecţie. Romantism clasa întâi! Puah! Am auzit că sunt oameni care-şi dau viaţa pentru binele altora! Ce-or fi ascunzând acei oameni, urât, în dosul gestului lor? Aş fi curios să ştiu! Eu, îşi spunea atunci Matei, fac ceea ce vreau, pentru că vreau şi oricând mă pot opri. Procedând astfel, caut numai să mă conving că am dreptate în ceea ce-l priveşte pe acest «frate» al meu, pe când el, el e cu adevărat putred, şi, desigur, am toate motivele să cred că şi ceilalţi oameni ai societăţii, pe care îi văd trăind în jurul meu, sunt mai mult sau mai puţin ca el."

În vremea aceea, Matei căuta să observe şi să analizeze cum sunt şi ceilalţi oameni. Îşi dădu seama că Sandra Ventura, mama lor, nu numai că îl răsfăţa astfel pe Gabriel, dar că îl izolase total de lume. Pretextase întâi doliul, apoi durerile de cap, apoi obişnuinţa. În casa lor somptuoasă, odinioară plină de invitaţi şi cunoscuţi, acum nu mai intra aproape nimeni.

„Pentru ce mama ne-a lăsat fără oameni în jurul nostru? Şi pentru ce toţi oamenii, bruma de oameni care ne mai intră în casă, sunt toţi de aceeaşi calitate? Oare nu există oameni adevăraţi, pe care să-i poţi respecta, iubi, în care să ai încredere şi cu care să poţi vorbi lucruri cu înţeles, iar nu formule gata făcute de politeţe, perimate şi totuşi la infinit întrebuinţate, fraze panaceu…?"

Când Gabriel era prins asupra unui furt, tăcea, cu faţa lui ca de fildeş curat, ceva mai palidă ca de obicei, cu ochii mai lucitori. Nu se dezvinovăţea, nu tăgăduia. Îşi rodea cu sârguinţă unghiile, ca şi cum ar fi avut o problemă aridă de rezolvat, dar părea că nu înţelege pentru ce e atâta tulburare şi se face atâta gălăgie în jurul lui. Scenele de disperare ale mamei lui, hohote, leşinuri, îl tulburaseră pe Gabriel întrucâtva la început, apoi îl obosiseră şi ajunsese să asiste la ele cu o politeţe decentă, cu răbdarea cuvenită, dar în realitate cuprins de nerăbdare, aşteptând să se termine scenele, şi ca viaţa lui, plină de plăceri, să înceapă iar. După un ceas, era în stare să râdă la cea mai umilă glumă cu hohote, cu desăvârşită nevinovăţie, să mănânce cu poftă, să cânte la chitară şi din gură, să fluiere, să meargă la cinematograf şi, dacă era nevoie, să fure din nou. Scotea bani de prin toate buzunarele şi plătea tuturor prietenilor bilete la spectacole şi bomboane la discreţie. Avea bani mulţi, căci cu cât fura mai mult, cu atât Sandra îi da mai mulţi bani, ca să nu mai fure. Bineînţeles, el continua să fure, dar niciodată nu îl trădase pe Matei şi nu-l

amestecase în destăinuirile lui mincinoase şi fanteziste, scoase cu de-a sila de la el în lungile, chinuitoarele interogatorii făcute de Sandra Ventura şi Camil Tomescu, bunul prieten care venea de fiecare dată, degrabă, în ajutor, cu prăjituri şi bomboane. Gabriel se purta faţă de Matei ca şi cum nici n-ar fi bănuit că Matei îl învăţa, îl ajuta, participa sau beneficia de furturile lui.

„Lealitatea escrocului. Probabil că şi criminalii au lealitatea lor", îşi spunea Matei Ventura, privindu-l cu un dispreţ desăvârşit.

Matei asistase la toate scenele astea, vrând să pară rece şi obiectiv, dar, de fapt, în adâncul inimii, cu sfâşieri de neîndurat. Câteodată, când Gabriel înfăptuia ceva prea grozav, lui Matei i se făcea o spaimă mare şi îşi închipuia că mama lui nu va mai putea răbda atâta durere şi se va omorî. Se temea ca nu cumva, deschizând uşa odăii, să o găsească spânzurată, împuşcată, sau moartă de durere… La câte un hohot de plâns mai puternic, îşi simţea inima gata să plesnească în piept, dar îşi răbda durerea, aşteptând să vadă că, în fine, se va încredinţa că Gabriel nu merită să fie atât de iubit. Voia să o vadă pedepsindu-l, judecându-l lucid. Astfel şi-ar fi recâştigat şi mama şi fratele. Dar Sandra Ventura se băga în pat cu dureri atroce de cap, cu vărsături, cu febră şi plânsete. Şi când Matei, cuprins de spaimă, îi da apă şi antinevralgice, ea întreba:

— Unde e Gabriel? Ce face Gabriel? Nu şi-a luat o hăinuţă mai groasă pe el! A plecat nemâncat.

Dar Gabriel era la cinematograf, gonea cu maşina, sau participa la o competiţie de înot ori tenis… Trebuia doar să uite scena; iar Sandra Ventura, când vedea că întârzie, cobora din pat ca o oarbă, cu ochii închişi de durerea de cap, şi, copleşită, dar fericită că Gabriel există, îi pregătea pe o farfurie mâncare. Aşeza farfuria la ea în odaie, îi punea în dosul sobei şi un pahar cu lapte, să stea călduţ, iar Gabriel, oricât de târziu ar fi fost, intra acolo ca să mănânce şi îi povestea cu entuziasm filmul, îi da bomboane de prin buzunare, şi ar fi fost în stare să-i ofere şi bani din banii furaţi, fluiera, se descălţa şi umbla de colo-colo, cu picioarele goale, îmbrăcat într-o pijama subţire, şi umplea întreaga casă cu prezenţa lui şi de invincibila lui bucurie de a trăi uşor.

Niciodată, Gabriel nu se apără învinuind la rândul lui pe Matei, care-l îndemna şi era părtaş. Niciodată Matei nu a putut înţelege ce se petrecea în acele clipe în inima şi mintea lui Gabriel. Inconştienţă? Nepăsare? Putea oare fi atât de inconştient, încât să nu-şi dea seama că Matei e complicele lui, sau totul îi era atât de indiferent în afara plăcerilor, încât nu se obosea cu fleacuri, ca dezvinovăţiri, învinuiri?

În acest timp. Matei a săvârşit un fapt care, făcut într-o clipă de exasperare, a depăşit chiar ceea ce ar fi dorit să facă: l-a denunţat pe Gabriel la poliţie. Rezultatul a fost înfiorător! Ce a simţit Matei, abia

adolescent, ce au simţit nervii lui fragezi a întrecut chiar şi puterea lui de rezistenţă. S-a încuiat la el în odaie şi cu glas tare, ca să se îmbărbăteze, şi-a spus şi şi-a repetat: „Am făcut-o pentru binele lui, pentru că nimeni în afara mea nu are puterea să-l pedepsească. Era datoria mea să o fac."

Poliţia, chemată de Matei, a venit acasă, şi poliţistul prefăcându-se că nu-l cunoaşte, ba mai mult, că îl bănuieşte şi pe el de furt. Şi când Matei a asistat la disperarea mamei lui şi mai ales când a văzut privirea lui Gabriel, care nici atunci nu l-a părât, că fusese şi Matei părtaş la furt şi la câştig, ci strigase pur şi simplu: „N-am furat, am luat din casă, este casa noastră, era al nostru, era şi al meu, n-am furat de la străini!" a simţit că făcuse ceva mai rău şi mai grav decât Gabriel şi s-a îndoit de el însuşi până în adâncul lui.

După ce plecă poliţia, Matei, apucat de friguri, cu febră mare, se culcă bolnav, zăcea gemând. Nu se mai putea suporta pe el însuşi. Gabriel veni la el şi, ca să-l distreze, îi întinse mâna plină de bani. Matei îi strigă:

— Să ştii că eu te-am denunţat la poliţie, da, eu, eu!

— Pentru ce? a întrebat Gabriel cu o desăvârşită uimire.

Şi şopti, căzut pe gânduri:

— …N-am furat, era al nostru… am luat… Am crezut că şi tu eşti de acord…

— Eu, de acord cu tine la furt?! Bine mă mai cunoşti. Nu. Eu nu sunt un hoţ. Tu eşti un hoţ.

— Dar… tu… şi tu…

— Eu am vrut numai să mă conving că am dreptate când cred că eşti un hoţ. Iată banii, toţi câţi mi i-ai dat! N-am nevoie de ei. Eu n-am nevoie de bani furaţi, şi ce lipseşte am dăruit… la cerşetori, pe stradă… de pomana ta!"

Matei îi azvârli toţi banii în faţă, pe jos. Gabriel îi adună cu umilinţă, cu supunere, îi băgă în buzunar. Apoi, înainte de a pleca, îl privi iar cu aceeaşi uimire desăvârşită.

Matei nu şi-a găsit liniştea decât mult mai târziu, peste câteva săptămâni, luni poate, când, spre marea lui mirare, văzu că Gabriel nu mai fură deloc. Matei şi-a zis:

„A înţeles că «fură», şi că a fura nu este o chestiune «familială», ci una morală. A înţeles, pentru că a văzut poliţia. Deci i-am făcut un bine denunţându-l. Era datoria mea."

Acum, din nou, Matei, amintindu-şi aceleaşi scene, făcu un efort ca să nu se ridice şi să nu se plimbe prin odaie. Starea de nemişcare a trupului, în vreme ce mintea se frământa înfierbântată, îi era aproape intolerabilă, şi totuşi nu voia să piardă firul gândurilor şi acuitatea lor.

Da, da, în acei ani ajunsese să urască pe toată lumea: pe maică-sa, pe Gabriel, care i se păru mai curat şi bun decât el, mai ales mai

„tare” decât el, pe colegii care trăiau atât de fără probleme, poate numai ca să se ascundă în closet şi să fumeze şi să se adune între ei pentru a discuta tot felul de grosolane, absurde, murdare probleme sexuale, să urască pe profesori care îl lăudau pe el că citeşte mult şi îl certau că stă prea izolat, şi mai ales să se urască pe sine însuşi. Îi era silă de propria sa fiinţă. Îşi auzea glasul, îşi vedea mişcările, îşi cunoştea gândurile, îşi dispreţuia inima şi puterea.

Scârbit şi obosit, încetă brusc să se mai ocupe de Gabriel şi de mama lui şi începu să asiste cu înstrăinare la tot ce se petrecea în jurul lui. Citea toată ziua, cu căderi totale în lumea ideilor, motiv ca să nu mai vorbească cu nimeni. Citea şi la masă, cu toate observaţiile căpătate.

Matei Ventura începu să dea meditaţii, pentru a nu accepta nimic, în afară de întreţinere, de la mama lui. Era mândru că poate câştiga sumele „de buzunar” de care avea nevoie. Niciodată nu îi dădu lui Gabriel şi nu cheltui pentru mama lui niciun ban din banii câştigaţi de el. Hotărî să se poarte astfel. Strictul necesar şi niciun răsfăţ. Îşi transformă odaia într-un fel de chilie, cu pat de campanie, o masă şi un scaun, şi de jur-împrejur pe pereţi cărţi, cât mai multe cărţi…

Din acel timp, când auzea că Gabriel a rămas iar repetent, că Gabriel n-a mers câteva luni la şcoală, că Gabriel joacă pocher în Cişmigiu, că Gabriel, abia la vârsta de cincisprezece ani, a venit în zori, că Gabriel a dormit la poliţie sau că a avut un accident de motocicletă, asculta ca şi cum ar fi fost vorba de lucruri mult mai puţin interesante pentru el decât faptele întâmplate acum sute sau mii de ani ale lui Nerone, Alcibiade, sau oricine altcineva.

Astfel trecuse întreaga copilărie, apoi întreaga adolescenţă. Da, anii trecuseră, iar acum Matei înţelesese că mama lui murea. De data asta murea. Matei era doctor. Experienţa căpătată la spital, la căpătâiul atâtor muribunzi, îl făcea să ştie că nu se înşală. Mama lui murea.

Matei Ventura, cu capul rezemat în mâini, aplecat pe carte, îşi muşcă pumnii, să nu geamă. Totul era inutil. Şi chiar dacă greşise, şi chiar dacă ar fi trebuit să se poarte altfel cu ea, acum era prea târziu. Ea murea.

O duioşie neputincioasă şi târzie îi chinuia inima. Pentru ce să moară atât de tânără şi fără să se fi putut înţelege şi ajuta unul pe altul? Matei se zvârcoli, gândindu-se cât o chinuise cu tăcerile lui, cu indiferenţa lui voită, dispreţuitoare, ostentativă.

„Nu ştiu să iubesc, îşi spuse Matei. Nu fac decât să critic, iar că mă critic şi pe mine nu îndreaptă nimic din uscăciunea mea. Inteligenţa nu-mi este folositoare, sunt un om ineficace; iar oribila suspiciune din inima mea m-a schimonosit, m-a nenorocit. Atâta dragoste câtă vreau eu desigur că nu se poate avea, iar critica, aşa-zis lucidă, a minţii

mele, nu fac decât să usuce totul în mine şi în jurul meu. Da, iată şi în clipa aceasta, a morţii mamei mele nu mă pot împiedica să am gânduri cutremurătoare: simt că aştept cu o curiozitate avidă să văd ce va face Gabriel după ce va muri mama. Vreau să văd cine-l va răsfăţa? Moartea mamei, îşi spuse Matei, este pentru Gabriel ultima şi unica posibilitate de trezire din inconştienţă. Dacă nici moartea mamei, a mamei lui, care aş putea spune că moare din pricina lui, nu-l va trezi, atunci nimic, absolut nimic nu îl va mai trezi vreodată. Eu aşa cred."

În liniştea odăii se auzeau respiraţia lui Gabriel, amplă şi liniştită, şi cea grea a mamei lui.

Matei azvârli privirea spre oglindă. Iluminat blând de lampa de pe noptieră, capul ei părea a sta pe genunchii lui Gabriel. Acolo, în oglindă, Sandra Ventura şi Gabriel Ventura erau împreună.

„Iar eu, îşi spuse Matei, cu toate că sunt cu ei în odaie, în oglindă nu sunt cu ei. Acolo sunt numai ei doi, iar eu lipsesc."

Sandra Ventura dormise câtva timp. De câteva zile, de câte ori se deştepta, revenirea la viaţă i se părea ciudată. Poate că înainte de a adormi se gândise că nu se va mai deştepta niciodată. În liniştea acestei clipe, desigur a ultimelor deşteptări, găsea greu firul vieţii. Oboseala, suprema oboseală a trupului, cerea somnul de veci. Crezuse toată viaţa că moartea îi va fi o spaimă, dar iată că acum întreaga ei fiinţă tindea spre linişte, ca apele râului spre mare. Voia pace, odihnă şi iertare, odihnă în pacea pământului.

Îşi aminti de Gabriel şi Matei. Apoi ştiu că amândoi băieţii sunt cu ea în odaie.

Atunci, o nelinişte o cuprinse. Căută să ştie ce anume o tulbura atât de dureros tocmai acum, când dorea pacea desăvârşită, dar nu prinse niciun gând limpezit. Viaţa pe care o trăise i se părea nespus de lungă, dar nu-şi putea aminti niciun fapt. Era îngrozitor de istovită, nu mai ştia cu ce obosise într-atât. Gândurile cercetau haotic între copilăria ei şi a copiilor ei. Moartea părinţilor ei o tulbura acum. În ceasul morţii ei, ca un fapt recent, iar ce îndurase de la Camil Tomescu, unica ei dragoste, se confunda într-o singură şi lungă aşteptare. De fapt, murea de oboseala aşteptării, o oboseală atât de mare, încât acum era fericită că moare. Toată viaţa îl aşteptase pe Camil. În curând, pământul se va prăbuşi peste pieptul ei, unde nu fusese niciun suspin de bucurie. Aşa va pleca, cu aşteptarea în piept. Singură.

Dorea să moară, să se termine chinul aşteptării zadarnice… Ştia că numai câteva zile va mai putea spune „azi". Iar acum… cine ştie, azi, Camil poate va veni. Azi va veni. Să încerce să coboare din pat, să meargă să deschidă. Azi, unul dintre ultimii „azi", din zilele toate. Poate că el a simţit cât îl aşteaptă şi stă în uşă şi aşteaptă şi el… N-a

îndrăznit să sune… E noapte… Încă nu s-a luminat de zi… Oh! de câte ori a deschis ea, aşa, poarta, crezând că-l va găsi acolo… Dar nu găsea decât un gol. Noaptea, un gol negru, ziua, un gol alb… Câteodată era soare în acel gol… Câteodată, în acel gol i se părea că-l vede, aievea, că în fine a venit… Privea golul, golul tainic. Câteodată i se părea că va înnebuni… Dar câteodată el venea… Da, câteodată a venit… dar până pleca, ea tot nu înţelegea că a venit, că prezenţa lui este adevărată… El îi vorbea de lucruri atât de străine de ce aştepta ea… Niciodată nu i-a spus… Dar ce să-i fi spus, când nu o iubea… Oare, dacă azi el ar veni şi i-ar spune că o iubeşte, s-ar mai putea vindeca? Nu… nu… tot ar muri… dar ar muri altfel… dacă i-ar spune că o iubeşte… altfel ar muri… Oh! de-ar putea muri dezlegată… Despătimeşte, Doamne, despătimeşte… pe roaba ta… Să moară despătimită… sau mângâiată… Atât dorise, să moară, că acum murea… Şi asta e un fel de sinucidere… „Într-un fel, m-am sinucis. Otravă mi-a fost aşteptarea… nici măcar nu-l învinuiesc pe el… El nu este de vină… Eu, eu, numai eu… Eu l-am iubit… El… pur şi simplu nu a venit… M-am născut sclava romantismului… inutil… Din lumea întreagă, din viaţa întreagă, cu soare… şi cu stele, eu l-am. Ales obiect al adorării mele pe Camil… El, Camil… A stat între mine şi viaţă ca o perdea neagră, funerară. Doresc să mor, să mor şi să-l uit… desăvârşită odihnă…”

O chinuia şi gândul că, murind, îşi părăsea băieţii. Ar fi voit să îngenunche în faţa băieţilor, să-i roage să o lase să moară liniştită, să o lase să plece. Dragostea pe care o avusese pentru ei, nevoia aproape fizică de a-i vedea mâncând, umblând, trăind, râzând, dormind, respirând, nevoia de a-i ajuta cu mâinile ei, cu oboseala ei, cu grija ei, pe Matei într-un fel, pe Gabriel într-altfel, fusese întrecută şi nu îi mai rămăsese în inimă decât un simţământ întunecat, cu rădăcini misterioase, adânci, al datoriei neîmplinite. Puterea toată pe care o mai avea trupul ei istovit se adunase din nou ca la sunetul de alarmă al unei chemări ştiute.

Încet, deschise ochii. Pleoapele obosite se ridicară foarte greu, pe jumătate. Printre gene în privirea ei pierdută văzu lumina blândă, lichidă, gălbuie din cameră. În faţa ei, în oglinda ovală, puţin verzuie, de deasupra toaletei, zări pe Matei şi pe Gabriel. Numai feţele lor. Păreau că stau unul lângă altul, capetele aproape lipite. Matei era aplecat, cu bărbia rezemată, în palme. Desigur, ca de obicei, citea. Mâinile îi erau albe, fine şi puternice, iar fruntea, care ieşea din abundenţa minunatului său păr, avea o lumină netedă, inspirată. Alături, Gabriel, cu ochii închişi, dormea. Frumuseţea lui blondă era atât de mare, încât Sandra Ventura se gândi la lumea îngerilor.

Inima ei se încălzi din nou, ca o ultimă licărire de foc, şi simţi graniţa dintre viaţă şi moarte, dintre dorinţa ei de pace, de odihnă, de

descătuşare din patimă, şi tulburătoarea, umana ei dragoste de mamă. Cum îi va putea părăsi liniştită, când ei aveau încă atâta nevoie de ea? Gabriel era şi acum atât de copil! Se născuse pentru a fi răsfăţat. El era un suflet bun, dar care se va maturiza târziu, mult mai târziu decât alţii. Era un om fără apărare; Matei, însă, ciudat, ascuns, violent, misterios, sever cu el şi cu alţii, se maturizase prea timpuriu. Matei nu-l înţelegea pe Gabriel. Îl judeca după măsura lui, fără nicio duioşie, nicio răbdare. În purtarea lui se trăda un mare dispreţ pentru toată lumea. Niciodată nu bănuise simţământul de devotament şi admiraţie totală pe care îl avea Gabriel pentru el. Matei era singurul om care-ar fi putut să facă pentru Gabriel ceva. Dar Matei nu-şi înţelegea fratele.

Sandra Ventura gemu încet. Aşa va trebui să moară: ştiind că Matei nu-şi va ajuta fratele. Astfel, Gabriel va rămâne singur, cu adevărat orfan. Sandra Ventura se gândi iar la Camil Tomescu. El îi era tatăl…

Când Sandra Ventura gemu din nou, văzu în oglindă cum faţa lui Matei se desprinde din masca mâinilor lui, se ridică şi devine atentă. În lumina oglinzii verzui ochii lui păreau şi mai verzi şi de o aprigă intensitate.

Sandra Ventura îl privi, şi o mare speranţă i se aprinse în suflet: dacă acum, înainte de a muri, printr-un miracol, îl va putea face pe Matei să înţeleagă durerea şi dorinţa ei.

Inima îi bătu violent. Deodată Matei tresări: vocea slăbită a mamei lui îl chema în şoaptă:

— Matei…

Se ridică şi merse repede spre pat. Se aplecă.

— M-ai chemat, mamă?

— Da.

Pleoapele, adumbrite vânăt, ale Sandrei Ventura, se ridicară de tot şi căută cu însetare faţa lui Matei. Niciun cuvânt nu ieşi printre buzele ei arse, care se mişcară încet.

— Mamă, ţi-e sete?

— Nu…

Matei rămase nemişcat. Cutremurat, cunoscu iar semnele morţii pe faţa mamei lui. Aripile albe ale părului cădeau frânte, privirea părea că doreşte zadarnic ceva. Matei ar fi vrut să îngenunche şi să-i vorbească. Ar fi vrut să-i închidă ochii, să-şi închidă şi el ochii apoi aşa, orbi. Dar aproape, suflare lângă suflare, frunte lângă frunte, să-şi vorbească, să-şi spună, ca în faţa judecăţii din urmă, fără teamă, fără minciună, gândul cel mai adânc: el, Matei, să-i spună cât a iubit-o şi că, dacă a păcătuit vreodată, a fost totuşi fără vină, aşteptând pe drumuri întortocheate ceva ce nu sosea.

Gândurile îi sugrumau glasul. Ştia că tot ce gândeşte e inutil. Putea să-şi sfâşie în faţa mamei lui şi a lui Gabriel inima, era inutil. Erau încercuiţi, închişi în ei ca într-o cetate inexpugnabilă, un bloc, de la

un zid la altul, fără intrări şi fără ieşiri. Sandra Ventura, mama lui, va muri, şi nimic nu va fi schimbat. Ea va pleca pentru totdeauna, fără întoarcere, va pleca încărcată de imensa neînţelegere în care trăise… iar Gabriel va continua să trăiască la fel…

Copleşit, Matei sta nemişcat în faţa patului, dar glasul mamei lui, în şoaptă, îl chemă din nou. Matei tresări înfiorat. Şi dacă, totuşi… acum… Inima lui se înfierbânta dureros.

Încet, îngenunche şi îşi aşeză fruntea pe marginea patului. Foarte ciudat i se păru când simţi mâna aceea prea uşoară atingându-i creştetul. Oare îl mângâiase vreodată?

— Matei…

Fără să ridice capul, Matei căută mâna mamei lui. O cuprinse şi o ţinu aşa. Aşteptă. Mai presus chiar decât o miraculoasă vindecare dorea înţelegerea. Ar fi primit în clipa asta să moară şi el cu ea, dar să fie împăcaţi…

Glasul fierbinte al Sandrei şopti:

— N-am pe altcineva pe lume cu care să pot vorbi, numai pe tine, Matei, numai pe tine.

— Mamă, eu…

— Îţi cer iertare. Întotdeauna ţi-am vorbit ca unui om matur… acum…

Aici Sandra Ventura făcu o pauză. Matei aşteptă. Dar glasul femeii bolnave şopti deodată, cutremurat de spaimă:

— Pe Gabriel… cu cine îl las pe Gabriel?

Matei nu se mişcă, nici inima nu-i tresări, inima lui învăţată să simtă mereu acelaşi pustiu. Tăcerea din el îi era sumbră. După o clipă, un val de furie greu stăpânit îl înăbuşi. Se abţinu să nu vorbească muribundei aşa cum simţea: fără milă, pentru nimeni milă, nici pentru el, care suferea cumplit, nici pentru mama lui, pe care o iubea şi o vedea murind, nici pentru fratele pe care în clipa asta îl urî. Să spună adevărul, nu gândit dulceag şi sentimental, ca acum o clipă, când dorise contopirea gând la gând, şoaptă în şoaptă.

Ar fi dorit să strige. Aici, în casa asta, se cuibărise o putrezire ce nu putea fi curăţată decât cu întregul curaj al adevărului. Femeia cave murea, murea în minciună, iar el, Matei, asculta şi răbda această minciună. Trebuia, să ştie femeia asta că fiul ei, Gabriel, e o mică lichea, şi că răsfăţul cu care îl crescuse îl schilodise. Trebuia să ştie femeia asta că Gabriel nu o iubeşte nici pe ea, pentru că ea îi uscase sufletul, iubindu-l aşa cum nu ai voie să iubeşti nicio făptură omenească… Trebuia să ştie femeia asta care murea că şi el, Matei, se uscase la suflet, şi tot din vina ei.

Dar Matei tăcu, o tăcere care îl făcu să se gândească la pământul greu şi rece care va acoperi curând trupul mort al mamei lui.

Suflarea Sandrei Ventura devenise de tot sacadată, firavă.

— Matei!

Matei ridică privirea. Era acum aproape liniştit, străin lui. Totul se petrecea ca o scenă văzută la infinit în oglinzi aşezate ciudat: o iluzie şi totuşi o realitate: realitatea iluziei sau iluzia realităţii, una răsfrântă în cealaltă, la infinit. Ce mai putea face? Să spargă oglinda? Mama lui tot ar fi murit şi el tot întunecat ar fi rămas. Schimbarea nu putea fi decât a conştiinţei, a lumânării minţii… a inimii… Dar cum… cum…

Ea murea întunecată, el rămânea viu, dar tot întunecat.

O privi pe mama lui în ochi. Sandra Ventura îi întrebă:

— Cine va avea grijă de Gabriel?

Matei nu răspunse.

— Nu spui nimic?

Matei gândi: „Profită de clipa morţii ei ca să pună pe umerii mei povara fiului iubit. Dar nu voi accepta."

Şi repede îşi făcu socoteala că Gabriel nu mai era un copil, aşa cum îl credea mama lui, şi nu va avea deci nevoie să-i fie tutore. Gabriel se va descurca şi el în viaţă, ca orice om. Şi dacă va avea grijă de el, nu va fi aşa cum credea mama lui. Altfel, altfel. Severitatea îi va face bine băiatului. Să-şi dea în fine seama că viaţa nu este un joc. Promiţând că va avea grijă de el nu risca mult. Spuse rece:

— Bineînţeles că voi avea grijă de el.

Şi o invincibilă scârbă îi umplu sufletul.

Spaima din ochii Sandrei Ventura crescu. Simţise ce cuprindea răspunsul. Ar fi vrut să implore, ar fi vrut să-şi rupă din inimă imensa ei slăbiciune şi grijă pentru Gabriel şi să le aşeze în sufletul lui Matei. Se zvârcoli: nimeni nu-l va putea iubi ca ea.

— Matei… Matei… te implor… eu, mama ta… Eu mor, Matei. Mor… Jură… jură că niciodată, niciodată nu-l vei părăsi… Ţi-e frate!

— Îl voi ajuta.

— Jură… jură…

— Îţi dau cuvântul meu că voi face tot ce voi putea.

— Niciodată nu l-ai înţeles. Nici acum nu îl înţelegi. Tu nu-l cunoşti. E totuşi un copil bun. Nu trebuie lăsat. Eşti atât de sever, şi cu tine prea sever, încât mă îngrozesc. Îţi spun că are suflet bun…

Lacrimi mari curgeau din ochii ei. Şopti ca pentru ea:

— Şi cum aş dori să pot muri liniştită… să mă odihnesc… să mă odihnesc… să uit…

Mila ce se ivi în sufletul lui Matei îi era apăsătoare. Îi era şi ruşine că-i este milă. Avea impresia că mila asta îl trage într-un abis.

— Nu-l voi părăsi niciodată. Fii liniştită. Îţi făgăduiesc: voi avea grijă de el…

Atunci Sandra Ventura apucă mâna lui Matei şi o sărută. Îngrozit, Matei nu îndrăzni să se mişte. Simţea sărutul ăsta prea cald, dat cu suflare morţii, ca o înfierare, pe inimă.

— Te-am binecuvântat, Matei. Te-am binecuvântat. Voi putea muri liniştită. Şi niciodată nu uita: ţi-e frate.

Capitolul II

Casa familiei Ventura, mare şi cu înfăţişare severă, avea, poarta de fier de la stradă cernită. Draperii negre, împodobite cu monograme imense de argint, se legănau în aerul îngheţat al iernii. În stradă, zeci de automobile şi dricul funebru, monumental, înhămat cu şase cai îmbrăcaţi somptuos, până în pământ, în doliu, aşteptau.

Cu toate că era iarnă şi un ger aprig, una din ferestrele casei, a parterului înalt, sta larg deschisă. Prin ea răzbătea până în stradă o lumină gălbuie, tremurătoare. Acolo, în odaia aceasta, ardeau, la căpătâiul Sandrei Ventura, lumânări groase de ceară.

Acum, Sandra zăcea liniştită, pentru totdeauna liniştită, şi, foarte ciudat, odată cu odihna asta a morţii, întinerise uimitor. Cutele feţei şi expresia de grijă dispăruseră. Totuşi, pe obrazul ei, lipsea acel surâs de supremă detaşare, obişnuit morţilor. Sandra întinerită avea o expresie severă.

În dreptul ei, oglinda ovală şi verzuie era misterios acoperită cu un cearşaf alb. Nu mai reflecta nimic. Trupul moartei nu rămânea nicio clipă singur. De alături, din salonul cel mare al casei, sosea neîncetat câte cineva, rudă sau cunoscut, să privească şi să stea câteva clipe, pentru ultima oară, cu ea. Goniţi de frigul aprig al odăii cu geamul mare deschis, nimeni nu rămânea mult. În odaie, flăcările lumânărilor şi lumina zilei păreau ofilite, iar florile încremenite.

Acum, lângă Sandra Ventura moartă, Camil Tomescu sta în picioare nemişcat. O privea uluit de acea miraculoasă întinerire care i se ivise pe obraz ca o sfidare, ca o victorie numai a ei. Privind-o, Camil Tomescu îşi dă seama de un lucru pe care îl purtase încâlcit în suflet ultimii douăzeci de ani, şi care acum voia să sosească la suprafaţa gândurilor lui, un lucru tot atât de inutil ca şi întinerirea Sandrei. Camil Tomescu, în clipa asta întârziată, îngrozit că ar putea fi cuprins oarecum de remuşcări, se căznea pentru a se linişti în faţa Sandrei moarte să-şi explice purtarea. Îşi pleda propriul lui proces de conştiinţă. De fapt, se zbuciuma să-şi răstălmăcească purtarea.

De fapt lucrurile se petrecuseră astfel:

Când o cunoscuse pe Sandra, măritată cu Ion Ventura, îşi dăduse seama, făcându-i Sandrei curte violent şi fără scrupule, că ea se îndrăgostise de el din prima clipă, că nu mai e nevoie să o „cucerească", că este gata cucerită, total cucerită. O dragoste în care dăruirea voia să fie absolută şi pe toată viaţa. Trăi cu ea câtva timp. Dar pentru Camil Tomescu Sandra era un simplu capriciu, şi la gândul că pasiunea ei, divorţ, căsătorie, copii, de care Sandra începu să-i

vorbească, îi va complica viaţa, Camil Tomescu se înspăimântă. Atunci abil, într-o scenă „mare”, după ce se sfătui şi cu sora lui, Mira, cu care de altfel întotdeauna se sfătuia, îi explică Sandrei că nu-l poate înşela, trăda pe Ion, pe bunul lui prieten, coleg de şcoală, că de când s-a îndrăgostit de ea nu mai are odihnă… că nu poate accepta să o vadă divorţând din pricina lui, că mai erau şi copiii, Gabriel şi Matei, la mijloc, copiii lui Ion… Sandra încercă zadarnic să-i spună că Gabriel nu era al lui Ion, că era al lui; şi, ca să evite orice complicaţii Camil Tomescu nu se mai culcă niciodată cu Sandra Ventura, felicitându-se de puterea lui, de cinstea lui, cerându-i şi Sandrei aceeaşi admiraţie, căci, între timp, se autoconvinsese de realitatea minciunii lui. Dar, pe de altă parte, datorită temperamentului, compus din sentimentalisme exaltate dar efemere, din senzualităţi mereu aprinse dar diverse, se complăcu în acea agreabilă, caldă voluptate de a se simţi admirat, iubit, dorit, aşteptat, el încurcându-se în oraş cu toate femeile posibile.

Aşa că îşi stabili ca de la sine obiceiul de a fi mereu în casa aceea, zilnic, în preajma Sandrei. Se făli chiar Sandrei multă vreme că avusese puterea de a se stăpâni şi de a rupe cu ea. O lăsa să înţeleagă că din pricina ei nici nu-i mai plac alte femei… neţinând seamă că astfel o chinuia pe Sandra, care nu avea puterea să priceapă ipocrizia atitudinii lui şi să-l dea afară.

Situaţia aceasta îl satisfăcu pe Camil Tomescu atât de bine, îi completă atât de bine viaţa şi îi satisfăcu orgoliul de bărbat, încât la moartea lui Ion Ventura continuă să se gândească la Sandra Ventura nu ca la o femeie liberă, ci ca la văduva prietenului său. Bineînţeles că şi atunci Camil Tomescu avu grijă să-şi explice pentru ce se poartă astfel: „De fapt nu mi-a plăcut niciodată ca femeie. E o femeie bine, dar prea… serioasă, prea tristă”, îşi spuse, nevrând să ştie că este tristă din pricina lui. „N-am s-o părăsesc, am să am grijă de ea, mă voi purta ca un *gentleman*, mă voi sacrifica.”

Şi Camil Tomescu continuă să vină cât putu de des, sau, mai bine zis, cât îi permitea timpul dăruit celorlalte femei. De data asta nu se mai obosi să inventeze o scenă „mare”, sau să dea vreo explicaţie Sandrei, iar ea niciodată nu îndrăznise să-i ceară vreo explicaţie. Îi era teamă să nu-l piardă de tot. Tăcuseră amândoi.

Dacă Sandra ar fi fost o mondenă, cu relaţii multiple în societatea lor, Camil s-ar fi temut de gura acelei lumi, care poate prin cancanurile ei l-ar fi obligat să o ia de nevastă, sau, dacă ar fi văzut-o cochetând cu alţi bărbaţi, desigur că vanitatea lui nu ar fi putut suporta acest lucru şi s-ar fi hotărât să-i spună că e femeia lui. Desăvârşita ei seriozitate şi dăruire, însă, resemnarea ei totală şi izolarea în care trăia l-au adormit. A vrut şi a reuşit sa creadă că femeia este liniştită, că nu are nevoie de iubire, că nu suferă mortal de viaţa ei fără bucurie, când numai preocuparea nesănătoasă pentru

Gabriel ar fi fost suficientă să-l facă să înţeleagă câtă disperată nevoie de iubire avea.

Ba chiar credea că este mărinimos, că, ocupat peste măsură cu „damele", are totuşi timp să meargă aproape zilnic la o „prietenă". Mergea pentru că avea nevoie de adoraţia ei, de puritatea ei, de abnegaţia ei, de constanţa ei, ca să se cureţe de amoruri trăite din abundenţă, la întâmplarea orelor.

Când sosea el, se căzneau să găsească ce vorbi. Camil, înfricoşat că s-ar putea da de gol cu minciunile lui, Sandra, înspăimântată că l-ar putea supăra cu vreo indiscreţie. Recurgea la subiectul ultimului film văzut sau carte citită, ultimul cancan al unei lumi pe care Sandra nu o mai frecventa. Apoi nu mai avea ce vorbi. Atunci ea îi vorbea de Gabriel. El tot de Gabriel îi vorbea. Beau şi ceai, sau cafea.

Stând în faţa Sandrei moarte, Camil Tomescu îşi încheia pledoaria interioară, spunându-şi:

„Da, m-am ocupat mult de ea. Am făcut şi eu ce am putut! Poate că ar fi trebuit, acum în urmă, înaintea morţii ei, să-i spun că am iubit-o toată viaţa. Nu ar fi fost o minciună, căci într-un fel am iubit-o… dar… mi-a fost ruşine. Nu mai eram destul de tineri pentru astfel de atitudini romantice!"

Totuşi, atitudinea romantică a clipei, „Ea", moartă, „El", în faţa catafalcului, îi satisfăcea nervii, îi ajuta să treacă mai uşor şi peste remuşcări care ar fi putut fi foarte dezagreabile.

Era oarecum mândru că este un om neobişnuit, că poate simţi lucruri vădit interesante. Se gândi chiar că toate acestea la un loc ar putea constitui un subiect pentru o nuvelă, pe care ar putea-o scrie vreodată. Şi se mai gândi că, mâine, poimâine, când se va mai potoli îngheţul de afară, se va duce la femeia aceea pe care o cunoscuse de curând şi îi va povesti drama sufletească prin care trecea. Aceasta va fi o introducere în cucerirea femeii aceleia încăpăţânate…

Dar Camil Tomescu, privind din întâmplare iar faţa Sandrei Ventura, se înfioră. Severitatea acestui obraz tânăr şi mort era impresionantă. Oare Sandra moartă nu o fi ştiind ce gândeşte el acum?…

„Ei bine, dacă da, atunci ştie că am pentru ea un sentiment puternic, că durerea mea în faţa morţii ei e o realitate, şi că toate celelalte simţăminte sunt mecanisme ale caracterului meu şi că mă simt acum, fără ea, foarte singur. Cine îmi va umple golul lăsat de ea, orele pe care i le dăruiam ei şi sentimentul meu pur pentru ea?"

Aici, Camil Tomescu începu să-şi şteargă ochii, nestăpânit. Era singur în odaie, în frigul odăii cu geamurile deschise, singur cu Sandra, tânără, frumoasă şi moartă. Sandra, tânără, ca în primele zile când o cunoscuse! Dar aerul sever, liniştit, şi paloarea ei, toate acestea purtate într-altă lume, unde acum Sandra era şi ea plecată singură, îl

copleşeau cu un fel de început de ruşine şi deznădejde.

Cineva intră în odaie. Camil Tomescu nu se întoarse. Îşi şterse repede lacrimile, apoi rămase nemişcat, ca de piatră, gata de rezistenţă. Ştia cine a intrat, după pasul uşor ca al unei umbre, după liniştea cu care uşa se deschisese şi se închisese. Ştia. Dar prezenţa fiinţei care sosise acum îl supăra peste măsură. Ştia că Mira pe el venise să-l caute. Simţi o mână uşoară care i se strecură sub braţ.

Stăpânind un gest de furie şi violenţă, Camil întoarse capul. Într-adevăr, Mira, mică, firavă, fardată, era lângă el. Avea o pălărie ridicolă pe cap, eternele ei pălării cu pene şi voalete. Mira le purta şi la ea în casă. Mâna ei mică, cu manichiura bine făcută, strecurată sub braţul lui, îi era de nesuferit. Avea nevoie să fie singur, şi mai ales să fie fără Mira lângă el. Ea fusese părtaşa laşităţii lui, complicea lui, martora şi tăinuitoarea vieţii lui. Ea îl ajutase, ea minase în tăcere întreaga lui viaţă. Mira, vie mărturie a ipocriziei lui, îi păru acum periculoasă: risca să nu-şi ia în serios pledoaria. Mira fusese într-adevăr, cu surâsul pe buze, cu cuvinte de prietenie, cea mai îndârjită, neînduplecată rivală a Sandrei. Facilita destrăbălarea fratelui ei, căci numai aşa îl putea reţine lângă ea. Niciodată nu i-a spus: „Sandra te aşteaptă şi moare”, pentru că se temea că atunci fratele ei ar fi plecat şi ar fi rămas singură, şi singură în casă îi era urât. Această casă pe care cu o candoare cinică o lăsase să se transforme într-un bordel pentru uzul lui Camil.

Acum – Camil şi Mira, fratele şi sora, ipocriţii ei călăi – stau unul lângă altul în faţa catafalcului.

Camil Tomescu îşi trase braţul, se feri şi spuse cu bruscheţe:

— E frig aici. Poţi răci. Du-te!

Dar Mira Tomescu şopti cu îndârjire:

— Poţi răci şi tu. De aia am venit, să te iau – şi, cu gesturile ei gingaşe de femeie micuţă, căută să-l prindă iar de braţ, să-l tragă.

Camil se feri în lături. O văzu din nou pe Sandra, întinsă pe catafalc, cu faţa ei rece, străină, severă şi tânără. Parcă spunea: „Acum puteţi face tot ce doriţi, îmi este indiferent”.

Camil se întoarse către Mira şi îi şopti apăsat:

— Doresc să fiu singur. Dacă răcesc, mă priveşte. M-am săturat să fiu sub tutela ta.

Mira Tomescu mări ochii ei rotunzi şi manifestă o uimire exagerată. Îşi compuse o faţă plină de indignare copilăroasă, dezarmată şi arătă cu nu gest plin de graţioase reproşuri către Sandra, manifestând astfel că nu o supără ce îi spune Camil – cum ar fi putut fi supărată când era încredinţată că nedreptatea comisă de Camil este comisă într-un moment greu al vieţii lui şi că deci nu trebuie luată în serios –, ci faptul că fratele ei face ceva necuviincios vorbind prea tare în faţa unui mort.

Sâsâi prelung din buze ca pentru copiii necuviincioşi care fac năzbâtii în salon. Aşează un deget pe buze:

— Sssst!

Camil nu se mai putu stăpâni. Hotărât, o luă pe Mira de umeri, o împinse, deschise uşa, îi făcu vânt în odaia cea mare şi închise apoi îndesat uşa în urma ei. Răsuflă greu de câteva ori. Îşi scoase batista şi îşi şterse fruntea. Cu tot frigul din odaie, era transpirat. Fruntea îi era umedă şi rece ca gheaţa. Respiră sacadat.

O privi iar pe Sandra, şi Sandra era atât de tânără, încât Camil ameţi; i se păru că şi el e tot tânăr. Asta îl bucură. Merse spre oglinda ovală din perete acoperită cu cearşaful alb, ridică puţin cearşaful, dezvăluind un colţ. Se văzu cărunt, îmbătrânit, şi tot acolo, în oglinda cu ape verzui, o văzu şi pe Sandra, capul ei halucinant de aproape de capul lui, întinsă, tânăr, severă, moartă. În oglindă erau unul lângă altul. Îngrozit, lăsă repede cearşaful să cadă la loc.

Gabriel, cu o privire rătăcită, intră în odaie. Ce te izbea în făptura lui nu era atât tristeţea, ci o nesiguranţă în umblet. Părea că înaintează cu ochii închişi, că se clatină, că dibuie, că acum s-a deşteptat din somn şi că nu şi-a revenit complet din vis. Părea că nu-şi dă seama că trăieşte.

Camil Tomescu îl privi cu milă. De fapt, nu îl lega o simpatie prea mare de băiat, poate dar acum, un sentiment de ocrotire îi încălzi inima şi îl desprinse de gândurile lui. Fără voie, Gabriel îi făcu marele serviciu de a-l scoate din labirintul remuşcărilor târzii şi ineficiente. De altfel, Gabriel avusese întotdeauna rolul, jucat de el în deplină inconştienţă, ca, umplând viaţa Sandrei Ventura cu prezenţa lui, să-i lase lui Camil Tomescu posibilitatea de a-şi trăi viaţa proprie nestingherit, de dăunătoare libertate. Mira şi Gabriel fuseseră ajutoarele lui, instrumentele lui…

„Pe Gabriel l-a iubit Sandra cel mai mult pe lume. Spunea că el este fiul meu; am deci o datorie de onoare faţă de băiat şi îmi voi împlini această datorie, voi avea grijă de el, aşa cum am avut şi de ea.”

Camil Tomescu se simţi îmbărbătat. Prinsese în fine iar firul gândurilor care să-l ducă din nou în climatul dulce al sensibilităţilor ieftine, obişnuite lui.

Gabriel intrase în odaie şi rămăsese lângă uşă. Lumina lumânărilor flutura pe faţa lui sidefată şi rătăcită, umbre galbene, tremurătoare. Gabriel se apropie de locul unde zăcea mama lui. Cu toate că privirea ei era fixă, părea că nu o vede. Întinerirea, liniştea şi severitatea ei i-o înstrăinau mai mult chiar decât gândul că murise. Nu-şi amintea să o fi văzut vreodată atât de nepăsătoare. De obicei, de câte ori el se apropia, ea surâdea. Acum, nu. Şi severitatea asta îl cutremura mai tare ca orice plâns, orice strigăt, orice cuvânt aspru spus de ea

vreodată, atunci când el fura, minţea, sau lipsea de acasă. Din pricina severităţii ei împietrite, Gabriel se simţea acum mai vinovat ca niciodată, fără să poată şti însă cu ce a greşit. Era ca un om care a primit o măciucă în cap. De fapt, îi era şi foame. Toţi îl condolau, cu feţe ocazional compuse, dar nimeni nu se gândea că stătea nemâncat de două zile. O privi pe mama lui moartă cu o nesfârşită uimire. O văzuse de atâtea ori bolnavă, îmbătrânită, coborând din pat, târându-se în bucătărie ca să-i pregătească mâncarea, să-l îngrijească, să-l răsfeţe, dându-i astfel impresia că poate conta pe ea în absolut orice împrejurare, şi iată că murise, tot atât de natural ca orice om, ca acei care nu-şi luaseră niciun angajament şi nu implicaseră pe nimeni în viaţa lor, iar acum, tânără şi liniştită, odihnită, moartă, nu-i mai păsa de el. În veci nu-i va mai păsa.

Pe Gabriel îl dureau nervii. De câteva zile, Matei se uita la el atât de sever, de-i îngheţa sângele în vine. Şi mama moartă, şi fratele viu aveau parcă aceeaşi privire: îndepărtată, învinuitoare. Mama prin moarte, fratele prin cina ştie ce sentimente misterioase păreau plecaţi într-o lume inaccesibilă lui. Matei părea că ameninţă tainic ca un zeu. Pentru ce-l privea aşa, cu satisfacţie, cu batjocură? Privirea asta o mai văzuse la Matei în copilărie – şi Gabriel îşi amintea perfect epoca de adolescenţă când, după ce îl îndemna să fure şi era prins, îl dispreţuia şi niciodată nu-i lua apărarea. Ce voia să arate cu această privire misterioasă atunci şi acum?

Dacă cineva i-ar fi spus că Matei e cel mai rău om de pe lume, Gabriel nu s-ar fi mirat. Totuşi, poate că era numai sever, şi atât de sever pentru că se considera fără greşeală. Lui Gabriel întotdeauna îi fusese teamă de ei şi mamei lor îi fusese teamă de Matei. Gabriel şi Sandra se ascundeau de Matei ca de un tată ursuz, pentru a face o mulţime de lucruri nevinovate, pentru a râde în hohote, pentru a se juca, pentru a se răsfăţa. Matei avea o inteligenţă care părea că ghiceşte în om toate slăbiciunile lui. Când Gabriel făcea câte o poznă, ceilalţi oameni se mirau, apoi iertau, chiar se distrau. Matei nici nu se mira, nici nu ierta.

Gabriel îl văzu acum, lângă catafalc, pe Camil Tomescu, care, de când intrase Gabriel în odaie, îşi ştergea cu ostentaţie ochii. Toată lumea plângea în afară de Matei şi de el, Gabriel, care se simţea atât de fără rost, încât nu mai avea putere nici să plângă. Ar fi vrut să moară imediat, sau să se distreze imediat. Aşa nu mai putea suporta. Măcar de-ar fi putut plânge. Şi dacă ar fi plâns, de mila lui însuşi ar fi plâns.

Nu-şi găsea loc. Voi să plece din odaie, dar când ajunse la uşă se simţi luat de braţ de Camil Tomescu. Astfel intrară în salonul cel mare: braţ la braţ.

Matei îi văzu şi avu un râs interior, crispat, iar pe faţă un rânjet

reţinut:

„Spectacolul, se gândi, e comic şi penibil. Cei doi laşi caută sprijin unul într-altul. Au să se prăbuşească unul peste altul! Cei doi adoraţi ai mamei! Iată în faţa cui se exalta şi tremura inima ei! Aceşti doi oameni perfect haotici şi inconştienţi, aceşti înfrânţi dintru început, aceşti oameni care au ştiut să se răsfeţe pe sine, ca într-o baie călduţă, reuşind să nu le fie scârbă de făptura lor! Intră şi ies din odaia mortuară ca în antracte în foaierul unui teatru! Într-adevăr, un act e sfârşit. Să vedem ce va urma!”

Cu uimire îi vedea şi pe ceilalţi mişcându-se într-o dulce forfoteală.

Şi Matei se simţea în clipa asta singur printre oameni, singur pentru că era puternic, ca ultima stea, cea mai mare, în zori, înainte de răsăritul soarelui.

Acum, în salonul cel mare al familiei Ventura, prieteni şi cunoscuţi, adunaţi în jurul focului care pâlpâia neîncetat în cămin, aşteptau să sosească preoţii pentru slujba funerară. Flăcările din cămin, neastâmpărate, lumina cu umbre mişcătoare feţele celor care stăteau mai aproape de foc.

În odaie, cu toate că era devreme, începuse să se întunece, dar nimeni nu se gândea să aprindă vreo lampă. Umbra odăii mari, cu perdele lăsate, era liniştită, iar cei dinăuntru vorbeau rar şi în şoaptă. Viaţa Sandrei Ventura fusese atât de monotonă şi tristă, şi la urmă atât de izolată, încât nimeni, cu toată bunăvoinţa, după laudele obişnuite la căpătâiul morţilor, nu mai avea nimic de spus.

Din timp în timp, se auzea soneria de la intrare; atunci servitoarea mergea să deschidă, şi din nou cineva intra în salon. Mira Tomescu era cea care primea pe noii-veniţi. Matei şi Gabriel, copleşiţi, ascultau cuvintele de condoleanţe cu un aer absent şi respectuos.

Soneria sună din nou, şi după câteva clipe intrară în salon două fete tinere. Servitoarea, fără să ceară voie, aprinse lumina cea mare, orbitoare, din tavan. Lumina străluci aproape dureroasă pentru ochii obişnuiţi cu umbra liniştită care fusese până atunci. Uşor zăpăciţi, cei din odaie priviră spre cele două tinere care, intimidate de lumina bruscă şi mulţimea adunată, rămaseră lângă intrare, aşteptând să fie întâmpinate. Una din ele era ceva mai înaltă şi de o mare frumuseţe şi graţie. Apariţia ei plină de frumuseţe romantică, în atmosfera îmbâcsită de doliu a odăii, exercită o agreabilă destindere pentru toţi. Trupul ei adolescent înalt şi subţire, părul negru, ieşind de sub căciula de blană, îi cădea în bucle largi până aproape de umeri. Obrazul îi era de o transparenţă mată, luminoasă. Ochii ei de căprioară aveau gene lungi, răsfrânte. Frigul de afară dăduse obrazului ei o frăgezime şi strălucire aproape ireale. În părul ei, fulgi de zăpadă se topiseră, şi acum picăturile de apă străluceau.

Cealaltă fată ceva mai măruntă, semăna cu ea, dar era lipsită cu

totul de graţie, cu gâtul scurt, talia groasă, iar gleznele, cam prea subţiri pentru restul corpului, îi erau imperceptibil strâmbe.

Mira Tomescu le recunoscu imediat şi se îndreptă către ele. Rămase câteva clipe acolo, pe prag, şuşotind. Apoi se întoarse către cei din odaie. Îl căută pe Matei cu privirea şi înaintă spre el ţinând de braţ pe fata aceea atât de graţioasă. La un pas în urmă, cealaltă fată înainta şi ea.

— Matei dragă, spuse Mira încântată, iată ceva cu totul neaşteptat. Le recunoşti? Adina şi Pia-Olimpia, fetele Anestin! Amândouă surorile au sosit acum câteva zile de la Craiova, şi, auzind de nenorocirea întâmplată, au venit să vă condoleze…

La ultimele cuvinte, vocea avântată a Mirei Tomescu, care-şi aminti deodată că trebuia să fie tristă, se domoli… Îşi dădu seama că făcuse o gafă cu expansiunea ei.

Tânăra întinse mâna către Matei, neîndrăznind să surâdă, cu toate că se simţi neaşteptat de bucuroasă că-l revede şi că-l regăseşte atât de frumos, de înalt. Nu-l văzuse de aproape zece ani, din copilărie. O clipă rămaseră aşa, mână în mână. Se priviră cu atenţie.

Mira şopti:

— Mama lor a fost cea mai bună prietenă, pot spune unica prietenă a sărmanei voastre mame!

Apoi, amintindu-şi de cealaltă fată, rămasă în urmă, se întoarse cu o grabă exagerată către ea:

— Pia-Olimpia dragă, unde ai rămas? Vino şi tu, te rog! Uite-l pe Matei!

Olimpia înaintă un pas şi se opri, fără să spună nimic şi fără să dea mâna. Faţa îi era nemişcată, ca o mască. Ochii neobişnuiţi de adânciţi în orbite aveau culoarea păcurii, negri cu luciri verzui. Un întuneric în care nu se putea zări nimic.

Ofensată de purtarea Piei, Mira Tomescu îi întoarse spatele. Apoi Mira Tomescu o prezentă fără oboseală pe Adina Anestin, care răspundea fără timiditate, dar fără ostentaţie celor din jurul ei.

— Adina Anestin… da, da, de la Craiova… Acum au venit în Bucureşti…

Mai deoparte, rămasă nebăgată de nimeni în seamă, Pia sta nemişcată. Faţa îi era puţin învineţită, poate din pricina frigului. Câţiva din cei prezenţi, dându-şi seama că Pia e părăsită, că Mira Tomescu nu o prezintă, încercară să-i vorbească, dar fata răspunse sec, colţuros la întrebări amabile. Pia rămase iar singură. Din locul unde sta îi vedea pe toţi forfotind încântaţi, şoptind în jurul Adinei, care primea acest val de admiraţie cu naturaleţe. Pia se uită la această scenă cu silă, apoi deodată deveni foarte atentă. Vedea scena – Adina înconjurată de oameni, în cămin foc şi o lampă orbitoare în tavan – în afara ei, despărţită de ea, ca şi cum ceea ce vedea nu s-ar fi petrecut la

câţiva paşi, ci în amintirea ei. Tot ce vedea, tot ce simţea era prezent şi totuşi legat cu ceva foarte îndepărtat şi vag. Pia se simţea ca un om ce se chinuie pentru a-şi aminti un cuvânt, un nume binecunoscut şi momentan uitat. De data asta parcă îşi uitase chiar numele sau identitatea ei. Da, cine era ea? Ce căuta în acest salon şi pentru ce o durea atât de tare în dreptul inimii, văzându-i pe oameni cum forfotesc şi şoptesc cu admiraţie în jurul Adinei? Pentru ce îi vine să strige şi să moară văzând-o pe Adina cum se mişcă şi răspunde cu graţie? Gelozie? Da, sigur că da, indiscutabil, dar şi mai mult decât atât…

Brusc îi răsări în minte o amintire ciudată; da, da, ca acum, ca acum, aceeaşi gelozie, aceeaşi durere şi acelaşi dor de moarte, să moară ea şi să moară toată lumea, să moară şi Adina, să o vadă pe Adina moartă! O clipă identică, petrecută în copilărie. Identică până la halucinaţie… ca acum: e lume multă adunată într-o odaie mare, elegantă, supraîncălzită. Pia soseşte cu Adina din frigul de afară, aprig frig, în căldura odăii, şi, ca acum, odată cu sosirea lor se aprinsese o lumină strălucitoare în tavan. Dar în amintire, ea şi cu Adina sunt mici, fetiţe mici, cinci, şase ani. Atunci s-a întâmplat aidoma totul ca acum! Au intrat în salon. Un murmur de admiraţie le-a înconjurat, ca acum… Pe vremea aceea, era un copil fericit, un suflet fericit, dar au intrat în salon şi, pentru întâia dată şi-a dat seama că admiraţia, bucuria, sunt toate numai pentru Adina, şi că pe ea, Pia, o uită lumea, nici nu o vede, nici nu o bagă în seamă. Atunci, da, atunci pentru întâia dată şi-a simţit întreaga fiinţă pe marginea unui abis înfiorător de întunecat, s-a simţit pecetluită de urâţenie. Atunci a înţeles că această gelozie o va purta toată viaţa! O vuire, un întuneric, care se urcase din străfundurile fiinţei până la creier şi îi cuprinsese mintea… inima… ca acum.

Uite-i cum forfotesc şi acum în jurul Adinei, care a crescut mare şi s-a făcut mai frumoasă. Ce satisfăcuţi sunt, ce recunoscători, că prezenţa Adinei îi distrează. Se plictiseau la înmormântarea unei moarte pe care nu o iubesc. În odaia de alături, pe catafalc, Sandra Ventura moartă, iar Adina aici, strălucitor de frumoasă şi vie. Nimeni nu o ceartă că-i atât de sclipitoare, ca în straie de sărbătoare, în clipa asta de doliu. Indecent de frumoasă. Ea nu are nevoiaşă surâdă; fiinţa ei întreagă surâde: părul, braţele, mişcările, mersul. E toată un surâs calm, luminat.

Pia s-a dus şi s-a aşezat într-un fotoliu. Se simţea slabă şi îi era teamă că, rămânând aşa în picioare, să nu se simtă cineva obligat să stea de vorbă din milă şi cu ea; or, ca niciodată, avea nevoie să fie singură, măcar câteva clipe singură, ca să i se potolească tulburarea, să privească în partea cealaltă a odăii, să nu o mai vadă pe Adina strălucind şi pe Matei Ventura nemişcat lângă ea, şi privind-o fără să

clipească, ca hipnotizat.

Niciodată Pia nu pătrunsese aşa de adânc în taina inimii ei întunecate şi rece ca un subsol umed, neaerisit. Simţea că dacă cineva i-ar vorbi sau ar aşeza mâna pe ea, ar fi avut o cutremurare atât de violentă, încât s-ar fi putut frânge ceva în adâncul ei. Îi era inima cuprinsă de dorul morţii, da, de moarte, moarte. Să fie moartă, dar fără catafalc ridicol, fără dric şi cai costumaţi şi mai ales fără lume, masa de oameni pe care-i ura, pe toţi, şi pe care-i vedea forfotind în jurul mortului… Când va fi Adina moartă, tot aşa vor forfoti în jurul ei? Dacă va muri tânără, da. Ce succes! Dar dacă va trăi, bătrână, fanată, ridată, fără dinţi în gură, cheală, va fugi şi de ea lumea şi singură, moartă şi părăsită, va cunoaşte…

Apoi Pia îl văzu pe Gabriel. Privirea ei se opri mirată asupra lui. Îl recunoscu, cu toate că se schimbase mult în anii din urmă, zece, de când nu-l mai văzuse. Mult mai înalt decât în copilărie, dar cu aceeaşi faţă ciudată, candidă, ivorie. Era încă adolescent, puternic, însă cu umeri largi, cu mâini splendide. Marea lui tinereţe, frumuseţea lui blondă îi dădeau ceva liniştit, ca îngerilor din tablouri. El singur, dintre toţi din odaie, părea copleşit de durere. El singur, prăbuşit, nu da atenţie Adinei. Nici nu o văzuse. Nu-l interesa nimic. Pe când Matei, uitase durerea şi lângă Adina găsea puterea să vorbească, probabil fleacuri, cu ea.

Privind la Gabriel, o duioşie foarte ciudată, după încordarea care o împietrise până acum, înmuie inima Piei. Îşi simţi ochii fierbinţi, plini de lacrimi. Acum ar fi putut plânge. Ar fi putut plânge cu hohote. Pia nu-şi putea lua ochii de la Gabriel. Deodată îl văzu cum se ridică de la locul lui şi cum, cu pasul unui om ameţit, orb, trece în odaia de alături, unde se afla catafalcul.

Pia se ridică şi ea, şi repede, cu pasul ei uşor, ca unduirea şerpilor printre buruieni, îl urmă.

Gabriel se opri în faţa catafalcului. Privi faţa mamei lui cu aceeaşi rătăcire uimită, plină de furie reţinută. Pe Pia nu o zări, nu se uită la ea, dar foarte repede, cu pasul mai apăsat, ca şi cum ar fi luat brusc o hotărâre, ieşi din odaie. Trecu pe altă uşă decât cea care ducea în salonul cel mare, o uşă lăturalnică mai scundă. Pia îl urmă.

Gabriel umblă fără să se oprească, printr-un culoar lung, plin de dulapuri albe, toate egal înşirate de-a lungul pereţilor. Culoarul era destul de întunecos, slab luminat de un geamlâc din tavan. Sub luminător se aflau multe plante verzi. Printre ele zări un lămâi încărcat cu fructe coapte… Gabriel merse mai departe. Se grăbea acum.

Pia îl urmă fără zgomot, aproape în vârful picioarelor. Gabriel dispăru într-o odaie lăsând uşa deschisă şi Pia îl văzu de la câţiva paşi distanţă în bucătărie, unde se oprise.

O bucătărie foarte mare, curată. Era oprit în faţa unui dulap în care forfotea, căutând de zor.

Pia înaintă. Inima îi bătea mai repede. Îl văzu cum răscoleşte cu furie în dulap. Şi Pia înţelese: Gabriel era flămând. Căuta de mâncare.

Un surâs trecu pe faţa ei. Înţelegea perfect. Nimeni nu se ocupase de el. Îl văzu apoi că, negăsind ce căuta, se aşează pe un scaun, cu coatele rezemate pe genunchi şi că rămâne aşa, copleşit.

Pia se hotărî şi intră repede în bucătărie cu pasul ei atât de vioi şi uşor. Când Gabriel se ridică speriat, ea îi spuse repede, în şoaptă:

— Mi-e sete, căutam apă… Aş vrea să beau apă…

Gabriel nu o întrebă nimic. Nimic pe faţa lui nu tresări.

Maşinal căută în dulap un pahar şi i-l întinse.

— Dumneata eşti Gabriel Ventura?

— Da.

— Nu mă mai recunoşti?

Gabriel, dându-i paharul, o privi cu indiferenţă, plictiseală şi şopti:

— Ba da, cred că eşti Olimpia Anestin, din Craiova. Pia-Olimpia Anestin… Adina Anestin… Pia şi Adina, şopti, dar faţa lui rămase tot atât de nemişcată.

Nu întinse mâna.

— Ce căutai în dulap? îl întrebă ea. Mi se pare că ţi-e foame. Înţeleg. Te-au părăsit cu toţii.

Pe faţa lui Gabriel trecu o emoţie neaşteptată, bărbia îi tremură ca încercarea de plâns a unui copil necăjit. Pia întoarse faţa repede. I-a fost teamă să nu plângă şi ea. Şopti:

— Stai jos şi lasă-mă pe mine să caut în dulap. Ai să vezi că eu găsesc. Unde e cămara? Uite, vezi… iată tot ce trebuie. Şezi liniştit, în două minute pregătesc, şi să vezi ce bine o să fie!

Vorbea mişcându-se ageră prin odaie. Acum inima îi era caldă. Gabriel se aşezase din nou pe scaun. Nu se apăra şi nu vorbea. În schimb, Pia începu să vorbească, neaşteptând niciun răspuns, de parcă ar fi fost singură în bucătărie, în timp ce mâinile ei îndemânatice pregăteau mâncarea. Buzele i se mişcau liniştit, ca într-un descântec ştiut pe de rost pentru liniştirea copilului bolnav:

— …eu îmi amintesc perfect de voi, de tine şi de Matei, cum ne jucam vara la moşie, împreună. Tu, desigur, nu-ţi mai aduci aminte… eu sunt ceva mai mare decât tine… aproape cu cinci ani mai mare…

Pia râse încet şi urmă:

— …ar fi greu să-mi ascund vârsta. Într-un oraş de provincie te cunoaşte toată lumea… iar acum că am venit la Bucureşti, tot printre craioveni ne mişcăm… Abia am sosit aici în capitală, de câteva zile, şi am aflat de voi. De nenorocirea voastră… şi de aceea am venit la voi…

Glasul Piei se făcu mai în şoaptă şi pe acelaşi ton liniştit urmă:

— …iată, acum e gata. Vino mai aproape, vino lângă masă şi mănâncă. Eşti în stare să te îmbolnăveşti dacă nu mănânci… n-a văzut nimeni de tine… De când n-ai mâncat?

Gabriel privi în jurul lui, aiurit:

— Nu ştiu… Cred că… poate că…

— Lasă, lasă, nu face nimic. Mănâncă asta acum.

Gabriel se aşeză în faţa mesei. Pentru întâia dată o privi pe Pia în grabă şi neatent. Genele lui lungi se ridicară pentru o secundă. Nu-i păsa cine era fiinţa care avea grijă de el şi îi vorbea ca unui copil mic, dar glasul şi grija îi făcură bine. Era sfârşit de oboseală, nesiguranţă şi foame. De foame, i se făcuse şi greaţă. Ar fi vrut să plângă. Dacă n-ar fi fost înmormântarea, ar fi putut pleca de acasă, întâlni prieteni, merge cu ei la restaurant să mănânce şi să bea, să mai uite de tristeţe, dar ştia că ceasuri de-a rândul acest lucru era absolut imposibil, oricât de foame, de sete sau de urât îi era. Dintr-o clipă în alta vor sosi preoţii şi vor pleca apoi la cimitir. Îl va apuca întunericul acolo. Apoi se vor întoarce, după datină, acasă, cu toată lumea! Putea fugi oare? Nu, nu se putea. Trebuia să se întoarcă şi el, iar mai târziu, mult mai târziu, va putea pleca în oraş, să uite…

Gabriel mânca. Pia era în picioare, lângă el. Văzându-l atât de adâncit în gânduri şi cuprins de oboseală, îl servea în tăcere. Ajunsese să-i dumice bucăţelele de pâine şi să i le dea treptat în mână… Gabriel le lua fără mirare. Pia era fără gânduri. Deodată se simţi caldă şi bună ca niciodată. O căldură plină de viaţă. O moleşeală, o duioşie o cuprinse. Ar fi vrut să se aplece şi să ia faţa lui Gabriel în mâini şi să o sărute.

Încet, ridică mâna şi îi mângâie părul, atât de uşor, încât Gabriel nu simţi nimic. Mânca tot atât de copleşit.

Pia îi şopti iar, cu acelaşi glas de descântec:

— Să n-ai nicio grijă. Când ne întoarcem de acolo, venim iar amândoi aici şi mai găsesc eu ceva bun în cămară pentru tine. Dacă nu eram eu, te îmbolnăveai…

Gabriel dădu afirmativ din cap şi, ridicând încet faţa, îi căută de data aceasta ochii şi îi surâse. Pia se înroşi. Plecă imediat de lângă el. Strânse repede tacâmul.

— Să mergem. Să ne grăbim acum. Or fi venit preoţii. Te-or fi căutând…

Gabriel se ridică speriat în picioare. Părăsiră imediat bucătăria. Pia rămase în urma lui Gabriel. Îl vedea călcând cu pasul acela uimitor de uşor pentru înălţimea lui. Un pas aerian. Pia ştia că acum Gabriel se simte mai bine, sătul, recunoscător. Îi surâsese…

„Iată, omul acesta mi-a dat poate cea mai mare bucurie a vieţii mele. O bucurie, un sens al fericirii, necunoscut încă de mine. Ce surâs extraordinar! Mie mi-a surâs aşa. Şi peste ani de zile am să-mi

amintesc clipa asta, surâsul lui. Am simţit că, dacă aş fi fericită, aş putea fi chiar bună! Va rămâne o taină numai a mea. Ţin minte: l-am zărit în bucătărie. Sta cu capul în mâini, trist şi părăsit. Credea că e singur pe lume; iar eu, credeam şi eu că sunt singură pe lume… Când am intrat… în prima clipă nu m-a recunoscut, şi-a reamintit cine sunt o clipă după… Olimpia Anestin, a şoptit… Pia Anestin… Toată lumea era de acord că acest copil, Gabriel, e un derbedeu care va ajunge rău, capabil de orice, – dar «derbedeul»… când i-am dat de mâncare, s-a aşezat pe scaun, a luat una câte una, din mâinile mele, bucăţelele de pâine şi când a simţit că-i este mai bine, a ridicat privirea şi s-a uitat la mine cu recunoştinţă. Aşa privesc câinii şi pisicile pe cel care le dă de mâncare. El m-a privit şi mi-a surâs…"

Brusc, lacrimi îi umeziră ochii. Ar fi putut plânge în hohote. Le simţea în piept, sălbatice, ca nişte animale vii.

„E cea mai mare dăruire pe care mi-a făcut-o vreodată cineva: omul acesta nu s-a uitat la Adina. Acest om nu s-a uitat la Adina. El nu a adăugat nici măcar o privire freamătului de admiraţie care o înconjoară oriunde merge. Şi dacă Matei, care se uita ca un imbecil la Adina, îmi seamănă cumva, prin chinul inimii cu care s-a născut, apoi totuşi Gabriel, şi fără voie, e singurul om care mi-a dăruit o bucurie în viaţă!"

Şi Pia simţi că poartă încă în trup duioşia caldă, căldura aceea voluptuoasă.

„Asta e clipa cea mai fericită a vieţii mele, în clipa asta…"

Pia se opri înspăimântată, ca un om surprins în gânduri periculoase. Imagini confuze izbucniră în mintea ei.

„Nu, nu, încă nu am simţit fericirea. Am simţit numai ce ar putea fi fericirea. Abia acum aştept. Dar abia acum aştept să văd ce faţă, ce privire va avea Gabriel când o va vedea pe Adina. Până acum n-a văzut-o. De aceea a putut să-mi surâdă mie. Dar să vedem ce privire va avea când pentru întâia dată, o va zări. Şi dacă şi de data asta nu va mai exista nici pentru el decât Adina, atunci mă voi omorî.

Între timp, preoţii sosiseră. Când Gabriel şi Pia au intrat pe uşă, un murmur de nerăbdare i-a întâmpinat.

Matei, speriat şi enervat, începuse să creadă că Gabriel a fugit de acasă. Regreta că nu-i dăduse mai multă atenţie. Într-adevăr, Gabriel îi păruse deprimat, aşa cum nu-l văzuse niciodată până acum. Căutându-l, inima lui Matei se crispase, se strânsese. O uşoară remuşcare îl tulbura. Auzea parcă: „Jură… jură… Ţi-e frate… Să ai grijă de el".

Când îl văzu intrând pe uşă, un suspin de uşurare i se descătuşă din piept. Pe Pia nu o observă. Între timp, uşile duble şi mari care dau spre odaia unde era depusă Sandra Ventura fuseseră larg deschise, geamurile spre stradă închise, iar lumea poftită de Mira Tomescu intrase în odaia mortuară ca să asiste la ceremonia funebră. Aci încă

ardeau lumânările groase de ceară. Mirosea dens a tămâie şi a smirnă aprinsă, a mort, a flori veştede. Era fum în odaie.

Gabriel şi Matei Ventura, Mira şi Camil Tomescu stăteau singuri în spatele preoţilor, iar în faţa lor, de cealaltă parte a catafalcului, era adunată lumea, în picioare.

Unul lângă altul, Gabriel şi Matei erau aproape de aceeaşi înălţime. Matei, parcă ceva mai înalt. Părul blond şi buclat al lui Gabriel completa însă acea uşoară diferenţă de înălţime. Faţa lui Matei căpătase o intensitate neobişnuită. Când slujba începu, se făcu palid, iar Gabriel nu-şi putut înăbuşi un hohot de plâns care îl surprinse pe el însuşi mai tare decât pe toţi ceilalţi. Un hohot violent, de revoltă, care se sfârşi brusc.

Matei întoarse uşor capul către el, cu uimire. Slujba continuă. Camil Tomescu, fără reţinere, plângea, ştergându-şi des ochii cu batista. Teatral, Mira Tomescu, firavă, îşi împodobise pălăria pentru această ocazie cu o voaletă neagră, care-i atârna până la umeri. Îngenunche şi îşi acoperi faţa cu mâinile.

„Cum pot, cu toată durerea reală din mine, să stau şi să observ totul în jurul meu?" îşi zise Matei.

Se uita cu uimire la toţi aceşti oameni adunaţi, care păreau că se simţeau bine la înmormântare. Îşi da seama că oamenii caută plăcere, distracţii, din orice.

„Oamenii ăştia sunt capabili să trăiască, aşa, la fel, o mie de ani, zece mii de ani, şi să nu judece cum trăiesc, şi fără să-şi imagineze că ar putea trăi şi altfel. Se plictisesc, dar nu se satură. Ca animalele duse la păscut, duse la adăpat, duse la reproducere, duse la abator. Nici animalele nu vor să schimbe nimic. Dorinţa de a trăi e neînfrântă, în orice condiţii.

„Peste câteva clipe, îşi spuse Matei, coşciugul va porni cu mama. Va pleca pentru totdeauna din casă. Apoi ne vom întoarce fără ea, între toate mobilele, covoarele, tablourile de aci. Într-o bună zi voi muri şi eu şi toţi câţi sunt adunaţi aici vor muri şi ei. Asta e sigur. Dar câtă zbatere întunecată şi haos până atunci!"

Când glasul preoţilor se înălţă, cântând Veşnica Pomenire, în inima lui Matei izbucni neaşteptat – tocmai atunci – violentă ca niciodată, dorinţa de viaţă, de bucurie, dorinţa de ceva cu totul neobişnuit. Un fior îl cuprinse din adâncul inimii, o exaltată dorinţă de lumină.

Ridică privirea, uimit de forţa vie din el. O zări pe Adina. Sta în faţa celorlalţi toţi, a blocului compact de oameni din spatele ei. Privirea ei îl căută. Matei văzu lumina ochilor ei şi primi cu o tresărire în inimă toată dulceaţa lor. Ce simţi a fost o adiere în arşiţă, o odihnă în oboseală, o veste bună în deznădejde…

„De obicei, oamenii se îndrăgostesc la un bal", îşi spuse Matei, uimit de ce simţea. Nu fusese niciodată îndrăgostit.

Îl simţi pe Gabriel aproape de el, lipit de el, rezemat de el, căutând sprijin. Şi i-a fost milă şi de fratele lui, care într-adevăr părea copleşit. Matei se împăcă şi cu mama lui moartă. I-ar fi spus acum, dacă s-ar mai fi putut, că nici el nu ar fi trebuit să gândească atât de sever şi nici ea să trăiască atât de fără plăceri.

În adâncul lui, repetă, de data asta sincer dăruit cuvintelor şi sensului lor, făgăduinţa făcută mamei lui:

„Da, voi avea grijă de Gabriel. E fratele meu. Sunt fratelui lui!"

„Ce ciudat, îşi spuse, iată că aş putea părea sentimental, dar nu sunt. Ceea ce simt e mai grav. Oare toată această simţire, pentru că mi-a fost dulce apariţia acestei fete? De asta depinde gândul meu? Şi, totuşi, nu. E probabil o dorinţă adâncă a mea, de a mă împăca vreodată cu viaţa." Dar glasul preoţilor se înălţă mai tare. Se auzeau şi hohote de plâns; Gabriel se lipise de tot de el…

„Veşnica pomenire", auzea Matei. Îşi spuse: „Şi dacă există sau nu un sens al vieţii, apoi nici asta nu o voi putea şti decât tot prin mine, în mine. Bucuria în mine, tristeţea în mine. O! să ai atâta putere, încât nimic exterior să nu te clintească, o! acea supremă libertate a interioarei dezrobiri, şi astfel pregătit pentru lupta din afara ta… să…"

Matei ştia însă că aceste gânduri erau numai o exaltată dorinţă să depăşească întunericul dureros din el. Dar până una-alta îi era recunoscător Adinei că sosise, ca să-i dezlege strânsoarea nervilor şi îndârjita lui severitate… Prezenţa ei uşurase totul. Îi căută din nou ochii, şi privirea lor se contopi într-o îmbrăţişare presimţită.

În timpul slujbei, lumea comentase, fiecare în mintea lui, purtarea acestor oameni îndoliaţi, pe care îi cunoşteau dintotdeauna, dar care trăiseră atât de izolaţi încât rămăseseră un mister.

Când Gabriel izbucnise în hohot de plâns, lumea se înduioşă. Defectele lui nu reprezentau, de fapt, decât tot defectele lor, mai mult sau mai puţin accentuate şi în amalgamuri diferite: „Săracul, suferă! Acum o să vadă cine a fost mama lui pentru el! A rămas singur pe lume. Cine o să-l mai răsfeţe!"

Matei însă îi impresiona pe toţi prin seriozitatea lui, dar în afară de acest calificativ de „serios" pus asupra lui, nimeni nu ar mai fi ştiut ce comentarii să adauge, oricât s-ar fi trudit, şi oricât ar fi bănuit că Matei e un om complicat şi dens de forţă.

Văzându-l pe Camil Tomescu cum plânge fără să se sfiască, se încredinţară că într-adevăr fusese amantul de viaţă al Sandrei Ventura şi se minunară cât de discreţi ştiuseră aceşti oameni să fie în legătura lor; iar Mira Tomescu, ca întotdeauna, se izolă perfect şi scăpă neatinsă de comentarii, prin atitudinea ei superficială. Fiinţa ei de imens egoism se ascunse sub multiplele detalii ale cochetăriei şi ale neaşteptatelor ei gesturi voit puerile. Acum, degetele-i mici îi erau încrucişate, ca pentru rugăciune…

Slujba funebră, începută la o oră cam târzie, pe ritmuri lente, se termină destul de grăbit. Le era teamă tuturora ca nu cumva întunericul serii de iarnă să-i prindă în cimitir. Pe feţe se citea graba. Singură moarta pe catafalc era indiferentă.

Coşciugul descoperit, cu Sandra Ventura rigidă şi tânără, a fost scos din casă în văzul mulţimii ce se adunase în stradă. Afară, cu tot frigul, se adunase lume multă, vecini şi trecători, care priveau cu mare curiozitate faţa împietrită a moartei. Apoi cortegiul funebru plecă spre cimitir, încet, tras de caii îndoliaţi, şi urmat de şirul nenumăratelor maşini şi cupee.

Fusese într-adevăr în anul acela o iarnă cumplită, şi cu toate că trecuse jumătate din februarie, frigul era mai aprig ca oricând. Un frig tăios, ca o lamă de oţel. Nămeţi înalţi umpleau de o parte şi de alta strada, până aproape de umerii oamenilor. Se circula pe pârtii înguste, înadins croite pe trotuare; iar în mijlocul străzii, pe un drum ceva mai lat, circulaţia vehiculelor se făcea cu caznă şi încetineală. Dricul imens, îmbrăcat în negru, plin de flori scumpe, tras de şase cai îndoliaţi, înainta încet, legănându-se ca o corabie funebră, purtată pe apele albe ale zăpezii. După el urma o limuzină cu Matei şi Gabriel, una cu Camil şi Mira Tomescu, alta cu Pia şi Adina Anestin, şi apoi şirul celorlalte maşini ori cupee trase de cai.

Prin geamul limuzinei, Pia privea şi vedea în faţa ei, mai departe în decorul de iarnă al străzii, masa neagră a dricului şi mai aproape cele două limuzine cu Mira şi Camil şi Matei şi Gabriel, dar dacă privea chiar în geam, se vedea ca într-o oglindă pe ea şi pe Adina una lângă alta. Aici, imaginea Adinei, care sta lângă Pia, era uşor clătinată de mersul limuzinei. Faţa Adinei era de un alb mai de trandafir cărnos şi suav. Peste căciuliţa ei de blană neagră şi coborând peste păr şi faţă, avea o voaletă extrem de fină, învăluind-o delicat şi exagerând astfel impresia de irealitate a obrazului ei adolescentin. Pleoapele îi erau plecate, aproape închise.

Pia o privea cu aviditate. Văzând cât e de exaltat frumoasă, avu o crispare violentă, şi nu-şi putu stăpâni o mişcare a mâinilor, o tresărire.

Adina, mirată, întoarse faţa către Pia, dar nu spuse nimic. O clipă, dar Pia avu timpul să-i vadă ochii şi, ca de atâtea şi atâtea ori, cunoscu neţărmurita lor catifelare. Speriată, Pia plecă ochii. Se linişti. Acum privea iar în faţa ei, când dricul imens, când limuzina care-i purta pe Gabriel şi pe Matei, când, în geam, unde faţa Adinei, oglindită, se clătina ca într-o vastă beţie. Alături de faţa Adinei, Pia îşi vedea oglindită în geam şi faţa ei. Semănau. Cine nu ar fi ghicit că sunt surori? Dar, alături de patetica, suava frumuseţe a Adinei, Pia se zărea iremediabil urâtă. Se privi cu cruzime. Faţa îi era crispată, prea

îngustă, tenul tulbure, expresia dură, ochii obositor de negri, fruntea meschină, obrazul ca de carton. Fruntea Adinei părea o coroană de glorie.

Limuzina înainta clătinându-se. Feţele Piei şi Adinei în geam se clătinau şi ele într-un joc ciudat de apropiere-depărtate, câteodată suprapunându-se ameţitor, până la contopire. Când vedea numai imaginea Adinei, într-o iluzorie clipă, Piei i se părea că este una cu Adina, că ea este frumoasă, nu Adina. Inima îi bătea mai repede. Când imaginea Piei se ivea, Pia îşi da din nou seama cât este de urâtă… Ameţită, Pia închise ochii.

Lucrul cel mai grozav nu ar fi fost că e urâtă, ei că e soră cu Adina şi că trăieşte lângă Adina şi că mereu comparaţia e posibilă. Dacă Adina nu ar fi existat, ar fi putut avea o viaţă ca toată lumea. Existaseră, existau şi vor exista mereu femei mai urâte decât Pia, şi totuşi toate au trăit, trăiau şi vor trăi, cu bucurii, exaltări şi aşteptări, ca orice om. Şi existaseră, existau şi vor exista şi femei mai frumoase decât Adina, dar niciuna din acele femei nu stă nedespărţită de Pia, în acea perpetuă comparaţie defavorabilă, în acea anihilare a e oricărei posibilităţi a Piei de a plăcea. La ea nimeni nu se uita… sau, mai rău, se uita… Pia se strânse în ea, de silă, de înjosire. I se înălţă în suflet duşmănie! Aşa se petrecuse atunci lucrul: fără cuvânt, fără admiraţie, fără duioşie, fără milă, fără poftă… câteva clipe de zăpăceală şi grabă… Dar cine fusese de vină? Ea, numai ea… Crezuse că, dacă nu-i nimeni îndrăgostit de ea… măcar aşa să poată alege ceva, să înfiripe ceva… dar numai scârbă, scârbă şi iar scârbă. Se înfiripase floarea din mijlocul trupului de atâtea ori însângerată.

Pia se strânse, se încordă în locul ei, se ghemui. Acum voia să fie iubită, cu disperare voia să fie iubită. Dar singura piedică putea fi numai Adina… Gabriel nu o văzuse încă pe Adina… În bucătărie îi surâsese ei… Oh, de nu s-ar amesteca Adina!

Pia o cunoştea pe Adina, i se întipărise în gânduri. Îi cunoştea respiraţia, dormise cu ea în pat, o cunoştea până în ritmul inimii lângă care de atâtea ori aţipise auzind cum bate.

O transpiraţie rece umezi fruntea Piei. Niciodată, niciodată nu va scăpa de Adina, de prezenţa ei. Haotic i se perindau gândurile. Haotice, dar toate legate de Adina. Îşi aminti tocmai acum, dar fără vrerea ei, o altă scenă din copilărie. Se jucaseră în pod. Acolo îşi ascunseseră nişte păpuşi, le făcuseră o casă, aveau mobile, vase, hăinuţe… în pod era cald. Era greu să te urci: propteai o scară lungă de lemn, te urcai pe ea, ajungeai la un chepeng greu care trebuia ridicat… Ele nu aveau puterea să-l ridice… Se suiau în pod numai când zăreau scara pusă şi podul deschis. Se furişau. Găseau păpuşile calde şi prăfuite, cu ochii de sticlă candid deschişi şi plini de praf… Şi o dată… da, într-o zi… erau amândouă iar în pod, se pregăteau să

coboare… Pia o văzuse pe Adina în picioare lângă chepengul deschis, pe margine… da, da, dacă atunci… i-ar fi dat brânci… chiar şi din greşeală… niciodată, nimeni… iar acum…

Pia se cutremură din nou.

„Acum ce trebuie să fac, neapărat să fac, e să combin lucrurile astfel, ca Gabriel să nu o vadă până nu se va obişnui cu mine, şi mai ales până când Matei se va îndrăgosti de ea şi ea de Matei. Sunt potriviţi. Vor fi fericiţi, iar eu liberă. Gabriel va avea nevoie de mine. Voi face aşa, ca să aibă nevoie de mine. Am s-o înlocuiesc pe mamă-sa întâi… apoi nu o să mai poată fără mine… apoi…”

Pia se simţea obosită, de parcă ar fi dus o povară grea pe umeri pe drum de deal, epuizată, ca şi cum i s-ar fi luat sânge. Sta nemişcată, clătinată de mersul maşinii. Căuta să nu se mai gândească la Adina. Să nu o mai vadă în oglindă. Nu mai putea îndura gelozia din inima ei. Acum dorea să fie fericită. Privirea lui Gabriel, faţa lui ivorie, netedă o obsedau, parcă nu ea se gândea la el, ci parcă se gândeau gândurile singure, fără voia ei, în ea. Îl revedea mâncând în bucătărie, tăcut, primind din mâna ei dumicaţii de pâine. „Derbedeul” n-o avea decât pe ea pe lume.

Un surâs se răsfrânse pe obrazul ei crispat, şi Pia, fără vrere, se văzu în geam, pe sine, faţa ei urâtă şi surâsul acela, şi astfel cunoscu slăbiciunea inimii ei pentru Gabriel, patima, îndrăgostirea ei, şi tot atunci văzu, în oglindirea geamului, faţa Adinei, şi cunoscu din nou puterea farmecului ei. Şi Pia se cutremură iar.

Limuzina în urma dricului înainta…

„Da, da, să fac aşa ca Gabriel să nu o vadă… să nu o vadă… până… când… până când Matei o s-o păzească… şi apoi…”

Pia se cutremură din nou.

„Ce înseamnă apoi?… Ce putea cuprinde acest «apoi»?”

— Ţi-e frig? o întreba Adina. Tremuri.

— Puţin, răspunse Pia în şoaptă. Un fior, o să-mi treacă.

— Şi mie mi-e frig, şopti Adina.

Pia întoarse capul către Adina. O privi drept în faţă.

— Vezi să nu răceşti. Asta ţi-ar trebui acum. Ai să răguşeşti… n-ai să poţi cânta la examen.

Adina o privi speriată.

— Vai de mine! N-ar fi momentul potrivit.

— Aşa e cu înmormântările astea stupide pentru un mort, zece pneumonii şi alţi trei morţi. Mai bine am fi stat acasă.

— Totuşi…

— În tot cazul, ar fi bine să mergem după înmormântare direct acasă…

— Crezi?

— Sigur…

— Bine… dar… eu…

Adina se gândi la Matei. Voia să-l vadă… să stea cu el. Acum, după înmormântare, era natural să meargă la el acasă… Se bucurase să stea cu el… Ce ocazie va mai găsi apoi… Şi totuşi, o gripă acum… Examenul… Dar pentru ce trebuia neapărat să răcească… Nu-i era chiar atât de frig.

Adina strânse mai bine haina lângă gât.

— Nu-mi este chiar atât de frig. N-am să răcesc.

— Să ştii, îi spuse Pia cu violenţă, că, dacă răceşti, eu nu te îngrijesc şi să nu vii la mine să te plângi că n-ai noroc, că tocmai acum, în ajunul examenelor: te pregăteşti, de trei ani să vii la Bucureşti, să intri la Conservator, în fine… „să fii artistă, să cânţi!" Te-am auzit de o mie ori că „orice sacrificiu"… E de datoria ta să nu faci nicio imprudenţă, un artist nu are voie… nu-şi aparţine… un artist aparţine artei lui… atât îţi spun..

— Bine… bine…

— Mergem acasă şi gata.

Glasul Piei se dezlănţuise. Adina o privi pe furiş. „Iar au apucat-o nervii", se gândi. Îi era teamă de nervii Piei. Pia sta câteodată şi două săptămâni fără să vorbească, trântind şi bombănind… şi totuşi, şi atunci o îngrijea… vedea de casă… Pia era atât de harnică… nu uita niciodată de nimic şi făcea totul perfect… Iată, acum, abia sosiseră din Craiova, şi Pia găsise odăi simpatice şi centrale, adusese mobila de acasă, instalase totul, nu ştii când şi cum! Trei odăi, una a ei… alta a Piei şi un *living*… sala de baie, adorabilă, şi bucătăria… Pia e într-adevăr perfectă… şi, totuşi, nu avea dreptate… acum câteva zile, înainte de a pleca din Craiova, striga la ea că prea se cocoloşeşte, că prea se îngrijeşte, o forţase să se mute în toiul iernii la Bucureşti… iar acum spunea că e mereu imprudentă… Da, avea nervi… poate era chiar bolnavă de nervi… E greu de ştiut că cineva e bolnav de nervi când are atâta energie, atâta vitalitate… Caracter imposibil… purtări admirabile…

Adina îşi aminti de Matei. „Da, îşi spuse, tocmai acum are nevoie de un cuvânt de mângâiere… o să se mire că am plecat… Am văzut privirea lui Matei… Asta nu e indiferenţă… şi nu era admiraţie obişnuită… O, nu! era altceva… mai profund. În definitiv, m-am săturat de admiraţia imediată şi superficială… E greu să fii frumoasă… dar, în definitiv, totul e greu. E greu să fii bogat, e greu să fii sărac, e greu să fii frumos, e greu să fii urât… responsabilităţi în tot cazul… Matei pare un om neobişnuit… poate că Gabriel e mai frumos… dar Matei este… este… covârşitor… La drept vorbind, îmi este puţin teamă de el. O! de m-ar putea iubi! Aş vrea să mă iubească! Am putea avea o viaţă splendidă împreună. Am auzit că se face doctor. Am pleca împreună în străinătate. El ar lucra în spitale,

laboratoare, şi eu la pian şi canto. O să-i placă vocea mea! I-o fi plăcând muzica? O să mă lase să cânt în public?”

Adina o întrebă pe Pia:

— Matei a terminat medicina, nu?

— Aşa am auzit.

Pia se gândi imediat: „Trebuie să fiu extrem de atentă. Poate că era totuşi mai bine să vină Adina acum la Matei, să se îndrăgostească de el, să nu-i pese de Gabriel.”

Adina întrebă din nou:

— Şi Gabriel ce învaţă?

— Gabriel? Probabil nimic. Cheltuieşte averea. Nu e capabil de nimic.

Şi Pia se gândi: „Totuşi… e mai bine să nu o vadă azi Gabriel… Trebuie să se petreacă lucrurile aşa cum vreau eu. Dar, după câte mi se pare, totul va fi bine. Matei cu Adina, iar Gabriel… Gabriel are nevoie de mine. Am să-l îngrijesc… Am s-o îngrijesc şi pe Adina… O, numai de s-ar hotărî să plece… O să fac tot ca să le meargă bine. În definitiv, nu sunt o fiinţă rea, eu cred că sunt chiar bună… numai că nu mă înţelege nimeni”.

Lacrimi se înnodară în gâtul Piei. Spuse:

— Când ajungem la cimitir, ne dăm jos din maşină numai aşa, ca să ne vadă lumea că am fost, şi apoi plecăm imediat. Cel mai periculos moment e la groapă. E câmp deschis. E curent… ce barbar lucru şi înmormântările astea!

— Altfel cum ar putea fi?

— Ştiu şi eu? În tot cazul, mai decent. S-a terminat s-a terminat. Ce atâta spectacol!

— Totuşi, oamenii suferă! Poate că Matei şi Gabriel au nevoie de prieteni în jurul lor. Tocmai acum îi părăsim?

— Ne ducem mâine.

— Pentru ce să nu ne ducem la ei acasă acum, să-i aşteptăm acolo… acolo e cald…

Pia spuse cu furie:

— Eşti rudă cu ei? Abia ai sosit în Bucureşti şi vrei să te compromiţi?

Adina tăcu.

— Mergem acasă… îţi fac un ceai… iei o aspirină…

— Îţi spun că n-am răcit.

— Vedem noi mâine dacă ai răcit sau nu!

Adina îşi spuse: „Mă mână ca pe un câine dresat! Şi eu execut cu supunere! E revoltător! E revoltător! Ar trebui să mă opun!”

Într-adevăr, odată ajunse la cimitir, Pia şi Adina sa aşezară aşa încât să fie văzute de toată lumea. Pia surprinse privirea lui Matei, care o căuta pe Adina, văzu cum privirea lui întâlni privirea Adinei şi

înţelese că Matei căuta sprijin şi mângâiere în prezenţa Adinei. Numai Gabriel nu le văzu. Părea un somnambul, abia deşteptat şi neînţelegând prea bine ce i se întâmplă.

— Hai repede, îi spuse Pia Adinei, cuprinsă de o mare gelozie, simţind că nu poate suporta nici iubirea Adinei şi a lui Matei.

Adina avea o privire transfigurată, dar se lăsă dusă de Pia acasă.

— Mai repede, spuse Pia din când în când şoferului.

— Pentru ce atâta grabă acum, întrebă Adina fără prea multă uimire, destul de obişnuită cu trepidaţia permanentă a Piei.

Pia se gândi că s-a trădat.

— Ca să nu răceşti, spuse.

Şi Adina iar o privi cu uimire.

Ajunse la ele acasă, Pia, fără să scoată măcar paltonul de pe ea, îi făcu în grabă un ceai, îi dădu Adinei şi aspirină. Luă apoi un lighean, îl umplu cu apă fierbinte, se aşeză în genunchi în faţa Adinei, o descălţă, îi puse picioarele în apă caldă, o fricţionă. Se gândi:

„Cred că aşa nu i-o veni în minte, să plece de acasă după ce oi pleca eu şi să fugă la Matei.”

Adina, emoţionată de grija ce i-o purta Pia, zise:

— Ar fi o nenorocire să răcesc tocmai acum, în ajunul examenelor, să pierd un an… Ai dreptate. Nu e momentul să fac o laringită!…

Pia scoase mâna dreaptă din lighean, se închină cu un gest larg, ironic, şi spuse fără s-o privească pe Adina:

— Slavă Domnului că m-a ferit Dumnezeu de orgoliu şi că nu am asemenea ambiţii vane şi să-mi închipui ca tine că are vreo importanţă!

Adina rămase înmărmurită, ameţită: acum câteva clipe, Pia pledase pentru a-i arăta că are responsabilităţi faţă de vocea ei, de cariera ei de artistă. Adina şopti:

— Dar… tu… tu nu ai niciun talent!

Pia se crispă:

— N-am, şi pace; şi, în definitiv, în nicio reuşită nu se ştie cât talent sau voinţă au contribuit la ea.

Dar Pia, după ce îi înfăşură picioarele într-un prosop uscat, o îmbrăcă într-un capot cald. Îi mai dădu o aspirină topită în apă. Apoi, din uşă, îi spuse:

— Plec puţin în oraş, după târguieli, până nu se întunecă de tot, Mă întorc imediat.

Şi Pia plecă în grabă. Nici pălăria de pe cap nu şi-o scosese.

Afară, maşina cu care fusese la cimitir aştepta, Pia nu o concediase, îi spusese în şoaptă şoferului să nu plece. Se urcă repede în taxi.

Adina, rămasă singură în casă, se simţi deodată tristă, părăsită, fără rost. Nu înţelegea pentru ce se afla singură şi nu lângă Matei. Inima îi era un pustiu dureros. Se sculă de pe canapea, azvârli

prosopul de pe picioare, se încălţă şi începu să se plimbe prin odaie. Tristeţea îi era atât de mare, încât i se făcu frică. Cum va putea răbda atâta tristeţe şi mai ales pentru ce atâta tristeţe? Da, peste câteva zile avea examen. Vocea ei, ştia, era absolut excepţională. I se prezicea succes, iar azi îl cunoscuse pe Matei şi fusese mai fericită, mai exaltată decât oricând. Acum el era încă la cimitir… se va întoarce acasă. O va căuta printre toţi străinii aceia adunaţi iar ea, ca să-şi păzească glasul, îl părăsise. Ce-ar fi trebuit să facă? Trebuia să stea cu el? Poate că n-ar fi răcit? Dar dacă Pia avea dreptate?

Adina se aşeză în faţa pianului şi cântă cu disperare. Deodată se opri din cântat şi hohote de plâns o năpădiră. I se păru că nu va putea rezista şi că se va îmbrăca şi va merge la Matei. Pia era în oraş la târguieli, nu va afla niciodată. Dar dacă Pia se va întoarce repede şi o vă găsi plecată, va fi foarte supărată. Şi cum s-o supere pe Pia, când Pia avea atâta grijă de ea, atâta devotament?

Adina plânse mult, plânsul adolescenţilor avizi de viaţă şi speriaţi de misterul unor responsabilităţi încă neştiute. Îşi da seama că este laşă, că nu ştie lupta, că nu ajunge că plânge. Îşi da seama că era vulnerabilă. I se făcuse frică de viaţă.

— La Capşa, repede, spuse Pia şoferului după ce se urcă în maşină.

Închise ochii, încercă să se liniştească, dar o stăpânea o trepidaţie nervoasă. La Capşa cumpără ceai, lămâi, şuncă, unt, şvaiţer, sardele, fursecuri multe, şi cu aceeaşi grabă se urcă în automobil şi merse spre casa Ventura.

Când ajunse, lumea încă nu se întorsese de la cimitir. Acasă era numai femeia de serviciu, o fata tânără.

Pia intră cu forţa, ca o stăpână.

— Vino, să punem apă de ceai, spuse servitoarei, şi, cu mare îndemânare şi pricepere, pregăti totul. Scoase dintr-un dulap un serviciu de ceai, farfurioare, linguriţe.

Femeia de serviciu o privea speriată. Şopti:

— Astea nu era voie să le întrebuinţăm…

— Avem musafiri, spuse Pia cu aceeaşi stăpânire de sine.

Femeia se supuse. Începu cu docilitate să o servească.

Apoi soneria de la intrare începu să sune.

— Mergi de deschide, stai acolo! îi spuse Pia.

Şi Pia rămase singură. Privi în jurul ei. Da, aici e bucătăria unde fusese acum câteva ceasuri cu Gabriel. Îşi aminti privirea lui, şi iar simţi acea căldură în trup, vie. Se cutremură. Îşi aminti şi privirea pe care Matei o schimbase cu Adina şi se cutremură din nou. Era cuprinsă în acţiune, febrilă. Hotărâse ce are de făcut, hotărâse soarta fiecăruia şi nu mai avea timp să gândească…

Se duse repede în cămară şi aşeză pe o farfurie cele cumpărate

pentru Gabriel, şuncă, unt, sardele. În timpul când pregătea, auzi nişte paşi uşori… era poate femeia de serviciu… dar paşii erau prea uşori… Pia se grăbi să ascundă farfuria cu mâncare şi se întoarse.

În faţa ei stătea Mira Tomescu. Se priviră uimite una pe alta.

Mira spuse surâzând:

— Eşti aici? Când ai venit? Voiam să pun apă de ceai

Pia spuse:

— Am pus.

Mira şopti:

— Să-ţi ajut?

Pia spuse rece:

— Nu, mulţumesc, e gata.

— Totuşi… şopti Mira.

— Totuşi ce? întrebă Pia şi o privi drept în faţă.

Ochii Mirei, plini de mirare, clipeau repede.

Pia îi mai spuse cu hotărâre:

— Uite ce e, dumneata ai casa dumitale, viaţa dumitale, iar eu, nu. Aici, în casa asta, eu am treabă, şi dumneata nu.

— Voiam să-şi ajut…

— Tocmai asta îţi explicam, că mă încurci, că vreau să fiu liberă, singură, aici.

Mira surâse.

— Vrei să te căsătoreşti cu Matei? Ideea nu e rea.

Pia strigă.

— Nu mă iscodi!

— Ai rămas cu acelaşi caracter ca în copilărie.

— Exact. Să nu ne iluzionăm. Nimeni nu se schimbă.

— Sunteţi două fete singure… *Il y a la manière*. O să vă compromiteţi… Nu sunteţi rude… Sunteţi prea tinere… Eu…

Pia îi spuse scandând cuvintele:

— Uite ce e: nu mă tem să mă compromit, *tante* Mira. E lucru demodat. Dumneata ai casa dumitale, viaţa dumitale… îţi repet… iar eu nu, încă nu. Ştiu că ţi-ar face plăcere să se mire lumea cât eşti de bună că vezi de orfani…

Mira se roşi de furie.

— Da, da, acelaşi caracter…

— Eu nu sunt Sandra Ventura… am alt caracter.

Mira o urî pe Pia. Văzu desluşit toate defectele Piei, tenul ei impur, părul cam rar şi cum ochii ei negri priviră brusc saşiu..

— O, scumpa mea, de la a pune apă de ceai şi până la izbucnirile dumitale de inutilă vehemenţă… *C'est de mauvais goût!*… Ce idee… Potoleşte-te.

— Sunt cinstită. Eu nu pot acţiona în şoaptă, în răbdare, în aşteptări, în…

— Ferească Dumnezeu însă de ce poţi, draga mea. În fine, te priveşte. Nu era nevoie de vehemenţa asta.

— Ba da, iartă-mă. E mai bine aşa. Tocmai pentru că metodele noastre sunt… diferite… m-am apărat. Acum ne-am înţeles… şi…

Dar Mira Tomescu întorsese spatele fără să mai asculte şi plecă încet, uşoară. Pia o strigă din urmă, cam speriată:

— *Tante* Mira, în definitiv, du dumneata platoul ăsta cu fursecuri, ca să ştiu că nu te-ai supărat…

Dar Mira nu se întoarse, plecă fără să răspundă. Era a doua scenă ce i se făcuse în ziua aceea. Întâi Camil, apoi nebuna asta… Era prea mult… Auzi, ce nebună!… Ce-i veni? Din ce o apucase? Să ţi se facă frică de ea, nu alta! Se îndrăgostise de Matei, nebuna! Iar el părea că se îndrăgostise de Adina, bineînţeles!

Mira intră în salon. Luminile erau aprinse. Focul ardea în cămin şi lumea sosea. Matei o întrebă în şoaptă pe Mira:

— Ai spus că vei pregăti de ceai. Se poate?

— E Pia în bucătărie şi a pregătit ea totul.

— Pia? Pia e aici?

— Da.

— Şi Adina?

Matei simţi ca un junghi în inimă. Privi în jurul lui instinctiv, căutând-o pe Adina.

— Nu ştiu. Întreab-o pe Pia.

Mira se gândi:

„Deci am ghicit. Pia vrea să-l cucerească pe Matei şi o ascunde pe Adina. Dar cred că e prea târziu. Aşa îi trebuie! Prea e rea!”

Şi Mira îl văzu pe Matei cum se îndreaptă cu mare grabă spre bucătărie.

Matei se simţea tulburat. Aşteptase să o revadă pe Adina.

Intrând în bucătărie, Matei o întrebă pe Pia:

— Unde e Adina?

— Nu s-a simţit bine. I-a fost frig. Mi-a fost teamă că răceşte. Am dus-o acasă să nu se îmbolnăvească, are examene peste câteva zile şi am venit eu să-ţi ajut.

Matei şopti:

— Mulţumesc.

— Am adus şi fursecuri de la Capşa.

— Mulţumesc.

Apoi Matei întrebă iar:

— Adina se simţea bolnavă?

— Nu chiar bolnavă… dar eu o cunosc… voia neapărat să vină… Eu nu am lăsat-o… Am culcat-o… i-am făcut un ceai, i-am dat o aspirină, ba chiar două. Voia neapărat să vină. Îţi spun, eu nu i-am dat voie… a mai făcut o congestie pulmonară şi anul trecut… E foarte

imprudentă!

Şi Matei şopti din nou, ca în vis:

— Mulţumesc.

Plecă din bucătărie. Pia îi strigă din urmă:

— Vin imediat cu ceaiul.

„Deci, se gândi Matei umilit, Adina nu a dorit să vină. Nu a înţeles ce mângâiere însemna pentru mine prezenţa ei acum… şi totuşi, după privirea ei, aş fi crezut că a înţeles. M-am înşelat. Nimeni nu mă va iubi aşa cum vreau eu. Sunt sortit singurătăţii. Ce clipă! Ce pustiu! Dar cât de idiot sunt. A fost suficientă ivirea Adinei, ca să mă las dus de toată slăbiciunea din mine! Ca orice idiot!”

Făcu câţiva paşi, apoi se opri şi gândi: „Totuşi, poate că îi era într-adevăr rău”.

O duioşie îl cuprinse. Se enervă mai tare: „Iremediabil, sentimental”, îşi spuse şi se dispreţui. Căută să-şi creeze o stăpânire de sine, o răceală, o totală depărtare de Adina.

În bucătărie, Pia îşi şoptea încântată: „Totul merge perfect. O să fie perfect, aşa cum vreau eu.”

Intră în salon cu ceaiul, urmată de femeia de serviciu. Pia se simţea triumfătoare. Ceaiul fierbinte fu primit cu mare satisfacţie. Pia îl zări pe Gabriel imediat, în acelaşi fotoliu şi tot cu faţa întunecată, stăpânit de o furie ascunsă.

Îl văzu, şi inima i se încălzi:

„Dau mai întâi repede ceaiul la toată lumea, iar lui, când îi vine lui rândul, îl duc în bucătărie şi-l hrănesc bine. Am să-i explic că voi avea grijă de el. Să fie liniştit. Voi avea grijă de toţi. De el, de Matei, de Adina. Mă voi muta aici.”

Îi plăcea casa asta. O cunoştea de când era copil. De atunci îi păruse nobilă, bogată, covoarele, mobilele, tablourile, tapetele şi mătăsurile de pe pereţi. Snobismul ascuns în ea era măgulit la gândul că ar putea locui în această casă, că o va chema Ventura… Familia Ventura era mai bogată, cu rude mai puternice, cu o tradiţie bine stabilită…

Olimpia Anestin începu să servească ceaiul. Surâdea. Servea cu febrilitate. Întâi îi oferi Mirei Tomescu. Ostentativ. Se grăbea. Aştepta clipa când, rămasă numai cu Gabriel, să se potolească, să se regăsească pe sine, să se dăruiască cu fiecare gest, să-l servească pe el…

„Se va învăţa cu mine, va rămâne cu mine… iar de Matei şi Adina, nu am grijă, căsătoria lor se va împlini de la sine. Apoi, după căsătoria lor, să-i văd plecând… să plece departe… departe de mine… O! de-aş putea să nu o mai văd niciodată… nu îi vreau răul… dar departe, departe de mine. Aici, în casa asta, aş rămâne cu Gabriel.”

Pia isprăvi de servit ceaiul. Surâdea. Se întoarse către locul unde

sta Gabriel, ca să-l cheme. Fotoliul era gol.

Ca fulgerul, Pia porni să-l caute prin casă. Trecu prin odaia unde acum câteva ceasuri se aflase încă pe catafalc Sandra Ventura. Geamurile erau deschise, catafalcul gol în mijlocul încăperii, aşteptând parcă să vie la rând altcineva. Lumânările ardeau încă, flori călcate în picioare stau pe podea, oglinda acoperită…

Pia fugi. Trecu prin sufragerie, merse în bucătărie, intră în closet, deschise o altă uşă şi văzu o odaie mare, un fel de laborator, zări şi un pat de fier curat, simplu!… Pia deschise şi alte uşi… cămări… Gabriel nu era nicăieri. Fugise. Nimeni nu observase plecarea lui.

Pia se întoarse în salon. Se aşeză ca frântă pe un fotoliu. Câteva clipe rămase nemişcată. Lumea băuse ceaiul şi acum pleca încet. Fiecare, înainte de plecare, venea la Pia şi îi mulţumea pentru ceai… Pia avea impresia că o condolează… că îi murise cineva… da, da, murise cineva… fusese chiar ea la înmormântare… Revăzu dricul mare, negru, plutind prin zăpada străzilor, corabie funerară înaintând monstruos. Simţi că îşi pierde controlul asupra gândurilor. Gabriel fugise, nu murise… Mama lui Gabriel murise, nu Gabriel… Gabriel nu murise… Îl va revedea mâine. Nimeni nu avea grijă de el… Ea îi dăduse de mâncare în bucătărie… Nu cumva Gabriel mersese la Adina? Nu, nu, pe Adina nu o văzuse încă, nu îi ştia adresa, nu putea fi acolo… Mâine… mâine…

Capitolul III

A doua zi, foarte devreme, aşa cum îi era obiceiul, Matei Ventura se deşteptă din somn. Aproape simultan îşi aminti că în ajun fusese înmormântarea mamei lui şi că în aceeaşi zi, şi pentru întâia dată în viaţa lui, se îndrăgostise. Oare pentru că fusese înmormântarea mamei lui nu se simţea fericit că se îndrăgostise, sau era dezamăgit că Adina îl lăsase singur după înmormântare?

Matei nu deschise ochii. Se deşteptase, şi acum se analiza pe sine. Devenise obiectul analizei lui. Primul lucru constatat era că nu este fericit. Apoi se temu ca nu cumva inima lui să fie iremediabil incapabilă de a fi fericită. „Aşa cum unii se nasc insensibili la muzică, pictură… poate chiar surzi, sau orbi…”, gândi.

Îl trecu un fior. În odaie era frig, soba rece, focul stins. Dar nu frigul din odaie îl înfiorase, ci o panică: „Oare va trăi toată viaţa nenorocit? Nimeni, nimeni, niciodată, nu-i va sta alături, cu egală putere şi iubire?” Nu va putea niciodată spune: „Sunt fericit!?”

Îşi aminti de Adina. O amintire nu gândită, ci simţită. Se îndrăgostise în ajun, ar fi putut preciza clipa, clipa aceea când preoţii începură prohodul morţilor. Moartea mamei lui fusese acoperită de acea îndrăgostire, ca un simbol al neputinţei lui de a fi fericit. Clipa

aceea de durere, de doliu, de slăbiciune a inimii lui lăsase să pătrundă, până la el şi fără voia lui dragostea. Iar după înmormântare, găsise pustiul casei. Ea, Adina, grijulie pentru ea însăşi, ca nu cumva să răcească, probabil, mersese la ea, lăsându-l astfel singur.

Aşa începuse iubirea lui. La prohod, şi apoi singur. Sortit singurătăţii…

Până acum trăise la întâmplare cu femei care, după ce îl cunoşteau, fugeau de el, înspăimântate de ciudăţenia lui. Şi el nu căutase să le reţină. Chiar voit exagerase întotdeauna purtarea lui de om absent şi rece, tocmai pentru a nu da loc la iluzii şi interpretări greşite.

Dar acum, fără cuvinte şi fără peripeţii, inima fusese prinsă, şi, cu toate că hotărâse că nu o va mai vedea pe Adina, nu se putea împiedica de a se gândi la ea.

Din întreaga fiinţă atât de frumoasă a Adinei, îl urmăreau ochii; ochii ei, privirea ei dezarmată, care trezea în Matei dorinţa de a o ajuta, de a o strânge lângă el, de a o apăra. Matei râse uşor, aproape un suspin. Adina semăna cu ochii ei. Toată, o lumină armonioasă. Matei o cuprinse în gând. Imaginaţia lui îl făcu să o simtă că se strânge de el. O mare duioşie îi încălzi făptura.

Atunci, brusc, se crispă. Acceptarea, din partea lui, a unui răsfăţ inconştient îl revoltă, ca o sfidare a năzuinţelor lui. Se luptă cu această alunecare în fericire, cum s-ar fi luptat cu un vârtej care l-ar fi dus la adânc, la pieire. Îşi zise:

„Îndrăgostirea asta se petrece fără voia mea. Îndrăgostit fără voie. Ce servitute! Până ieri am umblat pe drumuri şi viaţa mi se părea fără sens, apoi, pentru că m-am îndrăgostit, mi-a părut că totul are sens! Ce mizeră soluţie de viaţă! De fapt, mai bine că nu a venit! Aşa s-au lămurit lucrurile. Cer izbăvirea frământărilor mele de la o biată fată de provincie, care nu bănuieşte nici cine sunt şi nici ce vreau. Ce poate această fată decât să fi admirat necunoscutul din mine şi să-mi fi devenit sclavă, ca orice femeie născută sclavă, sau să fi căutat victoria asupra mea, adică să mă supuie micilor ei capricii, să mă facă să muncesc pentru mărunte ambiţii burgheze, pentru toalete, blănuri, bijuterii, ca să o admire toată lumea şi mai ales alţi bărbaţi? Apoi obişnuinţa mi-ar fi potolit iubirea, şi cu încetul, pe nesimţite, mă va fi trezit iar în întunericul gândurilor mele, pe drumuri moarte: se mişcă frunzele pomilor, şi ţi se pare că e zadarnic, răsare soarele şi cântă păsările imnul lor matinal şi ţi se pare mascaradă ieftină, te aşezi la masă să mănânci şi te gândeşti să te sinucizi. Ştiu! Fierarii au foale cu care suflă în foc ca să-l menţină viu iar oamenii caută să-şi aprindă inima cu diferite beţii: vreau să fiu bogat, vreau să fiu celebru, vreau să voiajez, vreau o nouă aventură amoroasă… Dar eu ce vreau? Ei bine, îşi spuse Matei, eu vreau să cunosc o gândire, nu o beţie trecătoare, nu o îndrăgostire, ci un sens care să-mi cuprindă inima,

care să-mi dezlege sensul eternităţii şi al rostului meu în această eternitate. Vreau să se desfăşoare viaţa cu toate ale ei, şi inima mea să nu se clatine. Eu să fiu eu, perfect eu în conştiinţa mea, asta vreau! şi nu ştiu cum să-mi înfăptuiesc idealul. În orice caz, nu îndrăgostindu-mă de frumoasa Adina Anestin, care mă părăseşte din prima zi! Nu trebuie să uit niciodată că dorinţa mea de a înţelege sensul vieţii este singurul meu rost. Sunt dintre oamenii care şi-ar putea plăti orice beţie ieftină şi nu o fac. Până acum nicio slăbiciune şi nicio prejudecată nu m-au legat. Sunt dintre puţinii oameni care, oricând, ar putea să-şi facă bagajul sau să plece aşa, cu mâinile goale, în lume. Nu mă reţine nimic, nimeni, nicăieri! N-am plecat, pentru că eu ştiu că nu beţia voiajurilor şi nu un loc geografic îmi va dezlega strânsoarea fondurilor, ci că soluţia, dacă există vreuna, trebuie să o găsesc în mine. Să o simt valabilă, oriunde m-aş afla – tânăr, bătrân, sau pe patul morţii…”

O satisfacţie orgolioasă crescu în Matei. O percepu. Tot îşi spuse rar, cu precauţie:

„Dar ar trebui să ştiu la ce mi-ar folosi această libertate cu care mă mândresc! Libertatea este numai un instrument. Poţi tot atât de bine să-ţi iroseşti viaţa fiind liber, în lucruri mărunte, sau aşteptând până la sfârşitul vieţii tale ceva grandios ce nu există. Senzaţia de libertate poate fi şi ea un narcotic, ascunzând acelaşi gol, pe care alţi oameni îl camuflează trăind în mărunte plăceri, sau mari nebunii, fie chiar eroisme inutile. Fratele meu, Gabriel, cântă la chitară, sau petrece prin restaurante cu dame, nu iubeşte pe nimeni, aleargă cu maşina, iar eu mă mândresc că sunt liber, eu, care m-am putut îndrăgosti de o biată fată! Îndrăgostit din prima clipă, clasicul *coup de foudre!* Pot oare accepta viaţa cu imperfecţiunile ei, cu durerile, cu amărurile ei? Căci, de fapt, în fiinţa mea este acelaşi vid ca în toţi oamenii, aceeaşi nevoie de a măcina clipele vieţii. Poate numai orgoliul, dorinţa de a nu fi ca ceilalţi oameni m-au făcut să aleg iluzoria libertate ca narcotic. Sunt oare superior lui Gabriel? Chiar dacă Adina s-ar fi îndrăgostit şi ea de mine şi ar fi cerut fericire de la mine, eu nu-mi pot permite să accept, pentru că aş clădi fericirea ei pe vidul inimii mele care nu crede în fericire. Pe de altă parte, nu pot cere niciunei femei să stea nefericită lângă mine, tovarăşi de drum în nefericire, în căutarea mea disperată a unei soluţii de viaţă, alta decât una senzorială. De aceea e mai bine să fiu singur şi mai ales să mă bucur că Adina nu a răspuns dragostei mele. Poate aşa, treaz, liber, singur, voi avea impresia că va sosi cândva un gând definitiv, care îmi va lămuri pentru ce trăiesc, pentru ce accept să trăiesc. Oare această năzuinţă a mea mă va duce în izolarea demenţei? Nu, pentru că eu sunt în căutare lucidă şi nu afirm încă nimic. Nici negarea şi nici supraomul lui Nietzsche. Cred că el, propovăduitorul puterii, al puterii ca lozincă de sfidare, nu a fost

suficient pedepsit de Viaţă, prin faptul că, nebun, şi-a petrecut ultimii ani la balamuc. Nebunia lui i-a fost ultimul refugiu. Astfel nu a fost silit să recunoască criminala greşeală a gândirii lui blestemătoare atât de fascinantă – care din omul tiran a făcut supraomul, negând astfel ierarhia naturală a omului, posibilităţile lui de evoluţie şi responsabilitatea omului faţă de om. Tocmai pentru că e atât de fascinantă, sămânţa semănată de el poate da roade. Orice minte obscură şi vanitoasă probabil îi va accepta «morala». Sunt curios ce va putea inventa omul nietzschean ca să-şi chinuie semenii! Da, el este duşmanul numărul unu al omului care doreşte lucid să găsească un sens care să-i dezrobească de obscuritate, îngâmfare, în care trăiesc oamenii… Eu vreau o înţelegere absolută, vreau să cunosc un sens al vieţii de nezdruncinat, deci o bucurie care nici în clipa morţii să nu mă părăsească şi care nici în faţa imbecilităţii unor oameni să nu se clintească. Exclud pe cei răi, căci pentru mine imbecilii şi sadicii se confundă într-o dezgustătoare contopire. Sunt a doua zi după înmormântarea mamei. Sunt stăpânul unei frumoase averi, capul familiei, tânăr, sănătos, medic. Femeia de care m-am îndrăgostit m-a părăsit, a dovedit în tot cazul incapacitatea ei de a-mi sta alături pe măsura puterii mele avide de exaltare. Sunt în faţa acestor lucruri şi e clipa când trebuie să iau o hotărâre. Sunt la o răscruce. Mi-e groază de veşnicele îndrăgostiri, beţia instinctelor de reproducţie, care fac totdeodată poezie în imnuri de glorie şi sonete, de cea mai bună calitate! Jurăminte de veşnică fidelitate, eternă dragoste, pe care mai târziu o porţi cu greu, întorcând ochii după fiece fustă, ajungând, din dorinţă înfrânată, să te îndrăgosteşti de orice muiere întâlnită! Nu vreau să încep şi eu ridicolul, penibilul, înfiorătorul refren al tuturora: «Te iubesc, nu te mai iubesc, iubesc pe alta, te mai iubesc încă şi pe tine, te iubesc pe tine dar o doresc pe alta…» Pentru ce să mă amăgesc, şi astfel să-mi pierd libertatea? Rămână măcar libertatea de a schimba femei, de a mă juca de-a amorul şi mai ales libertatea de a nu minţi!”

În clipa asta, în mintea lui, Matei Ventura hotărî să rămână singur.

Matei Ventura, fără să deschidă ochii, rămase în pat nemişcat. Deodată însă avu o tresărire şi deveni atent. Din celelalte odăi ale casei sosiră până la el zvonuri de viaţă. Ascultă cu atenţia omului care încă nu s-a deşteptat total la realitatea cotidiană şi încă nu desluşeşte limpede ce simte. Zumzetul pe care îl auzea îi amintea ceva foarte cunoscut.

Aşa, cu ochii închişi, ascultă încă. Zgomotele auzite îi aminteau copilăria! O forfoteală liniştită: uşi închise şi deschise, paşi, clinchet de farfurii şi tacâmuri, lemne vârâte în focul din sobă şi murmure… şoapte…

În ultimul timp, mai ales când mama lui fusese atât de bolnavă şi până la moartea ei, Matei fusese învăţat cu deşteptări triste din somn, cu paşi înăbuşiţi în casa goală… Acum, azi, zgomotele percepute erau vesele, pline de viaţă, ca pe vremea când mama lui, încă sănătoasă, se scula devreme şi pregătea pentru Matei şi Gabriel şi „nenea Camil" cafeaua cu lapte, sunând servitoarea, şoptind şi râzând cu Gabriel…

Câteva clipe, Matei Ventura se complăcu în retrăirea iluziei că mama lui nu murise, că e în casă, sănătoasă, că paşii ei sunt aceia care umblă aşa, de colo-colo, că mâinile ei sună fata de serviciu şi aşază masa. I se păru chiar că o va auzi chemându-l de departe: „Matei! E gata ceaiul, Matei!"

Dar deodată realitatea crudă şi violentă îi aduse o dureroasă sfâşiere de inimă. Matei ştiu din nou că mama lui era moartă, că tot ce auzea, zgomotele casei, erau o parodie de viaţă.

Matei se deşteptă complet, se ridică, se aşeză şi ascultă şi mai atent. Într-adevăr, şi acum iluzia putea fi dusă mai departe. Într-adevăr, se umbla, se vorbea, se şuşotea, se trăia vesel. Auzea dulcea forfoteală a casei.

Atunci, o revoltă cuprinse nervii lui Matei: desigur că Gabriel adusese vreo femeie străină în casă şi se distra de-a „menajul".

Matei sări din pat şi se îmbrăcă în grabă, cu violenţă. Era hotărât să nu permită astfel de lucruri; casa trebuia respectată. O furie abia reţinută îl făcea să nu-şi găsească lucrurile să se îmbrace. Îşi simţea nervii atât de iritaţi, încât i se părea că-l va bate pe Gabriel, câteva palme bune… aşa, în faţa femeii aceleia… să-l înveţe minte… Da, o bătaie bună, să ştie că are stăpân… Da, câteva palme lui Gabriel, să se înveţe minte… Inconştienţa lui Gabriel… este fără seamăn, o să-l înveţe minte. Totuşi, Gabriel va trebui să-şi dea seama că viaţa nu este o joacă. Nu va mai putea rămâne în dulcele lui răsfăţ…

În gânduri sacadate, Matei, îmbrăcându-se, hotărî:

„Nu voi sta mult în această casă. O voi vinde. Fiecare să meargă, care încotro, dar până atunci, în casa unde au copilărit, unde a fost cinste şi puritate… în fine… nu va permite."

Îmbrăcat în grabă, Matei deschise uşa brusc şi intră în salonul cel mare. Aici, într-adevăr, focul ardea în cămin şi masa rotundă din faţa canapelei era pregătită pentru micul dejun, cu trei tacâmuri. Matei privi cu uimire. Cunoştea femeia de serviciu, o biată fetişcană sperioasă şi fără iniţiativă, care nu putuse ea hotărî acea risipă de bucurie şi viaţă.

Pe când cumpănea încă dacă să se îndrepte spre odaia lui Gabriel sau spre dependinţe, uşa din cealaltă parte a salonului se deschise şi spre marea lui uimire o văzu pe Pia Anestin, sora Adinei, intrând cu o tavă încărcată cu tot ce trebuia pentru micul dejun.

— Bună dimineaţă, spuse Pia eu o energie ostentativă. Am venit să

văd puţin de voi, că prea sunteţi singuri şi părăsiţi! Şi fata din casă a fugit. I-a fost frică de stafii şi a fugit. Ce faci? Lui Gabriel i-am spus. Bem ceaiul împreună. Vii? Vrei?

Uimit, Matei îngână:

— Da, mulţumesc… eu… eu… nu m-am spălat încă…

— Te speli după. E apa clocotită pentru ceai. Merg să-l chem pe Gabriel. Pot?

— Desigur.

Matei se reîntoarse la el în odaie şi închise uşa apăsat. O clipă rămase nemişcat, apoi abia îşi putu stăpâni un râs nervos:

„Râsul ăsta… aşa… a doua zi după înmormântare! Dar este într-adevăr prea de tot! Gabriel şi-a găsit o nouă mamă… o soră… în fine, cine să-l răsfeţe! Viaţa este într-adevăr plină de surprize, şi, pentru aceeaşi oameni, aceeaşi soartă; Gabriel şi-a găsit cine să-l răsfeţe, bravo, iar eu, cugetând şi răscugetând, pierd toate trenurile. Niciodată n-am să fac nimic, aşteptând să fac ceva excepţional! Învăţ să înot pe uscat şi aştept un concurs mondial ca să mă azvârl în largul apei… şi… mă voi îneca din lipsă de obişnuinţă. Sunt ridicol!”

Matei, fără să se spele, se încălţă, se îmbrăcă şi-şi puse paltonul. Totul făcut în grabă, cu violenţă.

„Ei bine, voi încerca să mă azvârl în apă, şopti. Iar exagerez, dar altfel nu ştiu.”

Râsul îi trecuse. Cu aceeaşi grabă intră în salon. Pia era aşezată în faţa mesei. Gabriel, în picioare, privea şi, vag, surâdea. Părea jenat. Pia vorbea. Matei avu timpul să o audă spunând:

— O fi flămând… ca ieri… m-am gândit…

Văzându-l pe Matei, Pia se opri şi îl întrebă cu uimire:

— Pleci? Nu stai să iei ceaiul cu noi?

— Dă-mi, te rog, adresa voastră, merg să o aduc şi pe Adina.

Pia se înroşi violent. Bolborosi câteva cuvinte neînţelese.

— Ce-ai spus? întreba Matei, privind-o uimit.

— Este… este… încă răcită.

— Maşina noastră e încălzită. Poate are nevoie de mine, sunt doctor… sau poate ai uitat. Văd întâi ce febră are… Mă descurc eu! Dă-mi adresa.

Matei plecă în grabă. Din gesturile lui s-ar fi putut înţelege că a luat o hotărâre mare. Îşi spuse:

„Sunt ca un om căruia îi e foame, are numai câţiva lei în buzunar şi, în loc să-şi cumpere de mâncare, cumpără un loz la loterie. După această vizită la Adina nu voi mai fi stăpânul meu. Voi depinde de această fată pe care nu o cunosc, care ieri m-a părăsit!”

Conduse maşina cu violenţă. Controlă de câteva ori dacă funcţionează caloriferul maşinii. Căută strada. Căută casa. Opri. Intră în bloc, urcă un etaj şi sună.

„Acum aş fi putut alege şi să nu fi venit. Să fi profitat că nu a venit ea ieri la mine şi să nu fi venit nici eu acum la ea. Şi încă şi în clipa asta, în această clipă încă ar fi suficient să plec. Să nu mă vadă, şi apoi gata… să fiu liber. Vreau să fiu liber şi nu ştiu pentru ce", astfel gândea, după ce venise în goană şi sună repetat, la uşă, aşteptând nemişcat.

Aşteptă destul de mult. Din casă se auzea un pian. Ascultă. Se auzea vag: exerciţii. Aşteptă atât de mult ascultând gamele, încât îşi dădu seama de situaţia ciudată în care se afla: voia să fie liber şi să nu cedeze îndrăgostirii, şi în acelaşi timp sta în faţa uşii, încăpăţânându-se să nu place până când femeia iubită nu-i va deschide. După repetate insistări, enervat, începu să bată tare în uşă, atât de tare, încât la un moment dat, pe palier, cineva, un bărbat, un vecin, deschise o altă uşă, îl privi lung şi-i întrebă pe cine caută.

— Pe domnişoara Adina Anestin

— Aici locuieşte. Cântă la pian şi nu aude. Bateţi.

Matei bătu mai tare, apoi bătu cu pumnul. Vecinul îl privea şi-l îndemna.

Pianul se opri şi după o clipă Matei auzi vocea Adine care, din dosul uşii, întrebă fără să deschidă

— Cine-i?

— Eu, Matei Ventura

Atunci uşa se deschise imediat, larg. Lui Matei i se păru că vede lacrimi în ochii Adinei, dar nu avu timp să ştie precis, căci Adina, fără un cuvânt, trecu în casă, făcându-i semn să o urmeze.

Matei se supuse.

Pianul era deschis. În odaia în care intrară era ordine şi cald. Adina era îmbrăcată într-un halat de mătase roz, vătuit. Avea în picioare pantofi de casă cu blană albă, uşori. Adina nu se aşeză. Când ajunse în mijlocul odăii se întoarse către Matei şi-i spuse:

— Ai venit… Matei… ce bine că ai venit…

Pot străluci ochii atât de tare fără lacrimi în ei?

Matei o întrebă fără înconjur:

— Pentru ce n-ai venit ieri *tu* la mine?…

— Pia… S-a supărat Pia rău pe mine… poate pe bună dreptate. I-a fost frică să nu răcesc. Nu m-a lăsat.

Apoi Adina şopti:

— Ea nu ştia cât… cât doream să vin… nu ştia că şi tu… tu… aşteptai… şi eu, înţelegi n-am putut să-i spun… Cum era să-i spun…?!

Matei o privi lung de tot, apoi îi spuse uşurel, ca şi cum ar fi vrut să amâne pentru moment vreo explicaţie, sau să treacă poate peste cele petrecute în ajun:

— Am venit să te iau cu mine. E maşina jos. Mergem la noi. E cald şi acolo, e cald şi în maşină. Pia este demult la noi. Ne aşteaptă.

Adina rămase uimită:

— Pia? La voi?

— Da, Pia. Nu ştiai că e la noi?

— Nu.

— Cum, Pia nu ţi-a spus că vine la noi… la mine?

— Nu.

Matei se gândi, o clipă păru vădit mirat. O întrebă:

— Dar că a fost ieri, după înmormântare, la noi, ţi-a spus?

— Pia la voi, ieri? Nu… nu… desigur… nu mi-a spus. I-a fost teamă să-mi spună… Eu… trebuia să stau acasă… să nu răcesc, să nu mă îmbolnăvesc acum… tocmai înaintea examenelor… şi, desigur, din delicateţe… nu mi-a spus… ca să nu-mi pară prea, prea rău că nu am venit şi eu. Mi-a părut nespus… Mi-a părut… Nu ştii cât am suferit ieri? Matei!

Acum lacrimile din ochii Adinei străluceau, mărindu-i straniu.

Au tăcut. Matei se simţea tulburat, vinovat că o judecase aspru, fără să fi avut mai întâi răbdarea să stea de vorbă cu ea! Caracterul lui nestăpânit!

Adina îl întrebă repede, căutând să-şi ascundă lacrimile:

— Nu stai o clipă? o clipă măcar? Stai cu mine, te rog, Matei, stai, acum stai. Măcar o clipă să fim împreună! Ieri a fost atât de greu!

— Da.

S-au aşezat. Încă tăceau. Matei văzu pianul. Un simţământ neplăcut îl cuprinse: dacă Adina avea o voce mediocră? Să te îndrăgosteşti, apoi să te căsătoreşti şi apoi să fii silit să auzi viaţa întreagă o voce mediocră!

Adina văzu privirea race a lui Matei îndreptată către pian şi se sperie: dacă nu-i va da voie să cânte? Adina îi spuse repede, sacadat, ca şi cum ar fi fost un pericol:

— Lasă-mă să-ţi cânt, Matei! Vrei, vrei, Matei? Trebuie să ştii şi tu cum cânt. E prea important! Numai aşa ai să mă poţi judeca, înţelege!

Matei acceptă, aşa cum accepţi să fii operat când nu se mai poate altfel.

Adina începu să cânte. Matei simţi un fior şi o durere în inimă. Glasul îl pătrunse neaşteptat, ca o dezvăluire. Un glas uimitor de frumos, mai frumos decât însăşi Adina. Adina era la pian. Se acompania singură. Cânta un lied.

Pe Matei îl stăpâni o neaşteptată emoţie. Când Adina isprăvi cântul, Matei se ridică. Adina se ridică şi ea. Au fost unul în braţele celuilalt, fără să-şi dea seama. Matei îi sărută gura şi i se păru că sărutul avea gustul dragostei perfecte. Lacrimile bănuite de Matei curgeau acum pe faţa luminată de bucurie lăuntrică.

— Nu plânge, nu plânge, iubita mea… Îţi mulţumesc!

Adina şopti

— M-am speriat… Şi ieri am plâns… Am crezut că te-am pierdut… n-am dormit toată noaptea de durere, de dor… dacă nu veneai… dacă nu veneai… eu… Matei, te iubesc… când am rămas singură aici, tu singur la tine, Pia a plecat. Ce spaimă… mi s-a părut că mă aflu într-un pustiu… într-un pericol chiar… Am crezut că nu voi putea răbda, că mă voi îmbrăca să pornesc la tine, orice va fi… Şi când te gândeşti că Pia era acolo… Ce scandal mi-ar fi făcut! Şi apoi m-am încăpăţânat. Era ca un fel de examen de caracter: jurasem că voi face toate sacrificiile pentru vocea mea… şi apoi nici nu ştiam că şi tu mă aştepţi. Credeam că numai eu… Matei… Credeam că numai eu te iubesc… Matei…

Matei îi închise iar gura cu o sărutare:

— Adina, nu mai plânge! Adina, iubita mea! Acum de ce plângi?

Adina căută să surâdă.

— Cred că… de fericire. Matei… de fericire…

Se strânse de Matei.

— Să nu mă laşi singură! Niciodată! A fost îngrozitor ieri fără tine!

— Adina, n-am să te mai las singură şi… ai să-mi cânţi toată viaţa?

Adina îl întrerupse. Se strânse mai tare în el:

— Matei, jură.

Matei avu o tresărire. I se păru că se repetă scena cu mama lui. Pentru ce să jure?

Matei o simţi pe Adina lipită de el. Întregul trup atât de tânăr. Atât de dulce, într-o totală încredere. O sărută. Îi spuse:

— Sunt mândru de tins, de frumuseţea ta, de vocea ta şi de cum gândeşti, Adina! Adina, şi mie îmi era teama ca nu cumva să… micşorăm… să minimalizăm… Adina, de unde era să ştiu că vocea ta e chiar atât de frumoasă… că ai putea să gândeşti aşa… că… Tu ai să fii nevasta mea şi o să ne iubim toată viaţa, ai să cânţi pentru toată lumea… ai să fii o mare cântăreaţă şi am să te iubesc nebuneşte… toată viaţa, toată viaţă… numai pe tine… toată viaţa. Adina, iubita mea.

Dar, brusc, faţa lui Matei se făcu severă, căpătă ceva inuman. Şopti:

— Să ştii că n-am iubit niciodată şi că nimeni nu m-a iubit niciodată aşa cum vreau eu.

Apoi, pentru că Adina tăcea înfiorată, Matei îi mai spuse:

— Tu vezi ce mare responsabilitate ai cu mine… cu mine… nebun pretenţios… Să bagi bine de seamă! Nu ştiu dacă ai să poţi înţelege… dacă ai să ai putere. Eu sunt atât de ciudat…

— Nu înţeleg! Pentru ce mă înfricoşezi?

Matei o îmbrăţişă din nou.

O strânse. Atunci, o învăluitoare dorinţă fizică îl ameţi. O întrebă în şoaptă:

— Adina, ai să fii a mea, Adina, a mea?

— Mereu… Matei… mereu… a ta, sunt a ta.

Adina îl cuprinse şi ea. Pe Matei, dorinţa, setea îl stăpâneau. I se păru că această clipă, ca să fie perfectă, cerea să fie total trăită, consumată. Adina nu opunea niciun fel de rezistenţă.

Dar Matei se înfrână. În ultima clipă se înfrână. Însăşi acceptarea fără rezervă a Adinei îl făcu să se stăpânească.

Adina, cu ochii închişi, îi spunea încă printre sărutări:

— Matei, Matei, vezi ce simplu e să fii fericit?

Matei, ameţit, zise şi el:

— Da, e simplu să fii fericit!

Încă vorbeau aşa, suflare lângă suflare, inimă lângă inimă, trup lângă trup, şi gândurile, căutând şi ele să se unească. Matei, pentru a se stăpâni, şopti:

— Da' tu ştii că noi am uitat cu totul de Pia, de ceai?

Matei încercă să râdă, dar Adina exclamă într-adevăr speriată:

— Vai de mine!

Se uitară la ceas. Trecuse aproape o oră, aşa în beţia gândului fericirii, ameţiţi de a se fi găsit unul pe altul şi de a crede că împreună erau o singură fiinţă.

— Să plecăm, şopti Adina cu o privire plină de îngrijorare. Pia ne aşteaptă, o să se supere.

Matei o privi uimit:

— De câte ori vorbeşti de Pia pari speriată. Ţi-e frica de Pia, Adina?

— Da.

— De ce?

— E foarte… nervoasă… Şi apoi, oarecum, ea m-a crescut…

— Bine, plecăm, dar mai intri să-mi mai cânţi o dată ce mi-ai cântat când am venit. Ce era?

— Un lied de Schumann,

Adina se aşeză la pian. Îşi întoarse faţa către Matei. Spuse cu exaltare, înainte de a începe:

— Matei, ăsta să fie cântul nostru… Vrei?

— Dacă vrei tu, aşa să fie!

În timp ce Adina se pregătea să cânte, Matei îşi spuse:

„Iată vorbim ca orice idioţi îndrăgostiţi, în curând vom avea şi o stea numai a noastră, vom vorbi în diminutive, şi copiii noştri vor fi geniali."

Dar Adina începuse să cânte, şi din nou Matei nu mai gândi nimic. Pătruns de glas, pătruns de întreaga făptură a Adinei, se lăsă legănat de o beţie nouă, necunoscută de el. Îşi spuse şi ei, repetând în şoaptă cuvintele Adinei:

— Ce simplu e să fii fericit! Ce simplu e să fii fericit!

Şi atunci lui Matei i se păru că va putea fi fericit!

Apoi îi spuse Adinei:

— Îmi este greu să pun capăt clipei. Îmi pare un sacrificiu. E întâia dată în viaţa mea când ce simt copleşeşte ce gândesc, în care îmi pare că viaţa ar putea avea un sens. Mă simt împăcat cu mine însumi şi oarecum cu viaţa întreagă, şi-ţi mulţumesc… de odihnă, de împăcare cu mine însumi… da, oarecum şi cu viaţa…

Uşa odăii se deschise şi Pia intră. Faţa îi era pământie. Văzu fericirea acestor doi oameni, fericirea lor, strălucirea Adinei, exaltarea lui Matei. Pia, cu vocea strangulată, cu privirea iar saşie, oprită în prag, strigă:

— Şi eu stau şi aştept… singură acolo… vă aştept…

— Nu am vrut să plec până ce nu-mi cânta Adina, spuse Matei, dar, observând faţa Piei, întrebă rece:

— Tu nu erai cu Gabriel?

Faţa Piei avu o crispare vădită. Se urâţi mai tare.

— El a plecat. Te-a aşteptat… V-a aşteptat până s-a plictisit… cu mine… şi a plecat… zicea că are o întâlnire cu nişte prieteni.

Adina, fericită în trup, exaltată de dragoste, caldă de sărutări, râse uşor, cu o naivă, dulce inconştienţă. Zise:

— Ce politicos băiat!

Pia simţi că se înăbuşă, ca strangulată. Într-adevăr, văzu roşu în faţa ochilor.

Matei luă mâna Adinei şi-i spuse cu o bruscă enervare:

— Inconştienţa lui Gabriel e mare… e… periculoasă…

— L-am văzut, spuse Adina surâzând. E frumos şi nu prea rău.

Involuntar, Pia şi Matei se priviră, aşa cum se privesc oamenii maturi, când copiii vorbesc naivităţi.

Matei zise:

— O să ai timpul să înţelegi şi tu ce înseamnă… puterea inconştienţei. Dar, acum ce facem? Vă iau pe amândouă şi mergem să luăm ceaiul împreună la mine?

Pia ripostă scurt:

— Acolo am strâns totul. Şi focul s-a stins. E prea târziu.

— Te rog să mă ierţi.

Matei să uită la ceas:

— Atunci, eu vă las. Azi am destul de multe de făcut. Spitalul, apoi la ei acasă câţiva bolnavi… nu-i pot lăsa, mă aşteaptă… Trebuie să trec şi pe la laborator. După asta, spre seară, vă telefonez. Diseară însă… ne vedem iar. Când scap de la spital, vin… sau un telefon, apoi vin, opt… nouă, poate, dar vin.

Ultimele cuvinte le spuse întorcându-se spre Adina.

Telefonul sună. Ca fulgerul, Pia sări. I se păru că poate fi Gabriel.

Era însă Mira Tomescu, cu glasul ei amabil, afabil, monden:

— Da, eu sunt, Mira Tomescu. Pia? Te căutam. Vă rog, tu şi Adina, să-mi faceţi plăcerea să poftiţi azi la prânz la masă la mine, la noi, şi Camil se bucură, a fost ideea lui, în fine, o să fie aşa, între noi… mi-ar face plăcere. Pia dragă, te rog, nu cumva ştii de urma băieţilor Ventura? Matei şi Gabriel. Îi caut de o jumătate de ceas, sun la ei la telefon, zadarnic. Aş dori să vină şi ei.

Pia se gândi: „Va veni şi Gabriel". Zise:

— Cu plăcere, *tante* Mira, îi voi căuta şi pe Matei şi pe Gabriel. Insistă însă şi dumneata la ei cu telefonul. La două venim, da? Da, da… sigur… îi caut şi pe ei…

Pia închise telefonul. Zise lui Matei:

— Nu i-am spus că eşti aici. N-am vrut să te oblig, dar *tante* Mira vă caută pe tine şi pe Gabriel. Ne-a invitat pe toţi patru la masă la ea, pentru prânz.

Ideea prânzului la Mira îi displăcu lui Matei, dar prinse privirea încântată a Adinei. Şi Pia părea mai îmbunată. Zise:

— Perfect, ne întâlnim acolo. Eu fug, ca să am timp să termin ce am de făcut. Telefonează dumneata, Pia, Mirei, şi spune-i că m-ai găsit pe mine, că accept… dar că nu voi putea sta după masă cât e politicos să stai… Caută-l tot dumneata şi pe Gabriel.

Pia, într-adevăr mai liniştită, rugă:

— Matei, caută-l tu pe Gabriel. Nu ştii unde e?

— Unde e Gabriel? Cine poate şti vreodată unde-i Gabriel? E pretutindeni şi nicăieri, şi când întâmplător e de faţă, e ca şi când n-ar fi, căci se gândeşte numai cum să plece mai departe.

Pia insistă. Matei se supuse. Îl căută acasă pe Gabriel. Într-adevăr, Gabriel era acasă.

Pia simţi că-i tremură iar trupul de o enervare ce nu se potolea. Era furioasă că nu-l aşteptase acolo. Acum ar fi fost cu Gabriel… ar fi fost cu Gabriel…

Gabriel acceptă şi el invitaţia. Da, va fi la ora cuvenită, exactă, da, va veni… da…

Matei plecă. Se urcă în maşină şi goni. Abia după câteva minute îşi aduse aminte de el însuşi.

Îşi simţea inima deschisă, vie. Îşi făgădui să fie mai tolerant cu toţi, dar mai ales cu el însuşi. Chiar şi amintirea mamei lui îi era mai uşoară… Gabriel cu inconştienţa lui, mai indiferent…

Hotărî să treacă mai întâi pe la spital, nu fusese pe acolo de trei zile. „Apoi, îşi zise, trec şi pe la Capşa să beau o cafea, mă simt sleit, şi abia după aceea merg la Mira la masă. Am tot timpul." Se bucură la gândul că o va revedea pe Adina. Continuă să gonească.

La spital îşi puse în grabă halatul, se spălă pe mâini şi întrebă cu un ton profesional:

— Bolnavul nr. 43?

Urmă o tăcere. Matei se uită întrebător la cei din jur aşteptând un răspuns. Sora îi spuse cu un glas neutru

— A murit azi în zori.

Matei primi vestea ca o lovitură neaşteptată drept în piept. Şopti:

— Nu se poate…

Îşi dădu seama că este ridicol. Adăugă:

— Ce a survenit?

— O hemoptizie.

Matei ştia că slăbiciunea şi boala băiatului care murise erau în primul rând o subnutriţie, de când se născuse subnutrit.

Matei tăcu. Împreună cu profesorul şi alţi doctori făcură apoi clasica vizită a saloanelor. Asistă cu un soi de indiferenţă ciudată. Înregistra tot ce vedea cu o luciditate acută, ca niciodată, totuşi fără să participe. Vedea cât erau de mizere aşternuturile, dubioase în puritate, vedea pe măsuţe resturi de hrană, vedea spaima din ochii bolnavilor sau nemărginita lor încredere în cuvântul doctorilor, vedea mâinile lor, odată muncite şi puternice, azi palide şi descărnate… Văzu patul nr. 43. Era gol.

Umblând prin spital, Matei se simţea cuprins de o sfârşeală din ce în ce mai mare. Gândi: „Desigur, din pricină că sunt nemâncat!”

Vizita bolnavilor se termină, şi, cum Matei se simţea din ce în ce mai prost, se învoi să fie lăsat încă o zi acasă.

Plecă tot în grabă. Conduse maşina cu violenţă. Îşi zise: „Merg la Capşa, iau o cafea fierbinte, tare, să-mi viu în fire”.

Matei ajunse la Capşa. Lăsă maşina afară, în paza unui om de serviciu. Intră în cafenea. Sala era supraîncălzită. Covoarele pe jos asurzeau paşii. Chelnerii stilaţi circulau fără zgomot. Cunoscuţi, de pe la mese, îl salutară în mod deosebit, adânc şi grav; era a doua zi după înmormântarea mamei lui. Matei Ventura răspunse, spre uimirea lui, cu o egală curtoazie.

Un chelner îl întâmpină, îi găsi un loc bun. Îl ajută să-şi dezbrace haina îmblănită.

Matei Ventura se aşeză. I se făcuse foame. O simţea ca un gol în stomac şi ca o slăbiciune în tot trupul. Se hotărî brusc şi comandă pateuri calde cu carne, ouă cu maioneză şi apoi un filtru.

— Filtrul să fie fierbinte – încălzeşte şi ceştile, te rog şi adu te rog şi ziarele din ultimele două zile.

Chelnerul plecă.

„Deci, viaţa reîncepe. Iată-mă îndrăgostit, vizitând bolnavii pe la spitale, salutând respectuos cunoscuţii prin cafenele, citind gazetele, şi atât de flămând, încât am comandat cam multă mâncare, se gândi Matei. Nu trebuia să uit că sunt invitat la masă la Tomescu.”

Tot ce comandase i se aduse deodată; şi mâncarea, şi cafeaua, şi gazetele.

Căldura odăii, ritmul mişcărilor făcute de sosirea şi plecarea clienţilor, de pasul chelnerilor care serveau, de zgomotele tacâmurilor, al vocilor erau legănătoare. Matei mânca şi răsfoia ziarele. Ultimele ştiri: accidente, crime, foamete în India… incendii… De fapt, la un moment dat i se păru iar că într-adevăr a comandat prea multă mâncare, că mănâncă prea repede, dar din lăcomie continuă să mănânce. Mâncând, mai răsfoi gazetele şi continuă să citească. Citea, fără să bage prea bine de seamă ce citea, încă îi erau în trup sărutările Adinei, frumuseţea ei, glasul ei… Melodia liedului de Schumann îi reveni, obsesiv, în minte. Îl repetă. Îşi aminti cu violenţă de clipa când o dorise pe Adina, îşi aminti că dorinţa asta se va împlini. Surâse, „E cântul nostru", spusese Adina adolescentin. „Faţa ei are o candoare florală, prospeţimea primăverii, gustul sărutării ei, exaltat prin puritate."

Deodată Matei se opri şi din citit şi din mâncat, se uită cu mirare în jurul lui. Placiditatea oamenilor satisfăcuţi în faţa măsuţelor încărcate cu cafele, prăjituri, aperitive… liniştea încăperii, pasul atent al chelnerilor, şi mai ales mâncarea din faţa lui îl enervau violent. Abia mâncase jumătate din ce-i adusese chelnerul şi o silă îl cuprinse. Gândi: „Am comandat prea multă mâncare, am mâncat prea repede, fără să-mi dau seama!"

Se uită iar în jurul lui cu intensitate. Parcă nu-i văzuse încă niciodată pe oameni, parcă era prima dată că vede conştient oamenii din jurul lui. În clipa asta percepu acut tot simulacrul de viaţă a cafenelei acestor oameni satisfăcuţi. Îşi aminti cu câtă condescendenţă fusese salutat când intrase în cafenea şi îşi aminti şi felul deferent cu care răspunsese. „Iată, această lume s-ar părea că este lumea mea. În această lume va trebui să-mi duc zilele. Căsătorit cu Adina. Concerte, mese, baluri, invitaţi, vizite… Dar ce am eu comun cu aceşti oameni? Pentru ce i-am onorat răspunzând salutului lor şi pentru ce am primit să merg la masă la Mira? Îi dispreţuiesc, iar conştiinţa lor îmi repugnă. Pentru ce sunt satisfăcuţi? Pentru ce placiditatea vădită de pe feţele lor? Lumea asta nu este lumea mea. Nu o accept! Şi nu mă accept nici pe mine, mă dispreţuiesc şi pe mine…"

Se sculă brusc de la masă, lăsă totul baltă şi merse grăbit la toaletă. Închise uşa cu cheia, şi i se făcu rău. Vomă. Apoi, hohote de plâns îl năpădiră. Nu-şi aducea aminte să fi plâns aşa nici de copil. Plângea cu hohote grele. Vomă iar. Ar fi dorit să moară şi şi-ar fi dat şi viaţa să nu mai simtă ce simţea: şi ruşine, şi deznădejde, şi încâlceală a gândurilor. I se părea că este şi el de vină, că este responsabil, şi nu ştia de ce. Neputinţa lui de a schimba ceva pe pământ îl înspăimântă. Se auzi şoptind de mai multe ori cu disperare:

— Aşa nu se mai poate… aşa nu se mai poate…

Îşi aminti de Adina, de căldura trupului ei mlădios, de faţa ei, şi

totul îi păru în clipa asta beţie sterilă şi totul sortit îmbătrânirii şi morţii. „Nu sunt fericit, nu sunt fericit… nu sunt. Sunt nenorocit…” gemu. Se simţea singur, pecetluit de singurătate şi copleşit de o responsabilitate neînţeleasă, misterioasă, cuprinsă în însăşi fiinţa lui. Purta imensa tristeţe a destinului lui. Era buimăcit.

Apoi, încet, se linişti. Începu să-şi aşeze, uitând să se uite la oglindă, părul, cravata, îşi răcori faţa cu apa de la robinet şi se reîntoarse în restaurant. Se aşeză la masă. Se uită în jurul lui şi i se păru că se află între morţi – oameni morţi, manechine care imită viaţa. Îngrozit, plăti imediat şi plecă în grabă. Lăsase mai mult de jumătate de mâncare pe masă.

Privirile uimite ale chelnerului îl urmară până la uşă. Omul ţinea în palmă un bacşiş exagerat de mare, pe care Matei i-l dăduse. Plătind, Matei îşi spusese: „Poate şi ăstuia acasă la el, îi mor copiii de foame”.

Chelnerul gândea:

„N-a băut şi totuşi pare beat!… Când a sosit, nu părea beat… să fi băut la bar? Poate i s-a aplecat… a mâncat prea repede…”

Capitolul IV

Casa în care locuiau Mira şi Camil Tomescu era mare, clădită solid şi aşezată în mijlocul unei grădini imense, bine îngrijite. Casa se compunea dintr-un demisol, parter şi etaj. La demisol, locuiau servitorii, la parter Camil, iar la etaj Mira.

Cu ani în urmă, Mira fusese măritată şi avusese averea ei personală, printre care şi câteva case în Bucureşti şi bani în bancă, conace la moşiile pe unde locuia. Dar, după căsătoria ei, care nu durase decât câteva zile, poate trei, poate patru… plecase de la bărbat, de la conac, brusc, fără să dea vreodată cuiva vreo explicaţie, şi se întorsese la fratele ei Camil. Nici întrebările, nici uimirile, nici presupunerile, în fine nicio încercare de a afla motivul acestei bruşte despărţiri nu dăduseră niciun rezultat. Mira Tomescu era discretă.

Mira, însă, provizoriu, se mutase în casa fratelui ei Camil. Şi, conform unui dicton pe care Camil se complăcea să-l spună: – *il n’y a que le provisoire qui dure* – Mira rămase la fratele ei Camil toată viaţa.

De altfel, zece ani mai târziu, după revoluţia din 23 August 1944, Camil şi Mira Tomescu ajunseseră să aibă, în aceeaşi somptuoasă casă, o singură odaie pentru amândoi. Sfârşitul zilelor lor şi le-au petrecut tot împreună, bătrâni, în strâmtoarea înfiorătoare a aceleiaşi încăperi, urându-se din ce în ce mai tare, fiecare aşteptând ca celălalt să moară, ca să rămână, în fine, stăpân pe odaie. În acea intimitate impusă, îşi vedeau toate defectele, iar mizeria în care trăiau, certurile fioroase cu ceilalţi chiriaşi care ocupau restul casei li se păreau, lui Camil şi Mira, că ar fi putut fi evitate dacă… Fiecare îl învinuia pe celălalt că se

făcuse revoluţie, că nu o prevăzuse, că nu vânduse la timp moşiile, pădurile, viile şi că nu fugiseră în Occident, la bine…

— Ai fi acum tu însuţi la Monte-Carlo în loc să asculţi la radio cum petrec ei acolo…

— Pentru ce sunt eu de vină şi nu tu?…

Mira Tomescu, ca să-l exaspereze pe Camil, nu-i răspundea, ci vorbea în gura mare cu Pufi pechinezul. Câinelui îi spunea fără sfială tot ce avea pe suflet şi, mai ales, părerea ei despre Camil. Uneori, Camil era obligat să asculte ore întregi aceste conversaţii, ale Mirei cu câinele. Din pricina câinelui, certurile erau interminabile: că şi-a făcut iar murdăriile în casă, că n-a fost dus suficient de Camil la plimbare, că este în călduri şi că trebuie să i se caute o căţea potrivită, iar nu să-i aducă orice javră, că Pufi a căpătat friptură şi el, Camil, bojoc. Mira pretindea că fusese o simplă greşeală, nu rea voinţă din partea ei…

Câinele devenise stimulentul principal al vieţii lor. Cele mai aprige certuri sau calde împăcări erau pentru sau din pricina câinelui. S-ar fi putut spune că trăiesc pentru câine.

Una din certurile culminante s-a petrecut într-o zi când Mira şi Camil Tomescu, care obişnuiau să închirieze unica lor odaie – mare şi încă luminoasă de altfel, deşi prea încărcată de mobile, pe care nu se îndurau să le vândă – unor perechi ca să-şi adăpostească amorul lor clandestin, în timpul ăstor ceasuri, Mira, Camil şi câinele nu aveau unde sta decât în stradă.

Era toamnă. Începuse devreme să se întunece. Ploua mărunt, ca o burniţă. Trei-patru ceasuri în condiţiile astea trec greu.

Pe Camil îl apucase deznădejdile. Gândul că patul lui, patul acela care cunoscuse cele mai strălucite performanţe sexuale ale lui, era în posesia altui bărbat, tânăr, îl înnebunea. Se simţea bătrân, sărac şi furios. O gelozie surdă, infamă, îi chinuia inima. Era gelos pe tinereţea, banii, femeile, plăcerile, frumuseţea tuturor bărbaţilor din lume iar în clipa de faţă, bărbatul care se lăfăia în patul lui reprezenta însăşi oroarea vieţii lui.

La urmă, cu toate că erau, ca de obicei, certaţi, totuşi, din plictiseală şi furie, şi-au vorbit.

Camil spuse.

— Idiotul! Crede probabil că este iubit! Ia să fi avut eu acum banii lui!

— Şi tinereţea lui… ripostă fără milă Mira. Uite-te în oglindă…

— Tinereţea nu contează. Tinerii nu ştiu ce-i femeia… dragostea… O experienţă… ca a mea…

— Vastă şi inutilă…

— Te rog să nu-ţi baţi joc de mine. Cunoşti mai bine ca nimeni altcineva succesele mele…

— Toţi bărbaţii sunteţi la fel, credeţi că…

Camil se înfurie:

— Ce-ţi baţi joc de mine! Cu ce drept, te întreb? De ce râzi?

Mira se întoarse către Camil. Faţa ei mică – de la o vreme începuse să semene cu pechinezul ei – ridată, vânătă de frig şi farduri ieftine, era udă de ploaia măruntă, ca de un plâns artificial. Ţinea cu grijă câinele în braţe, strâns la pieptul ei. Pe mâini, vinele se vedeau proeminente.

— Ha-ha-ha! râse.

Dar ploaia nu contenea. Câinele gemea încet, neputincios. Mira obosise să-l ţină în braţe. I-l dădu lui Camil.

— Mai ţine-l şi tu, te rog!

Camil îl luă. Zise:

— Javră blestemată! Cât e ceasul? Cât mai avem de aşteptat până termină idioţii ăia cu romantismul? Parcă-i aud: El: „Femeie ca tine nu mai există!! Ea: „Bărbat ca tine!…”

— Încă un ceas şi un sfert…

— Am să răcesc…

— Vezi mai bine să nu răcească Pufi!

— Ascultă, Mira, eu propun ca, altă dată când mai vin clienţi, să le luăm banii înainte, să avem cu ce ne adăposti şi noi în vreo cofetărie.

— Asta ne lipseşte! Auzi socoteală! În timp ce ei fac amor, noi să cheltuim banii pe prăjituri infecte… De ce, am ajuns filantrop să le dau odaia şi eu să stau în cofetărie?… Eşti din ce în ce mai lipsit de simţ practic!

Camil aproape plânse:

— Dar eu nu mai pot aşa… Îmi este frig şi, mai ales, când îi ştiu acolo…

Camil scăpă câinele. Mira dădu un ţipăt şi se repezi să-l culeagă din noroi. Începură învinuiri reciproce, aprige… Câinele gemea jalnic. Mira îl şterse oarecum, cu batista, apoi, aşa ud şi murdar, îl sărută pe bot. Câinele o linse uşurel. Mira îl aşeză iar în braţele lui Camil. Camil îl azvârli. Mira dădu iar un ţipăt şi-l culese din noroi. Strigă la Camil:

— Bestie! Bestie! Eşti fără milă. Toată viaţa am bănuit că nu ai suflet, dar acum m-am convins. Ce ţi-o fi făcut bietul câine? Las’ că ştiu eu că încerci să faci şedinţe de hipnotism şi telepatie cu Pufi, când nu sunt eu acasă. Bietul animal! Nu ajunge că te-ai ramolit tu, trebuie să-l cretinizezi şi pe el…

— Cine ţi-a spus?… Eu…

— Vecinii. I-ai chemat să asiste… le-ai luat chiar şi taxă pentru reprezentaţie…

— Nu… eu…

Camil suspină cu voce stinsă:

— Ţii mai mult la câine decât la mine!

Mira răcni:

— Da, ţin mai mult la câini decât la oameni în general, şi la Pufi mai mult ca la tine! Şi, în definitiv, degeaba faci pe revoltatul! Eu, eu muncesc, nu tu, eu aduc un ban în casă prin munca mea, eu vând la teatru prăjituri făcute cu mâinile mele şi eu aduc clienţi la… „romantism”. Iar tu… tu… nimic!

Camil se uită la ea, uluit. Se opri chiar locului:

— Bine, dragă dar ştii foarte bine că eu „nu vreau” să muncesc, pentru că eu mă rezerv… Mâine, poimâine se schimbă lucrurile şi vrei să mă compromit? Am sute, mii de pagini scrise, versuri, proză de cea mai subtilă calitate. Nu dau nimic. Auzi? Nimic! De altfel, nici nu ar avea cine să mă înţeleagă acum. Rezistenţa mea la tentaţia de a fi un mare scriitor, cu maşină la scară, e singura mea mângâiere în dezastru, singurul gând care mă susţine în viaţă, că sunt un poet înţeles numai de o elită, scriu pentru o elită. Nobleţea gândurilor mele nu o vând.

— Te aud de o viaţă întreagă, chiar şi înainte de revoluţie, că ameninţi… că vei publica… că te vei hotărî… Acum ai găsit alt pretext…

Camil îşi prinse capul cu mâinile.

— Eşti oribilă, eşti abjectă! Nu mai ai nimic sfânt! E adevărat, nu m-am grăbit niciodată să public! De ce era să mă grăbesc?… Alambicam… ajunsesem la esenţial… dar oamenii de specialitate mă cunoşteau din manuscrise… manuscrisele mele circulau… îmi făcusem un nume în cercurile competente… fusesem supranumit Oscar Wilde al României, Prinţul Fericit… Iar tu!…

— Ai să mori un „poet necunoscut”!…

— Şi am să spun ca Nerone: „A pierdut lumea un artist!”

— Nu-ţi mai ajunge Oscar Wilde al României, acum te văzuşi şi Nerone al României!

— Da ce? Nu mi-ar fi stat bine cu togă şi cu coroană de trandafiri pe cap? Cântând la harfă şi recitind din versurile mele în faţa gropii Floreasca în flăcări? Căci eu, în locul „lor”, aş fi fost mai rapid: în loc de demolări planificate, dam foc. Foc dam întregului Bucureşti!…

Mira râse. Camil continuă:

— În tot cazul, draga mea, dacă eu aş fi fost consultat, ar merge lucrurile mai bine. *„Un autre style”!* Eu am ideile mele pentru a conduce lumea. Mă gândesc mult. Am un mesaj de dat lumii…

— De exemplu?

— De exemplu, aş declanşa un măcel în lege şi să revenim astfel la normal.

— Aici încep să fiu de părerea ta.

— Decât să sufăr aşa, fără bani, în ploaie, în timp ce idioţii ăia, clienţii tăi, fac amor în patul meu… mai bine măcel, moarte, orice… Mă voi răzbuna. Gândul ăsta mă susţine…

— …şi între timp, muncesc eu pentru tine!…

— Munca ta nu are importanţă. Nu ne compromite că vinzi gogoşi…

— Pateuri…

— Gogoşi… Ba chiar m-am gândit că o să ne putem lăuda mai târziu cu asta… când ne vom revendica drepturile. Dar dacă eu… eu… înţelegi, eu… Poeziile mele..

— Las' că le ştiu pe dinafară…

Şi Mira declamă, exagerând caricatural:

Pucelle de mes jouvenances,
Fontaine de mes souvenances,
Oh, le long dédale,
Les amertumes idéales
Des citrons d'or d'antan!

Que ne puis-je revivre le temps
Du fil, enfin retrouvé,
D'une Ariane follement aimée!

Ah! souvenances de mes jouvenances…
Nostalgiquement je m'avance,
Eperdument vers l'heure
Où longuement mes sanglots comme des violons meurent.

Camil Tomescu asculta cu evlavie, fascinat. Şopti:

— E frumos! N-ai ce zice…

Ai pus versurile lui Mallarmé *„L'ideal amer du citron d'or"* şi din Verlaine *„Les sanglots longs des violons…"* Plagiat!

— Cum, dragă, dar e complet altfel.

— Şi mai bine, poate… Nu?

— În ansamblu, poate că da. Şi apoi, ce numeşti tu plagiat nu sunt decât delicate aluzii la prozodia franceză. Vor vedea că noi, românii, nu suntem inculţi.

Camil Tomescu putea scrie versuri de această calitate la infinit, cu facilitate, sau cum torc cotoii.

Mira îl privi cu milă şi zise:

— Şi apoi, dragul meu, am citit ce scrii acum. Sunt pline de greşeli de ortografie franceză.

Camil răcni:

— Nu-i adevărat! Nu-i adevărat, le fac expres, e mai original!

— Cum, expres? Dar nu e voie! Asia nu e originalitate, dă-mi voie să-ţi spun…

— Unde scrie că nu e voie? Şi cine poate defini ce e originalitatea?

Mira îl privi fix şi izbucni în hohote mari de râs.

Camil simţi că, de furie, face, aşa în ploaie, o congestie cerebrală. Brusc, păru că ia o hotărâre gravă. Se uită mai întâi bănuitor în jurul lui şi-i şopti Mirei, sâsâind din pricina dinţilor lipsă:

— Eu voi fi în curând publicat în Franţa. Mi s-a făgăduit. Am bucăţi geniale…

— Geniale?

— Da, în tot cazul foarte, foarte bune. Mult mai bune decât tot ce se scrie acum acolo. Apoi, eu sunt inepuizabil. Dadaismul, futurismul, simbolismul, letrismul, toate tiu fost „fumate". Eu aduc ceva nou…

— Pe firmament, spuse Mira.

— Pe firmamentul literaturii mondiale, da. Apoi nu uita că francezii caută lucruri picante. Vor observa imediat că greşelile mele de ortografie, de gramatică, sunt… *espres*. Nimeni nu a avut până acum ideea asta. E o idee total nouă, senzaţională, amuzantă. Am şi trimis clandestin o parte din ele cu o scrisoare în care le explicam francezilor că, având în vedere situaţia în care se află momentan ţara noastră şi eu, bineînţeles, nefiind de acord cu nimic din ce se face aici, m-am văzut obligat să apelez la ei, la gustul lor rafinat…

Mira îl privi cu spaimă şi neînfrânată ură. Gândi: „Până acum dobitocul mi-a fost un balast, acum a devenit periculos…"

Iscodi:

— Ei… asta e altceva! Înţeleg. Şi… prin cine le trimiţi?…

Camil privi iar în jurul lui, prudent, apoi se apropie de Mira şi-i şopti la ureche:

— Suntem un grup de eroi. Vrem să salvăm cultura. Am făcut lista viitorului guvern. Totul este pregătit dacă venim noi la putere… Eu voi fi ministrul Culturii. Aşa zic ei. Eu as prefera al Agriculturii. În 1907, la răscoală, ţii minte cum m-am purtat cu ţăranii, cu toate că eram de-abia un adolescent… Ah, dacă aş avea acum puterea în mână!… strigă Camil, uitând brusc de frică, sub imperiul urii.

Mira simţi o sudoare rece. I se muiară genunchii. Gândi: „Sunt pierdută. Idiotul m-a pierdut! Mă aşteaptă puşcăria. Voi muri în puşcărie. M-a implicat! Vom fi prinşi! Cred că nici Matei nu mă va putea salva… totuşi voi apela la el… Cine ştie, imbecilul e-n stare să mă ajute…"

Mira făcu un efort uriaş să se stăpânească. Înghiţi greu. Nu mai avea salivă în gură. Totuşi reuşi să întrebe dulceag.

— Sunteţi mulţi? Îi cunosc şi eu?… Iartă-mă că te-am insultat adineauri… Nu ştiam…

De orgoliu satisfăcut, Camil simţi că i se încălzeşte agreabil trupul bătrân.

— Îi cunoşti pe toţi. Numai oameni de-ai clasei noastre. Ne-am gândit la tot. Eu am desenat şi nişte insigne, le vom împărţi după

merite, după anii de puşcărie făcuţi, după rezistenţa depusă… Dar acum că ţi-am spus şi ţie, viaţa noastră şi mai ales acţiunea noastră salvatoare e în mâinile tale…

Mira, înspăimântată, zise sec, abia putând înghiţi:

— Fii fără grijă. Mă cunoşti. Mormânt! Sunt alături de voi…

Camil Tomescu gândi: „Nu trebuia să-i spun şi ei, dar prea mă exaspera cu dispreţul. M-au trădat nervii. Dar acum că i-am spus e implicată şi ea şi deci va tăcea, nu va pălăvrăgi când merge la bridge pe la prietene."

Mira Tomescu gândi: „Acum că mi-a spus, nu mai am nicio scăpare decât să-i denunţ… imediat. Mâine, chiar mâine, da, mâine. *Tu l'as voulu, imbécile!*…"

Mira Tomescu mai făcu câţiva paşi. Simţi că i se clatină pasul. Îşi şterse sudoarea de pe frunte. Căută să se autoîmbărbăteze. Gândi: „Aşa voi rămâne stăpână pe odaie. Numai eu cu Pufi!"

Brusc îl luă pe fratele ei Camil de braţ şi-i spuse:

— Cred că idioţii ăia au terminat cu… „romantismul". Sunt trei ore de când aşteptăm. Să ne întoarcem la noi în casă, să bem un ceai bun, tu cu mine! Îmi vei povesti la căldură totul, pe-ndelete. Cred, scumpul meu, că, la împărţirea insignelor, tu vei căpăta gradul cel mai mare.

— Da, da, spuse Camil Tomescu şi păşi victorios prin ploaie cu Pufi în braţe.

Dar toate acestea vor fi povestite la timpul lor…

Acum, însă, Camil şi Mira Tomescu erau bogaţi, putred de bogaţi, şi locuiau împreună. În întreaga casă Mira Tomescu conducea gospodăria somptuoasei case, dar, ca să-i dea fratelui ei Camil impresia că nu-l stinghereşte cu nimic, stabilise un protocol complicat, pe care-l respecta cu emfază.

Cele două etape ale casei erau unite printr-o scară interioară. Toată dimineaţa, Mira trebăluia de colo-colo, urcând şi coborând scările de zeci de ori, deschizând cămara, dulapurile, închizând cămara, dulapurile, supraveghind cumpărăturile şi mâncarea, ridicând capacele la cratiţe, gustând mâncarea, acoperind cratiţele, umblând prin odăi să găsească un colţ neşters de praf, privind în dungă dacă parchetul a fost bine lustruit, dacă florile au apă suficientă, dacă acvariul peştilor are apă proaspătă, dacă nisipul unde îşi făcea Pufi, căţelul, nevoile era primenit. Dar acest du-te-vino se petrecea numai, şi numai în bucătărie, oficiu, cămară, sufragerie, salonul mare de la parter, subsol şi în odăile de la etaj care-i aparţineau şi niciodată, absolut niciodată în odaia de culcare, baia, vestibulul şi biroul care constituiau apartamentul privat al lui Camil şi unde el trăia izolat având chiar o intrare separată.

În orele treburilor gospodăreşti duse de Mira, Camil dormea. Şi

dacă nu avea vreun proces sau *rendez-vous* de afaceri important, dormea până târziu, câteodată singur, dar cel mai des încuiat în odaie cu câte o femeie. Dacă la deşteptare dorea să fie servit cu câte ceva, ceai, cafea, aperitive sau prăjituri, suna. Feciorul venea şi lua ordinele, le transmitea Mirei, care supraveghea executarea lor, şi ceea ce fusese cerut sosea la Camil adus tot de fecior şi niciodată, absolut niciodată, de Mira, chiar dacă între timp Mira aflase că în ziua aceea fratele ei Camil e singur în pat.

Apoi la prânz, adică pe la două, două şi jumătate, Mira urca din nou la etaj în apartamentul ei – avea şi ea baia, salonul şi odaia ei de culcare – se spăla, se îmbrăca cochet ca pentru a ieşi în oraş. Îşi punea şi pălăria pe cap, de obicei o pălărie cu flori, pene, şi în tot cazul voaletă, apoi mănuşi în mâini, geanta sub braţ, şi astfel îmbrăcată cobora din nou jos. Fără să explice pentru ce are pălărie pe cap, mănuşi în mâini, geantă şi umbrelă la subţioară, ştiind că, astfel împopoţonată, îi da lui Camil impresia că este pur şi simplu în vizită, întâmplător, că nu va sta mult la el în casă, că nu are niciun drept asupra lui, nicio pretenţie, că ea are viaţa ei independentă, că nu înseamnă, pentru că s-a mutat la el în casă şi-i conduce menajul, că l-ar putea stingheri şi că îl lasă liber… liber… La ora prânzului Camil era, sau venea acasă, şi lua masa cu Mira. Dacă el lipsea, Mira Tomescu, fardată, cu pălăria pe cap, încălţată cu pantofi cu tocuri prea înalte, cu care nu putea umbla decât cu genunchii uşor îndoiţi, dar care îi dădeau ei impresia că este o femeie înaltă, dejuna singură. Feciorul cu mănuşi albe în mâini o servea solemn – stânga, dreapta, stânga, dreapta – fără zgomot, prevenind fiecare mişcare sau dorinţă a ei.

Când Camil lipsea, Mira se aşeza la masă cu câte un invitat, prieten de-al lui Camil, secretarul său, dar cei mai des cu câte o femeie de care Camil se săturase şi care, disperată, venise să-l aştepte şi să afle ce e cu el.

Se întâmpla uneori să fie Camil acasă, – încuiat la el în odaie cu o altă femeie, dar Mira, imperturbabilă, spunea fostei amante:

— E plecat, scumpa mea! Ce? Vrei să-i laşi o scrisoare? Cu plăcere, dă-mi-o mie! Cum? Vrei să i-o laşi chiar dumneata la el în odaie? O! scumpa mea, dar el încuie odăile lui, şi eu nu intru acolo niciodată, chiar de-ar fi descuiat… şi nici când e el acasă… ştii prea bine…

Şi femeia, cu toate că şi ea râsese la începutul dragostei ei cu Camil, încuiată cu el în odaie, de manevrele Mirei ca să-l scape de o altă femeie de care Camil se săturase, totuşi, nu-şi putea închipui că şi cu ea Camil şi Mira procedau la fel: doară Camil îi spusese ei că o iubeşte cum n-a iubit niciodată până acum, că ea pentru el… că ea… că el… că ea pentru el…

Femeia părăsită mânca în tăcere, înghiţind greu. Mira, amabilă,

încântată, o privea. Ea, Mira, era singura femeie permanentă în casă, „ca o stâncă peste care valurile amorurilor lui vremelnice trec”. Asta era fraza care Mirei îi plăcea să şi-o spună. „Ce s-ar face săracul fără mine? Cum s-ar putea descurca cu toate nebunele lui?!”

Şi cu toate drăgălăşeniile posibile, îl ajuta pe Camil să scape de ultimul lui amor depăşit, şi să-şi trăiască focul ultimei lui pasiuni. Şi Mira nu-şi da seama că de fapt patrona destrăbălarea fratelui ei.

Când Camil sta la masă cu Mira, intrigile lui amoroase, care se complicau până la absurd cu două, trei femei disperate care plângeau, îl pândeau, îl ameninţau şi încercau să se sinucidă, formau baza conversaţiilor lor. Pasionat cu fiecare amor depăşit, Camil vorbea liric, cinic, concis. Mira surâdea mereu. Se înţelegeau de minune. Se admirau.

Apoi, foarte important fapt în viaţa lor era că în fiecare zi Camil trebuia să meargă s-o vadă pe Sandra Ventura. Asta era un lucru admis odată pentru totdeauna, şi care forma în ochii Mirei şi ai lui Camil mărturia cavalerismului de netăgăduit al lui Camil, izbăvirea frivolităţii lui.

Deci, Camil îi telefona Sandrei de dimineaţă, în fiecare dimineaţă, când se deştepta, şi îi spunea:

— Azi am să trec să te văd!

— Când?

— Cred că în cursul dimineţii. Poate mănânc cu tine la prânz. Mâncăm împreună. Pe la unu sunt la tine.

La început, Sandra îl credea când îi spunea că vine, mai ales, când îi preciza şi ora la care va veni. Sandra îşi întocmea programul zilei şi în grabă mai mergea, cu sufletul la gură, în treacăt, la vreo prietenă, să bea o cafea, sau în oraş, să facă ceva cumpărături. Când venea acasă şi afla că între timp Camil telefonase din nou fără să lase nimic vorbă, Sandra se tulbura şi începea zadarnic să-l caute şi ea cu telefoanele ca să afle ce voise. Se întâmpla chiar ca, pe neaşteptate, în timpul cât fusese ea plecată la târguieli, Camil să fi trecut pe acolo. Profita de vreun drum prin apropiere sau de vreun taxi întâlnit. Îşi zicea: „trec pe la Sandra şi am scăpat de ea pe 24 de ore!”

În ziua aceea Sandra era tristă, tulburată, se simţea părăsită, singură pe lume şi fără rost. Nu avea cu cine vorbi, nimeni nu ar fi înţeles-o. Îi părea că şi-ar fi batjocorit iubirea povestind cuiva disperarea ei.

Sandra încercase la început să afle de la Camil ceva mai precis de eventuala lui vizită:

— Aş vrea să ştiu aproximativ ora când ai putea veni… ca să pregătesc… şoptea Sandra timid.

— Nu, nu trebuie să te deranjezi! Dacă nu ai pregătit, mă reped acasă şi mănânc cu Mira. Ea are întotdeauna ceva la cămară.

— Nu mă deranjezi nici pe mine… niciodată… dimpotrivă, îmi face plăcere… şi la mine găseşti ce mânca… oricând… totuşi, dacă ai putea…

— Îţi voi telefona în timp util.

Şi Sandra începu să nu mai îndrăznească să plece nici măcar pentru târguieli decât în zori. Ştia că nu-i va telefona în „timp util" şi pregătea în fiecare zi masa şi pentru Camil. Dar Camil nu venea. Sandra telefona la el acasă. Mira îi răspundea amabil, cu o răbdare de înger, că fratele ei nu este acasă.

— Nu ştii unde e? întreba Sandra.

— Nu, draga mea. Eu nu-l întreb niciodată unde merge şi nici când vine, ştii prea bine.

Camil era acasă, cu o femeie. Mira ştia şi se amuza copios. Iar pentru Camil, care era anunţat imediat prin feciorul cu mănuşi că doamna Sandra Ventura telefonase, aşteptarea Sandrei constituia un stimulent al peripeţiilor lui amoroase.

Sandra, însă, îndrăgostită, dorindu-l până la epuizare, până la îmbolnăvire, singura ei dragoste de o viaţă, îl aştepta. Se făcea târziu, servea masa băieţilor, lui Matei şi Gabriel, îi privea cum mănâncă. Sandrei îi era stomacul strâns de aşteptare şi nu putea mânca.

Pe la ora 3–4 Sandra primea un alt telefon de la Camil Tomescu:

— Sandra… pot veni acum la o cafea? Am o mulţime de lucruri interesante să-ţi spun! Am scris o poezie pe care aş vrea să ţi-o citesc!

— Te aştept. Te rog vino, Camil, vino. Te rog!

— Bine, vin imediat!

Camil de fapt pleca de acasă hotărât să meargă direct la Sandra. În grabă, se oprea însă puţin la Capşa, unde întâlnea tot felul de cunoscuţi. Tot în grabă gusta ceva, o prăjitură, un filtru, „căci, totuşi, nicio cafea pe lume nu este ca cea de la cafenea". Aici, cu prietenii discuta ultima crimă, ultimul proces, ultimul articol, îl amuza ultimul şantaj, ultimul can-can, ultimul adulter, ultima anecdotă, ultimul calambur, ultimul cuvânt de spirit. Treceau în revistă numele celor mai celebri avocaţi, gazetari, artişti, femei. Discutau şi politică. Totul era atât de interesant! Timpuri cruciale! Repede, conversaţia în cafenea devenea generală. Cum să nu fi întârziat la cafenea, în dulcea căldură, agreabila atmosferă a încăperii, când întâmplările politice ale lumii şi ale ţării erau atât de încordate, atât de interesant discutate?! Nu trecuseră mai mult de 20 ani de la primul război mondial, şi întreaga turmă umană a pământului adulmeca iminenta dezlănţuire a unui nou război; iar în ţară muncitorii din diferite întreprinderi şi mine aveau mereu noi revendicări, care mai de care mai nesăbuite. Purtarea lor te înfiora! Trebuiseră să fie chiar împuşcaţi.

La cafenea, fiecare se simţea obligat ca, printr-o logică implacabilă, să demonstreze că viitorul nu poate fi decât aşa sau aşa, fiecare din ei

având însă, în logica lui, altă părere, adică alte interese, la care ţinea morţiş!

Camil Tomescu, în eleganta ambianţă a cafenelei, se simţea fericit, iar peste dulcea legănare a atmosferei de lux, gândul că Sandra Ventura îl aştepta da fiinţei lui o exaltare. Îşi amintea chiar cu drag de ea.

Pe la 6, Camil Tomescu îi telefona din nou Sandrei Ventura:

— Scumpa mea, am întârziat, ce faci?

— Te aştept!

— Vin imediat!

— La cafea?

— Scumpa mea, la ora asta aş bea mai cu plăcere un ceai, un ceai bun, cum numai tu şi Mira ştiţi să-l faceţi! Pune apă la fiert, că vin. Ce să-ţi aduc? Azi aş sta ceva mai mult la tine.

Sandra punea apa la fiert şi aştepta, aştepta, aştepta până scădea apa, până îi îngheţau mâinile, până i se făcea greaţă, până o durea capul, trupul, căci, dacă venea, întârzia mult. Dar de obicei nu venea. Sandra telefona la Mira, Mira, cu aceeaşi voce afabilă, îi răspundea

— Nu, dragă mea, nu. Ce idee, să fii îngrijorată! Ai şi tu puţintică răbdare, că va veni. Îl ştii cum e! Ce nerăbdătoare eşti!

— Da, da… mulţumesc… voi aştepta…

La începutul relaţiilor ei de „prietenie” cu Camil i se întâmpla Sandrei să se sperie atât de tare de întârzierea lui, încât telefona la poliţie sau la Salvare, ca să afle… nu cumva vreun accident…

Totuşi, la câteva zile o dată, Camil sosea vesel, exuberant, plin de încredere în el. Se lumina odaia, casa, viaţa Sandrei, gândurile ei. Câteodată, Camil Tomescu îi citea Sandrei Ventura literatură făcută de el. Îi citea versuri scrie în franţuzeşte, versuri compuse din cuvinte „neaoşe” franţuzeşti, un *bric-à-brac* de reminiscenţe…

Pucelle de vies jouvenances
Fontaine de mes souvenances
Oh, le long dédale
Des amertumes idéales

Des citrons d’or d’antan!
Que ne puis-je revivre le temps
Du fil, enfin retrouvé
D’une Ariane follement, aimée!

Ah! souvenance de mes jouvenances…
Nostalgiquement je m’avance
Éperdument vers l’heure
Où longuement mes sanglots comme des violons meurent.

Sandra bănuia că poezia fusese scrisă pentru ea. Camil, printr-un surâs subtil, confirma bănuiala.

Îi mai citea mici povestioare „à la Oscar Wilde", de exemplu: *„L'histoire du petit négre qui a voulu être blanc"*, explicându-i Sandrei, după lectură, că povestea cuprindea o subtilă aluzie la discriminări rasiale. De fapt, în poveste puiul de negru luase un cuţit (mare) ca să-şi radă negreala de pe piele. Cei din jurul puiului de negru, înduioşaţi, toţi albi, i-au explicat (copilul din poveste avea patru ani) că *„il ne doit pas s'en faire"*, căci sunt mulţi oameni negri ca el şi că a fi negru nu constituie o problemă în sine etc.

Citindu-şi povestea, Camil Tomescu chiar s-a emoţionat. I s-a pus un nod în gât. Şi Sandra a plâns realmente, fericită că a găsit motiv să plângă. Oh! îl aşteptase atât de mult! Atât de mult! Îşi spunea, privindu-l cu încântare:

„Totuşi, e mai bine să ai pe cine aştepta, decât nimic, decât pustiu."

Şi a doua zi îl aştepta iar. Şi iar… ani de zile… toată viaţa ei…

Când sosea Camil, dacă pe Sandra o durea capul, şi o durea din ce în ce mai des, Camil îi spunea:

— Eşti palidă, draga mea!

— Mă doare puţin capul.

— Eu cred că nu stai destul la aer. Pentru ce nu mergi să te plimbi mai mult la aer? Câteva ore de aer pe zi… la Şosea e splendid…

Sandra îi spunea surâzând dulce:

— Te-am aşteptat.

Surâdea şi Camil, tot dulce. Se gândea:

„O doare cam des capul. E plicticoasă. În definitiv, e o femeie lipsită de temperament. Probabil de aceea nu-şi găseşte un amant!"

Camil rămânea pe gânduri. Oare era într-adevăr lipsită de temperament? Poate că dacă el s-ar fi ocupat de ea mai îndeaproape ar fi ştiut, ca la atâtea femei, să-i deştepte un temperament adormit, pe care alţi bărbaţi, în nepriceperea lor în ale femeilor, le lăsaseră adormite pe toată viaţa.

În timpul când gândea astfel, măgulit de amintiri, Sandra îl privea. Se gândea: „Atâta l-am aşteptat, încât nici nu mai ştiu dacă doresc să-mi fie bărbat, amant! O, cât aş dori măcar să-mi reazăm capul pe pieptul lui! Aş dori să mă odihnesc lângă el, aş dori să adorm lângă el şi să nu mă mai deştept niciodată. Oare şi când voi muri am să-l mai aştept? Am impresia că sunt condamnată pe viaţă la ocna aşteptării! Aş dori să mor!"

Venea câteodată atât de obosit de alte femei, încât, abia sosit la Sandra, adormea dus, câte un ceas, două, pe câte o canapea. Sandra fericită umbla în vârful picioarelor, vorbea în şoaptă şi-l păzea pe

Gabriel să nu facă zgomot. Şi mai trecea o zi.

A fost o vreme când Camil îşi complicase atât de înfiorător viaţa amoroasă – căci în afara grijii ce o purta Sandrei iubea două femei deodată cu aceeaşi pasiune, punea jaloane pentru cucerirea unei a treia care îi rezista cam mult şi mai ducea grija unei a patra de care se săturase. Dar care ameninţa tot timpul cu scandal, azvârlire de la etaj, tăierea venelor, încât ajunsese să nu mai doarmă acasă de teama acestor femei care-l căutau disperate. Camil avea impresia că trăieşte intens şi interesant şi se împărţea între ele. De câte ori voia să fie cu una din ele spunea celorlalte că pleacă în provincie pentru câteva zile, pentru un proces, sau la moşie, cu treburi. Umbla cu o valijoară elegantă, o trusă, în care avea, într-adevăr, tot ce-i trebuia pentru a rămâne câteva zile la una sau la alta dintre aceste femei. Aşa că dacă l-ar fi întâlnit din întâmplare în oraş una din femeile cărora îi spusese că pleacă în provincie, el i-ar fi arătat micul bagaj şi i-ar fi spus: „Chiar acum m-am întors, viu de la gară". El şi „trusica" lui deveniseră celebri în oraş. Toată lumea cunoştea trucul „trusei", bineînţeles afară de femeile implicate.

În acea vreme Sandra a primit nişte scrisori anonime tocmai de la o femeie, a patra, cea cu scandalurile, care o ameninţa cu moartea dacă nu-l va lăsa liber pe Camil. Sandra, îngrozită, arătă scrisorile lui Camil, care, cu mii de nuanţe sentimentale (o paletă bogat colorată), o lămuri că lumea crede că ei trăiesc împreună, că se vor căsători, că are obligaţii faţă de ea. Aici Camil devenea patetic, o ruga să-l înţeleagă şi să nu dezmintă aceste zvonuri. Surâdea dulce:

— Înţelegi, draga mea, sunt tot felul de femei nebune care se ţin scai de mine şi nu mai ştiu cum să scap de ele. Nu cred că ar fi bine să mă însor… cu nimeni pe lume… am temperament de burlac… şi apoi… căsătorit… cu cine ştie ce femeie banală, anostă, mi-ar veni mult mai greu să te văd, în fine, să fim liberi în prietenia noastră… care pentru mine contează foarte mult… mai mult decât îţi închipui tu. Tu eşti limanul meu, odihna mea, între noi e o legătură mistică indestructibilă, pe care nu o poate înţelege oricine, aş putea spune: „nimeni".

Nu-i adăuga că într-adevăr îi povestise celei de a patra femei, cea de care se săturase, că nu o poate lua de nevastă din pricina Sandrei, că dacă ar rupe cu Sandra, Sandra s-ar sinucide, că Sandra e foarte bolnavă, că nu mai are mult de trăit şi că atunci… Oh! atunci… „Vezi, scumpa mea, îi spunea el, pe Sandra o doare mereu capul. Mi-e teamă că are ceva foarte grav, poate o tumoră…"

Camil se uita discret la ceas, cu un gest pe care-l făcea permanent ca să constate întotdeauna că era cu mult în întârziere, pretutindeni. Apoi pleca grăbit mai departe, la alte plăceri…

De altfel, aceste manevre le făcuse după sfaturile Mirei, şi în zilele

ce urmară Mira şi Camil se distrară bine pe socoteala femeilor implicate.

Mira hohoti în râs:

— Cum, dragă, şi speri că te va crede nebuna pe cuvânt că ai putea-o lua pe Sandra de nevastă, femeie trecută ca vârstă, în tot cazul cu 3 ani mai în vârstă ca tine, şi care, peste toate cele, mai are şi doi copii? Poate crede că ai obligaţii faţă de Sandra?

— O, scumpa mea, femeile sunt atât de proaste, încât cred orice!

— *Merci!* pentru femei.

— Mira, drept să-ţi spun, eşti o excepţie!

— Cred şi eu! Ce, vrei să fiu ca toate tâmpitele tale şi să mă las batjocorită de bărbaţi? Mi-a ajuns unul!

Camil deveni atent. Era furios că nu putuse afla pentru ce se despărţise Mira de bărbatul ei. Spuse:

— Tu…

— Dragul meu, nu iscodi. E o chestiune închisă. Nu-mi face plăcere să-mi amintesc.

De fapt, Camil o luase pe Mira de confidentă şi o ţinea la curent cu toate peripeţiile vieţii lui, ştiind că ce-i povestea nu era niciodată spus mai departe. Mira era discretă. Încă o calitate neaşteptată la o femeie.

Apoi Camil o văzu pe Sandra din ce în ce mai rar. Îşi anunţa vizitele pentru: „peste câteva zile”, apoi „săptămâna viitoare”, apoi „săptămânile viitoare”… Un descrescendo duios.

La ora hotărâtă, adică la două fără un sfert, aşa cum făgăduiseră, Olimpia şi Adina Anestin au sosit la casa Tomescu. Le-a deschis uşa feciorul, şi apoi au fost primite în salonul de la parter de către Mira, Camil Tomescu şi Pufi, pechinezul casei. Odaia era foarte mare, cu cămin, pian, covoare, perdele, fotolii, vase cu flori aduse din seră, acvariu cu peşti, paravane pictate. O arcadă vastă, susţinută de două coloane, împodobită cu draperii, despărţea salonul de sufrageria în care, într-o semiobscuritate căutată, mobile severe, stil Chippendale, se oglindeau vag în parchetul lustruit uimitor de bine.

Adina Anestin era fericită, ochii îi străluceau ca niciodată. Nu trecuseră decât câteva ceasuri de când Matei o strânsese în braţe, o sărutase, îi spusese că o iubeşte şi că se vor căsători. Puterea bărbătească a lui Matei, dorinţa exaltată a fiinţei lui i se întipăriseră Adinei în nervi, în trup, în inimă. Se gândi: „Îl voi iubi toată viaţa!”

Acum era aici în salon şi ştia că în câteva clipe Matei va sosi. Şi-l va vedea din nou. Îşi amintea mereu şi fără voie liedul lui Schumann pe care i-l cântase în acea dimineaţă. Melodia se cânta acum singură în inima ei: „Linişte şi viaţă îmi eşti”.

Dar când Matei sosi, Adina îşi dădu cu spaimă seama, că se întâmplase o schimbare rea în el. Era palid, tăcut. Când întâlni ochii

Adinei îi răspunse cu o privire rece, inchizitorială. Apoi abia dădu bună ziua tuturor, şi Adina îl văzu cu uimire cum se aşază tăcut într-un fotoliu fără să-şi impună măcar constrângerea de a spune banalele cuvinte de uzanţă. Părea bolnav, absent, chinuit.

Adina se înfioră în inima ei. Gândi:

„Niciodată n-am fost fericită ca azi-dimineaţă, neînchipuită fericire! Oare atâta mi-a fost dat? Această unică dimineaţă? Ce s-a întâmplat? Ce are? De ce nu vorbeşte? De ce nu se uită la mine? De ce mă chinuie? Nu ştiu să-i fie greşit cu nimic. Şi chiar de ar avea ceva împotriva mea nu are dreptul să se supere pe mine până nu avem o explicaţie! Ce a vrut să spună când mi-a mărturisit că e un om ciudat? Eşti un om ciudat când chinuieşti pe cei din jurul tău? Să fie oare trist de moartea mamei lui? Ieri a fost înmormântarea ei, e drept, dar azi-dimineaţă el a fost totuşi cald cu mine. Pentru ce evită să mă privească?"

Adina se aşeză, nu departe de Matei, tăcută şi ea. Îşi zise:

„Mi-a spus că diseară vine la mine. Vom vorbi. Nu are dreptul să mă lase să mă frământ, să mă îndoiesc de el."

Pia, când văzu că Matei întră în odaie fără Gabriel, simţi că îi îngheaţă mâinile, că-i tremură stomacul. Se abţinu să-l întrebe imediat de Gabriel. Se temea să nu se dea de gol. Tresări şi ascultă cu aviditate când Mira Tomescu întrebă:

— Şi Gabriel?

Matei zise cu indiferenţă şi dezgust:

— Nu ştiu. Au venit nişte prieteni de-ai lui şi l-au luat. Plecând, mi-a spus că va veni la timp. Credeam că-l găsesc aici.

— Să-l aşteptăm, atunci, spuse Mira.

Pia exclamă:

— Da, să-l aşteptăm, poate vine!

Matei înălţă din umeri.

— Pentru că a zis că va veni? Nu cred că e prudent să-l aşteptaţi… pe Gabriel!

— Totuşi… totuşi… să aşteptăm puţin, spuse Mira Tomescu, şi văzând proasta dispoziţie a invitaţilor servi aperitivele în salon, crezând că astfel va umple golul penibil care domnea.

Camil, afabil, se desfăşură în tot felul de comentarii, glume, paradoxuri… Nimeni nu-l asculta.

Pia se gândea:

„Numai cu voinţă şi răbdare am să învinge piedicile, trebuie deci să am răbdare şi voinţă. Trebuie. Întâi îl voi aştepta. Poate va veni şi, sigur va veni, dar dacă nu vine merg imediat să-l caut la el acasă: azi, mâine, poimâine. Şi tot îl voi găsi. Îl voi aştepta. Dar dacă va lipsi câteva zile? Dacă acum că i-a murit mama se va muta la cine ştie ce femeie?"

Pia înţelese cu groază că din ajun, de când se îndrăgostise de Gabriel, nu făcuse nimic altceva decât să-l pândească, să-l caute, să-l aştepte zadarnic, că era într-o stare de nervi care nu mai putea dura mult. Capul îi era strâns ca într-un cerc prea strâmt. De câteva ori se stăpâni să nu se repeadă la telefon să-l caute pe Gabriel sau să-l roage pe Matei să-l caute la el acasă şi pe la prieteni… Apoi, totuşi, nu se mai putu stăpâni şi brusc îl rugă pe Camil Tomescu, care tocmai debita paradoxuri amuzante, să telefoneze la Gabriel acasă. Camil telefonă, Gabriel nu era acolo.

— Dar… într-altă parte, întrebă Pia, nu cunoaşteţi altă casă unde ar putea fi găsit?

— Nu, scumpa mea, spuse Camil. Gabriel e foarte hoinar. Din fire hoinar. De copil mic, hoinar. Nu are adrese precise…

Din cauza întârzierii lui Gabriel, care nici nu veni şi nici nu se scuză cu un telefon, masa a fost servită aproape de ora trei în loc de două.

La masă, Mira şi Camil încercară iară şi zadarnic să fie amabili. Musafirii nu vorbeau şi abia gustau din mâncărurile, care de altfel erau delicioase. Mira şi Camil gândeau cam la fel:

„Face Matei o faţă, de nimeni dintre noi nu mai îndrăzneşte să vorbească sau să surâdă. Nici ieri la înmormântare nu era atât de întunecat. E într-adevăr nepermis de nebun şi original… dar, de fapt, nici Pia, nici Adina nu par mai normale. Au amuţit şi ele! Ce i-o fi apucat?”

Feciorul, bine dresat, servea cu mişcări de automat sub privirile reci ale Mirei. Enervată, îl pândea să-l prindă de face vreo greşeală.

Matei văzând că Adina căuta zadarnic privirea lui îşi spuse:

„O voi vedea diseară la ea acasă. Voi vorbi atunci cu ea, nestingherit. Poate va înţelege ce mă frământă. Îi voi explica desluşit că nu pot fi fericit aşa cum crede ea. Va pricepe că nu e simplu să fii fericit, că eu, în tot cazul, nu pot să fiu fericit, că nu mă pot căsători cu ea şi… nici cu altcineva. E absurd. Dacă mă va înţelege, bine… de nu…”

În nicio clipă Matei nu gândi că Adina poate suferi. Dar Adina începu să sufere cumplit. Se simţea umilită, batjocorită. Nu putea înghiţi mâncarea. O văzu şi pe Pia, care din nou părea în aşa hal de nervi, încât se înspăimântă şi de ea.

Pia avea într-adevăr în ochi luciri de om dement. Adina îi privea pe amândoi cu uimire şi spaimă şi nu putea înţelege nici schimbarea lui Matei şi nici pentru ce Pia este în aşa hal de nervi.

Mira Tomescu îi urmărea şi ea pe Pia şi Matei, cu interes şi satisfacţie. Îşi spunea:

„Perspicacitatea mea este extraordinară. Imediat am observat că Pia este amorezată de Matei. Iat-o ce ochi face nebuna privind la

aceşti doi inconştienţi, Adina şi Matei. E moartă de gelozie! Pedeapsa pe care i-aş fi dorit-o acestei nebune că a fost obraznică cu mine – căci sunt sigură că e nebună – va fi mai mare şi mai promptă decât poate i-aş fi dorit-o!"

Şi Mira începu în batjocură să fie de o politeţe ostentativă cu Pia, iar Pia simţea că i se face rău de furie reţinută, invidie şi disperare. Când Pia văzu că Adina caută să întâlnească privirea lui Matei şi că încearcă să-i surâdă, se reţinu cu greu să nu-i azvârle cu paharul în cap. S-ar fi sculat să-i dea două palme, aşa, fără explicaţii, să o înveţe minte să fie „dulce". Pia începu să bea vin mai mult decât de cuviinţă. Vinul nu aduse în ea niciun fel de potolire, niciun fel de bucurie, ci numai o îndârjită încăpăţânare. Îşi repeta:

„Trebuie ca lucrurile să se petreacă cum vreau eu. Trebuie! Ei, imbecilii, Adina şi Matei, să plece, iar Gabriel să rămână singur… singur cu mine…"

Aici, gândurile Piei ameţiră. Nici măcar nu avea puterea să formuleze până la capăt ce dorea. Nu voia să-şi spună că doreşte un singur lucru, absolut un singur lucru, dar cu disperare: să stea la Gabriel în braţe, Gabriel să fie al ei.

Mira, râzând tot timpul, căci într-adevăr se distra de minune văzând furia Piei, începu să vorbească volubil, aşa, ca să umple golul:

— Sunt atât de micuţă că, închipuiţi-vă, pot îmbrăca din hăinuţele lui Camil de când era băieţaş, aşa, de 12, 13 ani. Eu i-am păstrat lucruşoarele lui ca amintire. Îmi face plăcere să-i văd hăinuţele, pantofiorii, pantalonaşii, izmenuţele lui. Îmi amintesc de copilăria noastră… Ce zile! Conacul, câmpul plin de grâu… lanurile, macii şi albăstrele… în fine, nu mai suntem copii, dar dimineaţa, când trebăluiesc prin casă, mă îmbrac cu hăinuţele lui. Şi pantofiorii lui mă încap. Nici nu vă puteţi închipui ce comod îmi este, aşa, cu pantalonaşi scurţi, cu pantofi cu tocuşoarele plate… O minune! Da, toată dimineaţa trebăluiesc…

Îi surâse lui Camil: voia neapărat să se împace cu Camil care încă mai era supărat pe ea.

— Am pe cine îngriji!…

Se uita tandru la Camil.

Matei simţi că i se făcu greaţă, bucata din gură îl îneacă. O înghiţi cu greu. Apoi se uită la Mira fără înconjur, cu uimire. Întâlnind privirea ei obscură ca de orătanie, se întoarse cu silă de ea. Îşi zise:

„Vorbeşte ca o maşină de tricotat."

Matei o cunoştea bine pe Mira Tomescu, aşa cum cunoşti o limbă auzită din prima copilărie. Inflexiunile vocii ei, exagerarea caricaturală a celor spuse îl făcu pe Matei să-şi dea seama că Mira înadins vorbeşte aşa, nu din prostie sau din inconştienţă, ci din sfidare şi batjocură, din înverşunare duşmănoasă.

Matei încercă iar să mănânce. Duse încet furculiţa la gură, dar se opri. Simţi că nu poate înghiţi. Disperarea din inimă, îi era aceeaşi… neclintită.

Mira grijulie îl întrebă:

— Nu cumva, dragul meu, nu-ţi place mâncarea? Nu trebuie să te sfieşti. Spune-mi, suntem doară ca în familie!

— Pur şi simplu, nu mă simt deloc în apele mele.

— Se şi vede, scumpul meu. Dar important nu e să mănânci, ci că suntem aici împreună.

Şi din nou Mira privi tandru spre Camil. Matei îşi zise: „împreună”, şi cuvântul îl exasperă. Camil era împreună cu Mira, dar el cu cine era „împreună”? Fără voie se uită spre Adina. Întâlni privirea ei fixă, întrebătoare şi se cutremură. Fata asta îi stătuse, chiar în dimineaţa acelei zile, în braţe, o sărutase, ea îi spusese că e simplu să fii fericit. Dacă ar fi vrut, ar fi fost a lui. Încredere? Uşurinţă? În tot cazul, ar fi putut fi „împreună”! Dar cum să fii „împreună” cu cineva, când tu însuţi eşti o păcăleală? când tu însuţi nu te accepţi?!…

De partea ei, Pia ameţită de vin, gândea: „«împreună», auzi ce cuvânt! «Împreună» Oh! dar eu mai ales nu trebuie să fiu «împreună» cu Adina! De m-aş putea despărţi de Adina! Să nu o mai văd! Să nu o mai am în faţa ochilor! Să nu mai ştiu că există!… Şi apoi… să fiu «împreună» cu Gabriel. Împreună… împreună cu el!”

O cuprinse o ameţeală. Bău iar vin.

Adina îl mai privi o dată pe Matei şi i se făcu teamă. Îşi zise:

„Matei şi cu mine am fost împreună azi-dimineaţă… câtă fericire… şi iată că acum e ca un străin… O fi oare nebun? A spus că e ciudat, dar care e marginea ciudăţeniei lui? Nebunia? Se uită la mine aproape cu ură…”

Matei îşi spuse cu vehemenţă:

„În definitiv nici nu vreau să fiu fericit. Nu accept să fiu fericit. Pentru ce să fiu fericit? Să presupunem că nu mi-ar lipsi nimic din ceea ce-i face de obicei pe oameni fericiţi, bani, glorie, plăceri, femei, sănătate, dar cine îmi poate da şi nesimţirea de a nu gândi şi mai departe, de a accepta să fiu fericit când ştiu că marea majoritate a oamenilor sunt nefericiţi? Pot uita că în orice clipă pe pământ există durere, şi că există oameni care chinuiesc pe alţi oameni, şi că gemete şi strigăte şi plâns sunt neîncetat undeva pe pământ? Şi acum, noi stăm liniştiţi la masă, şi undeva, sigur, strigă oameni de durere şi plâng de deznădejde neputincioasă! Eu pentru ce trăiesc? Ca să uit că există durere? Fiecare clipă de uitare, de ameţire, de adormire este o clipă de crimă, dar cum îmi pot face datoria aşa încât să mă pot linişti şi trăi şi muri satisfăcut? Dacă unul din aceşti oameni care suferă s-ar revolta şi ar striga că e nedrept ce se petrece pe pământ, ar fi imediat împuşcat, închis pe viaţă, – învinuit că tulbură «ordinea». Cu ce

candoare se vorbeşte de pivniţele Siguranţei, la noi şi pretutindeni, unde oameni chinuiesc pe alţi oameni numai şi numai ca să menţină o stare de fapt care le convine. Cu ce m-aş putea linişti? Muncind până la epuizare la mine în laborator şi la pacienţi, descoperind încă şi încă mizerii omeneşti, ură şi nesimţire? Copii cu tuberculoză, subalimentaţi, cărora le voi recomanda eu, ca doctor, să fie bine hrăniţi… Şi dacă mi-aş da averea, ea nu ar acoperi nimic, nu ar schimba nimic pe faţa lumii… şi nici dacă m-aş sinucide n-aş schimba nimic… decât poate mi-ar ajuta să adorm remuşcările, revolta şi să trăiesc liniştit şi să-mi închipui că mi-am făcut datoria.”

O privi iar pe Adina: „Cu ce drept am tulburat această fată? Eu nu sunt al fericirii. Eu ar trebui să-mi duc soarta singur. Să am puterea să i-o spun. Ea va trăi şi fără mine. Lumea mea e a izolării, a revoltei neputincioase. Ea va da concerte. Aplauze. O vor consola amanţii. Probabil că nu se va sinucide nici ea, nici eu şi… îmi voi trăi viaţa fără să mi-o accept.”

Tăcuţi, în jurul mesei, abia mâncau. Se auzeau zgomotele molcome ale tacâmurilor mânuite de oameni fără poftă de mâncare şi răzleţele cuvinte de uzuală politeţe.

Spre sfârşitul mesei, probabil încălzit de vinul şi mâncarea abundentă, Camil Tomescu încercă să fie cald, spiritual. I-ar fi plăcut să se arate ca un tată, ca un tutore, dar nu avea cu cine. Nimeni nu-l băga în seamă.

„Nişte imbecili”, gândi – şi când întâlni privirile tandre ale Mirei, se simţi îmbărbătat, susţinut. Astfel se făcu împăcarea lor, la această masă, tacit.

„Da, îşi spuse Camil, am sentimente paterne pentru aceşti adolescenţi, cu toate că nu sunt mult mai bătrân ca ei, o generaţie ne desparte, douăzeci, douăzeci şi cinci de ani, totuşi eu mă simt mai tânăr ca ei. Ce blazat pare Matei!… Iar cu gâştele astea provinciale… bineînţeles că nu vreau să-mi pun mintea, că eu, cu experienţa mea… în fine, să se descurce, sau, mai bine zis, să se încurce cum or vrea ei, între ei, iar eu am să văd de ei şi de interesele lor cum oi putea mai bine. Băieţii sunt copiii Sandrei… Gabriel, desigur, chiar al meu… mă simt obligat să văd de ei, aşa cum am văzut şi de Sandra, o viaţă întreagă!… Am avut o idee foarte bună să o rog pe Mira să-i invite… O să vedem de ei, Mira şi cu mine.. Eu am să mă ocup şi de averea lor.”

Camil spuse:

— Cu toate că poate aş fi vrut să nu vorbesc despre aceste lucruri, la prima noastră întâlnire, după ziua tristă… petrecută… de doliu… totuşi ţin să o fac, tocmai ca o dovadă că veţi găsi în mine un sprijin. Regret că nu este şi Gabriel aici. Este vorba de problema moştenirii, mai bine zis a administrării averii…

Matei Ventura îi azvârli lui Camil Tomescu o privire aprigă, plină de nerăbdare, şi nu spuse nimic. Camil Tomescu făcu o pauză, aşteptă inutil o aprobare.

Pia sări ca arsă. Spuse cu o voce avântată:

— Ar fi bine poate să-l căutăm din nou pe Gabriel. Poate că între timp a sosit acasă.

Dar Camil, care-şi pregătise ce avea de spus, nu o luă în seamă şi continuă:

— Averea nu este un lucru de dispreţuit…

Camil făcu o pauză şi aşteptă din nou un cuvânt de aprobare, dar, cum numai Mira exclamă pe un ton buf:

— Cred şi eu!

Camil continuă cam enervat:

— În definitiv, m-am gândit eu ca om priceput, eu m-am ocupat şi de averea Mirei, iar ca fost tutore al vostru şi bun prieten al părinţilor voştri, m-am ocupat toată viaţa şi de averea mamei voastre, a bietei Sandra, că e mai bine să mă ocup tot eu personal de această problemă decât să las pe mâna voastră, a ta şi a lui Gabriel, sau pe mâna vreunui străin fără milă pentru avutul vostru…

Pia simţi că se înroşeşte. Gândi: „Să creadă el că îl voi lăsa să se ocupe de averea lui Gabriel! Eu mă voi ocupa. Eu!”

Camil continuă:

— Aşa că voiam să vă spun, ţie şi lui Gabriel, că mă pun la dispoziţia voastră.

Matei se înclină imperceptibil. Zise:

— E grabă?

— Oarecum da. Mai întâi pentru că sunteţi doi moştenitori, nu unul… E drept nu sunt probleme… totuşi…

Matei surâse ironic, dar se înclină din nou, şi de data asta ceva mai vizibil.

Camil, satisfăcut, continuă:

— …şi cum al doilea moştenitor, Gabriel, trebuie oarecum condus…

Matei şopti:

— Oarecum…

— Da, oarecum, căci oarecum e copilul nostru…

O furie abia stăpânită umplu sufletul lui Matei. Din nou era tratat ca tatăl fratelui lui. Din nou, iresponsabilitatea lui Gabriel era oficial recunoscută, clamată cu indulgenţă, cu satisfacţie, ca un drept de-a pururi câştigat.

Mira şopti:

— De ce nu o fi venit? Era mai bine dacă venea şi el!

Camil aprobă, dând din cap cu demnitate:

— Da, sigur.

Instinctiv, întregul corp al Piei schiţă o înălţare de pe scaun. Şopti înfiorată:

— Poate ar trebui încercat iar cu telefonul… O fi acasă… O fi venit… O fi uitat…

Privi în jurul ei şi văzu că nimeni nu se mişcă, căută să se stăpânească şi rămase locului, chinuită.

Camil continuă:

— Dragă Matei, eu sunt adesea consultat, pentru că văd problemele ce-mi stau în faţă printr-un unghi mai vast. Moştenirea, în partea ei majoră, constă din pământuri, arabil, păduri, livezi, păşuni, vii, şi prin mărimea, întinderea şi importanţa lor nu poate fi lăsată în grija soartei sau pe mâini nepricepute. Acest pământ trebuie să aibă un stăpân capabil să lupte pentru el, capabil să-l fructifice. Au fost timpuri, şi nu îndepărtate, când o moşie mare era ceva agreabil, şi, oricât de mare, nu constituia decât o problemă de randament. Puteai să nu te ocupi de ea, producea în tot cazul suprasuficient, ca să te laşi furat de administrator, şi tu să trăieşti liniştit la Paris la *Follies Bergères*, şi chiar să joci fără grijă la baccara. Dar iată că nenorocul nostru face să ne fi născut într-un timp istoric greu, un timp de responsabilităţi, de luptă, de rezistenţă…

Mira îl întrerupse şi spuse Adinei şi Piei apăsat:

— „Rezistenţa în amor, ca şi în război este o armă”!

Camil sări:

— Te rog, te rog, Mira. Asta eu am spus-o, nu tu.

Mira zise:

— Nu imiţi decât ce admiri.

Camil, încântat, reîncepu, să vorbească cu vocea împuternicită:

— Pentru ţările rămase sub semnul ordinii, respectul de avere, de moştenire, de responsabilitate faţă de aceste averi particulare, care constituie puterea ţării, orice om care este conştient şi care, mai ales prin poziţia lui, poate să lupte pentru păstrarea acestei ordini are datoria s-o facă. Eu nu spun că sunt împotriva unor oarecare îmbunătăţiri. Eu însumi am luptat la ţară, pe moşiile mele, pentru îmbunătăţirea standardului de viaţă al ţăranilor. Sunt un progresist. Eu însumi am luptat pentru luminarea acestor minţi întunecate… prin discursuri bine simţite prin care încercam să-i fac să înţeleagă adevăratul lor interes…

Mira sări ca arsă:

— Dar eu! Şi eu fac tot ce pot pentru ţărani! Eu, de pildă, nici nu ştiţi cât fac pentru ţărani! Şi nici nu ştiţi ce mult mă iubesc ei! Când ajung la conac, toţi vin să-mi sărute mâna şi eu le dau cadouri: ba o basma, ba iconiţe frumos colorate, după gustul lor, ba cantităţi industriale de aspirină şi antinevralgice… sirop de tuse, sare amară şi pomadă contra râiei, adică tot ce le trebuie pentru igiena vieţii lor…

Sunt atât de primitivi!… atât de încăpăţânaţi într-ale lor!… Caut să-i dezvăţ să mai pună balegă pe răni şi urină pe buboaie, dar degeaba, ei una ştiu şi una fac… sunt mai aproape de animale, e drept, de animale dresate, totuşi mai aproape de animale decât de oameni…

Mira râse cu poftă.

— Eu am studiat obiceiurile lor şi aş putea să scriu romane întregi despre ei, şi nu aşa cum fac unii scriitori cu capul în nori, care-i văd într-un fel ciudat, personal, dar cu totul departe de realitate. Credeţi-mă pe mine: nu e nimic de făcut cu ei. Balegă şi urină pe bube, crime şi beţii cât o fi lumea şi pământul…

Matei simţi că-l trece o transpiraţie rece. Mira continuă încântată că, în fine, găsise subiect de conversaţie cu musafirii:

— Nu ştiţi câte baluri de binefacere am dat în viaţa mea pentru ţărani. Unele au fost reuşite de tot şi ne-am amuzat nebuneşte. Ţin minte, o dată, m-am îmbrăcat în drăcuşor. Un maiou negru pe trupul gol, faţa şi ea acoperită, două coarne mici, buzele roşii, ochii scânteind… De tot hazul! De fapt, eu am avut în viaţa mea mult succes, nu mă pot plânge. Înnebuneau bărbaţii văzând că le rezist. Pentru mine a fost o mare distracţie să rezist bărbaţilor!

Mira reveni, visătoare, la subiectul „balului filantropic”:

— Vara, la conac, ne-am costumat, lampioane pretutindeni, în boschete, în pomi. Mă costa o avere! Muzică, dans, bufet… era splendid! Se amuzau şi ţăranii. Ştiau că totul este pentru ei… Balul avea loc în grădină… garden-party… aşa că puteau şi ei, de la distanţă, să ia parte şi să vadă tot… Ştiau că din banii adunaţi le voi face mici cadouri, surprize plăcute…

Matei zise deodată:

— N-aţi citit azi gazetele?

— Nu? De ce? E ceva interesant?

— Ce? Ce?

— E din nou foamete în India. Foame endemică. Sute de mii de oameni mor de foame. S-a ajuns la acte de antropofagie!

— Vai, ce oroare! exclamă Mira. Nu vă spun eu că incultura ţăranilor este incurabilă?

Râse zglobiu:

— Este, continuă ea, este endemică…

Matei gândi: „Oare pentru ce am simţăminte criminale când o ascult? De fapt, în tot ce zice şi face nu e nimic deosebit. Exprimă exact cam părerea şi comportarea tuturor… Poate că şi moşierii din India, când e foame endemică, vorbesc tot aşa… Ar trebui să-i propun Mirei un mic voiaj în India. Ar putea da şi acolo un bal filantropic cu lampioane, pentru ţărani, să rezolve problema foametei şi a râiei endemice şi acolo.”

Camil asculta cele spuse de Mira cu răbdare şi respect şi cu un vag

surâs pe buze, un surâs permanent de amuzament, cum şi faţă de oamenii unanim recunoscuţi că ar fi spirituali şi distractivi. Când Mira tăcu, Camil profită şi continuă el:

— Să ai grijă de cei mărunţi constituie o obligaţie pentru orice om cult. Eu – repet – sunt din fire revoluţionar, spun drept.

Aici, Camil surâse amuzat, cu autoindulgenţă.

— În tinereţea mea, acum douăzeci şi cinci – treizeci de ani, deci eram foarte tânăr, un adolescent. V-o spun ca o scuză a mea, eram socialist, de dreapta bineînţeles, dar socialist. Şi eseurile mele literare din acea vreme o dovedesc. M-am urcat pe mese şi am ţinut discursuri şi am purtat cravată roşie, spre marea indignare şi spaimă a familiei mele şi a cunoscuţilor noştri… Dar, bineînţeles, că în urmă m-am potolit, am gândit mai profund şi am înţeles care sunt interesele reale ale omenirii şi care sunt mijloacele pentru înfăptuirea lor. Şi iată azi sunt aşa cum mă vedeţi, cu toată vârsta mea. Un hotărât şi vajnic luptător al menţinerii ordinii sociale la noi şi pretutindeni. Poate într-un fel, un visător, un poet…

— Ce e ordinea? întrebă Matei fără să ridice privirea din farfurie.

Glasul îi părea foarte obosit, indiferent, scârbit.

Dar Mira interveni iar cu entuziasm:

— Camil, cunosc pe dinafară toate aforismele tale.

Şi Mira câtă cu emfază:

— *„Si on a le malheur de n'aimer toute la vie qu'une seule femme – ce qui est indécent – le résultat est que l'on ne souffre qu'à cause d'une seule femme; ni plus, ni moins!"* sau: *„Le bouchon est un exemple de vie: léger, il flotte. Il ne se désaltère que de la mousse des eaux."* Ştiu şi poeziile tale pe dinafară:

„Que ne puis-je revivre le temps
Du fil, enfin retrouvé
D'une Ariane follement aimée!"

Dar Camil, cu toate că ascultase cu satisfacţie declamarea Mirei, o întrerupse cu un aer modest:

— Ajunge, Mira, ajunge… Nu este momentul.

— E oricând momentul pentru o destindere în artă.

— Lasă, Mira.

— Bine, bine.

Adina, tulburată, politicoasă însă, încercă să surâdă, să şoptească:

— Scrii în franţuzeşte!

— Da, într-un fel aş putea spune că ştiu mai bine franţuzeşte, ca româneşte – apoi le traduc singur dacă vreau…

Mira exclamă:

— Camil dragă, o, te rog din suflet, citeşte-le şi lor eseul tău… ştii… cel cu blestemul biblic…

Privirea lui Camil luci, dar plecă ochii cu o ostentativă modestie:

— Vai, Mira, dar nu e momentul… repet…

— Ba da, ba da, te rog… te implor… te rog, pentru mine. Mă supăr.

Camil se scotoci în buzunar. Scoase câteva foi. Mira spuse:

— Le-a scris chiar zilele astea!

Camil se scuză:

— Este ceva foarte scurt.

Mira ordonă:

— Citeşte!

Camil spuse:

— Titlul va fi: „Rezolvarea spre binele omenirii a blestemelor biblice!?" Adică: „Şi îţi vei câştiga pâinea cu sudoarea frunţii". V-am spus că este *à propos* de foame.

Mira strigă iar:

— Citeşte!

Camil, glasul tare dar cu o uşoară tremurare, citi:

— „Şi Domnul, văzând că tot ce face este prost înţeles de progenitura lui, se prostdispuse şi, răzbunător ca un Dumnezeu ce era, zise: «Să fie noapte»! şi a fost noapte. Într-adevăr, Cristos încă nu îndrăznise să-l înveţe pe tatăl lui că trebuie să fie bun; căci, pe vremea acea, copiii încă nu sfătuiau pe părinţi, uzanţă care azi pare că s-a stabilit… Deci, dintr-un capriciu divin, Domnul a creat şi noaptea, nu numai zi, aşa cum la început proiectase, dar îl şi blestemă pe om, ca să-l pedepsească, să muncească pentru pâine, lucru, trebuie să recunoaştem, foarte dezagreabil…"

Mira hohoti scurt de râs:

— Butada este delicioasă! Ce ziceţi?

Camil continuă cu vocea împuternicită:

— „Şi… inventiv, omul, după lungi timpuri de caznă şi muncă… îşi găuri creierii…"

Camil rămase o clipă pe gânduri. Adina îl ajută, îi şopti.

— Chibzui.

Camil acceptă, mulţumi şi însemnă cuvântul pe hârtie, silabisindul:

— „…chibzui şi, cum începuse de pe atunci selecţia biologică a unei elite, selecţia omului inteligent şi puternic, de o manieră deliberată, inventă mai întâi «furtul», şi apoi, lăturalnic, se stabili, aşa ca de la sine, cutuma ca cei proşti să muncească pentru cei deştepţi."

Mira izbucni în hohote de râs. Ceilalţi rămaseră cu privirea încremenită, căutând să surâdă, afară de Matei, care îl privi pe Camil fix. Camil continuă:

— „Între timp, Domnului îi trecuse furia şi, amuzat de inteligenţa progeniturii sale, se prefăcu că nu observă maşinaţiile lui şi admise să-

l vadă pe om organizându-şi viaţa cât mai agreabil… adică: cel mai inteligent, cel mai răsfăţat. Şi astfel, din blestemul biblic, pentru cei deştepţi rămase numai o trancendentă amintire…”

Mira exclamă:

— Oscar Wilde al României!

Camil spuse cu un ton emfatic:

— Oscar Wilde se distra, artă pentru artă, eu însă… în fine… bucăţile mele conţin întotdeauna un mesaj, o luare de atitudine… Problema elitei…

Matei îşi aminti de volumele operei lui Nietzsche pe care Camil i le adusese. Îşi aminti de furturile lui Gabriel, îşi aminti că nenea Camil îl răsfoise pe Nietzsche, îşi aminti de mama lui, Sandra. Apoi pe furiş privi iar spre Adina, observă cazna ei de a surâde, faţa ei dezarmată de o politeţe fără rost. Un dezgust şi o disperare îl cuprinseră. Îşi spuse:

„Desigur că şi ea gândeşte la fel. Sau cel puţin poate răbda această mentalitate fără revoltă. Are pe buze un surâs absent, ce este drept, dar foarte politicos, nicio revoltă… Şi… oare aceşti oameni cu mentalitatea lor şi cu lumea orânduită de ei… Aceste fantome vor continua să trăiască aşa la infinit? Iar eu la infinit să stau să-i observ, şi trăind de fapt tot ca ei!”

Matei şopti ca pentru el:

— …gândirea lui Nietzsche materializată, concretizată, trăită… în apogeu.

Camil îi surâse, un surâs părtaş. Îşi amintise şi el de volumele dăruite odinioară lui Matei. Dar Mira exclamă:

— Iar acum, Camil dragă, te rog citeşte şi rezolvarea celuilalt blestem: „Şi te vei naşte prin durere!” Ce amuzant! Să vedeţi ce amuzant? Cam şocant, dar ce amuzant!

Camil surâse:

— Urmează o poveste foarte scurtă: „Şi omul pus în faţa acestui nou blestem, ancombrant, îşi zise: «Cum să ies din încurcătură? Cum să scap de el şi să rămână totuşi plăcerea?» Şi, inventiv şi isteţ, omul se apucă între altele de sodomie.”

Mira exclamă:

— *L’amour c’est son fort!*

Pia gândi:

„Cine ştie, poate că dacă mai întârziem puţin vine şi Gabriel.” Şi caută să surâdă şi ea.

Când începuse Camil să citească, susţinut de Mira, Matei se abţinuse să nu izbucnească. Când însă Camil termină de citit, Matei îşi dădu seama că se află în faţa unei opacităţi, atât de desăvârşite, atât de inexpugnabile, încât nu mai putu reacţiona cu nimic. Era conştient că el nu avea, în loc de soluţii, decât întrebări pline de revoltă. Pentru

el însuşi viaţa era o problemă grea. Cum s-ar fi încumetat să vorbească? Ce să fi spus? Că suferă? Că nu mai poate nici mânca, nici dormi, că este tulburat până a nu mai putea răbda viaţa? Ce auzise din gura lui Camil şi a Mirei îl doborâse definitiv. Ar fi vrut să fie singur să poată gândi, să se poată linişti. Fraza „Ce uşor e să fii fericit!" îi reveni din nou în minte, îşi reaminti iar melodia lui Schumann. „Linişte şi viaţă îmi eşti." Azvârli o privire către Adina. Faţa ei căpătase ceva patetic. Oare la ce se gândea? Tot că e „simplu să fii fericit"?

Matei, cuprins de amintirea liedului lui Schumann, amintirea glasului ei, a gurii ei, a sărutărilor ei, a clipei de fericire trăite, înăbuşi cu greu un geamăt.

Masa luă sfârşit, dar Gabriel nu veni. Mira se ridică şi spuse:

— Luăm cafeaua în salon.

Odată cu ea toţi se ridicară. Adina, după ce îi mulţumi Mirei Tomescu, se grăbi să meargă lângă Matei. Erau în clipa asta aproape singuri. Adina îi şopti cu o emoţie nereţinută:

— Să vii diseară… neapărat… te aştept… trebuie să-ţi vorbesc! nu se poate aşa!

Matei îi sta înalt, în faţă. Adina îl privi drept în ochi. Acesta era bărbatul ei, şi totuşi cât de străin!

Matei zise:

— Da… sigur că da. În tot cazul, dacă cumva voi fi reţinut… împiedicat, îţi voi telefona.

Şi Matei adăugă cu greu, cu o voce moale:

— Şi eu vreau să vorbesc cu tine!

Inima Adinei se înfioră, cu o presimţire rea. Cu un simţământ de durere:

— Te rog să vii. Te rog mult, Matei.

Matei păru că vrea să-i mai spună ceva, apoi totuşi tăcu şi, fără să mai adauge vreun cuvânt, se îndreptă deodată grăbit spre Mira. Se scuză:

— Te rog să mă ierţi. Eu n-am să stau la cafea. Am băut ceai şi îţi mulţumesc. Trebuie să plec. Mă grăbesc. De altfel scuza mea că plec atât de repede este că am spus din vreme că nu voi putea rămâne… că sunt ocupat…

Şi, fără să mai piardă timp, îşi luă rămas bun.

Pia, văzându-l că pleacă, sări ca arsă:

— Pleci? Eşti cu maşina? Te rog să mă iei şi pe mine. Neapărat…

Mira o întrebă batjocoritor:

— Cum, nici tu nu vrei cafea?

— Nu, nu, te rog să mă ierţi… Voi profita de maşina lui Matei… mă va conduce…

Mira surâse batjocoritoare şi îi întoarse spatele. Când o văzu însă

pe Adina că se uită lung în jurul ei cu nedumerire şi că instinctiv se pregăteşte şi ea de plecare, Mira aşezându-şi mâna pe braţul ei îi spuse cu insistenţă în glas:

— Adina dragă… pentru ce să pleci şi tu? Măcar tu, scumpa mea, nu pleca aşa… Voi avea impresia că v-aţi simţit prost la mine., mai stai un ceas cu mine. Pentru ce să nu bei o cafea bună cu mine? Unde te grăbeşti şi tu?

Pia se întoarse către Adina şi-i spuse cu o violenţă deplasată:

— Şi în definitiv pentru ce nu rămâi? Eu am treabă… dar tu? Şi nici lor nu le este…

Dar dându-şi seama că tonul ei este deplasat, adăugă căutând să surâdă:

— Zău, mai stai!… e cald aici… e bine… ce-o să creadă *tante* Mira de noi?

— Cu alte cuvinte, sacrifică-te tu, Adina, spuse Mira, râzând veselă şi nicidecum supărată.

Stingherită, Adina cedă. Rămase. O durea în suflet răceala lui Matei! Gândise că poate, plecând odată cu Matei, ar fi putut vorbi cu el măcar câteva cuvinte, mai calde, ar fi putut întreba… Şi totuşi, era mai bine să-l vadă diseară, singură, să poată într-adevăr vorbi cu el… Numai de-ar veni!

Între timp, Camil se pregăti şi el de plecare:

— Nişte treburi, mă lăsaţi în drum. Tu rămâi cu Mira, scumpă Adina, rămâi!

Şi Adina acceptă să rămână. Căuta chiar să surâdă, să pară că e mulţumită că rămâne. Iar Camil, amintindu-şi că uitase de tristeţea patetică pricinuită de moartea Sandrei, tristeţe pe care plănuise să o afişeze faţă de musafiri, deveni brusc sentimental. Era ora când, de obicei, pe vremea când trăia Sandra, îi telefona să-l aştepte că… poate… va veni.

Atunci, plecând, spuse către Matei, dar destul de tare ca să-l audă şi ceilalţi:

— Asta era de obicei ora când mergeam în vizită la mama voastră… la Sandra… o viaţă întreagă…

Faţa lui Matei se crispă. De fapt, încercase să surâdă. Camil Tomescu, urcând în maşină cu Pia şi cu Matei, continuă pe un ton patern:

— Mă învăţasem să o văd în fiecare zi… de aceea am ţinut să veniţi azi la noi… iar acum – aici Camil se întoarse către Pia, care părea că nu ascultă cuvintele lui – sper că veţi fi şi voi, dumneata şi cu Adina, nelipsite de la noi… că veţi considera casa noastră ca a…

— Mulţumesc, zise Pia scurt.

Urmară câteva clipe de tăcere.

— Am ajuns, spuse Camil către Matei. Uite, pe dreapta, da, la

poarta asta cu două trepte albe. Am şi aici niţică treabă… un proces… de pregătit… un proces dificil, delicat, de perfectat…

Camil îşi luă rămas bun şi coborî grăbit. Se plictisise în ceasurile din urmă petrecute cu invitaţii lui şi mergea să se recreeze la femeia care încă nu-i cedase.

Uşurat mult la gândul că va sta cu femeia aceea, şi la gândul că nu va mai trebui să meargă la Sandra, îşi luă totuşi un aer trist, melancolizat, patetic, care-i sta bine feţei lui, şi foarte potrivit pentru a doua zi, de la înmormântarea femeii iubite o viaţă întreagă, a Sandrei Ventura… că doară o lume întreagă ştia că ea fusese marea lui pasiune, singura legătură serioasă…

Camil, cu faţa tristă şi inima radioasă, dispăru pe uşa principală a unui bloc elegant.

— Unde te conduc? întrebă Matei pe Pia înainte, de-a porni maşina.

Pia, rămasă singură în fundul maşinii, îşi frânse involuntar mâinile, se hotărî şi zise:

— Matei, te rog, fii drăguţ… o clipă… mă enervează să stau singură aici şi să strig ca să mă auzi… Vin în faţă, lângă tine… Vorbim…

Pia, grăbită ca întotdeauna, coborî şi urcă de data asta lângă Matei.

— Unde ai treabă? întrebă Matei din nou. Unde te conduc?

— La voi acasă, spuse Pia cu o prefăcută linişte.

— La noi? se miră Matei. Nu vrei să te duc acasă la tine? sau, dacă ai treburi… nu te jena, te duc oriunde… cu plăcere. Eu nu mergeam acasă.

— Nu, acum merg la voi. Am treabă la voi…

O secundă, Matei o privi. Pia îşi dădu seama că trebuie să vorbească. Aştepta clipa asta, de aceea plecase cu Matei, dar se temea de clipa asta.

— Matei dragă, spuse, te rog să nu te miri. Îmi este foarte greu, acum, aşa în drum, în maşină, în goană, în două cuvinte, să-ţi explic… dar crede-mă că, dacă vin de două zile mereu la voi acasă; nu o fac nici din indiscreţie şi nici din întâmplare…

Matei mârâi ceva neînţeles. Pia continuă:

— Îţi spun pe scurt, brutal, chit că mă vei înţelege, ori ba. Vin pentru că aveţi toţi nevoie de mine. Vin pentru tine…

— Pentru mine?

— Îmi este înfiorător de greu să vorbesc, şi totuşi trebuie să o fac. Ne cunoaştem din copilărie, indiferent că nu ne-am văzut de câţiva ani… totuşi, prietenia părinţilor noştri, prietenia copilăriei noastre a creat o legătură, o intimitate… Voi fi brutală: am văzut, poate chiar din prima clipă, că te-ai îndrăgostit de Adina, şi Adina de tine.

Matei simţi o furie, o revoltă. Îi era silă de orice indiscreţie, de orice violentare a fiinţei lui interioare.

Pia continuă cu încăpăţânare, dându-şi seama, cu spaimă, că Matei s-a enervat:

— Sunteţi… adică aţi rămas singuri, iar eu, cu toate că nu-i mare diferenţă de vârstă între noi, m-am învăţat să-i fiu Adinei ca o mamă. Ea fără mine nu s-ar putea descurca… O fire de artistă… o fire copilăroasă… exaltată. Trebuie să văd de ea. Tu, ai putea să o faci să sufere… mult… şi azi, acum, la prânz, te-ai purtat rău cu ea, şi, aşa cum o cunosc, este în stare să se revolte… să se supere, să rupă cu tine… să se sinucidă, sau să caute o consolare facilă, oricare, la îndemână… ştiu eu… să se împrietenească, de exemplu, cu Gabriel… ca să se distreze…

În inima lui Matei se făcu simţită o crispare înfiorătoare, sălbatică:

— Şi? întrebă ca o sfidare şi, brusc, fără vrere, puse acceleratorul atât de violent, încât maşina avu o sălttură.

— E… e mai bine să fiu eu tampon, O voi păzi şi pe ea şi pe tine. Tu vei avea timp să-i explici cât eşti de ciudat în fine, se va învăţa cu tine… veţi fi împreună şi totul va fi perfect.

Matei se întoarse uluit către Pia. Întrebă:

— Şi crezi, dacă mă cunoşti atât de bine, că am nevoie de o asemenea dragoste… pusă la cale de tine?

Pia simţi că înnebuneşte de spaimă. I se păru că a azvârlit zaruri care vor hotărî viaţa sau moartea ei. Şopti:

— Iartă-mă! Nu m-am gândit la tine. M-am gândit numai la ea. Preaputernicul sentiment de grijă ce i-l port dintotdeauna m-a făcut să greşesc. Dar eu am ochii să văd. Ştiu că s-a îndrăgostit de tine şi că te va iubi toată viaţa. Dar am văzut azi la prânz că te porţi oribil cu ea. Iartă-mă dacă ţi-am intrat în casă să văd puţin de voi. Pentru ce mi-am permis ieri să văd de musafiri şi să le dau ceai şi chiar mi-ai mulţumit, şi nu-mi permiteţi sau ţi se pare ciudat că vreau să văd şi de Adina? Pentru ce mă forţezi să explic lucruri simple în fapt, ciudate când sunt comentate, explicate. Vreau să o feresc. Îi cunosc pe amândoi, pe ea şi pe Gabriel. Puteam să tac… dar… iată, am vorbit.

Matei se cutremură. Pentru ce amestecase numele Adinei cu al lui Gabriel? Ce voia să spună? Ce voia să insinueze? Matei îşi dădu seama că tot ce gândise în timpul dejunului la Mira despre Adina – că se va despărţi de ea, că el este omul „izolării” – toate acestea erau fleacuri, şi că de fapt era îndrăgostit ca orice om, prins, şi că acum, brusc, l-a cuprins un sentiment oribil de gelozie împotriva Adinei şi a lui Gabriel. Da, într-adevăr, dacă aceşti oameni, care într-un fel semănau, se vor împrieteni… da, chiar şi numai împrieteni, şi îi era suficient… prea suficient… insuportabil. Gândul că Gabriel ar putea să fie prieten cu Adina, că l-ar vedea în intimitate, dulce, inconştient, tandru pe

lângă Adina, aşa cum îl văzuse pe lângă mama lor, îl înnebuni… Ce căsătorie!

Pia şopti:

— Iartă-mă dacă te-am supărat. Şi, dacă vrei, du-mă acasă la mine şi n-ai să mai mă vezi deloc… şi apoi restul… te priveşte!

Pia aşteaptă răspunsul cu o spaimă de nedescris.

Matei zise:

— Am ajuns. Intră, te rog, şi fă cum crezi?

Pia luă mâna lui Matei:

— Nu are nici ea mamă, nu uita! Ei sunt mult mai copii ca noi. Lasă-mă să am grijă de ei!…

Matei nu răspunse şi nici nu se mişcă. Apoi, brusc, îi întinse o cheie. Îi zise:

— Eu nu cobor, am treabă la spital. Eu mai am o cheie. Nu suna, e inutil. Ştii prea bine, servitoarei i-a fost frică de stafii şi a fugit. Poftim cheia casei. Întră. Eu sosesc ceva mai târziu.

Pia luă cheia cu emoţie, coborî din maşină, urcă cele câteva trepte… auzi cum pleacă automobilul… descuie şi intră.

În inimă îi izbucniră valuri de putere neastâmpărată. Se simţi victorioasă. Prima bătălie fusese câştigată: avea cheia casei lui Gabriel, avea dreptul de-a intra oricând în casă. Privi cheia ca pe ceva sacru. Gândi:

„Îmi voi comanda o copie a cheii. Să am şi eu, pentru orice eventualitate, cheia casei lor."

Ajunsă în holul cel mare, Pia se opri şi ascultă cu atenţie încordată. „Oare Gabriel era la el în odaie? De auzit nu se auzea nimic, absolut nimic. Dacă Gabriel dormea şi fără vrere îl va deştepta şi el se va speria? Să facă zgomot, sau să umble tiptil?" Tuşi de câteva ori ceva mai tare, cu ostentaţie. Gândi:

„În definitiv, dacă va auzi zgomot va crede că este Matei. Doar nu i-o fi şi lui frică de stafii!"

Olimpia Anestin începu să umble prin odăi cu băgare de seamă. Deschise uşa odăii Sandrei Ventura. Geamurile erau închise. Pe o masă, sfeşnicele mari de argint cu lumânări stinse încă acolo. Patul, catafalc, încă tras în mijlocul odăii. Flori pe podea, oglinda învelită în alb. Nimeni nu curăţase după mort. Olimpia închise uşa încet în urma ei. Într-adevăr, putea să-ţi fie teamă de stafii în casa asta! Şi niciun zgomot, nicio mişcare. Pia deschise altă uşă. Aci era odaia vastă, laborator, desigur odaia lui Matei pe care o întrezărise şi în ajun, când îl căutase pe Gabriel. Odaia avea geamuri imense, fără perdele. O masă plină de sticle, eprubete. Într-o parte un dulap mare, alb, plin şi el de sticle, borcane, instrumente medicale. Şi, mai într-o parte, un pat de campanie, sever. O chiuvetă, prosoape curate. Pe scaun, aşezate frumos, haine. O bibliotecă, „Odaia lui Matei", gândi Pia şi intră mai

adânc în odaie. Se uită cu atenţie în jurul ei. Mirosea a medicamente. Se apropie de dulap. Era plin de sticle de tot felul şi de toate mărimile. Etichetate. Pe cele mai multe dintre ele scria „Otravă” şi aveau dedesubt un cap de mort. Faţa Piei se crispă într-un fel batjocoritor. Gândi:

„Omul acesta seamănă cu mine. Nu la faţă. Inima, inima lui seamănă cu a mea… seamănă prin ceva…”

Aici Pia făcu un efort, apoi mai gândi:

„Seamănă prin durere. E tot atât de întunecat ca şi mine… tot atât de însetat ca şi mine de ceva ce nu se poate.”

Aici Pia avu un freamăt de bucurie:

„Adina va suferi. Omul acesta o va face să sufere… Nu va mai trece ca o regină… Va fi o regină care plânge… care aşteaptă zadarnic… Cine va putea sta alături de omul acesta întunecat fără să plângă? Ah! ce faţă, ce privire avea azi la prânz, la masă! Aşa or fi arătând toţi îndrăgostiţii, ca ei şi ca mine? Numai Gabriel e liniştit, plecat în gândurile lui, într-o lume în care nu-l pot ajunge. S-ar putea oare să fie şi el îndrăgostit? Nu, nu, căci ar fi ştiut-o şi Camil, şi Matei, şi Mira. Nu, nu… Nu este îndrăgostit. El e liber şi va fi al meu.”

Pia ieşi şi din odaia asta. Merse spre bucătărie. I-ar fi plăcut ca Matei şi Gabriel să o găsească acolo, să vadă că are treabă, că vede de ale gospodăriei. Trecând prin faţa uşii odăii lui Gabriel, Pia se opri. Ascultă. Inima începu să-i bată iar repede. Nu se auzea nimic. De altfel, şi dacă era acasă şi dormea, tot atâta linişte ar fi fost.

Pia se apropie de uşă şi îşi aşeză urechea pe lemnul rece. Nu se auzea nimic. Îşi auzea numai sângele zvâcnind în urechi. Nu îndrăzni să deschidă uşa. Apoi merse în bucătărie. În bucătărie era dezordine. Nimeni nu spălase vasele. Toate ceştile de ceai, farfuriile adunate, tacâmuri zăceau pe masă şi până şi pe jos. Deodată, Pia se hotărî. Îşi scoase paltonul, îşi suflecă mânecile, îşi puse un şorţ şi începu să facă ordine şi să spele vasele. În bucătărie era un frig cumplit. Încălzi apă. Nici Gabriel, nici Matei nu mai soseau. Pia curăţă şi în cămară. Apoi termină. Se întoarse în holul cel mare. Frig pretutindeni, frig şi pustiu. Se gândi că ar fi bine să aprindă focul. Căută lemne şi nu găsi. Răscoli pretutindeni. Făcu înadins zgomot. Credea că dacă Gabriel era cumva acasă ar fi auzit-o, ar fi ieşit din odaie şi ar fi putut vorbi cu el. Răscoli pretutindeni. Totul pustiu! Într-adevăr, casa fantomelor! Pia îşi îmbrăcă iar paltonul, îşi puse şi mănuşile în mâini şi, aşa îmbrăcată, se aşeză într-un fotoliu din faţa căminului stins şi începu să aştepte. „Voi aştepta până îl voi vedea pe Gabriel. Trebuie să-l văd, ori să aflu unde e şi ce face. Numai de nu ar fi la vreo femeie… Simt că înnebunesc.”

Capitolul V

Mira Tomescu, rămasă numai cu Adina, începu să desfăşoare o tandreţe ostentativă.

— Scumpa mea, nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc că ai rămas cu mine. Ce dejun trist! Ca după înmormântare, ce-i drept… dar totuşi! Hai să trecem alături în salon. E mai cald. Şezi aici, în fotoliul ăsta. Focul din cămin o să te încălzească. Flăcările focului vor da feţei tale o frumuseţe ireală. Nu vrei încă o cafea, sau preferi un ceai bun?

— Aş prefera un ceai.

Mira Tomescu râse ştrengăreşte:

— Cu plăcere, dar cu o condiţie.

— Care?

— Să-mi cânţi şi mie ceva. Am auzit minuni despre vocea ta, dar până nu aud eu însumi nu cred. Şi, drept să-ţi spun, mă pricep. Vrei?

— Voiam să plec şi voiam să nu cânt, dar văd că am rămas şi deci voi cânta.

— Sper să nu regreţi… aş fi dezolată…

— Acum nu regret. Poate că e chiar mai bine aşa… să nu fi plecat cu toţii deodată.

Mira o privi iscoditoare. Nu înţelegea ce vrea să spună. Oare observase şi ea că Pia cu Matei… Faţa Adinei avea o suavitate desăvârşită. Mira şopti:

— Nu înţeleg.

— Gândeam, *tante* Mira. Că am vrut să plec, iar că acum îmi pare bine că am rămas pentru că îmi dau seama că dumitale – gazdă – desigur ţi-a fost greu astăzi… musafiri trişti, şi tăcuţi, într-adevăr ca după înmormântare… cu toate că masa era delicioasă…

— Vai, dar eşti adorabilă că te gândeşti la mine! Şi ai să vrei să-mi cânţi?

Adina întrebă cu sfială în ochi:

— Înainte sau după ceai?

— O, draga mea, alege tu.

Vag, un surâs trecu pe faţa Adinei.

— Atunci, şi înainte şi după ceai, *tante* Mira. Drept să-ţi spun, e singurul lucru care mă va mai dispune.

Adina se aşeză imediat la pian. Îl încercă. Exclamă:

— O, ce pian bun!

— Îmi pare bine că-ţi place. Da, e bun.

Adina, odată în faţa pianului, uită şi de Mira şi de ceai. Câteva acorduri şi, deodată, fără tranziţie, începu să cânte. În glas i se avântă o pasiune nebănuită. Îi era dor de Matei. Dorul îi cuprinse toată fiinţa. Cântă pentru Matei, cântă pentru dragostea ei, pentru dorinţa ei de dragoste şi pentru a uita tulburarea care o stăpânea.

Mira se oprise în prag şi asculta uimită, aproape emoţionată.

— O, draga mea, spuse când Adina termină… nu mă aşteptam…

întrece aşteptările mele. Ce volum, ce catifelare, ce uşurinţă, ce calitate! Ai să faci carieră, îţi prezic… nu ştiu, nu-mi dau seama dacă eşti timidă ori ba…

— Nu sunt timidă.

— Totuşi, ai rezervă, o sfială în felul tău de comportare… Acum, îmi dau seama, după ce te-am auzit cântând, că moliciunea ta nu este lipsită de temperament… dar uite, impresia mea… eşti o dezarmată… Ciudat… ciudat…

Deodată Mira izbucni în râs:

— Toată obrăznicia şi hotărârea au trecut la Pia care de fapt e plină de complexe; iar tu, fără complexe şi fără timiditate, ai o pasivitate, o detaşare… periculoasă. Crede-mă, omul trebuie să fie mai ambiţios, mai combativ.

— Mulţumesc mult… pentru muzică, şi vreau să fac carieră!

— Eşti dezarmată. Vulnerabilă, prea sensibilă, prea interiorizată, prea în nori. De fapt, tu trăieşti numai când cânţi. Altminteri vegetezi… un trandafir… da, un trandafir. Eşti naivă, scumpa mea.

— Nu, nu cred. M-am gândit şi eu la asta şi am ajuns la concluzia că nu sunt naivă, ci, dimpotrivă, în mod instinctiv aş fi chiar bănuitoare, dar mi-am dat seama că dacă nu mă menţin pe o linie de plutire foarte înaltă nu voi mai cânta frumos. Nu pot trăi în suspiciune. Suspiciunea mă omoară. Prefer să fiu păcălită decât să stau la pândă. Prefer să fiu… să fiu…

— Smerită.

Adina surâse. I se păru că vorbise cu Matei, pentru Matei. Zise:

— Îmi place cuvântul, dar îl merit oare?

— Cu vocea asta şi cu frumuseţea ta, viaţa ţi-ar putea fi o victorie. Totul va depinde de tine… adică dacă nu te vei băga sclavă, ca toate femeile, la bărbat. Mă duc să fac ceaiul. Îl prepar totdeauna personal. Apoi vorbim. Am multe să-ţi spun…

Mira plecă fredonând. Adina, rămasă singură în faţa pianului, căzu pe gânduri: „Viaţa ta ar putea fi o victorie, îi spusese Mira Tomescu, dacă nu te vei băga sclavă la bărbat”, dar Adina gândindu-se la Matei simţi în inima ei un pustiu atât de sfâşietor, încât se înspăimântă. În clipa asta nu ar fi putut spune dacă îi era frică de moarte sau de viaţă. Şopti „Matei” şi se simţi părăsită, pe nedrept părăsită.

O imensă tristeţe şi deznădejde o cuprinseră şi-şi zise: „dar nu am motiv să fiu atât de tristă… Diseară… peste câteva ceasuri Matei va fi la mine”. Dar tristeţea îi era în inimă, nemişcată. În pustiul inimii ei se petrecu ceva atât de ciudat, încât rămase o clipă suprem de atentă: i se păru că pe inima ei curg lacrimi. Nu ochii plângeau, ci inima. Teama Adinei crescu. Se uită cu spaimă în jurul ei. Mobilele erau străine, reci. O lume străină, rece. Lumea întreagă îi era străină, rece. Acum ar fi trebuit să fie cu Matei, în braţe la Matei, să-i audă glasul, el să-i spună

că o iubeşte, ea că va fi toată viaţa a lui. Pentru ce nu plecase cu Matei? Pentru că îi era frică de Pia? Şi în ajun tot de frica Piei nu fusese la Matei acasă, după înmormântare. Întotdeauna îi fusese frică de Pia, dar ca acum, niciodată. Nu avea pe nimeni pe lume decât pe Pia, de care îi era frică, şi pe Matei, de care îi era şi mai frică. O chinuiau. „Nu sclavă la bărbat, ci la propria mea laşitate, îşi spuse Adina. Trebuie să-l văd pe Matei. Cât de repede. Trebuie. Să se termine chinul."

Singură, în odaie, cuprinsă de dor, cântă liedul lui Schumann pe care-l cântase de dimineaţă lui Matei. „Liedul nostru", îi spusese ea lui Matei. Acum cânta pentru ea, pentru inima ei: „Viaţă şi linişte îmi eşti".

* * *

Între timp, cu trei ceasuri întârziere, Gabriel sosi şi el. Sunase. Feciorul îi deschisese şi imediat Mira cu pechinezul după ea [ieşi] în întâmpinarea lui. Erau în antret, nu-l certa. Îi spunea:

— Acum se vine? Trei ceasuri întârziere!… În fine, tot mă bucur că ai sosit. Mergi în salon. E Adina Anestin acolo. E la pian. Ştii ce voce frumoasă are! Auzi ce voce! Ascultă puţin ce voce splendidă! Mergi încet, nu o întrerupe, nu o deranja. Vin şi eu îndată.

Gabriel intră în salon tiptil. Se întunecase. Salonul era luminat numai de flăcările din cămin. La pian o zări pe Adina. Marea ei frumuseţe, glasul ei şi decorul îl impresionară plăcut. Se oprise în prag neîndrăznind să tulbure clipa. Ascultă uimit şi încântat. Încet, Gabriel simţi în el o potolire nebănuită. Îşi dădu seama că de câteva zile, de la moartea mamei lui, trăise ca un vagabond, cuprins de un mare neastâmpăr. Îşi aduse aminte cu durere de mama lui. Lacrimi i se urcară în ochi. Îşi zise:

„Ce ciudat, parcă Adina şi Pia nu ar fi surori. Ce liniştită e Adina şi ce trepidantă e Pia! Pia, cu toate că seamănă cu Adina, şi cu toate că nu poţi spune că e urâtă, totuşi pare urâtă, câteodată chiar foarte urâtă. Poate în comparaţie cu Adina. Adina e foarte frumoasă! Cum de n-am văzut-o până acum! Şi ce voce admirabilă are!"

La început Adina nu băgă de seamă că intrase Gabriel în odaie, dar peste câteva clipe Adina simţi prezenţa lui şi se întoarse. Îl văzu. În prima clipă, aşa luminat de flăcările din cămin, i se păru că e Matei şi tresări. Semăna cu Matei. Dar imediat apoi îl recunoscu. Exclamă:

— Gabriel! Gabriel, nu mă cunoşti? Sunt Adina.

Gabriel înaintă:

— Ba da, ştiu. Ştiam că eşti aici. Mi-a spus Mira. Da' ce voce frumoasă ai!

În odaie intră şi Mira Tomescu. Exclamă:

— Frumoasă voce, frumoasă fată! Bravo! Adina, să ştii că şi Gabriel

are voce frumoasă.

— O, eu mă joc, spuse băiatul. În loc de pian, chitare, în loc de lieduri, şansonete.

— Ca tot ce faci tu, îi spuse Mira.

— *Tante* Mira, să nu mă certi acu, că sunt „frivol”, tocmai când eram încântat că nu m-ai certat de întârziere…

— Da’ unde ai fost… tu… tu…

Gabriel o privi drept în ochi, surâse şi şopti încet:

— Tu, derbedeule!

Mira se fâstâci puţin:

— Iar te răsfeţi! Zi mai bine pentru ce ai întârziat, şi de ce nu ai venit la masă?

— Da’ nu mă certi?!

— Promis.

— Au venit la mine de dimineaţă nişte prieteni care ştiau că sunt… că sunt… necăjit şi m-au luat cu maşina, şi apoi n-am mai putut scăpa de ei şi am mers până la Ploieşti unde organizaseră ei o…

— O orgie.

Gabriel zise cu linişte:

— Nu. O gală de box. Pe urmă au vrut să mănânce ceva şi erau restaurantele ticsite. Eu le tot spuneam că trebuie să mă întorc la Bucureşti, că sunt invitat la masă, dar lor le era foame…

— Dar să-i refuzi nu puteai? Să pleci nu puteai? Erai doară invitat la mine. Şi trenuri sunt mai la fiecare ceas…

— Nu-i puteam lăsa. Eu conduceam maşina. Nu aveau şofer.

— Şi?

— Şi am intrat cu toţii într-un restaurant arhiplin. Nu era decât o masă goală, lângă taraba de lăutari. Pe masă, un afiş: „Pentru muzică” şi o farfurie pentru banii lăutarilor. Unul din noi a luat farfuria şi biletul şi le-a pus pe pian şi a mers să aducă scaune. Dar cei de la muzică, până s-a întors, ăla cu scaune, au pus din nou biletul şi farfuria pe masa noastră. Prietenul a lăsat scaunele din mâini şi a luat biletul şi farfuria şi le-a pus iar pe pian. Ăi de la muzică le-au adus din nou pe masă. Atunci prietenul i-a tras o pereche de palme contrabasistului. Şi iacă aşa, s-a încins o bătaie, o învălmăşeală… Drept să spun, nu mai ştiu cum a fost, dar a fost un fel de bătaie generală… că proprietarul restaurantului avea necaz şi certuri cu muzicanţii, că prea se obrăzniciseră, şi s-a bucurat că-i vede mâncând bătaie. Iar ceilalţi clienţi s-au amestecat şi ei. Probabil, socoteli vechi. Bătaie generală, vă spun. Capete sparte, sticle sparte, mese şi scaune răsturnate, poliţie, cercetări, arestări, salvare, spital… Am întârziat. Când am sosit la Bucureşti, eram murdar… am mers să mă schimb…

Mira zise:

— Cred că nimeni pe lume nu-ţi cunoaşte prietenii şi nimeni pe

lume nu ştie ce viaţă duci.

— Nu fac nimic rău!

— Capete sparte, spital, poliţie, salvare. Şi eu cred că tu ai început palmele şi bătaia, şi mai cred că n-ar fi pentru prima dată!

— Ai făgăduit că nu mă cerţi, *tante* Mira… Şi apoi, de ce mă forţezi să spun lucruri pe care ar trebui să le ştii sau să le ghiceşti? Eram prea trist şi n-am îndrăznit să vin să fac „mutre" la dumneata la masă! Am simţit că nu pot să stau nici de vorbă şi nici să mănânc, atunci de ce era să vin? Nici cu ei n-am mâncat… n-am putut… mi-e greu… mama…

Aci, faţa lui Gabriel se crispă, şi bărbia îi tremură a plâns. Ochii Adinei se umeziră şi ei, iar inima i se încălzi. Ar fi vrut să-l cuprindă, să-l sărute ca pe copii. Îşi aminti de Matei şi se gândi: „O! desigur de aceea s-a purtat aşa azi la prânz: şi el era trist!"

Gabriel nu numai că-i amintise de Matei, dar într-un fel o împăcase cu el, îi uşurase strânsoarea inimii,

— Bine, bine, şopti Mira oarecum dezarmată.

— Şi apoi, cu tot riscul de a fi certat, tot am venit. Am venit să mă scuz. Aveam remuşcări…

— Bine ai făcut. Eşti nemâncat?

— Da.

— Staţi… Uite, lui îi voi da o gustare, aşa, mai copioasă, aici la masa asta, iar noi două vom bea ceaiul în faţa căminului. O să fie foarte agreabil.

Gabriel zise:

— Bine, şi până vine ceaiul şi mâncarea, Adina va cânta! Te rog, te rog mult, mai cântă. Mai cântă o dată ce cântai când am venit eu. Ce era?… cunosc… şi nu-mi amintesc… Schubert…

— Schumann… „Linişte şi viaţă îmi eşti!" dar acum voi cânta altceva.

— Nu, întâi cânţi ce ai cântat, şi pe urmă altceva. Da? Te rog.

Şi Gabriel începu să fredoneze câteva note din lied. Întrebă:

— E exact?

— Nu tocmai…

— Acum mă obsedează. Trebuie să-l cânţi. Altminteri îl învăţ greşit… Ce stupid lucru!…

Crispată, Adina şopti:

— Altă dată…

Mira zise uimită:

— Ce-i, Adina, cu tine… Nu seamănă cu tine… mofturi de astea: „Nu acum, altă dată… nu asta… altceva".

Tristeţea din inima Adinei parcă se mai potolise. Gabriel era fratele lui Matei şi îl simţi şi frate cu ea. De el nu îi era teamă ca de Matei. Părea foarte copilăros, dar bun, foarte bun. Avea un surâs aşa cum

numai copiii îl au când dorm. Un surâs dezarmat. Mira Tomescu îi privi lung pe amândoi, când pe Adina, când pe Gabriel, şi şopti:

— Copii dragă… cum să spun… iacă, nu semănaţi deloc, Adina şi cu tine, şi totuşi… semănaţi.

Gabriel zise repede:

— Şi Pia cu Matei seamănă, cu toate că… nu seamănă!

Mira şi Gabriel izbucniră în râs. Adina îi privi atentă.

Mira exclamă:

— Exact, exact. Ce distractiv!

Într-adevăr, se distrau de minune. Dar Adina simţise un fier, simţise iar în inima ei spaima de adineauri, îşi aminti de lacrimile care i se prelinseseră parcă pe inimă. Da, îi era teamă de Pia. Teamă de Matei.

Mira Tomescu zise tot râzând:

— Să-i căsătorim.

Gabriel se opri din râs:

— Pia cu Matei? Ce îngrozitor lucru!

— Ai scăpa de Matei.

Mira îl privi fix pe Gabriel, scurt, apoi pe Adina, de-a rândul, de două ori. Amândoi păreau încurcaţi, jenaţi, dar deodată Mira spuse cu un ton schimbat, ca şi cum ar fi vrut ostentativ să arate că ce se vorbeşte nu o interesează prea mult.

— Adina dragă, treci la pian. Eu mă duc să pregătesc mâncarea şi ceaiul. Ţi-am spus că ceaiul îl pregătesc întotdeauna eu personal.

Şi Mira Tomescu plecă.

Gabriel şi Adina, rămaşi singuri, se uitară atent şi nestingheriţi unul la altul. Se revedeau după ani de zile şi se cercetau cu o curiozitate naturală, făţişă, cu plăcere.

— Ce ciudat, zise Gabriel, să te regăseşti aşa după atâţia ani… A rămas parcă toată intimitatea, şi totuşi mă simt şi străin… Ţii minte când ne jucam? Pia şi Matei erau mereu cu pricina. De fapt, noi doi ne învoiam cel mai bine. Are dreptate *tante* Mira când spune că noi doi semănăm şi că Pia cu Matei seamănă!…

Adina şopti:

— Pia şi Matei sunt atât de misterioşi.

— Am impresia că ei întotdeauna complică lucrurile.

— Sau noi le simplificăm prea mult!

Gabriel, dus pe gânduri, zise:

— O să-mi fie greu cu Matei, mai ales acum, fără mama.

Au tăcut o clipă, apoi Adina zise cu acelaşi glas în şoaptă.

— Mie mi-e frică şi de Pia, şi de Matei.

Apoi, ca şi cum s-ar fi temut că a vorbit prea mult, brusc, se îndreptă spre pian. Gabriel veni lângă ea. Se aşeză pe un scaun aproape de ea.

— Notele astea sunt ale tale? Tu le-ai adus?

— O, nu. Sunt ale Mirei.

— Cântă, Adina! Vrei să-mi cânţi? Vocea ta este admirabilă, mă linişteşte. Uite – Gabriel fredonă greşit liedul lui Schumann, – vezi, l-am învăţat greşit. Cum e?

Liedul îi aduse aminte Adinei de Matei cu o acuitate greu de suportat. Foarte puţine ore o despărţeau de clipa revederii. Cu gândul la Matei, aproape uitând că e în odaie şi Gabriel, se aşează la pian şi Adina cântă liedul… Se gândea la Matei. „Linişte şi viaţă îmi eşti”. Îl avea parcă aievea în faţă. Da, îi va spune cât a suferit… Inima ei cunoscuse şi bucuria, şi chinul, în aceeaşi zi… În aceeaşi zi îl găsise şi îl pierduse… Îl pierduse oare?

Adina cânta… Alături de ea, Gabriel îşi aduse aminte şi el de toată tristeţea lui, de pustiul în care fusese azvârlit odată cu moartea mamei lui…

Erau aşezaţi lângă pian unul lângă altul. Adina cânta, Gabriel asculta. Gabriel, cu coatele pe genunchi, îşi cuprinse faţa în mâini. Sta nemişcat.

Când Adina termină de cântat, se întoarse către Gabriel şi îi desfăcu mâinile. Văzu lacrimi pe faţa lui. Adina îi mângâie faţa.

— Nu fi chiar atât de trist…

— Lăsă-mă să-ţi spun. Mă simt singur ca, un câine. Nimeni nu mă iubeşte. Tu înţelegi ce viaţă mă aşteaptă în casă… singur… cu Matei? Sever şi rece. Şi cu el prea sever şi cu toţi ceilalţi oameni de pe pământ prea sever.

Adina gândi că ar trebui să-i spună neapărat lui Gabriel că este îndrăgostită de Matei, că Matei i-a spus că o iubeşte, că au hotărât că se vor căsători, dar i se păru că e deplasat să-i vorbească în clipa asta despre ea, tocmai când Gabriel îşi plângea soarta lui. „Dar dacă, mai gândi Adina cutremurată, diseară vine Matei şi îmi spune că s-a înşelat fi că şi-a dat seama că nu mă iubeşte! Cu faţa pe care a avut-o azi la prânz, lucrul nu este exclus… mă pot aştepta la orice…”

I se făcu iar frică de Matei, de viaţă. Se simţi iar singură într-o lume pustiită de certitudini!

Adina mângâie fruntea lui Gabriel, faţa lui încă umedă de lacrimi. Spuse:

— Şi totuşi, semeni cu el… Nici nu ştii cât de tare semeni cu el. Se vede că sunteţi fraţi.

— O, şi la tine se vede că eşti soră cu Pia, dar ce folos! Pe Pia nu o cunosc încă destul, pare foarte săritoare… foarte gospodină…

Adina simţi o duioşie mare pentru Gabriel. Găsi totuşi că pentru vârsta lui şi lumea în care a trăit, Gabriel se exprimă prea simplist, prea copilăreşte şi ca un om incult. Gabriel continuă:

— Desigur că lui Pia i-a fost milă de mine… că am rămas fără

mamă. S-a purtat blând cu mine… dar, nu ştiu de ce… nu-mi este simpatică… are ceva… Eu aş vrea să-i fiu recunoscător, să fiu drăguţ cu ea, şi nu merge. Mă îngheaţă. De altfel, nu sunt deloc în apele mele. Am o permanentă furie în mine. Sunt obosit şi nu mă pot odihni. Alerg ca un câine. Mi-e groază să stau acasă. Îmi lipseşte mama… şi nu ştiu ce să mă fac.

Gabriel îşi cuprinse, iar capul în mâini.

Adina i le desfăcu, îi mângâie faţa:

— Aş plânge cu tine, îi şopti.

— Uite, acum… de când te-am întâlnit, e prima clipă de linişte… prima clipă.

— Totuşi, eu cred că ar trebui să te disciplinezi puţin…

— Poate…

— …Nu mi-a plăcut… a doua zi după înmormântarea mamei tale… restaurant… scandal… bătăi. Nu este un mod de a te consola… E urât ce faci.

— Îţi făgăduiesc că mă voi schimba, dar şi tu făgăduieşte-mi că nu mă vei lăsa singur.

— Îţi făgăduiesc.

Gabriel se aplecă şi sărută mâna Adinei.

Adina, cu cealaltă mână, îi mângâie părul, şi şopti:

— Eu cred în tine. Cred în cuvântul tău. Cred în pactul nostru de prietenie. Şi, drept să-ţi spun, şi eu mă simt, acum că te-am întâlnit, că am vorbit cu tine, mai puţin singură. Şi eu sunt tristă, foarte tristă… foarte, foarte părăsită…

— Tu? Pentru ce? Să nu fii. Nu ai de ce. O să fim prieteni, o să vin pe la tine. O să mă înveţi să cânt, o să ascult cum cânţi tu. O să mă certi, am să-ţi mulţumesc…

Şi Gabriel îi sărută din nou mâna, aplecându-se. Adina îl mângâie din nou.

Mira Tomescu intră în odaie urmată de Pufi pechinezul şi de fecior, care ducea tava mare plină de farfurii cu mâncare. Mirarea Mirei Tomescu a fost atât de mare când l-a văzut pe Gabriel aplecat asupra mâinii Adinei, încât printr-o minune nu scăpă din mâini tava cu ceşti cu tot. Se reculese şi, ca să-şi ascundă emoţia, începu să vorbească grăbit:

— Aşa… am adus… tot ce trebuie… Tu, Gabriel, stai aici, la masa asta. Noi o să luăm ceaiul la mescioara astălaltă, lângă foc…

Mira, încă uluită de ce văzuse, se grăbi să aşeze tot. Spuse:

— Adina, până-ţi dau ceaiul mai cântă ceva, te rog. Mai cântă şi pentru mine. Măcar atât să am şi eu.

Şi Adina cântă din nou. Se simţea parcă ceva mai liniştită. Gândi:

„Beau ceaiul şi apoi plec repede acasă. O să vie Matei, îl aştept! O, de ar veni Matei! O să vorbim. O să-i explic. O să mă liniştesc. Mi-e

dor, dor de el!… Nu se poate să nu mă iubească… O să mă iubească… Oh, cât îl iubesc!”

Mira Tomescu îl servi mai întâi pe Gabriel, apoi o chemă pe Adina lângă foc. Se aşezară. Pufi pechinezul sări mediat la Mira în braţe. Mira îl mângâie.

— Scumpa mea Adina, nici n-ai crede cât de bine îmi pare că ai rămas cu mine! Drept să-ţi spun, nu a fost o zi uşoară pentru mine. Şi eu am fost tristă de moartea bietei Sandra. Gândeşte-te că abia ieri a fost înmormântarea ei! Eu sunt o fiinţă sentimentală, prea sentimentală. Acesta este cel mai mare defect al meu, slăbiciunea mea principală. Mă ataşez de ce n-ai crede. Uite şi javra asta! Pufi! Un căţel, un biet căţeluş! Nici nu ştii cât contează pentru mine! Când eram o adolescentă, o copilă pot spune, tot un pechinez aveam şi tot Pufi îl chema. Ei bine, când a murit căţelul eu am trăit o adevărata dramă. Da’ ce dramă! M-am îmbolnăvit… Atunci părinţii mei, înţelegători, sensibili şi ei, au avut o idee genială: mi-au adus un alt pechinez aidoma celui care murise. Când l-am văzut… am crezut că am o halucinaţie… că înviase Pufi al meu! Am dat un ţipăt, l-am cuprins şi instinctiv i-am spus: Pufi! L-am adorat şi pe el. Şi… aici e partea cu miez a întâmplării, tocmai de aceea ţi-am povestit întâmplarea, că atunci, cu ocazia lui Pufi al II-lea, am înţeles că totul este efemer în viaţă, şi cu atât mai mult un pechinez, şi am hotărât să-mi creez prin voinţă un simţământ al durabilului… aşa, din cioburile vieţii… şi…

Aici Mira se întrerupse ca să râdă râsul ei zglobiu, maliţios, apoi continuă cu vervă:

— …şi, de atunci, de câte ori îmi moare pechinezul, – căci câinii mor mai repede ca oamenii – repede cumpăr unul aidoma şi îl botez Pufi. Zece, fie douăzeci de pechinezi aidoma în decursul unei vieţi de om, bineînţeles că rasa nu interesează, pot fi mopsi, prepelicari sau oricare altă rasă, totul este să fii tu fidel aceleiaşi rase de câini sau pisici, adică să ai continuitate în sentimente. Ce atâta filosofie! Este enorm în viaţă să ştii să împaci contrastele; sentimentalismul cu practicul, filosofia cu un trai comod… Să nu crezi că am deviat de la subiect! Vorbeam de moartea Sandrei Ventura, niciodată nu deviez de la subiect, mă fură numai fantezia… Vezi, scumpa mea, Camil scrie, face literatură, adică fantezia lui se exprimă în cuvinte scrise. Eu îmi trăiesc fantezie… în cuvinte… rostite.

Mira râse rar.

— Deci vorbeam de moartea Sandrei Ventura. Tu, cu toate că o cunoşteai din copilărie, totuşi te asigur că nu i-ai cunoscut firea. A rămas văduvă de tânără, şi a fost o femeie incontestabil frumoasă, ei bine, te întreb: pentru ce nu s-a remăritat? Frumoasă, bogată, tânără, rudă cu protipendada! Ce crezi că a făcut? S-a încuiat în casă cu

„derbedeul” – aici Mira surâse privind duios spre Gabriel care mânca cu poftă – şi cu „filosoful”, adică Matei, explică Mira, şi asta a fost tot! Nu tu prietene, nu tu vizite, nu tu nimic! Mai bine făcea Sandra ca mine: de ce nu şi-a aşezat o viaţă onorabilă, cu prieteni, relaţii, spectacole, voiajuri… Ce aştepta? Eu cred că oamenii dau prea multă importanţă amorului. Cred că ar trebui lăsat pentru literatură, teatru, cinema. E drept că ea a avut copii, dar cu caracterul ei şi pe copii i-a nenorocit.

— Cum aşa? exclamă Adina involuntar, zăpăcită de ropotul de cuvinte al Mirei.

— Iacă aşa, cu caracterul ei imposibil îţi zic. Se încuia în casă ca într-un mormânt şi nu mergea la nimeni şi nici nu primea pe nimeni. Nu e de mirare că unul din băieţi fugea de acasă să zburde, şi că celălalt se încuia la el în odaie să citească.

— Matei?

— Da, Matei. I-ai văzut odaia?

— Nu.

— Dragă, o odaie de călugăr, o celulă… în fine, un laborator, cu un pat de campanie ca Napoleon; eu cred că nici Napoleon nu trăia aşa ascetic în tinereţea lui, şi orişicât, Napoleon era Napoleon, era cineva, dar Matei? Cu ce drept face pe originalul?

— Poate că este original!

— Eu prin original înţeleg un om care până la urmă reuşeşte să se afirme cu ceva.

— Poate că se va afirma şi el.

— De la el din laborator, din Bucureşti, strada Dionisie Lupu? Nu, dragă, nu originalitate, ci caracter prost, un răzvrătit, un anarhist! Eu nu sunt o fiinţă rea, nu am făcut niciodată rău nimănui, niciun rău, dar am puterea să văd realitatea în faţă, să judec lucid. Noi, Camil şi cu mine, am făcut ce-am putut pentru aceşti prieteni. Camil era prieten cu Ion Ventura şi s-a simţit apoi obligat toată viaţa să vadă de ei, de văduvă şi de orfani. Într-un fel aş putea spune că Sandra Ventura a stricat nu numai viaţa fiilor ei, ci şi pe a lui Camil. Şi implicit, într-un fel şi pe a mea.

— Cum aşa?

— Eşti tânără, totuşi e bine să cunoşti anumite realităţi. Cum să-ţi explic, trebuie multă subtilitate şi experienţă ca să înţelegi anumite lucruri. Într-un cuvânt, Camil, pot spune, s-a sacrificat pentru ea.

— Pentru Sandra Ventura?

— Da, dragă. Poate că a făcut-o în amintirea lui Ion Ventura, prietenul lui din copilărie, ştii? era cu el în automobil când a avut loc accidentul şi Ion Ventura a fost omorât pe loc; Camil a scăpat fără nicio zgârietură, adică, exagerez, a avut lângă tâmplă o zgârietură, care, ceva mai jos, ar fi putut fi mortală. Doamne fereşte, dar în fine, a

scăpat. Eu sunt o fire religioasă. Recunosc că totuşi mai bine a fost că s-a sacrificat şi a văzut de văduvă şi de orfani decât să fi murit şi el în accident, totuşi, şi aceasta este adevărat, că s-a sacrificat.

— Nu înţeleg.

— Ştiam că nu vei înţelege, totuşi ţi-o spun ca să ştii. Mai târziu ai să înţelegi. S-a sacrificat zi de zi, ceas de ceas. Iar ea era în stare să telefoneze de cinci ori, de zece ori pe zi, ca şi cum Camil nu ar fi avut altă treabă decât să meargă la ea. O lume întreagă a crezut că între ei era o legătură, alta decât o simplă prietenie.

— Şi?

— Nu, dragă, nu. O respecta. Era soţia prietenului lui, Ion Ventura, zise Mira cu un ton solemn.

— Dar, *tante* Mira, el murise.

— Murise, dar iacă, asta a fost: nimic, scumpa mea. Nimic. Lumea însă credea contrariul. De aceea zic că s-a sacrificat fratele meu, căci lumea, văzând legătura lor, a crezut că el e prins, l-a considerat căsătorit, şi iată că aşa a rămas burlac, fără familie, căci mă gândesc că de oi muri eu cine va vedea de el? Mi-e grijă! E şi el în felul lui un ciudat. Eu îl înţeleg bine. Am căutat să-i fac o viaţă plăcută, să-i creez un cămin, să compensez într-un fel faptul că nu s-a căsătorit şi el ca tot omul, că s-a sacrificat pentru acea femeie. Nu vezi, a doua zi după înmormântare şi i-a şi chemat băieţii aici la masă?! Acum o să-l vezi pe Camil că o să continue să se ocupe de băieţi ca un tată, cum s-a ocupat de Sandra, ca un soţ. Mie, nu zic, mi-a făcut plăcere că au venit la masă, că şi eu m-am ataşat de ei şi mi-a părut rău că s-a prăpădit atât de tânără biata Sandra. Acum Camil suferă de lipsa ei şi mă tem ca nu cumva să se căsătorească cu prima venită, şi atunci, ce se face săracu', că s-a învăţat să-l îngrijesc eu! Ca mine, greu să-l înţeleagă cineva!

Gabriel termină de mâncat. Era în picioare şi văzând că Mira şi Adina vorbesc, şuşotesc, se aşeză la pian şi începu să cânte în surdină. Începu din nou să găsească, de data asta parcă mai exact, liedul de Schumann. Se întoarse către Mira şi Adina şi spuse:

— Păcat că nu mi-am adus chitara… la pian mi-e prea greu… nu ştiu suficient.

Mira îi replică în grabă:

— O aduci altă dată, că sper că nu-i ultima dată că vii la mine!

Şi, aplecându-se către Adina, continuă să vorbească. Dar Adina asculta din ce în ce mai greu ce vorbea Mira. Îi displăcea felul Mirei de a vorbi. I se părea chiar că comite o indiscreţie ascultând, şi în acelaşi timp o interesa şi cum cântă Gabriel. Cântul era meseria ei, pasiunea ei. Nu putea auzi cântându-se fără să fie atentă. Mai ales că acum Gabriel încerca iar să regăsească liedul lui Schumann. Îi era imposibil cu melodia asta să nu o readucă lângă Matei. Oare Matei va

veni fără să telefoneze, sau va telefona în prealabil? Dar dacă nu va veni deloc?

Din nou o mare neliniște o cuprinse. Se stăpâni să nu se uite la ceas. Să fie mai mult decât cinci și jumătate? Să fie șase? În tot cazul, să mai stea puțin, numai așa, de politețe, și apoi să plece.

Mira Tomescu încă vorbea. Gabriel încă încerca liedul lui Schumann… Apoi, ca în vis, Adina o mai auzi pe Mira spunând:

— …da… foarte ciudați oameni. Îi cunosc de când erau copii mici.

Adina încercă să asculte mai atent.

— Mama lor… tatăl lor… tatăl vostru… Craiova… moșiile vecine… ca în provincie… vara…

Adina iar se pierdu în gândurile ei. Apoi auzi ceva atât de straniu, încât inima îi îngheță și crezu că nu a auzit bine, că nu a fost atentă. Glasul Mirei spusese:

— …mi-am dat seama imediat că s-a îndrăgostit de Matei.

— Cine? întrebă Adina cu o voce stinsă, parcă o voce de somnambul ce se deșteaptă pe margine de streașină.

— Pia, îți spusei doar. Tocmai asta îți explicam.

— Pia?… s-a îndrăgostit de Matei?…

— Da, Pia.

Adina, vertiginos, într-o amețeală, își reaminti purtarea Piei, nervozitatea ei, își aminti cum o împiedicase să meargă la Matei după înmormântare, dar ea fusese; cum se dusese și a doua zi acolo, fără știrea ei, în ascuns; enervarea Piei când a sosit acasă și i-a văzut pe Matei și Adina împreună; cum plecase acum imediat după dejun cu Matei, ostentativ, evitând cu dinadinsul, cu vehemență să vină și Adina; își aminti permanenta enervare a Piei de două zile, de două zile de când îl văzuse pe Matei…

Mâinile Adinei se răciră ca de moarte. O transpirație de gheață îi umezi fruntea. Simți că se face palidă, că-i fuge sângele din obraz.

Mira își dădu seama de starea Adinei, care, cu simplicitatea care o caracteriza, nici nu căuta să-și ascundă uluirea, spaima. Mira nu se așteptase la o emoție atât de mare din partea Adinei. Nu i se făcu milă, își spuse numai că „gafase” și-și dădu seama totodată că nu mai poate drege nimic. De fapt, starea Adinei o interesa chiar. Să vezi pe fața cuiva o emoție atât de puternică nu este un lucru obișnuit… Își spuse:

„În definitiv, treaba lor! Ce, eu să am grijă de toate complicațiile lor! Îi privește! Să se descurce! De unde era să ghicesc. Că și gâsca asta s-a amorezat de Matei? Iaca vorbă!”

— În definitiv, îi spuse Mira Adinei cu enervare, poate că mi s-a părut… adică… așa o părere:.. Și Gabriel a spus adineauri că se pot căsători…

— Nu, *tante* Mira, tot dumneata ai spus, șopti Adina cu greu.

— În fine, eu, el, totuna este. Şi în definitiv dacă este adevărat ce am spus, o priveşte pe Pia. Numai ea are de pierdut. Lucrurile se vor lămuri de la sine, simplu. De fapt, eu ţi-am făcut ţie un serviciu. Din prietenie ţi-am vorbit. Pia nu are decât să se uite în oglindă alături de tine, ca să priceapă ce are de făcut. Au mai existat şi alte femei pe lume, mai reuşite poate, decât Pia şi care au ştiut să se sacrifice în tăcere şi să trăiască o viaţă de singurătate. Nu e momentul, draga mea, să-ţi povestesc viaţa mea, ca să vezi că nu întotdeauna e uşor, chiar când pentru ochi străini pare aşa. O femeie…

Adina auzea vocea Mirei şi pe Gabriel care încerca să găsească cât mai exact liedul lui Schumann.

Adina întrebă pe Mira:

— Matei ştie?

— Matei? Da' de unde! Eu cred că el pe tine te place. Tocmai de aceea draga mea, ţi-am vorbit. Am vrut să-ţi fac un bine: ca să te ajut şi să nu te las în această încurcătură demnă de o comedie bufă! Trebuie să acţionezi energic. Ca să parezi, că doar n-ai să-ţi strici viaţa pentru Pia! În definitiv, cred că ţi-am făcut un bine. Şi în acelaşi timp, speram că ai observat şi tu. Pia are un caracter infernal. O cunosc de când era copil, şi nu s-a schimbat. Mi-am dat seama. Eu te compătimesc, scumpa mea că eşti nevoită să stai, până una-alta, cu ea. Ascultă-mă pe mine: căsătoreşte-te repede, cât de repede cu Matei, şi pleacă cu el, departe, cât de departe de Pia. Cât de repede, pleacă. Nu ai văzut cum stă tot timpul în casă la Matei?

— Da…

— Da, draga mea. Da. E infernală. Capabilă de orice.

— Ce să mă fac, întrebă Adina, mai mult un suspin decât o frază.

Mira râse cu poftă, cu răutate:

— Păi, să vorbim logic. Nu e decât o alternativă: ori îl cedezi pe Matei Piei, ori fugi tu cu el!

— Pia… e şi sora mea!, şi ea mi-a fost ca o mamă!

— Ciudată mamă! Cam vitregă! A văzut ca Matei pe tine te place şi nu se sfieşte să te elimine. Cum, tu chiar n-ai observat?

Adina se înroşi.

— Ba da… adică, cum să spun… dar până acum nu m-am gândit. Cum era să gândesc aşa ceva…

— Şi pentru ce să nu te fi gândit?

— Nu ştiu… n-am avut când… E sora mea!

— Scumpa mea, aceste „întârzieri" sunt câteodată scump plătite. Eu, drept să-ţi spun, toată viaţa m-am apărat. O dată, ţin minte, eram la Viena cu Camil. În mic voiaj. Ei se amorezează în holul hotelului de o femeie care pleca la Karlsbad. Află toate detaliile de la portar şi hotărăşte să meargă după ea. Mă roagă pe mine să-i fac bagajul. Eu, furioasă că mă lasă singură, îi fac bagajul, dar, când să plece, îi dau

din „greşeală” valiza mea, care trebuie să ştii era aidoma cu a lui. Valiza era bineînţeles plină de lucruri de ale mele… Camil pleacă fericit, ajunge acolo în acelaşi hotel cu femeia dorită… şi, înţelegi figura! Nu avea cu ce să se îmbrace. În valiză numai desuuri de ale mele cu dantele, rochii decoltate, corsete… S-a întors imediat la Viena la mine… furios… apoi a râs şi el cu poftă, cu toate că, draga mea, nici până acum nu am recunoscut că am făcut „expre”. Vorbesc mult, dar spun numai ce vreau. Eu să fi fost în locul lui, tăiam tot ce era în valiză, bucăţi, bucăţi, cu foarfecele… costau o avere. Toate Patou, Pachin… Dar Camil e de o bunătate proverbială… Îţi spun că s-a distrat…

Adina se ridică în picioare. Simţi că i se face rău de mai stă.

— *Tante* Miră, te rog dă-mi voie acum să plec. Nu mai am forţă să stau şi să „întârzii” încă. Voi căuta ca, din ce mi-ai spus, să trag cât mai mult folos. Îţi mulţumesc.

Mira plecă ochii. Cu modestie:

— O, draga mea, era natural…

— Mă voi gândi. Recunosc că sunt foarte tulburată… Cred că ai dreptate: datoria mea va fi să lupt.

— Să te vedem!

— Te rog să ierţi această zi…

— Mi-a făcut plăcere să stau cu tine…

Gabriel care cânta încă la pian, văzându-le în picioare şi că se sărută de plecare, se ridică şi spuse:

— Te conduc.

— Pleci şi tu? întrebă Mira Tomescu.

— Da, *tante* Mira. Îţi mulţumesc că m-ai primit, hrănit şi că, mai ales, nu m-ai certat.

— Să mai vii. Să nu ne ocoleşti. Să mai veniţi.

— Mai vin.

Gabriel şi Adina plecară împreună.

În seara aceea Camil Tomescu se întoarse târziu acasă. Era satisfăcut, exaltat, victorios. Femeia cedase. Era mândru ca şi cum ar fi făcut o faptă bună, ca şi cum ar fi rezolvat o problemă morală, ca şi cum ar fi pătruns sensurile mari ale vieţii. Satisfăcut, cu atât mai mult cu cât femeia era măritată, bărbatul ei un bărbat foarte bine şi care acum, încornorat, sta liniştit, crezând că femeia îi este fidelă. De altfel, până acum, femeia nu-şi înşelase bărbatul, era cert. Camil Tomescu nu putu reţine un surâs de satisfacţie.

Intră în casă şi, cu toate că era târziu, o găsi pe Mira, trează, în salonul de sus. Camil se bucură. În odaie era plăcut, cald.

Mira, coafată, fardată, gătită, citea la lumina bine studiată a unei lămpi cu abajurul roz de mătase şi tul.

Mira îi surâse. Din prima clipă observase aerul de victorie, de satisfacţie de pe faţa fratelui ei. Ştia că, cu fiecare femeie cucerită, Camil avea mai mult nevoie de ea şi de liniştea casei, ştia că se reîntoarce acasă, mai adânc prins de atmosfera pe care ea, Mira, ştia să i-o creeze.

— Am văzut lumină la tine… Sper că nu te simţi prost…

— Nu, nu. Te aşteptam… nu mi-a fost somn… voiam să vorbesc cu tine… O zi… prea… prea… ciudată cu toţi copiii ăia cam nebuni!

— Şi eu am avut… o zi ciudată, spuse Camil.

Mira îl privi, ghici şi surâse larg, cu înţeles. Camil izbucni în hohote de râs. Atunci râse şi Mira fătiş. De atâta râs nu puteau vorbi. De altfel, nici nu era nevoie pentru moment să vorbească. Comentariile erau pentru mai târziu. Acum, important era că se înţelegeau atât de bine.

Abia când li se potoliră hohotele de râs, Camil îi sărută mâna.

— Deci, zise Mira… a fost… bine.

— Da, într-un fel, bine. Nu ştiu cum să-ţi spun, parcă am scăpat de o grijă… dar… trebuie să recunosc: niciodată, niciodată, nicio femeie, când am avut de la ea ce am vrut, nu m-a satisfăcut. Nicio femeie, până acum întâlnită, nu a fost la înălţimea aşteptărilor mele. Puterea mea de fantezie, de exaltare mă face să mă montez mult prea mult. Asta e tragedia vieţii mele… Am vrut să găsesc o femeie care să întruchipeze tot ce visez şi nu am găsit. De fapt, sunt un sentimental.

Mira dădu din cap afirmativ, cu o mare seriozitate. Zise cu o ostentativă duioşie:

— Ai avut-o în viaţă, pentru partea sentimentală, pe Sandra.

Camil luă un aer visător:

— Da, dar aici tragedia mea a fost că, din punct de vedere fizic, cu toată frumuseţea ei, nu-mi plăcea. Această disociere permanentă de care mă izbesc şi goana mea pentru a realiza ceva perfect, unic…

— Eşti un idealist.

— Poate…

— Un poet…

— Sigur. Dar mă întreb, oare Petrarca dacă trăia cu Laura o mai idealiza într-atâta? Sunt mai fericiţi bestialii ca Feodor Karamazov, tatăl fraţilor Karamazov… În fine… simple speculaţii… Dar viaţa… În fine, asta-i viaţa. Dar tu ce ai făcut azi după-masă? o întrebă Camil, aşezându-se comod într-un fotoliu.

— O, scumpule, şi eu am avut azi de furcă… Drept să-ţi spun, nu a fost pentru mine o zi uşoară! Tu, atât de trist din pricina morţii Sandrei… Copiii ei… şezi să-ţi povestesc… După plecarea ta cu Pia şi Matei mi-am zis… De altfel trebuie să ştii că de două zile observ pe Pia şi m-am lămurit.

— Ce?

— Da, m-am lămurit: e moartă după Matei. S-a îndrăgostit de Matei.

— De Matei? Pia de Matei?

— Da, dragă! Cei doi monştri s-au întâlnit. El însă, tot după câte îmi pot da eu seama… Dar să-ţi povestesc de-a rândul. Îţi spuneam: după plecarea ta am rămas cu Adina. Frumoasă fată şi, ce să-ţi spun, gâsca are şi o voce excepţională. Cui dă Dumnezeu daruri! În fine, să nu intru în păcat şi să-l judec pe Dumnezeu, i-a dat, i-a dat, dar frumoasa gâscă o să irosească darurile.

— Spune-mi mai repede. E prea de tot: Pia şi Matei!

— În rezumat, dragul meu. Ascultă bine, că nu e uşor de înţeles: fetele amândouă, adică Adina şi Pia, s-au îndrăgostit de Matei, iar băieţii amândoi, adică Matei şi Gabriel, s-au îndrăgostit de Adina. Aşa cum îi cunosc, o să iasă dramă. Ce să-ţi spun, dragul meu, ei au reuşit o performanţă în două zile, mai teribilă decât ai reuşit tu vreodată în întreaga ta carieră amoroasă. Asta încurcătură, nu glumă!

Camil şi Mira râseră iar cu poftă.

— Eu, zise Mira, am făcut ce am putut!

— Adică?

— Adică am prevenit-o pe Adina că Pia este îndrăgostită de Matei. Acu să se descurce. Mi-a fost milă de ea, că prea e gâscă! Atât de tâmpită, că nu a observat că Pia e amorezată de Matei, şi nici că frumosul Gabriel s-a amorezat de ea. Haos, dragă, haos!

— Scumpa mea, nu toată lumea are perspicacitatea ta, experienţa ta.

— Experienţă făcută prin tine, dragă. Ce să-ţi spun, când văd ce se petrece în lume, mă apucă dezgustul. Mai bine singură, cum sunt eu, şi curată!

Şi Mira, dusă pe gânduri încă, şopti:

— Experienţa mea… Tristă experienţă… dar într-adevăr nu sunt ca toate… gâştele lumii…

Ca de câte ori era vorba de „experienţa Mirei” asupra bărbaţilor, asupra căsniciei ei, Camil Tomescu deveni atent. Şi spre marea lui uimire o auzi pe Mira şoptind mai departe cu acelaşi glas visător:

— În definitiv, de ce să nu ştii! N-oi merge cu „secretul” în mormânt! Iată: „noi”, adică el cu mine, odată plecaţi la conac, după căsătoria religioasă, pentru „noaptea nunţii” şi „luna de miere”, ajunşi acolo, un drum făcut într-o tăcere morocănoasă, eu am mers la noi în dormitor, „dormitorul conjugal”, iar el… în bibliotecă a jucat biliard până târziu. Eu, aşteptând singură, mi-am dat seama de realitate: se căsătorise cu averea mea, nu cu mine. Şi am simţit că nu suport… şi m-am hotărât: m-am dezbrăcat şi m-am uns cu gaz.

— Ce, ţi-ai dat foc?

— Nu, deloc, aşteaptă, ascultă! Aşa unsă cu gaz, da’ unsă nu

glumă, din tălpi până-n creştet, îmbrăcată într-o cămaşă de noapte elegantă din dantelă, l-am aşteptat culcată. A venit. S-a apropiat. Fără niciun cuvânt, s-a apropiat de mine. În clipa aceea era bărbat. N-am zis nici eu niciun cuvânt. Dar când a simţit că trăsnesc a gaz, că eram lipicioasă de gaz, părul, faţa, trupul, s-a dat înapoi. A întrebat:

— Ce-i asta?

— Petrol lampant, gaz… mi-a fost teamă iubitule, să nu fie cumva ploşniţe în pat!…

M-a privit. L-am privit şi eu fix. S-a înroşit. A înţeles şi… a renunţat pentru totdeauna la plăcerile amorului… cu mine, bineînţeles… că… cu altele… îl priveşte… Se zice că făcea treabă bună!

Pe Camil îl apucă râsul. Se uită admirativ la Mira.

— Ha! ha! ha! Bine i-ai făcut. Bravo! Halal femeie!

Înainte de-a se despărţi, Camil încă spunea:

— În tot cazul, draga mea, te-am admirat cât de bună, de răbdătoare eşti! Azi la prânz, care de altfel a fost ca întotdeauna excelent, erai înger de răbdare! Eu… în fine, asta este… nu-i puteam părăsi: sunt copiii Sandrei!

— Şi după câte m-a lăsat Sandra să înţeleg, Gabriel ar fi al tău!

Camil rămase înmărmurit:

— Ţi-a spus ea?…

— M-a lăsat să înţeleg: e totuna…

Pe gânduri, Camil şopti:

— Am crezut… că Sandra era mai discretă! Mai binecrescută… Oricum, era din lumea noastră… educaţia noastră! Nu trebuia să vorbească…

Capitolul VI

După ce Adina şi Gabriel plecară de la Mira Tomescu împreună, Gabriel o luă pe Adina de braţ:

— Ce ai? Ce s-a întâmplat? Pari brusc foarte tulburată!

Adina se frământa. Era copleşită de ce auzise de la Mira.

— Da, este adevărat! Sunt!

— S-a întâmplat ceva nou?

— Da.

— Te-a supărat Mira?

— Nu… nu asta…

— Dar ce e?

— E greu… mi-e greu să-ţi spun… cu toate că… poate numai tu mai putea ajuta… poate…

— Adina, nu uita pactul nostru de prietenie şi că nu am pe nimeni pe lume. Mama a murit, dar te-am întâlnit pe tine! Am nevoie de tine

şi aş fi fericit să-ţi pot fi şi eu ţie de folos… cât de cât…

Din nou Adina se gândi să-i povestească tot ce se petrecuse dimineaţa între ea şi Matei şi apoi să-i spună şi ce-i spusese Mira Tomescu despre Pia şi Matei, dar Gabriel nu-i părea suficient de serios şi amână iar. O reţinu şi o pudoare, o îndoială. Îi era teamă ca nu cumva între timp Matei să-şi fi dat seama că nu o iubeşte… Trebuia neapărat să-l vadă mai întâi pe Matei, să vorbească cu el. Nu mai putea trăi în îndoiala chinuitoare în care se afla. Îi va spune oare lui Matei ce îi spusese Mira Tomescu? Îi va spune că Pia e îndrăgostită de el? Şi Matei ce va face! Totul depindea de Matei. Ea, Adina, dorea să fie fericită! Dar cu Pia ce vor face? Şi totuşi era monstruos chiar numai gândul că ar putea ceda. Doară Matei pe ea, Adina, o iubea! Îi spusese că o iubeşte, că se vor căsători. Matei nu o iubea pe Pia. Oare îşi dăduse seama că Pia se îndrăgostise de el? Pentru ce avusese Matei în timpul prânzului acea privire aproape dementă? Matei… Matei… Pentru ce plecaseră împreună?…

Adina îşi da seama că nu-l înţelegea deloc pe Matei. Copilăriseră împreună, dar nu-l cunoştea.

— Stai, Adina, mai încet, îi zise Gabriel, unde alergi aşa?

— Aş vrea să fiu acasă cât de repede…

Adina îşi dădu seama că se grăbeşte fără rost, căci Matei nu va veni atât de devreme… Cel puţin două ceasuri încă de aşteptare… îl auzi pe Gabriel că-i spune:

— Adina, am o rugăminte, te rog, te implor, vino cu mine până acasă la noi, e chiar în drum, iau chitara, te conduc apoi la tine acasă, îmi arăţi notele tale de pian, aleg vreo două, mi le împrumuţi, te rog… să am ce face zilele astea… că înnebunesc de tristeţe… Locuim aproape. Dacă vrei, dacă întâlnim, luăm şi un taxi… Dacă îmi dai lecţii, mă apuc chiar şi de pian din nou, serios, şi de canto… o să fie pentru mine o consolare… Voi căuta să termin şi facultatea.

— Bine, mergem… mergem repede, îmi face bine aerul. Casa voastră e în drum… cinci minute întârziere… chiar şi zece… Hai repede!…

De braţ, umblau în goană, Gabriel se simţea bine lângă Adina, dar o vedea profund preocupată de gândurile ei. Mergea tăcută. Pe faţa ei frumoasă şi atât de tânără se aşezase o umbră de profundă îngrijorare, parcă spaimă. Se grăbea.

Au ajuns la Matei şi Gabriel acasă. Casa Ventura.

Gabriel îi spuse Adinei:

— Vino cu mine. Intrăm. O clipă numai. Îţi arăt notele mele. Am şi eu un pian foarte bun… Poţi veni şi la noi să exersezi… când vrei… Vino. Iau chitara şi plecăm în grabă.

Când să descuie uşa intrării, Gabriel spuse cu uimire:

— A uitat Matei lumina în salon. Mă mir.

— E poate acasă, spuse Adina, şi inima îi bătu mai repede.

— Nu, el nu stă în salon, iar la el în odaie e întuneric.

Gabriel avea cheia uşii de la intrare. Gabriel a deschis şi amândoi au pătruns în casă. În odaie era rece ca gheaţa. Au găsit într-adevăr lumina din salon aprinsă.

— Da, a uitat Matei lumina aprinsă, spuse Gabriel. Ce-o fi cu el? Nu-i stă în obicei…

În clipa asta uşa dinspre dependinţe se deschise şi Pia apăru. Gabriel şi Adina erau unul lângă altul, amândoi aproape de aceeaşi înălţime, tineri, frumoşi. Frigul le dăduse o frăgezime a feţei, o strălucire în ochi. Când Adina o văzu pe Pia avu o tresărire, o încordare. Ce caută Pia din nou aici? Venise deci la Matei?

Faţa Piei era ca de lemn decolorat. Murmură ca într-o halucinaţie:

— Voi… sunteţi… voi… amândoi!

Adina spuse încet, aproape în şoaptă, vorbind greu:

— Da, Gabriel a venit târziu la Mira… şi acum m-a condus.

— Aici?

— Da, spuse Gabriel, ca să luăm chitara.

Adina îşi dădu seama că răspund ca nişte copii prinşi în vină, în loc s-o întrebe ei pe Pia ce căuta ea acolo…

— Chitara? întrebă Pia, cu o uimire fără margini.

— Da, zise Gabriel, chitara. Iau chitara şi apoi o conduc pe Adina acasă… să-mi arate nişte note. Dumneata… şi Gabriel îşi dădu seama că Piei îi spune dumneata, pe când pe Adina o tutuia, dumneata vii cu noi… sau mai stai aici?

— Eu… zise Pia cu greu, eu… mai stau aici.

— Vino, Adina, să-ţi arăt pianul meu şi notele. Alegi ce-ţi place… iar eu…

Şi Pia îi văzu dispărând în odaia lui Gabriel.

Nu au stat mult. Când s-au întors au găsit-o pe Pia în acelaşi loc, împietrită. Privirea ei era de spaimă, neagră, fără niciun luciu.

Adinei i se făcu iar teamă. Nu se putu abţine şi o întrebă:

— Nu te simţi bine? De ce stai aici în frig? Vino acasă.

Pia avu o tresărire:

— Ce-ţi veni? Mă simt foarte bine. Am treabă. Hai, plecaţi!

Privirile Adinei şi ale Piei s-au întâlnit. Adina s-a înspăimântat. Niciun gând clar nu s-a ivit în mintea ei, dar inima ei s-a înfiorat. Apoi a gândit: „E deci adevărat. E îndrăgostită de Matei. Îl aşteaptă pe el aici. Mă urăşte. Mă goneşte ca să fie singură cu el, Dumnezeule! Matei, numai el poate să lămurească totul!”

Inima Adinei bătea puternic. O revoltă se aprinse în ea. Plecă aproape în goană, fugind, fără să mai spună niciun cuvânt.

S-a închis în urma lor uşa, trântită tare de Gabriel. Gabriel se grăbea în urma ei să o ajungă. Privirile Piei, priviri de dement, îi

urmări. În stradă, Adina începu să plângă în hohote, înăbuşindu-se.

— Ce ai? Ce ai? Ce ţi s-a întâmplat? întrebă Gabriel speriat, nedumerit. Nu înţeleg – ce a fost?

— Lasă-mă să plâng… mai târziu… mai târziu am să-ţi povestesc. Acum lasă-mă să plâng… Aş vrea să mor… Gabriel, Gabriel, e monstruos ce mi se întâmplă… tu nu ştii…

Adina umblă tot atât de grăbit. Va merge acasă, îl va aştepta pe Matei, va avea o explicaţie cu el, desluşit: ori Pia, ori ea. Cum se purta Matei era inadmisibil.

— Dar ce ţi s-a întâmplat? Mă sperii!

S-au oprit în stradă. Adina îşi puse capul pe pieptul lui Gabriel şi plânse în hohote mari de durere. Gabriel o cuprinse şi simţi că-i vine şi lui să plângă. Se abţinu cu greu.

Era frig afară, aprig frig. Aerul ca de cristal. Cerul foarte sus, senin, rece şi plin de stele.

Pia, rămasă singură, după plecarea Adinei şi a lui Gabriel, apucată de furii, se hotărî brusc, îşi luă paltonul, geanta cu cheia pe care i-o dăduse Matei şi alergă în stradă. Strada era pustie, foarte puţin luminată, înecată în ceaţă. I-a văzut de departe, pe Adina şi pe Gabriel, îmbrăţişaţi în strada pustie. Capul Adinei era pe pieptul lui Gabriel… Atât a văzut Pia şi s-a întors imediat înapoi în casa lui Matei şi Gabriel.

A găsit încă luminile feeric aprinse în salonul cel mare. Toate luminile aprinse. O clipă a rămas aşa, nemişcată, îmbrăcată cu paltonul şi mănuşi în mâini. Niciun gând, decât numai o durere crudă, uriaşă, răzbunătoare, în tot corpul. Brusc, s-a hotărât şi a mers spre odaia lui Matei. Pasul îi era solemn. A mers în odaia lui Matei şi a deschis dulapul cu doctorii. A luat borcanul cu praf de stricnină. O clipă a vrut să înghită pe loc din otravă, apoi s-a răzgândit şi a pus din praf, cu evlavie, într-o cutiuţă pe care a găsit-o tot acolo în dulap, goală. A privit iar borcanul. Scria: „Otravă”… pe el era desenat un cap de mort. A pus apoi borcanul la loc, iar cutioara cu stricnină furată, în poşetă, bine înfăşurată în batista ei.

„Da, îşi spuse, mă voi omorî. Nu mai pot suporta. Mă voi omorî!”

Gândul acesta o mai linişti. Îşi mai spuse: „Vreau să-i mai văd o dată faţa, faţa lui de înger”.

Apoi merse în odaia lui Gabriel. Se mişca atât de încet, de parcă se târa ca un schilod. Iscodea urmele lui Gabriel şi ale Adinei. Cu ochii plini de groaza sentimentelor ei, Pia se uita în jurul ei ca şi cum ar fi vrut să găsească o urmă a ceva misterios, a ceva bănuit fără dovadă. Era ca un om care vrea să citească rânduri dătătoare de viaţă sau moarte şi nu are suficientă lumină.

Îi văzuse în stradă îmbrăţişaţi! Asta era sigur. Îmbrăţişaţi!

Odaia era liniştită. Iată acolo, pianul, note, două fotolii. Un dulap, şi dincoace patul. Patul era nefăcut. Pernele aveau adâncitura capului în ele, pijamaua, trântită pe pat sta ca un trup mort. Pe marginea patului văzu o cămaşă albă. Pia o luă, o cercetă. Cămaşa era curată, desigur cămaşa purtată în ajun, la înmormântarea Sandrei Ventura, mama lui. În ajun, în bucătărie, Gabriel îi surâsese, o privise, ea îi dăduse de mâncare. Acum ea era singură aici în toată casa goală, iar Gabriel era cu Adina.

Nestăpânit, Pia se aşeză pe pat şi îşi înfundă capul în perne, apoi în cămaşa lui Gabriel. Hohoti: „Vreau să mor, am să mă omor, am să mor", şi deodată, aşa singură în casa pustie, urlă, urlă, urlă aşa cum urlă nebunii. Apoi strigă: „Gabriel, Gabriel", şi căzu jos pe podea şi rămase nemişcată. Târziu se gândi că poate veni Matei sau chiar Gabriel şi că o poate găsi aşa pe podea. Se ridică de jos. Deschise poşeta şi controlă iar cutioara cu otravă. Apoi deodată liniştită, sau istovită, îşi scutură puţin rochia, îşi îndreptă oarecum părul, merse la pat, aşeză perna, o mângâie şi privi cămaşa. Pe cămaşă erau urmele buzelor ei, roşul ei de buze. Îşi aminti de Adina, o revăzu cum sta cu capul pe pieptul lui Gabriel şi i se făcu un haos în minte. I se păru, şi nu vru să-şi controleze gândurile, că roşul de buze de pe cămaşă era lăsat de buzele Adinei când stătuse cu capul pe pieptul lui, în stradă. Pia îşi dădea seama că ce gândeşte acuma este absurd, că nu putea fi cămaşa asta, care era în odaie, cămaşa aceea din stradă, dar mai învârti o dată cuţitul în inimă, în gânduri, în imaginaţie… fără scop, sau poate ca să se poată hotărî să se omoare… Puse cămaşa şi pijamaua sub pernă… bine ascunse… mai mângâie perna uşor, ca obrazul morţilor… locul unde fusese capul lui Gabriel.

Se întoarse în salon. Se aşeză pe un fotoliu. Îi era frig. Nimeni nu făcuse foc. Tremura. Îşi spuse: „Acum am să-l aştept pe Matei. Am să-l aştept oricât. Am să-i povestesc ce am văzut. O să mă creadă. L-am prevenit doar că Adina e capabilă din cochetărie şi frivolitate nemărginită, cu candoare. Trebuie să ştie şi Matei. Pentru ce să tac? Pentru ca să sufăr numai eu? Îl aştept, îi spun că i-am văzut îmbrăţişaţi, şi pe urmă mă omor. Nu mai pot îndura chinul ăsta. Adina cu Gabriel!"

Din nou Pia avu un fior. În minte îi sta neclintită imaginea văzută în stradă: Adina cu capul pe pieptul lui Gabriel. Gabriel îmbrăţişând-o! Dacă pe lume nu ar fi fost Adina, totul ar fi fost perfect. Totul începuse atât de bine! Planul ei de a-l cuceri pe Gabriel era atât de bine ticluit, atât de realizabil, de natural! Dar iată că Adina a stricat totul. Nu-i ajungea Matei!

Aşezată în fotoliu, în salon, aproape de căminul stins, Pia aştepta. Aştepta cu senzaţia că aşteaptă să învie un mort. Simţea casa goală şi rece. Odaia mortuară a Sandrei Ventura, rămasă aşa din ajun, cu flori

pe jos, cu patul făcut catafalc în mijlocul odăii, cu oglinda acoperită, cu sfeşnice cu lumânări stinse… Odaia lui Matei… odaia lui Gabriel… bucătăria… bucătăria… Bine că avea otravă! Ce noroc că găsise otrava…

Afară, Adina cu Gabriel au mers repede, în goană, spre casă. Din ce în ce Adina era mai hotărâtă să-i spună totul lui Gabriel. Se născuse parcă o putere nouă în ea. Aerul rece îi făcea bine. Au ajuns.

— Vin până sus cu tine, a spus Gabriel. Nu te pot lăsa în halul ăsta!

— Vino!

Au urcat etajele blocului. În bloc era linişte. Se auzea un radio cântând. Adina, cu cheia ei pe care o avea în poşetă, a deschis uşa apartamentului. Înăuntru era cald, ordine. Adina îşi aminti cât de harnică era Pia şi câtă grijă avea de ea. Fuseseră nedespărţite. Adina izbucni în plâns iar.

— Tot nu vrei să-mi spui ce ai? Ce ţi s-a întâmplat? La Mira, când am sosit, păreai liniştită. Poate tristă, dar liniştită. M-a frapat liniştea ta! Ţi-a spus Mira ceva? Ai aflat ceva dezagreabil?

— Lasă-mă, Gabriel. Mâine sau ceva mai târziu am să-ţi povestesc… Auzi tu? Am să-ţi povestesc tot. Sigur că am să-ţi spun… dar acum nu pot vorbi… nu sunt nici eu lămurită. Vreau să fiu singură. Lasă-mă, te rog, singură. Trebuie să fiu singură. Îţi mulţumesc că m-ai condus, acuma du-te…

Adina se uită la ceas, dar Matei nu precizase ora. Era încă devreme poate, sau poate târziu! Şi dacă nu va veni deloc? Îl va aştepta toată noaptea. Dar dacă şi Pia îl va aştepta acolo toată noaptea? Dar când va veni Pia acasă, ce-i va spune? Ce putea aştepta Pia acolo, în casa aceea, altceva decât pe Matei? Dar dacă Pia nu va mai veni şi va rămâne acolo în casă, cu Matei? O, atunci… Se putea oare ca Matei?… Să se fi învoit Matei cu Pia… dar când… Să se fi învoit cu Pia dis-de-dimineaţă!… Dar atunci pentru ce Matei venise la ea să-i spună că o iubeşte… O sărutase.

— Du-te, Gabriel… du-te!

— Ieri a fost înmormântarea mamei, azi te-am găsit pe tine, şi acum am impresia că te pierd şi pe tine… Pentru ce mă goneşti? Ce vrei să fac la ora asta? Unde să mă duc?

— Mergi acasă şi te culcă… Mâine…

— Nu pot. Iar mă stăpâneşte furia. De câteva zile sunt furios. Mi se pare neverosimil să fiu atât de singur… Şi nu vreau… Mie nu-mi place să sufăr, vreau să fiu fericit…

— Matei… ţi-e frate. Eşti cu el. Mergi acasă!

Gabriel strigă:

— Să nu-mi vorbeşti de el! auzi? să nu-mi vorbeşti de el!

Adina deveni atentă:

— Ce ai cu el?

— Nimic… precis. E rece şi capabil de orice cu răceală. Când eram mic l-am iubit. Credeam că este atotştiutor, atotputernic, a fost Dumnezeul meu! Da, am crezut că este Dumnezeu pe pământ… dar acum… mă tem de el, de gândurile lui. Şi mamei îi era frică de el.

— Sandrei?

— Da. Matei stă în faţa oricui şi îl judecă!

— Poate are dreptul

— Nimeni nu are dreptul. Ce, el nu e om? N-are păcate?

— Dar de greşit, cu ce greşeşte?

— Cu ce să greşească dacă nu face nimic, nu iubeşte pe nimeni şi nimic! El asistă la toate. Nu participă. Parcă e mecanizat. Când eram copil mă punea să fur şi pe urmă mă denunţa.

Adina se uită cu groază la Gabriel:

— Pentru ce?

— Nu ştiu. Probabil ca să mă dezveţe. E crud. Nu l-am întrebat niciodată.

— De ce nu l-ai întrebat?

— Nu ştiu. N-am putut. Desigur, tot din frică. Nici mamei nu i-am spus niciodată nimic. Acum, pentru prima dată, ţi-am spus ţie.

— Poate ţi s-a părut.

— Degeaba. El singur mi-a spus că m-a denunţat. Nu rămâne nimic întreg în mâinile lui, mai ales nicio bucurie, nicio duioşie. Pe cine a făcut el fericit?

Adina se gândi, apoi spuse:

— Acum îl judeci tu pe el.

Gabriel se tulbură:

— Aşa e.

— Eu cred că nu eşti mai „reuşit” ca el, Gabriel. Nu te supăra că-ţi spun. Mi-ai cerut să fim prieteni. Nu sunt mulţumită de tine. Nu eşti om. Uite, acum aş avea nevoie de tine şi am impresia că mă aflu în faţa unui copil. Nu faci nimic. Petreci toată ziua şi toată noaptea şi toată viaţa. Cu ce-ţi justifici existenţa?

— Ce vrei să fac?

— Chiar întrebarea asta a ta arată abisul de inconştienţă în care trăieşti. Cum ce să faci? Matei pentru ce a găsit ce să facă? E doctor.

— Mare lucru! Crezi că merge la bolnavi! Citeşte toată ziua. Citeşte ca să citească, aşa cum mă plimb eu. Şi, repet, nu e nimeni fericit lângă el! Nu face pe nimeni fericit. Şi nici el nu este fericit Cel puţin, lângă mine nu suferă nimeni!

— Cum… Crezi? N-a suferit nimeni? Mama ta n-a suferit? Nu suferă pentru tine nicio femeie?

Întrebând, Adina îşi da seama că o face ca să afle mai multe despre Matei. Dacă nu era nimic între el şi Pia, poate avea altă femeie…

— Mama dacă a suferit, a suferit aşa, ca mamă… nu pentru că eram eu rău… ci numai pentru că nu eram aşa cum voia ea: *sage comme une image*.

— La vârsta ta… repet, vorbeşti ca un copil…

Gabriel surâse, surâsul lui de înger:

— Iar cât despre femei, să-ţi spun drept, nu ştiu, zău, cum s-ar putea îndrăgosti o femeie de mine… E ceva ce nu prea mă interesează… prea… prea mult… femeile.

— Nu te interesează, înţeleg, totuşi…

— O, ştii… colege de sport, ne plimbăm, mergem în excursii, se întâmplă şi asta… aşa, fără importanţă, agreabil, fete sănătoase, vesele… Nu mă iau în serios nici ele şi nici ele nu sunt serioase… Se întâmplă,. Şi abia îţi mai aduci aminte a doua zi… Eu mă distrez cu alte lucruri.

— Cu ce?

— Între altele, cu sportul. Îmi place foarte mult sportul… sportul mă pasionează. Am şi o teorie despre sport.

— Teorie!?

— Da, m-am gândit că, cu timpul, sportul va înlocui războaiele. Bărbatul are nevoie de senzaţii tari, de risc; de pericol. Sportul i le oferă cu prisosinţă, minus ura. Eşti în competiţie colegială, concurenţă fără ură. Este foarte frumos. Apoi, îmi plac distracţiile de tot felul… Plimbările… Dar nici nu beau… nici nu fumez… nici nu joc cărţi…

— Asta nu înseamnă că nu ar fi putut să sufere vreo femeie din pricina ta.

— Nu cred, spuse Gabriel.

Adina, obsedată, întrebă în şoaptă:

— Dar Matei?

— O, Matei… lui Matei nu i se cunoaşte nicio legătură, nicio femeie, niciun flirt. Poate că este ascet, sau poate numai, ca în tot ce face, foarte ascuns, misterios… Dar de mine, am observat: lângă mine nu se alătură decât fiinţe care nu prea mă iau în serios. Se distrează lumea cu mine. Şi mama se distra cu mine. Câteodată ne jucam ca doi copii… odată cu moartea mamei am rămas singur! De când a murit ea, sunt ca turbat. Abia acum îmi dau seama ce a însemnat ea pentru mine…

Adina îl privi cu uimire:

— Dacă te-ar auzi cineva vorbind ar crede că eşti lucid, dar… eu mă înspăimânt. Nu-ţi dai seama măcar că nici nu trăieşti, că asta nu e viaţă! Cum, toată viaţa ai să te distrezi şi ai să distrezi şi pe alţii? Cine vrei să ţi se alăture decât tot oameni care vor să se distreze? Iar cu oameni cu care te distrezi nu poţi să te simţi decât singur. Îţi spun iar: aş vrea să vorbesc cu tine şi nu îndrăznesc… Şi eu mă simt singură, în pustiu…

— Povesteşte-mi.

— Nu… nu, nu acum. Mâine poate… Dar viaţa ta… tu…

Gabriel se frământă:

— Să ştii că eu nu fac niciun rău.

Adina îl privi cu tristeţe:

— Am remarcat că şi la Mira, când a fost vorba de scandalul de la Ploieşti, cu capete, mese şi sifoane sparte, poliţie, Salvare, tot aşa ai spus: „eu nu fac niciun rău”. Fraza sună a scuză, dar nu ajunge să nu faci niciun rău. Pe Matei îl învinuieşti că judecă pe toată lumea, ca în urmă să-l critici şi tu pe el cu un fel de amărăciune superioară. Nu e bine.

— Da’ ce? Ţie nu ţi-e frică de Pia? Nu-ţi poţi închipui ce privire ai avut când ai văzut-o la noi în casă. De altfel, nici eu nu prea pricep ce caută mereu la noi în casă!

— Mereu?

— Da. Probabil că e gospodină. Nu poate altfel. Se ocupă de casă.

— Crezi că Pia e atât de gospodină, încât…

— Asta o ştii tu mai bine ca mine, dar eu văd că se pricepe în ale gospodăriei.

Gabriel se gândi o clipă şi spuse:

— Mi-a dat şi de mâncare.

— Ţie? Când?

— Chiar înainte de înmormântare. În bucătărie.

— E formidabil!

— Da, eram flămând… şi foarte nenorocit. Îmi venea să vomit de foame. Nu mâncasem de trei zile… M-a găsit în bucătărie…

— Ce căuta ea în bucătărie?

— Cred că apă, să bea. A intrat, m-a văzut, a înţeles şi m-a hrănit. A găsit imediat în cămară tot ce trebuia.

Adina simţi în inimă o mare uşurare şi ruşine că o bănuise pe Pia. Dar dacă într-adevăr Pia era perfectă, de ajutor, o fiinţă nestăpânită, dar de ajutor, şi Mira o învinuise pe nedrept? Şi ea crezuse! De fapt, de unde ştia Mira? Deducţii, simple deducţii.

Gabriel continuă:

— E un haos la noi în casă!… Femeia de serviciu a fugit. I-a fost frică de stafii. Nici odaia unde a zăcut mama nu a fost curăţată. Toată lumea ne-a părăsit afară de Pia. Credeam că *tante* Mira se va gândi să vadă puţin de casă, să pună ordine. Are servitori destui, dar ne-a chemat la masă, şi asta a fost tot.

Aici Gabriel făcu o pauză şi surâse, un surâs plin de haz, ca un om care se pregăteşte să facă o farsă, şi zise:

— Adina!

Adina se opri cu privirea asupra lui.

— Da, ce e?

— Adina… mi-e foame…

— Ai mâncat la Mira.

— O fi, dar mi-e foame. N-ai ceva…

— Ştiu şi eu… Un ceai, pâine cu unt, brânză, gem…

— Perfect.

Adina pregăti pe o măsuţă, la un reşou electric, ceaiul. Zise:

— Şi eu am să beau un ceai. Iau şi un caşet. Mă doare capul oribil…

— Perfect… Ce idee bună!

Adina pregăti tot. Gabriel bău ceaiul, mâncă şi continuă să vorbească:

— Pia a fost bună şi mi-a dat de mâncare… iar eu nici nu i-am mulţumit! Mă simt stingherit lângă ea… mă intimidează… şi când am văzut cum v-aţi privit una pe alta m-am speriat de voi şi nu am zis nimic. S-o fi supărat pe mine. Şi, ca să-ţi vorbesc cinstit, Adina, mie mi-a fost suficient să văd privirile voastre când v-aţi întâlnit tu şi cu Pia ca să înţeleg că relaţiile sunt poate mai grele decât ale mele cu Matei.

— N-am criticat-o şi nici nu spun că eu nu fac niciun rău. Păcatele noastre ştiute şi neştiute… dar cel puţin mă căznesc să fac ceva bine.

— Să-ţi justifici existenţa? surâse Gabriel.

— Da, să-mi justific existenţa!

— Prin ce?

— Uite, Gabriel, eu vreau să cânt atât de frumos, cu atâta iubire, încât, măcar în timpul cât voi cânta, minutele cât voi cânta, oamenii care ascultă să fie mai buni, să uite de răutatea lor, de intrigile lor, să adoarmă răutatea în ei, ura din ei şi să gândească la lucruri frumoase. Asta îmi va fi rugăciunea, justificarea existenţei. Altceva nu ştiu.

— Adina, îţi făgăduiesc să încerc să mă schimb. Am să încep şi eu să lucrez serios la pian. Câteodată mi se pare că foarte uşor aş putea compune muzică. De altfel, şansonete chiar compun. Am să învăţ contrapunct, armonie… să vezi…

Pia, în salonul imens, rece, cu focul stins, cu luminile aprinse, orbitoare, încă aştepta.

A auzit la uşă un zgomot. A tresărit. Poate era Gabriel. Se întorcea Gabriel. Pia se tulbură înfiorător de tare. Ce-i va putea spune? Niciun cuvânt. Obsesia până la pierdere de control, el, el, numai el, dar niciun cuvânt nu-i putea spune, ce-i putea spune? Poate să-l întrebe iar de nu îi este foame?…

În odaie apăru Matei. Paltonul lui întunecat, cravata neagră, faţa palidă, privirea stinsă îi dădeau o tristeţe gravă. Intră. Întrebă fără mirare, ca un om care s-a obişnuit cu ceva straniu cu care nu mai vrea sau nu mai poate lupta:

— Ah, dumneata eşti, Pia?!

— Da, eu. Te aşteptam!

— Pe mine?

— Da. Ai fost la Adina?

— Nu, încă nu. Voiam să merg acum. Sunt foarte obosit, totuşi mă voi duce.

— Bine că ai venit. Trebuie să-ţi vorbesc, mai întâi.

— Iar? întrebă fără înconjur Matei, şi o uşoară tresărire nervoasă de silă îl înfioră.

— Da, ascultă, Matei…

Pia se opri. Îşi simţea gâtul atât de uscat, încât se căzni să înghită salivă. Continuă:

— …mai adineauri, Gabriel cu Adina au fost aici.

— Aici? Gabriel cu Adina?

— Da. Exact, ce-ţi spuneam. Nu ştiu unde s-au întâlnit. Probabil la Mira Tomescu, dar s-au întâlnit şi au venit aici împreună. Ei nu ştiau că eu sunt aici.

— Pentru ce au venit aici?

Pia făcu o pauză. Întunericul, ca vârtejul la răscruce în noapte, îi cuprinse iar mintea. Zise cu o voce fără ton, moartă:

— Chitara…

— Ce? strigă Matei.

— Spuneau că au venit să ia chitara.

— Cine a inventat povestea asta?

— Gabriel.

— Şi?

— Au intrat în odaie la Gabriel. Eu am stat aici. În odaie nu m-am dus după ei, dar… mai târziu… după ce au plecat, mi-am luat haina pe umeri şi am mers după ei în stradă. Se întunecase aproape. I-am văzut în stradă îmbrăţişaţi.

Pumnii lui Matei se încleştară, maxilarele îi jucară, ochii îi străluciră. Pia continuă:

— Te-am aşteptat să-ţi spun şi… acum du-te şi vorbeşte cu ea.

— Lasă-mă! strigă Matei.

Pia îl privi brusc, fix. Matei îi păru primul om frate cu ea. Îşi zise: „E în stare să o omoare”.

Şi Pia se depărtă. Se depărtă uşor cu pasul ei tăcut şi rapid. Merse la Gabriel în odaie. Se aşeză pe patul lui. Încrucişă mâinile. Şi le simţea ca moarte, amorţite. Se culcă încet pe pat, cu capul pe pernă.

„Aşa miroase desigur părul lui Gabriel”, îşi zise. Încet, vârî mâna sub pernă şi trase cămaşa lui Gabriel pe care cu un ceas mai înainte o sărutase, o umpluse de roşu de buze. O luă şi o sărută din nou, apoi o privi. Căută pe cămaşă urmele de roşu de buze. Le văzu. Atunci se ridică, luă cămaşa şi merse cu ea în salon.

Fără caznă, aşa cum duci un pahar de apă cuiva care a spus că-i este sete. Merse cu cămaşa la Matei. I-o arătă şi îi zise:

— Iartă-mă, dar nu-mi poate fi milă de tine. Nu eşti om de care trebuie să-ţi fie milă. Ţie altceva îţi trebuie decât milă. Mi-ar fi ruşine să-mi fie milă de tine.

Matei o privi fix. O întrebă:

— Ce, mai e? Ce mai vrei?

— Vrei să nu-ţi fi spus nimic?

Matei şopti:

— Spune ce ai de spus.

Pia zise:

— Am strâns în odaia lui Gabriel. Dereticând… Uite, asta e cămaşa lui. Are roşu de buze pe ea.

— Ce vrei să spui?

— Nu vreau să spun nimic. Nu trebuie să-ţi spun ce am gândit. Te întreb iar: trebuie să tac?

Pia îşi da foarte bine seama că Matei, furios, nu avea nici cum şi nici timp să gândească, iar pentru Pia, ameţită, ideea ei fixă, născută din obsesia geloziei, devenise o realitate.

Matei, palid, straniu de palid, o întrebă rar, foarte rar, fiecare cuvânt articulat desluşit, aproape rece:

— Am impresia că te aşteptai ca Adina să se comporte astfel. Da?

— Da. Mă temeam. O cunosc. Ne cunoaştem fraţii; dar acum mă tem ca tu să nu mă înţelegi greşit.

Şi Pia şopti cu spaimă, ca pentru ea:

— Eu totuşi. Cred, sper, ştiu… că nu e nimic serios. Ei nu sunt în stare de nimic serios. Cine ştie ce le-a venit… Azi, la Mira Tomescu, te-ai purtat oribil cu Adina. Pentru ce? Ce a putut crede? De dimineaţă ai zburat la ea şi la prânz te-ai purtat oribil… Pentru ce?

Pia îşi da seama că, vorbind căuta să se liniştească ea, nu să-l liniştească pe Matei. Într-adevăr, dacă totul nu fusese totuşi decât…

Matei zise:

— Şi pentru asta trebuie să se azvârle la Gabriel în braţe?

— Se cunosc de copii, ne cunoaştem dintotdeauna. Poate a plâns din pricina ta la el în braţe.

— Te mulţumeşte explicaţia asta? Pe mine, nu!

— Aş fi dorit să faci ordine în viaţa ei… să-mi ajuţi să pun ordine… Ar fi fost bine pentru toată lumea…

— Cămaşa asta o avea ieri pe el? întrebă Matei.

— Că doară nu era să mă uit ieri ce cămaşă avea pe el, ieri, azi, şi nici la ce ceas au venit, ca să ştiu cât au stat în odaie şi nici cu ei n-am fost. De altfel, trebuie să recunosc, nu au stat mult. Atât. Repet: nu te pot înjosi fiindu-mi milă de tine.

Matei se uită cu uimire la Pia. De el nu-i fusese niciodată nimănui

milă! Dar oare Pia îşi da seama cât de cumplit suferea el acum? La prânz, la masă la Tomeşti, îşi spusese că nu vrea să fie fericit, că este omul izolării, dar acum suferea aprig şi dorea nebuneşte de violent să o audă pe Adina că îi spune că îl iubeşte, că va fi a lui, că nu poate trăi fără el, că îl acceptă aşa, cu toate defectele lui… că tot ce explică Pia este un vis urât…

Deodată Matei păru că ia o hotărâre. Îşi închise paltonul, îşi strânse fularul la gât. Zise:

— Te rog să stai aici până mă întorc. Vreau să fiu singur cu ea… o clipă. Trebuie. Nu pot suporta dezordinea asta mintală în care trăiesc. Chiar ei şi îi datorez o explicaţie. Să înţeleagă şi ea schimbarea mea.

— Bine.

— Când mă reîntorc, şi foarte repede… te voi conduce acasă… oricât de târziu…

— Bine.

Matei se depărtă, dar înainte de a ajunge la uşă, se întoarse brusc. Se apropie de Pia. Îi spuse:

— Dă-mi cheia apartamentului vostru.

Pia tresări.

— Cheia?

— Da. Şi eu ţi-am dat cheia casei mele. De ce te temi? Ai spus singură: trebuie să ştiu, nu trebuie să-mi fie milă de mine. Nu?

Încet, ameţită, totuşi înţelegând gravitatea gestului, Pia căută în poşeta ei. Zări cheia. Era lângă pachetul de stricnina, care sta învelit cu grijă în batistă. Îşi spuse iar: „Da. Am să mă omor, după!”

Scoase cheia şi i-o întinse fără niciun cuvânt. Matei luă cheia tot fără cuvânt. Plecă. Pia auzi trântindu-se brusc, tare, uşa.

Pia îşi dădu seama că e de sus şi până jos o apă, udă de o sudoare rece. Îşi şterse încet, cu mâna, fruntea. Scutură sudoarea de pe mână pe podea. „Ca sudoarea frunţii tale”, şopti încet şi se sperie de propriul ei glas. Tăcu şi aşteptă.

În odaie era rece. Parcă sta într-un frigorifer. Un tremur uşor o cuprinse. Se uită cu spaimă în jurul ei. Sus în tavan lumina lustrului lucea orbitor. Pia rămase câtva timp cu ochii pironiţi în lumina hipnotică. O dureau ochii, dar lumina îi făcea bine la nervi.

Capitolul VII

Matei, la volan, gonea: „Exact acum 12 ore făceam acelaşi drum, tot spre Adina. Credeam că sunt lucid, puternic şi că, imediat ce îmi voi da seama că alături de ea fiinţa mea este micşorată, voi termina totul, definitiv. Eram oarecum chiar în aşteptarea acestui moment, a deziluziei care îmi va da motiv să termin cu Adina, şi deci definitiv cu această problemă a îndrăgostirii… Şi iată că acum am motiv să

termin, şi în loc de a termina, mă văd acţionând fără voia mea: gelos, orgolios, pătimaş, orb. Că pot judeca asupra patimii mele nu înseamnă că sunt dezlegat de înjosirea ei. Luciditatea mea e un chin în plus, atâta tot. Simt un imens dezgust faţă de mine. Îmi permit să dispreţuiesc pe toată lumea, în timp ce şi eu acţionez ca toată lumea! Dar nici să mă dispreţuiesc şi pe mine nu mă înnobilează dacă nu găsesc puterea să-mi depăşesc condiţia umană, în ce are ea mediocru, înjositor. În loc să mă duc la Adina, ar trebui să pot întoarce spatele acestei poveşti dintr-un început atât de banală, să-mi văd de singurătatea mea trist sterilă, dar cel puţin neîntinată. Dar, asemeni oricărui muritor de rând, mă vâr în viitoarea nimicitoare a cotidianului, acest cotidian pe care-l urăsc…”

Şi Matei Ventura opri maşina în faţa blocului în care locuia Adina. Exact ca acum 12 ore. Punând cheia automobilului, pe care-l încuiase, în buzunar, scoase cheia apartamentului Adinei, cheie pe care o dăduse Pia. Urcă scările celor trei etaje în goană. Când ajunse sus, inima îi bătea tare. Îşi zise: „Oare pentru că am urcat trei etaje, în goană, bate atât de tare?”

Aşteptă o clipă în faţa uşii, să se liniştească. Auzi pianul. Auzi vocea Adinei. Adina cânta. Era liedul lui Schumann, liedul lor. Un tumult de senzaţii fierbinţi cuprinse inima lui Matei, care se lupta încă cu el însuşi, cum te-ai lupta cu un duşman. Apoi, o imensă duioşie îl cuprinse, îşi zise: „E singură şi cântă liedul nostru. Matei sună o dată, de două ori, bătând în uşă, întocmai ca dimineaţă. Şi tot aşa, Adina nu-i răspunse. Bătu în uşă tare, din ce în ce mai tare, şi tot ca dimineaţă vecinul de pe palier ieşi în uşa lui. Îi zise:

— Domnişoarele s-au mutat de curând şi nu s-au organizat încă… mai bateţi.

Enervat, Matei îl privi, îi mulţumi printre dinţi, dar nu mai bătu, ci, fără să se ferească, se hotărî brusc, şi cu cheia pe care o avea de la Pia descuie şi deschise uşa. Vecinul îl privi cu ochii măriţi de uimire. Nu zise nimic, înălţă din umeri şi plecă la el în apartament.

Acum Matei era în vestibulul micului apartament al fetelor Anestin. Valul de muzică îi cuprinse. Splendoarea vocii îl învălui. „Linişte şi viaţă îmi eşti.” „Să fie cântul nostru, Matei!” şi „să fim toată viaţa împreună” deveniră pentru Matei în acea clipă realitate acceptată. Îşi zise: „Chiar dacă nu am rezolvat nimic în mintea mea frământată, cel puţin îmi voi duce viaţa alături de Adina. Cred că am dreptul să accept această mângâiere. Nu este o narcoză, pentru mine nu poate fi narcoză, dar iubirea ei poate fi o uşurare.”

Această clipă a fost pentru Matei o clipă solemnă. O imensă duioşie şi o imensă recunoştinţă îl stăpâneau. Ce spusese Pia, furia lui erau fleacuri. Pia întotdeauna, de copil, fusese ciudată, uscată… neviabilă. Ea singură spusese că poate i se păruse… că el, Matei, se purtase oribil

cu Adina şi, într-adevăr, Matei recunoştea, se purtase oribil… Acum va îndrepta totul.

Matei nu numai că iubea pentru întâiaşi dată în viaţa lui dar şi acceptă această iubire. Şi, odată cu acceptarea iubirii, Matei se toleră şi pe el. Şi, oarecum, se linişti…

În clipa asta, se căsători în inima lui cu Adina. Îşi aminti catifelarea ochilor ei, măriţi de lacrimi, din dimineaţa aceasta, şi spaima ochilor ei la prânz… îi auzea glasul: „Să vii, Matei, să vii, te rog!"

Acum venise. Nu va mai pleca niciodată. Va deschide uşa, ea se va speria puţin, nu ştia că el are cheie, apoi vor fi împreună. Da, până la moarte împreună, chiar dacă viaţa nu avea sens, cel puţin va avea lângă el lumina ochilor ei plini de puritatea neţărmurită a iubirii ei. Întâi Adina va fi a lui, nu va mai pleca de la ea. Pia nu putea intra, nu avea cheie. Va fi numai el cu Adina. Clipa era prea solemnă ca să nu o împlinească cu toate puterile ei. Aici Matei surâse şi îşi spuse: „cu toate misterele ei". Mai avu timp să-şi spună încă: „Chiar când nu înţelegem viaţa, chiar când ştim că există lucruri oribile pe lume, încă putem simţi fiorul «sacrului» în noi."

Matei Ventura se hotărî să deschidă uşa odăii Adinei.

O deschise larg, cu acel sentiment solemn de care era cuprins. Se opri chiar în uşă. Atunci un sentiment nestăpânit de groază îl cuprinse. În odaie, lângă pian, lângă Adina, sta Gabriel.

Adina, când îl văzu pe Matei, dădu un ţipăt. Se ridică. Matei Ventura simţi că păleşte. Gabriel pur şi simplu rămase încremenit. Nici nu se mişcă. Îl privi pe Matei uluit. Matei dori să întoarcă spatele pe loc, să plece, dar rămase şi, descleştându-şi greu gura, îl întrebă pe Gabriel, cu o violenţă care aproape îi tăia respiraţia:

— Ce cauţi aici?

Gabriel zise mecanic:

— Dar tu?

Cu aceeaşi violenţă, Matei se întoarse către Adina:

— Vasăzică, chiar aşa… mă întreabă dumnealui ce caut aici, în timp ce îi cântai… şi lui… liedul nostru… De fapt mi-ai făcut un bine… un imens bine, un imens bine… imens bine. Îţi mulţumesc… Îţi voi mulţumi toată viaţa…

Adina se avântă.

— Matei… eu tocmai…

Dar Matei o opri brutal:

— Tu să taci!

Apoi se întoarse către Gabriel, care sta tot aşezat, şi-i strigă cu exasperare:

— Şi tu, să ieşi imediat de aici, imediat, afară! Ne socotim noi pe urmă, pe trotuar.

Adina îl privea pe Matei ameţită. O revoltă împotriva lui Matei i se urcă în inimă. Purtarea lui Matei i se păru inadmisibilă… El… Pia… Îşi aminti toată purtarea din ziua aceea a lui Matei, la masă… îşi aminti şi ce-i spusese Mira… el… Matei cu Pia… îşi aminti că-i făgăduise lui Gabriel că vor fi prieteni… că nu-l va părăsi. Pentru ce Matei îl gonea acum şi pe Gabriel? Ce avea cu el?

Dar Matei încă răcnea către Gabriel:

— Să ieşi imediat, auzi, imediat?

Gabriel se sculă în picioare.

— Nu ies! Ce-ţi veni? Ai înnebunit? Nu urla aşa, că nu ies!

Matei se apropie de el şi îi trase o palmă.

Gabriel răspunse cu un pumn.

Adina strigă:

— Matei, ce faci? Eşti nebun?

Matei întoarse faţa către Adina şi îi strigă:

— Da, nebun… nebun, dar cinstit, nu ca tine.

Apoi urlă mai tare către Gabriel:

— Afară, auzi, afară!…

Se luară la bătaie, şi aşa, bătându-se, ieşiră amândoi pe palier. Câteva secunde, bătaia continuă şi pe palier. Nu mult timp, dar suficient ca vecinul, cel care şi dimineaţa şi adineauri ieşise când Matei bătuse tare în uşă, să iasă din nou. Îi văzu lovindu-se, apoi o văzu pe Adina că vine şi ea ca înnebunită.

Într-adevăr, Adina, cuprinsă de o revoltă nemăsurată faţă de purtarea lui Matei, strigă:

— Tu, tu să pleci. Gabriel să stea! De ce ne înjoseşti? Eşti laş şi nebun! Abuzezi! Tu să pleci!

Brusc, ca frânt, Matei se potoli. O sudoare rece îl cuprinse. Un fior şi o ameţeală. Nici el nu înţelegea bine ce i se întâmplă. Se simţi înjosit. Îşi aduse aminte cât dorise să nu se amestece în lucruri „umane”, patimi, gelozii şi ură… Se văzu parcă pe sine, ridicol, micşorat, la concurenţă cu Gabriel, neînţeles în aspiraţiile lui… batjocorit de Adina, de Gabriel, de viaţă şi de el însuşi…

Făcu asupra lui un efort imens şi, revenit la el, cel dintotdeauna, omul izolării. Matei Ventura îi mai privi o dată lung, cu dispreţ, avu un rânjet, apoi întoarse spatele şi plecă.

Adina intră în odaie, Gabriel o urmă. Închiseră uşa. Chiriaşul vecin intră şi el în casă. Pe palier se făcu linişte.

Rămasă cu Gabriel în odaie, Adina păru câteva clipe ca împietrită. Avea o privire înnebunită. Gabriel văzu privirea aceea. I se păru că poate se întâmplase ceva mai grav decât un simplu scandal… veşnicele scandaluri din copilăria lor, cu Matei, ceva mai important… decât fusese de pildă scandalul şi bătaia din Ploieşti cu lăutarii şi chelnerii…

Stingherit, Gabriel întrebă:

— Ce-a mai fost şi asta? E total nebun?

Atunci Adina izbucni în hohote de plâns. Gabriel o privi şi îi zise furios:

— Dar vorbeşte odată, pentru numele lui Dumnezeu!… De când ne-am întâlnit, nu faci decât să plângi, fără să spui ce ai… Ce sunt misterele astea?

Printre, lacrimi, Adina privi uimită. Hohoti:

— Îl iubesc. Înţelegi? Îl iubesc. Şi el pe mine.

Gabriel clipi din ochi de câteva ori:

— Pe Matei?… Cu Matei?… Adică… atunci… pentru ce l-ai dat afară?… Aşa el a putut crede că noi…

— Da…

— Atunci pentru ce l-ai dat afară?

Adina se frânse, se zbuciumă:

— Pentru că… nu admit… Nu avea dreptul să mă bănuiască… Nu admit să se poarte aşa… Îţi făgăduisem că nu te voi părăsi… Mi-ai cerut… Ţi-am făgăduit… Că nu te voi lăsa singur. Că a murit mama ta… că n-ai pe nimeni.

Gabriel abia acum era uluit. I se părea prea complicat, prea grav, exagerări sentimentale deplasate, Matei întotdeauna… şi acum şi Adina… Ce stupide lucruri! Întrebă:

— Şi acum ce facem?

Realmente îi părea rău de cele întâmplate. Îşi regăsise sufletul lui de copil care s-a certat şi s-a bătut din nou cu fratele lui… Zise:

— Să merg… să-i spun.

Adina se înfioră. Acum îi era frică de Matei. Nu credea că se mai pot drege lucrurile şi, mai ales, nu crede că mai poate fi fericită lângă el. Îi auzea glasul, aşa cum îi vorbise chiar în dimineaţa aceea: „…pe mine nu m-a iubit nimeni… nici chiar mama… sunt atât de dificil”… Într-adevăr, era greu de iubit acest om… O credea o mincinoasă, o ipocrită, o destrăbălată… În timp ce ea simţea că-l iubeşte la nebunie, că doreşte dragostea lui cu patimă… Era şi geloasă pe Pia!… Naivitatea lui Gabriel friza iresponsabilitatea mintală… Cum putuse ea să pună în balanţă dragostea lui Matei cu prietenia lui Gabriel? Ce nebunie… ce nebunie dureroasă!…

Adina plângea în hohote. Gabriel simţea că nu mai poate răbda. Se repetase parcă aidoma o scenă cu mama lui, cu Sandra şi cu Matei. Tot aşa plângea şi mama lui. Ca Adina, şi tot aşa Matei îl privea cu un desăvârşit dispreţ. Ce scene inutile! Cât de inutil îşi complică oamenii viaţa!…

Gabriel simţi că vrea să plece, să se distreze, să uite. Ieri, înmormântarea… azi, scandalul ăsta! Da, oamenii complică totul în mod stupid.

Văzând că tăcerea se prelungeşte, că Adina încă plângea, Gabriel zise:

— Păi… eu o să cam plec. Poate e mai bine aşa. Poate să-i telefonezi tu lui… Matei, să-i explici. O să găseşti tu un mijloc să dregi lucrurile… Cheamă-l înapoi…

Adina îl privi uluită. Gabriel îi ceruse să nu-l părăsească, şi ea ca să nu calce cuvântul dat, îşi riscase fericirea, iar Gabriel o părăsea cu seninătate, oarecum plictisit că o vede plângând.

Adina îşi aminti că de dimineaţă Matei îi spusese: „…ai să înţelegi tu cât de inconştient este şi ce înseamnă puterea inconştienţei…” Acum înţelegea ce înseamnă puterea inconştienţei şi i se părea că şi ea se purtase stupid, minor… Îl pierduse oare astfel pe Matei? Adina se simţea moral lovită. Inima îi era dureros de strânsă. Parcă până în această clipă nu ştiuse că-l iubeşte pe Matei atât de profund, iar acum, când credea că l-a pierdut, viaţa fără el i se părea o durere.

Adina se plimbă de câteva ori de colo-colo prin odaie, îl văzu pe Gabriel că se pregăteşte să plece. Atunci îl rugă:

— Stai o clipă… uite… am să-i scriu câteva rânduri lui Matei… Ai să-i duci scrisoarea acasă.

Gabriel uşurat şopti:

— Excelentă idee!

Adina se aşeză la masă şi scrise: „Matei, eu pe tine te iubesc. N-am iubit niciodată pe nimeni altcineva şi ştiu că te voi iubi toată viaţa. Azi mi-ai dat şi cea mai mare fericire a vieţii mele şi chinul cel mai mare. Viaţa fără tine îmi pare fără sens. Viaţa cu tine, mă înspăimântă. Aş dori să mor. În tot cazul trebuie să ştii că te iubesc – auzi, Matei? Te iubesc, pe tine şi numai pe tine. Nu mă înjosi şi mai ales nu omorî în mine această posibilitate de a fi fericită. Cum m-am purtat cu tine, că te-am gonit, o să-ţi explic când ne-om revedea. M-ai înjosit… cred că…”

În timp ce Adina scria, Gabriel gândi: „Iau scrisoarea, plec, apoi dau o raită prin oraş… să mă răcoresc… că într-adevăr nu este uşor să trăieşti cu nebunii… ce exagerări!… În definitiv, pentru ce Adina nu mi-a spus pur şi simplu să plec, când a venit Matei aici? Ăştia-s nişte donchişoţi! Ce idee să-l dea pe el afară, şi apoi să-i trimită, prin mine, o scrisoare de amor! Nebuni, nu glumă!”

Dar, cum Adina se oprise din scris şi plângea, Gabriel îi spuse:

— Haide, Adina, dă-mi scrisoarea…

— N-am terminat-o.

Gabriel zise surâzând:

— Scrisorile de amor nu se termină niciodată, ele se pot scrie la infinit! Hai, mai spune-i o dată că-l iubeşti şi termină!

Adina încercă să surâdă. Într-adevăr, ar fi scris la infinit unul şi acelaşi lucru „te iubesc”.

Atunci, brusc, împături scrisoarea, într-adevăr fără să o termine, şi i-o dădu lui Gabriel. Gabriel o luă în grabă, satisfăcut, o puse în buzunar şi se pregăti de plecare…

Aşezat la volan. Matei goni înapoi, la el acasă. O găsi pe Pia tot acolo, împietrită, în frigul odăii. Lampa în tavan strălucea încă. Matei intră în odaie, învârti comutatorul şi făcu mai puţină lumină, aproape întuneric. Îi era silă de Pia. Şi Matei, cu toate că micşorase lumina, văzu totuşi privirea aceea obsedant aţintită asupra lui, întrebătoare până la înfrigurare. Îl cuprinse o imensă repulsie. I se păru că e complice cu Pia în lucruri înjositoare, că e murdărit de această privire, că această femeie îl mânase, biciuindu-i cele mai josnice instincte de gelozie şi ură din el. Nimic nu se clarificase, nimic nu fusese doveditor… nu aflase nimic precis… În inimă şi în gânduri avea aceleaşi nelămuriri… Oare Adina…

Pia tăcea, privindu-l fix. Matei spuse, răspunzând acelei priviri.

— Da, exact, erau împreună.

Acest „împreună” sună şi pentru Matei şi pentru Pia ca un verdict. Matei gândi: „De o mie de ori mai bine «singur» decât «împreună» în acest stil”, iar Pia gândi: „Da, am să mă omor, merg acasă şi înghit stricnină, sper că am luat cantitatea suficientă să nu ratez!”

Se sculă în picioare.

— Plec, spuse.

Matei nu-i răspunse. Pia îşi strânse paltonul la gât, puse poşeta sub braţ şi plecă repede. Uită complet să ceară înapoi cheia casei ei. O lăsă fără voie la Matei.

Era târziu. Matei dusese automobilul în garaj şi nu-i propusese să o conducă.

În stradă Pia îşi dădu seama cât e de frig şi cât drum are de făcut, dar nu se întoarse să ceară lui Matei s-o conducă. Se gândi să ia otrava aşa, în stradă, amestecată cu zăpada, totuşi alergă mai departe. Strângea din ce în ce mai tare poşeta sub braţ. Întâlni un taxi. Îl opri, se azvârli în el, se ghemui. Îi vâjâia capul. Nu avea niciun gând clar. Nu mai ştia decât că vrea moarte. Dacă îi va găsi şi ea „împreună”? Poate că Gabriel nu plecase… Oh! îi va vedea împreună! Cât de bine ar fi fost să moară lângă Gabriel… Să o mai privească o dată, ca atunci, în bucătărie… să moară topindu-se în privirea lui Gabriel… Dar asta nu se va mai întâmpla niciodată… Va muri ca un câine… Ei „împreună” şi ea „singură”. Va muri.

A ajuns acasă. A urcat în goană cele trei etaje. În faţa uşii, Pia îşi dădu seama că nu are cheie. Atunci sună. Apoi bătu în uşă… Întâi mai încet, apoi mai tare… foarte tare… Vecinul ieşi din nou pe palier. Părea enervat. Fusese prea des deranjat. Văzând-o, nu zise nimic, dar reintră la el în casă trântind uşa.

Pia sună, bătu iar. Gabriel, care tocmai pleca, îi deschise el uşa. Pia îl privi cu o uimire şi cu o intensitate atât de mare, încât Gabriel, instinctiv, se dădu speriat, la o parte. Şopti:

— Ai venit… Adina… e acasă. Eu tocmai plecam. Sărut mâna.

Şi Gabriel plecă, gândind: „Vai de mine, şi asta pare nebună! Ce i-o fi apucat?! Nu mă duc direct acasă… Trebuie să uit… Prea de tot… prea zăpăciţi… De altfel e şi foarte târziu… am să-i dau mâine lui Matei scrisoarea Adinei. N-or muri până mâine. Cu amorul lor cu tot…”

Oarecum îşi aminti de hohotul de plâns al Adinei… dar… era obişnuit cu plânsul şi durerea mamei lui… Aşa plângea şi mama lui, ca Adina, da, ca Adina, în mod inutil… Şi Gabriel merse într-adevăr în oraş, să se distreze, să uite…

Pia intră în casă. O găsi pe Adina culcată pe canapea. Că o găsi pe Adina întinsă, că Gabriel tocmai pleca şi că Matei îi spusese cuvântul „împreună”, toate acestea la un loc, fără a mai fi gândit disociat, ci trăite ca o senzaţie oribilă de gelozie, o dezaxară pe Pia total. Ameţită, se aşeză imediat, aproape căzu pe un scaun, lângă Adina, care o privi uimită, cu silă. Atunci privirile lor se întâlniră. Adinei i se făcu teamă. Ştia că Pia era îndrăgostită de Matei. Îi spusese Mira. Faptele confirmau. O clipă bănui că poate Pia îi spusese lui Matei că ea şi cu Gabriel… De aci scandalul! Adina se cutremură. Pia era încă în faţa ei şi o privea. O privire fixă şi pierdută în acelaşi timp. Privind-o, Pia gândea:

„Să iau otravă, să mor şi să nu o mai văd niciodată!”? Apoi fulgerător, cu un junghi în inimă, îşi zise: „Dacă mor eu, Adina şi cu Gabriel vor fi împreună! Oh! gelozia asta e mai grozavă ca orice otravă! Cum să mor ştiindu-i împreună? Mai bine să-i dau ei întâi otravă, şi pe urmă să iau şi eu. E mai bine aşa.”

Se sculă încet de pe scaun. Îi era frig. Puse la reşou apă pentru ceai. Gândul că va bea un ceai fierbinte înainte de a muri îi dădu Piei, deodată parcă, un sens al vieţii: „Da, un ceai bun. Ultimul, şi apoi moartea. Oh! să se termine odată tot chinul ăsta!…”

Privi măsuţa de ceai cu ceşti, lingurile, farfurioare, întrebă:

— Tu ai făcut aici ceai?

Adina zise:

— Da. Adineauri… Mă durea capul, am luat un caşet… lui Gabriel îi era foame… i-am făcut şi lui un ceai cu tartine.

În clipa aceea Pia simţi că, dacă nu se stăpâneşte, se repede la Adina şi o strânge de gât. În faţă nu-l avea decât pe Gabriel. Trecuse pe lângă ea, înalt, blond, şi plecase. Gabriel mereu pleca. Fusese cu Adina şi apoi plecase. Probabil că Matei îl văzuse cu Adina. Aşa spusese Matei: „împreună”.

Pia se cutremură şi începu să se grăbească.

Nu mai putea îndura chinul geloziei. Se întoarse şi spuse Adinei cu vocea strangulată:

— Bei şi tu un ceai? Ai o mutră! Iar te doare capul?

— Da.

Pia îi zise:

— Să bei ceai şi să mai iei un caşet… înainte de culcare.

Adina şopti iar:

— Am mai luat adineauri un ceai şi un caşet.

— Ai să mai iei unul şi gata!

— Da.

Adina gândi:

„N-am crezut că dragostea poate durea atât de tare! Dumnezeule, şi ce dor îmi este de Matei! Mira a spus să lupt împotriva Piei ca să nu-l pierd pe Matei. Dar cum şi pentru ce să lupt când Matei m-a lăsat singură! O să citească scrisoarea şi poate o să înţeleagă. Oh! de-ar înţelege! Poate chiar astă-seară va citi şi va veni…”

Adina începu să-l aştepte pe Matei sau măcar un telefon din partea lui, cu înfrigurare. I se părea totul prea stupid, prea dureros. Socotea:

„Gabriel îi va da scrisoarea, poate i-a şi dat-o, şi poate… Matei va înţelege. O, de-ar înţelege!…”

Trântită pe canapea, cu inima dureros de strânsă, Adina aştepta un semn de la Matei. Gândea: „Cine i-a putut deschide uşa lui Matei adineauri? N-a sunat, n-a bătut.” O cuprinse un fior. „Desigur, îşi zise, Pia i-a dai cheia. Mira Tomescu are dreptate! Matei cu Pia… De aceea Pia i-a dat cheia! Şi ce căuta Pia la Matei în casă?… dar atunci pentru ce Matei s-a înfuriat că l-a găsit pe Gabriel aici?… sau poate Matei a făcut înadins acest scandal, ca să se poată despărţi de mine şi să rămână cu Pia? Atunci pentru ce, azi de dimineaţă, mi-a spus că mă iubeşte? Te poţi preface într-atât? Şi ce interes… ce l-a putut face să-mi spună… că… vom fi toată viaţa împreună?… Sau poate… Pia i-a spus că între Gabriel şi mine e ceva, şi Matei a dat crezare… Deci, eu, gonindu-l, i-am confirmat… ce oribil, ce oribil gândesc!… Doamne, de ar veni Matei, de ar telefona măcar… trebuie să-i explic… Poate acum Gabriel i-a dat scrisoarea… Nu-i pot telefona, să-l caut eu, şi nu din orgoliu… dar la telefon… nu va înţelege… abia se vor învenina lucrurile…”

Pia, în celălalt colţ al odăii, pregătea ceaiul şi otrava. Aşeză totul frumos pe tavă. Două ceşti, două linguriţe… apoi un pahar cu puţină apă. În apă puse jumătate din stricnina furată. Cealaltă jumătate o împături cu grijă în cutie, înfăşurată în batistă. O puse în fundul poşetei. Aşezând-o, găsi cheia casei Ventura, casa lui Matei şi Gabriel. Îşi zise:

„În mormânt nu voi avea nevoie de ea, iar cheia raiului nu e pentru mine!”

Îşi aminti de Gabriel aşa cum văzuse când îi deschisese uşa. Nici nu se uitase la ea. Ba da, se uitase: „Ca la un câine, ca la un câine”, îşi spuse Pia şi simţi că mintea ei nu mai judecă. Mintea i se întunecase până a atinge demenţa. Apoi amestecă în pahar otrava pregătită pentru Adina. Îşi zise: „Atâta ajunge pentru ea. E destul: jumătate ea, jumătate eu… frăţeşte. După aceea iau şi eu cealaltă jumătate! Aşa, scăpăm de chin şi ea, şi eu. Şi ea se chinuieşte. Îi fac şi ei un bine. Oh, de-aş scăpa odată de ea! Să scap şi de Gabriel… Ca la un câine s-a uitat la mine, ca la un câine… Ultima privire… Oh! Azi… Adina i-a dat de mâncare… Probabil că satisfăcut, s-a uitat şi la ea aşa cum s-a uitat ieri la mine, în bucătărie… Dar, dacă au făcut dragoste «împreună», cum s-o fi uitat la ea?”

Pia gemu încet de câteva ori: „Să scap de chin… să uit!”

Viziunea a fost atât de reală, a clipei când, în bucătărie, dându-i de mâncare, el îi surâsese, încât din nou Pia simţi căldura aceea în pântece, şi atunci inima ei avu şi ea o tresărire, o durere, ca şi cum ar fi fost vie şi de sine stătătoare. O clipă de oroare, de sacrilegiu, de încălcare a legii vieţii, iadul păcatului, înfăptuită aici pe pământ, în trupul ei.

Pia gemu iar.

Adina întrebă:

— Ce ai?

Pia zise:

— Mă doare şi pe mine.

— Ia şi tu un calmant.

— Iau şi eu, fii fără grijă!

Apoi Pia întinse paharul cu otravă Adinei:

— Bea. Am topit caşetul în apă. E… mai rapid.

Adina bău toată otrava. Se strâmbă uşor.

— Ce amar, zise.

Pia o privea fix, cu ochii aproape holbaţi; bâigui:

— Am pus… două…

Adina o privi şi ea, drept în ochi. Erau aproape una de alta, ca de atâtea ori, dar niciodată Adina nu văzuse privirea Piei atât de fără fund, fără sens.

Pia, gândea fără să-şi poată lua ochii de la Adina:

„Poate n-a fost otravă, n-are să se întâmple nimic… Mâine totul va fi ca înainte… Gabriel…”

Adina se înspăimântă de privirea Piei. Şopti:

— Nu te mai uita… aşa… Ce ai?

Pia şopti şi ea:

— Te rog să mă ierţi…

Adina gândi:

„Are remuşcări. E îndrăgostită de Matei. Ea i-a dat cheia.”

O silă foarte ciudată îi umplu sufletul, scârbă şi milă, aşa ca faţă de o rană murdară, plină de puroi. Gândi:

„Vai, ce urâtă este! Ce privire are!” şi o oboseală ciudată, o detaşare o cuprinse pe Adina. Şopti către Pia încet da tot:

— Nu face nimic!

Şi Pia repetă cu o violenţă înăbuşită, ca şi cum ar fi ameninţat, iar nu implorat:

— Te rog să mă ierţi… acum!

— Nu face nimic, şopti Adina, dar, văzând, ivirea Piei înţepenită asupra ei, şopti uşor, ca un suspin: Te iert… te-am iertat… dar, te rog să pleci din faţa mea. Du-te dincolo!

Voia să fie singură, cu imaginea lui Matei, cu amintirea fericirii ei cu Matei din dimineaţa acelei zile. Îi era dor de Matei, un dor disperat. Închise ochii. Se simţea singură pe lume. Lumea, un pustiu imens în care nu-şi găsea loc. Îl aştepta pe Matei. Nu mai dorea nimic, decât să vină Matei. O clipă să-i stea în braţe şi să-i spună că-l iubeşte.

Pia plecă la ea în odaie, trântind uşa cu brutalitate. Începu să se plimbe de colo-colo. Vorbea, aproape în gura mare: „Altfel nu se putea, altfel nu se putea, voi lua şi eu cealaltă jumătate… după”.

La cuvântul „după”, Pia se opri locului, încremenită. Repetă „după” – cu mare atenţie, apoi începu să se plimbe iar, cu furie. „După”, deci „după” va fi liberă… în fine fără Adina… liberă… Gabriel… Dar poliţia are s-o prindă că a omorât. Au să o închidă… ocna… Gabriel liber… cu Adina. Nu cu Adina, căci Adina va fi… „după”… iar Gabriel al ei, Pia. Dar cât va mai dura chinul ăsta al aşteptării… Dar dacă o vor prinde, totul va fi fost inutil. Pia începu să se plimbe iar. Gândi: „să stau în odaie la mine. „După», am să spun că am stat aici alături şi am adormit, că eu nu ştiu nimic…”

Adina îi auzea pasul, un pas grăbit, ca şi cum ar fi alergat undeva unde întârziase. Adina îi auzea pasul aşa, până-n creier… pasul Piei… pas de animal în cuşcă…

Apoi Pia deschise deodată violent uşa spre Adina. Adina era tot pe canapea, dar aşezată. Era foarte palida, neverosimil de palidă. Şopti:

— Pia, mi-e rău…

Atunci Pia, speriată, se duse iar la ea în odaie, trântind uşa. Începu să se plimbe din nou. Gândea:

„Nu mai e mult… o să se termine, şi «după» – iau şi eu otravă… «după»…”

Adina îi auzea pasul. Adina nu înţelegea pentru ce Pia o lăsa singură… îi dăduse un calmant, ceai… pentru ce…

Adina strigă de câteva ori:

— Pia, Pia, mi-e rău, mor!

Dar Pia continuă să se plimbe cu pasul acela automat, de animal turbat. Adina încercă să se ridice. Se hotărâse să-l cheme la telefon pe

Matei, să-l caute. Când se ridică, ameţi, căzu pe canapea. O cuprinse un spasm, o încordare, o înţepenire. Înspăimântată, Adina strigă iar, tare, un ţipăt îngrozit:

— Pia, mi-e rău… Pia… Pia… mor!

Atunci Pia deschise uşa. O privi pe Adina o clipă. Adina începuse să aibă convulsiuni. Îi spuse cu fălcile încleştate:.

— …cheamă doctorul…

Dar Pia, care sta nemişcată în faţa ei, începu deodată să strige. Un ţipăt inuman. Pia îşi auzi ţipătul. Primul ţipăt Pia şi l-a simţit în inimă, ascuţit ca un pumnal. Apoi, ca şi cum primul ţipăt i-ar fi omorât inima, ţipetele le auzi în creier, repezi, ca un vârtej care îi ameţi gândurile. Ţipetele erau clare, ca lame de cuţit care jucau deasupra capului ei. Apoi i se mai păru că are un animal furios ascuns în ea, care ţipă atât de sălbatic. Şi ultimul gând al Piei, perceput de ea, a fost că ţipetele erau ale Adinei, care murea… Fără să ştie ce face, Pia ieşi pe palier urlând. Imediat, din toate uşile, de la toate etajele, ieşiră vecinii. Erau îmbrăcaţi în pijamale sau halate. Adusă de vecini înapoi în casă, Pia începu să-şi sfâşie hainele. Îşi dădu seama, încă foarte vag, că oamenii încearcă să-i ţină mâinile, că se luptă cu ea. Ţipătul din piept izbucnea neîntrerupt, scuturându-i trupul. Niciun gând nu-i mai era în minte. Urletul din Pia se înălţa mereu, şi Pia, după ce-şi sfâşie hainele, începu să spargă tot ce se afla în odaie. Vecinii o stăpâniră cu greu, o legară, pumnii cu care lovise în oglinzi şi geamuri îi erau plini de sânge. Întunericul în mintea ei era complet. Nu murise nimeni, nu omorâse pe nimeni, nu trăia nimeni, nu se întâmplase nimic. Reuşise să facă vid în mintea ei.

Vecinii o găsiră pe Adina în convulsiuni şi spasme. Totuşi, Adina putu să spună, arătând-o pe Pia:

— S-a speriat că mi-e rău. Chemaţi doctorul… mi-e rău… înfiorător de rău… mor!

— Pe cine să chemăm? întrebară vecinii.

Unii spuseră:

— Salvarea! Imediat, Salvarea!

Adina le făcu semn, îi chemă aproape de ea, le şopti:

— Matei Ventura… şi, epuizată, arătă cu mâna spre telefon.

Vecinii găsiră pe măsuţă numărul de telefon al lui Matei Ventura. Îl chemară. Era acasă. Când auzi ce i se spune, strigă de două ori cu violenţă:

— Chemaţi şi Salvarea, chemaţi Salvarea! Vin şi eu imediat.

Matei nici nu-şi luă haina, îşi aduse aminte că îi dăduse cheia casei Piei şi în grabă luă o a doua cheie ce o avea de rezervă, apoi, până scoase maşina din garaj, până făcu drumul, trecu un sfert de oră. Când Matei sosi, Pia urla încă. Adina, lungită pe canapea, ţeapănă, părea să fie în agonie. Un bărbat care sta lângă Adina şi o stăpânea o ridică şi i-

o aşeză lui Matei în braţe. Zise:

— Vezi dumneata ce este cu ea. Eşti doctor.

După rigiditate, convulsiuni şi după toate simptomele, Matei bănui că Adina era otrăvită cu stricnină. Nu putea fi o uremie bruscă… imposibil… nicio infecţie tetanică… imposibil… Ştiu că nu se mai poate face nimic.

Avu un geamăt inconştient de om rănit şi se repezi la Adina. O primi în braţe. Gândi: „Adina s-a sinucis din pricina mea”, apoi fără voie şi fără niciun argument, îl bănui pe Gabriel că poate a otrăvit-o el. Astea toate, fulgerător. Disperat, o strânse tare în braţe, o sărută pe gură şi o strigă:

— Adina, Adina!

Era atât de ţeapănă, încât, o clipă, Matei crezu că este moartă, dar deodată o văzu că deschide ochii şi că-l priveşte fix. O privire imensă, o privire în care Matei, se dărui şi el total. În lumea întreagă n-au mai fost decât ei amândoi. Apoi Adina, cu caznă, cu greu, într-un suspin, şopti:

— Matei…

Şi apoi:

— …te iubesc…

Şi în acelaşi suspin al cuvântului îşi dădu sufletul. Atunci trupul ei, până atunci ţeapăn, deveni în braţele lui Matei moale. Matei îi închise ochii. Ştia că această privire fusese ultima şi fusese a lui.

Capitolul VIII

Pia a fost pusă în cămaşa de forţă de către Salvare şi transportată la balamuc. Când o ridicară, Pia strigă de câteva ori numele lui Gabriel cu disperare. Matei o auzi, şi un fior de groază îl cuprinse. Toată lumea înţelese că numele strigat era o acuzare. Mărturie cu atât mai valoroasă, cu cât era a unei minţi inconştiente care nu se mai stăpânea. Gândiră: „Săraca, a înnebunit de durere! Era sora ei!”

Parchetul fusese anunţat. Poliţia judiciară, judecătorii de instrucţie, medicul legist. Camil cu Mira Tomescu, chemaţi, sosiră şi ei. Medicul legist, după ce ascultă spusele celor care asistaseră la agonia Adinei, afirmă că era foarte probabil vorba de o otrăvire cu stricnină. Se prezentară imediat şi diferiţi reporteri de la diferite gazete. Aduseseră cu ei şi fotografi. Crimă, sau sinucidere, nu se ştia încă, dar faptul în sine era senzaţional. Trebuia bine speculat. Începură să fotografieze, să adune la dosar şi să sigileze totul. Odaia se umpluse de lume. Matei, aşezat lângă trupul Adinei moarte, sta încremenit. Nu vedea pe nimeni. Era ca singur cu ea. O privea fix.

Mintea, inima, nervii, fiinţa întreagă a lui Matei era cuprinsă de amintirea Adinei şi de insuportabile, disperate remuşcări. Privirea ei

din clipa morţii, glasul ei când îi spusese că-l iubeşte îl pecetluiseră cu o înfierare prelungă a unui chin de care nu voia să scape. Abia acum inima lui recunoştea că o iubeşte, abia acum primise iubirea ei. Numele lui, şoptit în clipa morţii, îi părea chemarea cu care-l luase cu ea. Adina moartă, el putea să exalte, la nivelul de care avea nevoie, dragostea lor.

Când au ridicat trupul Adinei, să-l ducă, Matei, care sta pe un fotoliu lângă ea, înălţă capul, înăbuşi un strigăt, apoi fără să se mişte aplecă fruntea. Îşi spuse, sau mai bine zis îi făgădui Adinei moarte, pe care cei doi bărbaţi o duceau: „Sunt al tău, sunt cu tine, până la moarte cu tine! Numai eu sunt de vină de moartea ta şi mă voi pedepsi pe măsura vinei mele. Sunt şi eu, într-un fel, mort Adina, nu mă voi mai despărţi niciodată de tine."

Apoi, instanţele judecătoreşti îl percheziţionară. Când găsiră trei chei în buzunarul lui Matei, spuseră:

— Trei chei… ale… casei dumitale?

Matei se gândi vertiginos să nu spună că are şi cheia apartamentului Adinei, dată de Pia, dar tot atât de vertiginos îşi dădu seama că era o minciună gratuită, nu avea pentru ce minţi. Nu avea ce ascunde. Spuse:

— Una e a casei mele, alta, asta, e a garajului, iar asta este a acestui apartament.

— Cheia acestui apartament?… la dumneata?

— Da.

Judecătorii luară cheia, o încercară la uşă şi văzură că într-adevăr se potriveşte. Nu o mai dădură înapoi lui Matei. O puseră ca mărturie pentru dosar, apoi îi cerură, rece dar deferent, să-i conducă la el acasă.

Se înghesuiră mai mulţi bărbaţi în chiar maşina lui. Nu-l lăsară să conducă. De altfel, Matei îşi dădu seama că ar fi fost incapabil s-o facă. Era ca beat, nesigur pe mişcări. Au ajuns. Prima odaie percheziţionată a fost dormitorul-laborator în care locuia Matei. Privi şi el percheziţia foarte atent, aproape curios, cu toate că nu avea încă niciun gând clar în minte. Brusc însă, în faţa dulapului cu medicamente, deveni atent. Uitându-se la dulap i se păru că o mână străină umblase înăuntru. Borcanul de stricnină îi păru vizibil mai strâmb, aşezat altfel decât celelalte, iar o sudoare rece îl cuprinse… „Adina… dar când să fi luat Adina?… dar Gabriel?… Da. Gabriel ar fi putut… ar fi putut…!" dar Matei nu spuse niciun cuvânt. Aşteptă. Încă aştepta. Judecătorii sigilară dulapul cu doctorii.

Era a doua oară când Matei se gândise la Gabriel ca la un criminal. „Oare din gelozie s-o fi omorât?… Se îndrăgostise de Adina şi îşi dăduse seama că Adina nu-l iubea?! Pentru ce Adina îl gonise pe Matei şi rămăsese cu Gabriel? Îi era oare teamă de Gabriel?… Ştia că Gabriel e în stare s-o omoare?… O ameninţase? Desigur otravă căutase

când venise cu Adina la ei acasă, nu chitara! Auzi ce vorbă, chitara!”

Chinuit de gânduri, Matei asista la percheziţie cu o imensă atenţie. „Oare din cercetări se va afla dacă Adina se sinucisese sau o omorâse Gabriel? Oh, dar orice se întâmplase, tot el, Matei, era de vină. Se purtase oribil cu ea, se purtase ca… un criminal. Fără milă. Îi fusese milă în spital de toţi bolnavii de acolo, de copiii subalimentaţi… dar rămăsese nesimţitor în faţa durerii Adinei! Ce uşor este să ai o milă abstractă! Dar mila asta pentru necunoscuţi nu-ţi dă dreptul să chinuieşti un suflet de om într-atât, încât să-l duci la sinucidere!… Şoapta Adinei pătrunsese ca o victorie a ei, ca o răzbunare a ei în inima lui Matei şi-l tortura. «Matei… te iubesc!» Poţi dărui o astfel de iubire unui om care nu va mai putea niciodată răspunde decât cu imensa lui disperare? Şi pentru ce Adina nu învinuise pe nimeni de moartea ei? Şi pentru ce numai Pia strigase numele lui Gabriel? Pentru ce Adina tăcuse?”

Judecătorii de instrucţie percheziţionară apoi odaia lui Gabriel. Găsiră, ascunsă sub saltea, cămaşa lui Gabriel plină de roşu de buze. O luară cu precauţie ca obiect doveditor: o femeie fusese la Gabriel în odaie, sau în tot cazul avusese legături cu el.

— Ce femeie a fost la fratele dumitale? îl întrebară pe Matei care, încet, rar, ca amintindu-şi cu greu, şopti:

— Pia mi-a spus, adică Olimpia Anestin, sora… sora…

Matei se opri, înghiţind numele Adinei. Nu era în stare în clipa asta în faţa acestor străini să-i pronunţe numele. I se părea un sacrilegiu. Dar unul dintre judecători îl ajută:

— Sora Adinei. Anestin, moarta.

Matei îl privi cu uimire. În inimă avu un junghi dureros, ca şi cum i s-ar fi anunţat acum, lui personal, moartea Adinei.

— …da, spuse Matei încet, da. Pia mi-a spus că…

Şi Matei tăcu iar. Păru că a uitat complet că voise să spună ceva. Un judecător, mirat de tăcerea lui, îi ajută: „continuaţi, vă rog”, şi atunci, ca trezindu-se din vis, Matei continuă:

— A, da… sora ei, Olimpia Anestin, mi-a spus că el, Gabriel, fratele meu, a fost după-masă aici cu… ea, cu Adina.

Aici Matei făcu iar o pauză şi abia apoi mai adăugă, în şoaptă, ca pentru el: „în treacăt”.

— Ce înseamnă „în treacăt”? Anume cât?

Matei se frământă. Spuse:

— Nu ştiu… Şi eu am întrebat-o pe Pia şi mi-a spus că nu ştie exact. Asta am vrut şi eu să ştiu…

— Pentru ce ai vrut să ştii?

Matei răspunse brusc şi apăsat:

— Din gelozie, bineînţeles!

În timp ce judecătorii însemnau în scris spusele lui, o gelozie târzie

şi inutilă îi chinui deodată inima. Dar judecătorii insistară:

— Ce au făcut acolo?

— Nu ştiu.

— Şi ce au căutat acolo?

— Chitara.

Judecătorul strigă:

— Ce chitară?

— A lui Gabriel. Aşa au spus… ei.

Matei tăcu şi rămase pe gânduri. „Da, Pia avusese dreptate! Trebuia să stea cu Adina, să nu o fi părăsit aşa… Dar când, când a avut timp Gabriel să se îndrăgostească de Adina? Dar eu, eu când, când am avut timp? O! dacă ar fi vrut atunci, în dimineaţa aceea, Adina ar fi fost a lui. Dimineaţa a lui şi seara moartă… Totuşi, poate că dacă ar fi trăit cu ea, nu ar mai fi părăsit-o aşa cum o făcuse, fără nicio explicaţie… Adina putuse crede orice. Singura Pia ghicise! Dar Pia îi spusese şi că între Adina şi Gabriel ar fi ceva. Nu, nu-i spusese aşa. Îi spusese să aibă grijă de Adina, că o face să sufere… că desigur lângă Gabriel a căutat să uite! Pia i-a mai spus că la masă s-a purtat ca un nebun… că Adina a suferit. Toate astea Pia le-a înţeles. Da, Pia era… în fine… Pia a înnebunit de groază şi durere! Deci bănuise… deci avusese motiv… văzuse ceva. De aceea îi atrăsese atenţia… deci avusese dreptate… şi el nu înţelesese, Pia îi atrăsese atenţia, şi el nu înţelesese…”

Matei era pierdut în aceste gânduri, când judecătorii îl mai întrebară:

— Şi acum unde este fratele dumitale?

— Nu ştiu… nu l-am văzut de…

Matei tresări şi se opri. Privi cu spaimă pe judecători, care însemnau în scris tot ce se vorbea.

— De când? Vorbeşte.

— De acum câteva ceasuri… când am fost acolo… la Adina… şi…

— Câte ceasuri?

— Nu ştiu… nu ştiu nici asta…

— Ciudat, şi?…

— …a survenit între noi scandalul.

— Pentru ce?

— E greu de explicat.

Judecătorii surâseră cu toţii deodată, parcă satisfăcuţi de importanţa lor şi de stupiditatea acestui răspuns. Unul din ei spuse:

— Totuşi, cred că-ţi dai seama că va trebui „explicat” şi acest fapt şi descris cu de-amănuntul totul.

— O da, răspunse Matei cu o răbdare şi o bunăvoinţă neobişnuite lui.

Judecătorii care, făcând şi ei parte din aceeaşi lume ca şi Matei,

auziseră vorbindu-se adesea şi divers despre el, de caracterul lui ciudat şi întunecat, se mirară. Îl priviră foarte atent. Tot în clipa asta Matei, care până atunci fusese atât de absorbit de propriile lui gânduri, încât nu dăduse multă atenţie la ce-ar putea gândi aceşti oameni, înţelese brusc că ei îl pot bănui şi pe el de crimă. Atunci Matei îşi zise: „De fapt, ei au dreptate să mă bănuiască pe mine de crimă. O, ce-ar fi să le spun că eu sunt de vină?! Dar nu… nu au să mă creadă! Dacă le spun, abia nu au să mă creadă. Eu sunt de vină, dar n-au să mă creadă. Nu am cum dovedi că eu am făcut crima. Nu este momentul să le spun că sunt vinovat. Oh! şi cât de vinovat sunt. Pentru ei «faptele» morale, faptele gândite nu au valoare! Pentru ei purtarea mea care, cert, a determinat moartea ei nu are valoare".

Gândi: „Mai bine tac şi mă omor şi eu. Ar fi mai uşor decât o viaţă întreagă de ocnă şi remuşcări. Căci ştiu, nici în ocnă nu mă voi ierta. Pedeapsa cea mare va fi că nu mă voi putea împăca niciodată cu mine. Până acum nu mă puteam împăca cu viaţa şi cu oamenii ei, dar pe mine mă toleram, mă toleram… Ce ridicol! Ce duioasă bunăvoinţă!… iar acum… de acu… mai ales pe mine nu mă voi putea tolera. În inima mea nu voi găsi niciun motiv să mă pot ierta. Azi la prânz, la Mira, la dejun, Adina sta vie în faţa mea cu privirea ei speriată. Se uita la mine ca la un nebun… mai bine zis ca la un criminal, şi mie nu mi-a fost milă. Eu mi-am spus: «Nu vreau să fiu fericit». Am refuzat fericirea naturală a iubirii mele, a iubirii ei, a iubirii noastre, şi pedeapsa a sosit înfiorătoare. A trebuit să accept, pedeapsa, să-mi recunosc crima. Eu sunt criminalul. Eu am omorât-o. Din pricina mea a murit. Gabriel a fost un simplu instrument. Eu trebuie să merg la ocnă, nu el."

Frământarea lui Matei era atât de aprinsă, încât îi trebui o mare putere să nu se zvârcolească, să nu-şi frângă mâinile, să nu geamă, să nu strige că el este vinovatul, dar îşi repeta: „N-au să mă creadă, n-au să mă creadă". Apoi îşi zise: „Săraca Pia! O înţeleg că a înnebunit, că urlă!"

Dar cu toată frământarea, Matei părea ca de piatră. Sta în picioare nemişcat. În faţa lui era grupul oamenilor legii, care-l priveau. În odaie şi în toată casa era tăcere. A fost o clipă de totală tăcere.

În această tăcere se auzi, desluşit, întâi cheia în uşa intrării, apoi uşa deschizându-se. Toţi ascultară cu încordare şi aşteptară. Când Gabriel Ventura intră în odaie şi văzu pe acei oameni străini, solemni, tăcuţi, privindu-l fix, ochii lui sclipiră de câteva ori, ca loviţi de o lumină prea mare.

Unul spuse:

— Sunteţi Gabriel Ventura?

— Da.

— Noi suntem judecătorii de instrucţie.

Gabriel gândi: „Prea de tot… ce obrăznicie… pentru un scandal la restaurant cu chelnerii şi lăutarii să vină noaptea la om acasă! În definitiv am fost cu el la spital… ne-au asigurat doctorii să nu e nimic grav… doară n-o fi murit între timp… imposibil… nu era grav”.

Şi Gabriel întrebă:

— Aţi venit probabil pentru scandalul de azi-dimineaţă de la Ploieşti? Nu se putea amâna oare, domnilor, până mâine… pe lumina zilei?

Judecătorii se priviră cu subînţeles. Întrebară prudent:

— Care scandal?

— Păi… azi pe la prânz… înainte de prânz, la „Potcoava de aur” de la Ploieşti, probabil ştiţi, chestia cu lăutarii… Dar l-am dus la spital şi ne-au asigurat doctorii că nu e grav… Altfel nu plecam de acolo…

— Interesant, spuse unul dintre judecători, în aceeaşi dimineaţă şi un al scandal, cu spital şi răniţi… Cine a lovit? Dumneata?

— Vă spun, zise Gabriel enervându-se, că nu e important. Eu şi ceilalţi, bătaie generală.

Se făcu o linişte destul de lungă, apoi unul dintre judecători spuse:

— Astă-noapte Adina Anestin a fost otrăvită şi a murit. Olimpia Anestin, sora ei, a înnebunit. Căutăm criminalul. Poate că aceasta e mai important decât scandalul de dimineaţă.

Din nou Gabriel avu acea clipire, ca în faţa unei lumini prea mari, apoi, fulgerător, se întoarse şi îl privi pe Matei. Privirile lor se întâlniră. Se bănuiră reciproc de crimă. Gabriel îşi zise: „El a omorât-o! Numai el. Din gelozie şi orgoliu, că l-a dat afară, iar acum se răzbună pe mine. Aşa făcea şi când eram copii. Mă învăţa să fur, şi apoi mă denunţa şi nu spunea că şi el e părtaş.”

Matei gândi: „El a omorât-o, numai el, din gelozie. A observat că Adina pe mine mă iubea. Probabil… de frica lui m-a dat afară… O ameninţase… Şi când era copil, ca să-şi satisfacă o plăcere, făcea orice!”

Unul dintre oamenii de faţă spuse:

— Ne daţi voie, domnule Gabriel Ventura, mai întâi să procedăm la o percheziţie corporală? Cu domnul Matei Ventura am terminat.

Gabriel dădu din umeri, cu oboseală. Parcă voia să spună: „Acum faceţi ce vreţi, ce mă mai întrebaţi! Nu mă mai interesează nimic!”

Îl căutară prin buzunare şi găsiră imediat scrisoarea Adinei. Când Gabriel văzu scrisoarea Adinei tresări şi se uită cu groază la ea: pur şi simplu uitase că are scrisoarea în buzunar! În mintea lui, nu faptul că se găsise scrisoarea asupra lui şi că ea ar fi putut constitui o dovadă a culpabilităţii lui îl făcuse să tresară, ci însuşi faptul că uitase de scrisoare. Numai de acest lucru se simţea vinovat. Era disperat, dezolat, gândea că poate… dacă ar fi dat la timp scrisoarea… poate s-ar fi evitat drama. Matei nu ar fi omorât-o pe Adina. Toate aceste

întâmplări, atât de străine lui, îl zăpăceau. Amor, gelozie, scene, plânsete, balamuc, otravă… mama lui moartă… Adina moartă… Matei criminal… Pia nebună… Lui îi plăcea să se distreze, copilăreşte, sănătos, să facă viteză, să stea la restaurant, să cânte, să danseze, să înoate… Oh! şi acum cât dorea să fie liber, sa poată goni pe şosea cu maşina… în noapte, în aerul curat al iernii, să se cureţe de murdăria faptelor oribile în care era amestecat fără voia lui… Îşi aminti de mama lui, de Sandra Ventura, întinsă pe catafalc, de indiferenţa ei absoluta. Totul îi păru intolerabil.

În timpul ăsta judecătorii, fiecare de-a rândul şi fiecare pentru sine, citiră scrisoarea. Îl întrebară apoi pe Gabriel:

— Cunoşti conţinutul scrisorii?

Gabriel răspunse enervat şi totuşi copleşit:

— Desigur, bineînţeles…

Judecătorii dădură din cap cu înţeles, apoi puseră scrisoarea, împreună cu cămaşa găsită, în servieta cu corpurile delicte adunate, pe care unul dintre judecători o purta cu el, şi consemnară în scris răspunsul lui Gabriel.

Matei îl cunoştea pe Gabriel suficient, ca să-şi dea seama că descoperirea scrisorii din buzunar îl tulburase peste măsură de tare. În acea clipă Gabriel aruncase iar o privire spre Matei. Cuprins de o mare uimire, Matei se întrebă: „Ce scrisoare poate avea Gabriel în buzunar şi de la cine?”

Neputându-se stăpâni, cu toate că-şi da seama că face un gest inutil, Matei întrebă pe judecători:

— Vă rog… aş putea citi… vedea, ce conţine scrisoarea? şi către cine este adresată?

Judecătorii se priviră între ei cu seriozitate. Unul spuse:

— Bineînţeles că nu. Mai târziu poate că da. Până una-alta vom consemna că dumneata declari că nu cunoşti nici existenţa şi nici conţinutul acestei scrisori.

Şi judecătorii scriseră şi acest lucru în notele cu mărturisiri pe care le luau.

Gabriel părea atât de nenorocit, copleşit, aiurit, încât şi Matei îşi aminti de scena când îl învăţase să fure, şi apoi îl denunţase „ca să-l înveţe minte!” Ca atunci, Gabriel avea aceeaşi faţă nevinovată inconştientă, şi tot aşa şi atunci îl privise fulgerător pe Matei în ochi, şi tot ca atunci, nici acum Gabriel nu se apăra şi nu învinuia pe nimeni. Probabil totuşi că şi acum Gabriel ştia că Adina se chinuise din pricina lui Matei. Şi Matei, ca şi Gabriel, îşi aminti de mama lor, de Sandra Ventura. Matei îşi aminti de ziua premergătoare morţii ei, când îl silise să jure că va avea grijă de Gabriel. „Jură, jură!” O! parcă ştiuse că va fi nevoie să aibă grijă de el. Matei simţi o groază, o oroare în inimă. Pentru ce să fie păzitor al fratelui lui, când acest frate

„desigur” o omorâse pe Adina? Numai pentru că făgăduise mamei lui că-l va apăra? Făgăduise, e drept, dar făgăduise silit de ea şi făgăduise neştiind că va trebui să-l apere crezându-l criminal. Şi nu-l va „păzi” oare mai bine lăsându-l să-şi facă pedeapsă?

Matei îşi dădu seama că iar acuză pe alţii, cu toate că era convins că, moralmente, el era vinovatul.

Revoltat pe el însuşi, o clipă îşi imagină iar că, aşa pe loc, va spune că el este vinovatul. Se abţinu iar şi îşi spuse: „Abia cunoscând faptele, voi putea probabil inventa şi «explica» cum am procedat ca să fac crima. Voi putea inventa o poveste verosimilă. Astfel îmi voi satisface pe deplin şi dorinţa de a-mi asuma vina, simţindu-mă moralmente vinovat, şi într-un fel – oh! cât de ciudat! – mă voi ţine şi de cuvântul dat mamei: îl voi ajuta pe iubitul ei Gabriel! Gabriel îşi va recăpăta libertatea de a trăi ca mai înainte, în deplină inconştienţă şi frivolitate! Căci lumea poate să se surpe, dar Gabriel ştiu că doreşte să petreacă. Da, Gabriel este un om care, trăind şi văzând ce se petrece în jurul lui, nu se simte vinovat. Iar eu, îşi zise Matei, îi voi reda cu preţul vieţii mele libertatea, scumpa lui libertate de a trăi în inconştienţă, acestui om periculos. El este omul care trăieşte şi moare liniştit, fără să ştie că trăind porţi o responsabilitate. În tot cazul, aş fi dorit ca, atunci când mă voi autodenunţa ca vinovat, Gabriel să nu-şi imagineze că o fac pentru a-l apăra pe el. Dar ar fi inutil să-i explic ce simt şi pentru ce doresc să mă autoînvinuiesc. Acestea sunt lucruri care îl depăşesc… pe el… şi desigur şi pe majoritatea, oamenilor… Nimeni niciodată nu va şti nimic despre mine, gândurile şi chinul meu!”

În aceeaşi seară, Camil Tomescu şi Mira Tomescu, după ce fuseseră chemaţi la căpătâiul Adinei moarte şi răspunseră la câteva întrebări ale judecătorilor de instrucţie, se reîntoarseră la ei acasă. Şoferul, deşteptat din somn şi chemat în grabă, îi aştepta la volanul splendidei lor limuzine negre, mare, bine încălzită. Îi duse acasă. Cu toate că era foarte târziu şi că se simţeau obosiţi, totuşi nu le era somn. Erau surescitaţi. De comun acord hotărâră să nu se culce imediat, să mai stea puţin de vorbă. Vor bea un ceai şi vor gusta ceva «uşor”.

— Ceva foarte uşor, spuse Mira. După atâtea emoţii cu morţi şi nebuni, n-aş mai vrea să ne stricăm stomacul. Ar fi prea de tot!

Peste zece minute erau comod instalaţi în faţa măsuţei cu ceai şi gustări. Erau deci a doua oară împreună în noaptea aceea. Câteva ore, şi se va lumina de ziuă, zi de iarnă! Mira vorbea, Camil asculta:

— Dragă, eu mi-am făcut datoria! Am făcut tot ce-am putut ca să-i salvez de la dezastru… pe care-l presimţeam… ţi-am spus… Azi, toată ziua, m-am ocupat numai de ei! Fă meniu-ul pentru invitaţia la dejun, telefonează şi caută-i, pune masa, aşteaptă-i… Şi ce mutre aveau la

masă! Numai după mutrele lor şi puteai înţelege că ei coc ceva necurat! Drept să-ţi spun, rar am văzut în viaţa mea dejun mai… oribil… era să zic plicticos, dar cuvântul ar fi fost prea slab… da, oribil, sinistru. Şi ce meniu bine alcătuit, ce feluri bine preparate Şi ce bine prezentate… Cazană inutilă! Am hrănit criminalii! că de fapt ei toţi sunt capabili să comită crime, dacă le convine… ţi-o spun eu… Ai să vezi ce-o să aibă de furcă judecătorii ca să afle cine a comis crima! Asta, de ce? Pentru că ei toţi sunt în fond capabili de crimă! Gabriel a venit ca un nebun, la ora patru, i-am dat şi lui de mâncare… A povestit că şi acolo omorâse pe cineva…

— Unde? sări Camil ca ars.

— El ştie; la Ploieşti… La „Potcoava de-aur”.

— A omorât? Cum a omorât?

— În tot cazul a fost un scandal… şi-au spart capetele, i-au dus la spital…

— Pe cine?

— El ştie… Poveste încurcată… în fine, într-un restaurant! Scandal cu lăutari – asta a doua zi după înmormântarea mamei lui. Şi apoi, ce să-ţi, mai spun, eu am avertizat-o pe Adina că Pia este amorezată de Matei. N-a vrut să-mi dea crezare şi a omorât-o.

— Cine, a omorât-o? Ce vrei să spui? Nu înţeleg! Că doară numai Gabriel a putut face figura! Este de la sine înţeles!

Mira izbucni în hohote de râs!

— Auzi vorbă! Gabriel! Gabriel! Ce naivi sunteţi! Ascultă-mă tu pe mine, Camil dragă, Pia este criminala, Pia a omorât-o pe Adina. Şi eu ştiam că o va omorî!

— Pia a omorât-o? Şi tu ştiai?…

— Ce te miri aşa?! Sigur, Pia e rea, rea, ţicnită, şi acum nebună de-a binelea.

Camil rămase pe gânduri. Enervat, se ridică de pe scaun şi începu să se plimbe de colo-colo. Apoi, deodată, se opri şi spuse brusc:

— În tot cazul, scumpa mea, te rog insistent să taci. Părerea ta despre Pia ţine-o pentru tine. Nu avem nevoie de complicaţii! E prea grav ce spui. Nici n-o să te creadă nimeni. Ai să fii suspectă că ascunzi ceva. Auzi! O soră să-şi omoare sora! Apoi, nu vezi, dragă, că de durere a înnebunit?

— Nu a înnebunit de durere. A înnebunit pentru că nu i-au rezistat nervii. Şi nici nu ştiu dacă nu cumva se preface, de frică. De fapt era nebună… totuşi a înnebunit definitiv şi pe faţă, ca să aibă un alibi!

— Dar, scumpa mea… totuşi pe ce te bizui ca să afirmi ceva atât de… de periculos? Ai motive concrete?

— Da!

Camil se uită uluit la Mira.

— De exemplu?

— De exemplu: imediat după înmormântare, când m-am întors la Ventura acasă, pe cine crezi că găsesc în bucătărie cu ceaiul gata făcut… cu fursecuri cumpărate?

— Pe cine?

— Pe Pia, în bucătărie, ca la ea acasă. Camil dragă, degeaba faci ochii atât de uimiţi. Pia era în bucătărie şi pregătise ceaiul şi, obraznică cum este, m-a dat afară. Mi-a spus să nu mă amestec, că ea vrea să-şi construiască un cămin.

— Cum să-şi construiască… un cămin?

— Adică, cu alte cuvinte, că vrea să se căsătorească cu Matei.

— Ţi-a spus ea…

— Sigur. Este clar că asta voia… parcă trebuia să-mi spună, nu am înţeles eu şi aşa? Imediat mi-am dat seama că se îndrăgostise de Matei şi că hotărâse să se căsătorească cu el. De altfel, toate aceste lucruri ţi le-am spus ţie înainte de catastrofă, înainte de crimă, ştii prea bine… Acum câteva ceasuri, când te-ai întors şi am stat de vorbă…

Camil, enervat, continuă să se plimbe prin odaie.

— Totuşi… te rog, Mira… în fine, astea sunt păreri personale… Instruirea procesului va lămuri totul. Iar ce vor spune judecătorii, ăsta va fi adevărul. Nu trebuie să te amesteci tu.

— Da' eu îţi spun că sunt sigură că Pia a omorât. Eu ştiu că ea a omorât. Am văzut cum se uita la Adina şi la Matei azi la prânz, şi s-a şi îmbătat. A băut ca o dementă.

Camil se enervă:

— Iar eu te rog, Mira dragă, să fii serioasă şi să-mi făgăduieşti că nu vei vorbi nimic la proces decât strictul necesar, în sensul natural în care vor decurge dovezile. Desigur, Gabriel va fi condamnat. Se va dovedi culpabilitatea lui. Chiar şi până acum totul pare să fie împotriva lui… Regret. Înţelegi? Pentru mine e o mare lovitură… Înţelegi, într-un fel era şi copilul meu? Într-un fel îi sunt tată, chiar dacă nu-mi poartă numele. Şi în tot cazul, el e copilul Sandrei, a fost copilul ei preferat, rămas orfan…

Mira începu să dea exagerat afirmativ din cap. Cu o ostentativă tristeţe îşi şterse o lacrimă inexistentă. Îşi aduse aminte cu satisfacţie că, în fine, Sandra era moartă. Camil nu va mai pleca atât de mult de acasă… va sta mai des cu ea, Mira.

Camil continuă cu o emfază lirică!

— Îi voi apăra pe Gabriel până-n pânzele albe, fără restricţii, cu toată energia; jur în faţa Sandrei moarte că îi voi apăra copilul.

Mira se abţinu să nu şoptească „amin" şi spuse în sinea ei: „Bine, bine, apără-l tu, iar eu voi tăcea, după sfaturile tale, nu voi spune părerea mea despre Pia… această părere care l-ar putea salva pe Gabriel. În tot cazul, părerea mea, intuiţia mea şi scena din bucătărie, după înmormântare, când sosie Pia singură la Matei, fără Adina, să

pregătească ceaiul… ar constitui o mare diversiune… o uşurare în soarta lui Gabriel. Dar Camil are dreptate, nu-i un motiv, pentru că părerea mea e interesantă, să mă amestec în toate murdăriile lor amoroase.”

Camil Tomescu se opri locului, cu o figură solemnă, pătrunsă, şi spuse Mirei, în continuare:

— Eu îl voi apăra pe Gabriel, am jurat, în schimb îţi cer, Mira dragă, să-mi făgăduieşti că nu vei emite la judecată părerea ta cu Pia… Este… este inutil… înţelegi?…

— Înţeleg… înţeleg, las’ că înţeleg şi… promit!

— Solemn?

— Solemn…

Cei doi fraţi reîncepură să mănânce, mult liniştiţi, uşoara lor gustare.

Capitolul IX

Instruirea procesului a fost înceată şi anevoioasă, pentru că judecătorii de instrucţie aşteptară câtva timp ca Pia, adică Olimpia Anestin, să-şi vină în fire, ca să poată depune cele ştiute de ea. Dar Pia nu da semne de vindecare. Întunericul minţii ei era atât de total, încât fuseseră anihilate până şi instinctele de conservare. Era un trup încă viu, dar care nu ştia nici să mănânce, nici să bea, nici să doarmă, nici să se spele, nici să vorbească şi nici cine este. Trebuia hrănită artificial şi nu dormea decât cu somnifere atât de tari, încât pe un om sănătos l-ar fi doborât. Nu vorbea niciun cuvânt. Privea fix, drept înaintea ei. Din când în când urla. Mai în urmă, păru că se potoleşte oarecum, dar orice încercare de a-i vorbi nu a avut ca rezultat decât o recrudescenţă a stării de demenţă. Mintea îi era total întunecată.

Totuşi, timpul de aşteptare acordat vindecării ei a fost folosit pentru a se aduna mărturiile şi a se organiza prezentarea logică a faptelor ştiute şi neştiute. Crima făcuse vâlvă. Zilnic apăreau în gazete titluri mari: „Care din cei doi fraţi e vinovat?” „O soră înnebuneşte de durere şi e transportată la balamuc”. Apoi fotografii: Adina moartă, Adina vie, măsuţa cu ceştile de ceai şi paharul în care s-au găsit urme consistente de stricnină, pianul Adinei, Adina adolescentă, Adina copil, Adina cu părul despletit, Adina cu privirea de pe atunci atât de adâncă…

Matei citea ziarele cu oroare şi patimă. Lua parcă abia acum legătură cu scurta viaţă a Adinei. Îşi amintea de copilăria lor, de jocurile lor… Trăind în trecutul Adinei, Matei îşi da seama că de fapt avusese întotdeauna pentru Adina o duioşie, o căldură aparte… Poate că o iubise întotdeauna…

Bănuielile de crimă, dintr-un început îndreptate cu precădere

asupra lui Gabriel, se confirmau cu cât trecea timpul şi cu cât mărturisirile făcute de el erau mai temeinic analizate. Faptele şi caracterul lui Gabriel confirmau bănuiala culpabilităţii lui.

Mira Tomescu se frământă mult până se hotărî cum să apară îmbrăcată în faţa judecătorilor şi mai ales la proces. Oscilă mult la alegerea culorii. Îşi zise: „M-aş îmbrăca în negru, dar o să creadă că m-am îmbrăcat în doliu şi poate fi exagerat… O să se creadă că într-adevăr Camil trăia cu Sandra, că suntem rudă… Dar nici prea colorat nu e bine să mă îmbrac. Pot părea o fiinţă frivolă: ori… importanţa declaraţiilor mele trebuie să se remarce. Ce bine ar fi dacă totuşi, fără să declar eu ce ştiu, ar implica-o judecătorii şi pe Pia. Obraznica aia de nesuferit, bestia… E geloasă că mie nu-mi pasă de bărbaţi, în timp ce ea s-a amorezat de Matei, zadarnic amorezat, tâmpita."

Mira se decise şi se îmbrăcă în gri, cu accesorii de culoarea micşunelei. La depoziţii, Mira declară că ea şi cu Camil îi considerau pe Matei şi pe Gabriel ca pe nişte copii ai lor, de care hotărâseră să aibă grijă… Aici Mira Tomescu luă un ton şoptit, confidenţial:

— Dumneavoastră, înaltă curte, cunoaşteţi poate strania poveste sentimentală pe care fratele meu…

Povestea lui Camil Tomescu şi a Sandrei Ventura fusese şi rămăsese pentru toată lumea un mister: judecătorii sperară că vor afla între altele şi ceva interesant în această direcţie, dar Mira continuă cu acelaşi ton confidenţial:

— …el… cu toate că fără niciun fel de obligaţie… precisă… absolut nicio obligaţie, să fim bine înţeleşi, se simţea moralmente… sentimentalmente… în mod dezinteresat şi, generos, responsabil… adică mai bine zis nu responsabil, ci… ci… în fine… sufletul lui îi dicta să aibă grijă de aceşti copii.

— Majori…

— Da, majori, dar atât de dezarmaţi! Biata lor mamă a fost incapabilă să le dea o educaţie. Sandra Ventura era o… o… o mizantroapă, aşa, un fel de cucuvae. Cuvântul pare dur, dar e just, îl menţin. Aceşti copii…

— Majori.

— …În tot cazul, copiii ei nu au nicio vină că sunt criminali. Sunt fructul educaţiei… Sandra Ventura era o fiinţă, aş putea zice, o mamă denaturată…

Judecătorii rămaseră uluiţi.

— Mamă denaturată!…

— Da. Îşi iubea copiii prea mult. Şi nu e un paradox ceea ce afirm: ea e de vină de crimă. De aceea şi declar: Sandra Ventura este de fapt criminala.

Se făcu o linişte deplină. După o pauză, un judecător spuse:

— Să nu uităm totuşi că în clipa crimei doamna Sandra Ventura

era moartă…

Mira Tomescu spuse grav:

— Dumnezeu să-i odihnească sufletul!

Judecătorii tuşiră:

— Vă rog să revenim la „faptele” materiale pe care le cunoaşteţi. Vă rog. Ce oră era când aţi fost chemaţi acolo?

— Nu ştiu. Abia ne culcasem. Dormeam. Am fost treziţi, ne-am speriat atât de tare, eu şi fratele meu Camil, încât nu ne-am gândit să ne uităm la ceas. Pot spune însă cu precizie că era foarte târziu.

— Şi… alte „fapte”?

Mira exclamă victorioasă:

— În tot cazul, dumneavoastră, prin „faptele” dumneavoastră, o să dovediţi cine a făcut crima, iar adevărul poate că e altul!

Devenind deodată atenţi, judecătorii aşteptară continuarea, dar Mira tăcu.

— Adică… dumneavoastră, doamnă, cunoaşteţi „fapte”… care ar putea dovedi altceva…

Mira exclamă pe un ton buf:

— Oh! Câteodată faptele nu dovedesc nimic…

— Doamnă, cred că abuzaţi de „paradoxe”!

Mira râse ştrengăreşte.

— E fără voia mea… Cer înaltei curţi, având în vedere emoţia mea, să fiu iertată.

Judecătorii schimbară între ei priviri, destul de miraţi, deşi amuzaţi, de felul incoerent de a vorbi al Mirei Tomescu. Mira tăcu o clipă, apoi spuse:

— Rog înalta curte să-mi pună dânsa întrebări precise.

— În ziua crimei, Matei şi Gabriel Ventura, cât şi Olimpia şi Adina Anestin au fost la dejun la dumneavoastră?

— Da.

— Cum s-au comportat?

— Ca nişte nebuni! Nu au vorbit deloc, numai Adina a cântat.

— Adina a cântat la masă?

— Nu, după masă, sărăcuţa. Eu am făcut pentru ea tot ce am putut pentru ca s-o salvez, vreau să spun ca să-i fiu agreabilă. Ceaiul îl pregătesc întotdeauna personal, ceaiul… În fine… Mă gândeam: poate că sunt trişti din pricina Sandrei Ventura, al cărui corp fusese înhumat în ajun. Nu e puţin lucru să-ţi moară mama!

Judecătorii, enervaţi, dădură din cap afirmativ.

— Vă rugăm, doamnă, insistent, să ne spuneţi mai exact lucruri mai legate de crimă.

Mira tăcu exagerat de lung. Tentaţia de a-i epata pe aceşti bărbaţi a fost, în clipa aceea, pentru Mira Tomescu, ispititor de mare. Ah! Să spună ea tot ce crede despre Pia! Pia omorâse. Dar Mira se abţinu.

Răspunse cu o voce brusc subţiată, duioasă, de copil cuminte:

— Matei Ventura, Adina, fie-i ţărâna uşoară, şi Olimpia Anestin, Dumnezeu să o ierte, căci trebuie să ştiţi că sunt o fiinţă cu respectul religiei strămoşeşti… au tăcut tot timpul dejunului, parcă aş fi invitat surdomuţi la masă. A fost un dejun foarte original… şi este din pricina lui Matei. El întotdeauna a fost un original.

— Cum adică original?

— E capabil de orice, ca şi Pia…

— Dar Gabriel?

— O, şi el… e capabil, dar el din zăpăceală, nu din răutate. Îi cunosc de când erau mici de tot, cu toate că…

— Doamnă…

— Mergând pe supoziţii, aşa cum faceţi de altfel şi dumneavoastră, Sandra Ventura ar fi putut cel mai bine să vă spună cine e criminalul dintre băieţii ei, dar din păcate ea e moartă, aşa cum prea bine aţi spus!

În clipa asta judecătorii o bănuiră pe Mira Tomescu că voit îşi bate joc de ei.

— Onorată doamnă, e în joc viaţa unor oameni!

— Doi s-au şi dus!

— Care doi? Vorbiţi de Adina şi Olimpia Anestin?

— Nu, vorbesc de Adina Anestin şi Sandra Ventura!

Mira tăcu. Judecătorii spuseră rar, răspicat:

— Doamnă, repetăm, ne-aţi putea da oare şi câteva fapte mai precise decât ce ne-aţi spus până acum?

— Nici nu vă puteţi închipui câte fapte precise v-am spus. Poate că n-aţi sesizat! Repet: deci, în ajun, are loc înmormântarea mamei lor. La înmormântare vin fetele Anestin, pe care băieţii nu le mai văzuseră de câţiva ani. Matei se îndrăgosteşte de Adina, Adina de Matei şi Pia tot de Matei…

Judecătorii rămaseră o clipă zăpăciţi.

— Pia de Matei? Cum aşa?

Mira se opri înfricoşată. O luase gura pe dinainte.

— …adică, eu aşa cred…

— Nu ştiţi sigur?

— Sigur! Ce este sigur în amor? Chiar cel care se îndrăgosteşte şi nu este sigur dacă iubeşte sau nu.

Judecătorii, enervaţi, o întrerupseră iar. Mira Tomescu se enervă şi pentru că, din greşeală, spusese prea multe, dar şi pentru că judecătorii nu înţelegeau aluziile ei. Continuă:

— Fapte, deci… A doua zi îi poftesc la masă… vin toţi, în afară de Gabriel…

— Gabriel nu a fost la dumneata?

— El a venit mai târziu… mult mai târziu

— Cât era ceasul?

— Cred că patru. În tot cazul, toţi erau plecaţi.

— Unde?

— Domnul îi ştie! A plecat Pia, bineînţeles cu Matei şi cu Camil. Adina a rămas cu mine să bea un ceai şi să-mi cânte. Mi-a făcut plăcere. Era tare drăguţă, mititica, Dumnezeu să o ierte şi pe ea! Altă proastă! dar, abia se aşezase la pian şi eu plecasem să pregătesc ceaiul, când neaşteptat, vine Gabriel.

— Se cunoşteau?

— Din copilărie da, însă foarte ciudat, în ajun nu şi-au dat nicio atenţie… eu aşa cred…

— Nu sunteţi sigură? E un element important!

— Nu. Dar chiar şi ei aşa au spus când s-au văzut, şi apoi… imediat Gabriel s-a îndrăgostit de Adina.

— Aşa, brusc?

— Da, *coup de foudre!* Nu prea mă pricep, dar minunea asta am văzut-o cu ochii mei.

— De unde ştiţi că s-a îndrăgostit de Adina?

— Asta pot să vă spun precis, căci eu i-am lăsat singuri, şi când m-am întors în odaie, Gabriel era cu capul în poala Adinei, iar ea îl mângâia pe cap. Păreau în mare tandreţe. N-am experienţa amorului, slavă Domnului, totuşi eu aşa cred, că ce făceau ei era amor. Apoi, el a mâncat, ea a cântat; Gabriel, care părea tulburat, a stat cu noi. Nu-şi lua ochii de la Adina şi când ea a vrut să plece, el a spus că o conduce. Ea nu prea voia. El a insistat, şi apoi au plecat.

— Unde s-au dus?

— De unde să ştiu? Ce v-am povestit e tot ce ştiu… aşa… spus în rezumat!

— Şi… la acest rezumat aţi mai fi avut ceva de adăugat?

— Ce-am eu de spus, adică părerile mele, nu sunt în… vederile dumneavoastră, aşa că aş zice că nu mai am nimic de spus…

— Noi vă mulţumim, şi, dacă va mai fi nevoie de mărturiile dumneavoastră, vom apela. Totuşi, înainte de plecare, v-am ruga să ne spuneţi care este părerea dumneavoastră: cine este criminalul, afară de răposata Sandra Ventura?

Mira îşi înghiţi cu greu saliva şi cuvintele, se frământă. Ocazia de a-şi spune părerea despre Pia era mică. Zise, tărăgănând cuvintele:

— …eu… eu cred că… Matei!

Judecătorii tresăriră.

— Matei? Pentru ce Matei?

Mira simţi că ameţeşte. Ura ei împotriva Piei a fost, o clipă, violentă, sufocantă. Zise:

— …pentru că Matei seamănă cu Pia!

Judecătorii întâi rămaseră încremeniţi, apoi dădură din cap cu

mare toleranţă, ca în faţa unui nebun, apoi, mulţumindu-i, o rugară să plece.

Mira plecă destul de furioasă. Seara însă, după ce îi relată depoziţia ei, Camil o felicită cu tandreţe, o îmbărbătă şi îi spuse că îşi făcuse cu prisosinţă datoria. Mira se simţi răsplătită. Zise cu năduf:

— Nici nu ştii de câte ori m-am abţinut. Să nu îi spun adevărul: adevărul adevărat, pe care l-aş susţine şi în faţa lui Dumnezeu!

— Care adevăr, frate dragă? Care?

— Că Pia este criminala!

Camil o linişti:

— Mira dragă, adevărul până nu e dovedit, nu poate fi socotit adevăr: asta este numai părerea ta. Nu ajunge!

— Eu ştiu ce ştiu. Pia este criminala. Ea a omorât, pentru că era amorezată de Matei, şi pace! Şi, în definitiv, faceţi cum doriţi; cu toţi sunteţi nebuni cu amorul vostru.

— *Merci!*

— De mulţumit ar trebui să-mi mulţumească răposata Sandra, că i-am apărat, aşa cum m-am priceput, băieţii.

La interogatoriu, Camil Tomescu, demn, sobru, sumbru, avu şi el grijă, ca şi Mira, să sublinieze că se simţise întotdeauna, sentimental, îndemnat de a vedea de nevasta răposatului său prieten… văduva şi orfanii. Confirmă cele spuse de Mira, declarând că înainte chiar de crimă, seara, Mira îi spusese că Gabriel se îndrăgostise de Adina şi că Matei era îndrăgostit tot de Adina. Nu pomeni, bineînţeles, de părerile Mirei asupra Piei.

Urmară şi depoziţiile vecinilor, care confirmară faptele ştiute şi adăugară că fusese mult zgomot în ziua aceea, un du-te-vino neîntrerupt, că Matei avea cheia apartamentului în buzunar şi că, atunci când domnişoara Olimpia Anestin a ieşit urlând, ei au crezut că a luat casa foc. Au intrat în apartament să stingă focul şi au găsit-o pe Adina care încă vorbea şi care a spus:

— Mor… chemaţi un doctor.

Dânsa a mai zis: „Matei Ventura”.

— Adică l-a învinuit de crimă?

— Noi am înţeles ca să-l chemăm pe doctor şi l-am chemat. Adina Anestin ne-a arătat cu mâna spre telefon.

— Nu era acolo şi paharul cu otravă? Nu a arătat paharul când a spus numele lui Matei Ventura?

— Paharul era pe aceeaşi masă cu telefonul. Dar noi aşa am înţeles, să-l chemăm pe domnul Matei Ventura. L-am chemat, şi el a venit.

Vecinii au mai spus:

— Ne-am mirat de atâta scandal şi du-te-vino, pentru că eram învăţaţi cu multă linişte din partea lor. Domnişoara Adina cânta toată ziua, şi domnişoara Pia vedea de dânsa şi de menaj, ca o mamă.

Depoziţia lui Matei Ventura decurse, în tot timpul acelor zile de anchetă, în mod foarte ciudat. După primele clipe de sălbatică durere, pe care Matei o resimţise la moartea Adinei şi după hotărârea lui de a se autodenunţa, ca fiind criminalul, urmară gânduri străine acestei hotărâri. Mai întâi îşi dădu din ce în ce mai clar seama că nu va fi luat în serios, dacă va spune că el o omorâse pe Adina şi că la cercetări mai amănunţite se va vedea că nu el o omorâse. Inutilitatea gestului îi repugnă ca o exhibiţie de prost gust. Apoi, în inima lui Matei se aşeză o invincibilă şi dureroasă curiozitate: voia să ştie adevărul asupra crimei. Pentru ce omorâse Gabriel, căci, dacă el o omorâse, era cu atât mai limpede că Adina nu-l iubise pe Gabriel. De câte ori îşi amintea că Pia îi spusese că îi văzuse pe Adina şi Gabriel îmbrăţişaţi în stradă, în Matei gelozia se deştepta sălbatecă, muşcătoare. Atunci, imediat îşi amintea şi că Pia adăugase: „Poate numai că plângea pe pieptul lui Gabriel din pricina ta!" Aşa că, dacă moralmente se credea vinovat, Matei dorea cu violenţă să ştie adevărul. Gabriel înfăptuise crima, bine, dar pentru ce, şi cum? Oroarea acestui gest îl ducea pe Matei până la graniţa furiei dezlănţuite. Ar fi dorit să afle că lucrul acesta, care-i părea atât de adevărat, nu este adevărat! Frenetica lui dorinţă, disperata dorinţă de a afla adevărul exact, îl făcu pe Matei să aibă o atitudine ciudată la interogatoriile ce i se luau. Cu toate că îşi da seama că întrebările îi erau puse pentru că era şi el bănuit de crimă, totuşi Matei răspundea şi povestea faptele nu ca să se dezvinovăţească, nici pentru a se învinui, ci numai pentru a afla dacă Gabriel era criminalul. Din această pricină, Matei, cu timpul, păru nu un inculpat, ci un aliat al judecătorilor, şi, cu cât timpul trecea şi faptele adunate erau potrivnice lui Gabriel, cu atât atitudinea lui Matei, de participare pentru aflarea adevărului asupra crimei, se accentuă. Judecătorii căutară să beneficieze de incontestabila perspicacitate a inteligenţei lui Matei. Aşa că, după câteva săptămâni de comun acord, se stabiliră ca exacte următoarele fapte: Gabriel o observase pe Adina abia după-masă, la Mira Tomescu, când venise târziu, şi se îndrăgostise imediat de ea. Adina, fără să-şi dea seama cât e de grav faptul, fiind pe drept supărată pe Matei, acceptă prezenţa lui Gabriel ca o răzbunare sau consolare faţă de purtarea lui Matei. Ea îi spusese, desigur, că-l iubeşte pe Matei. Matei mai spusese la anchetă că el era învoit cu Adina că în seara aceea se va duce la ea, deci ea ar fi trebuit să-l aştepte, iar nu să meargă şi să stea cu Gabriel la ea acasă. Dacă o făcuse, o făcuse deci numai terorizată de Gabriel. Gabriel, probabil exasperat, neputând accepta să fie respins, a mers cu

Adina, mai întâi la el acasă, sub pretextul chitarei, luase otrava şi o ameninţase că se sinucide sau că o omoară. Atunci, dar prea târziu, Adina înţelesese că a greşit când s-a încrezut în Gabriel.

Mai spuse că Pia îi atrăsese atenţia, chiar imediat după dejun, în drum, în automobil, că se poartă prost cu Adina şi că ar trebui să fie atent ca Adina şi Gabriel să nu se întâlnească. Pia spusese: „Sunt atât de copii! Impulsivi! Cine ştie ce mai poate să se întâmple!" Nu precizase nimic, dar părea foarte, foarte speriată. Faptele dovediseră adevărul spuselor ei şi importanţa temerii ei. Matei mai povesti cum Pia îl rugase să o lase să vadă de el şi de Gabriel, cum îi atrăsese din nou atenţia că nu trebuie să-l lase pe Gabriel să o întâlnească pe Adina înainte ca el, Matei, să o fi făcut pe Adina să creadă în dragostea lui, şi cum mai târziu, seara, îi povestise că Adina cu Gabriel au sosit neaşteptat la casa lui Gabriel…

— Ce-au căutat acolo?

— Pia mi-a spus că Gabriel a bolborosit că a venit să-şi ia chitara, explică Matei judecătorilor.

— Cât timp au rămas acolo?

— Asta am întrebat-o şi eu, spuse Matei.

— Şi?

— Mi-a spus că nu s-a uitat la ceas. Am întrebat-o în ce odaie au stat şi ce au făcut.

— Şi?

— Mi-a spus că ea s-a dus în bucătărie şi nu ştie ce au făcut ei în casă. Când Pia s-a reîntors în odăi păreau gata de plecare şi foarte, foarte tulburaţi. Tocmai pentru că i s-au părut atât de tulburaţi, a ieşit după ei în stradă. Şi-a pus haina şi a ieşit după ei. I-a văzut mai întâi că au discutat, apoi Adina s-a apropiat de Gabriel şi-a pus fruntea pe pieptul lui şi a părut că plânge. Gabriel a îmbrăţişat-o, a luat-o de umeri şi a plecat cu ea. Iar Pia s-a întors la noi acasă şi m-a aşteptat. Când am venit, mi-a povestit toate aceste lucruri, zise Matei.

— Şi?… întrebară judecătorii.

— Şi… mi-a arătat o cămaşă de-a lui Gabriel pătată cu roşu de buze… O! dar înţelegeţi că o cămaşă mânjită de roşu… putea fi şi roşu de la altă femeie…

Judecătorii tăcură. Bineînţeles nu-i spuseră lui Matei că roşul de buze de pe cămaşă, care se afla la dosar, fusese analizat şi că se dovedise a fi al Adinei. Judecătorii nu s-au gândit că Pia şi Adina cumpăraseră, în acelaşi timp, acelaşi roşu de buze. Nimeni nu căutase în poşeta Piei. Sub supravegherea justiţiei i se trimiseseră în grabă, Piei, la balamuc, unde era închisă, câteva lucruri, haina şi poşeta, pe care nimeni nu se gândise să le controleze. Justiţia dorise să ştie dacă roşul de buze de pe cămaşa lui Gabriel era roşul Adinei, şi, într-un fel, rezultatul fiind, pozitiv, nimeni nu avu niciun motiv să creadă, sau

măcar să-i treacă prin minte, că pe cămaşa lui Gabriel erau urmele roşului de buze al Piei.

— Şi dumneata ce concluzii tragi din toate acestea?

Matei Ventura îşi luă capul în mâini. Spuse:

— Asta tocmai v-aş întreba eu pe dumneavoastră. Ce a putut fi între ei, ca în aşa puţină vreme… să…

Matei simţi că iar se îndoieşte de Adina. Dacă Adina trăise cu Gabriel.

— Dar dumneata de câtă vreme o vedeai şi ce era între dumneata şi ea?

— Da, într-adevăr, abia în ajun o văzusem pentru prima oară, adică, pentru prima oară de când se făcuse o adolescentă… M-am îndrăgostit imediat de ea… şi ea de mine.

— Dar de Gabriel? Nu s-a îndrăgostit… de el a doua zi?

Gelozia îl chinuia iar pe Matei. Se gândi din nou profund. Îşi aminti iar glasul Adinei în clipa morţii; glasul ei şoptea: „te iubesc… Matei, te iubesc.” O năduşeală îi umezi fruntea. Lucrul acesta l-au remarcat şi judecătorii. Matei ridică încet privirea şi spuse:

— Nu, de iubit, pe mine m-a iubit! Numai pe mine.

— Atunci pe Gabriel?… Ce-a avut cu Gabriel?

— Desigur că de el i-a fost frică şi… şi a avut de ce! Vedeţi bine! Cred că nu trebuie să mai adaug nimic. Nu? Credeţi că se poate şi altfel?… Vă rog, vă rog să-mi spuneţi dacă vedeţi o altă explicaţie! Desigur că Gabriel a avut după scandal, după ce Adina mi-a spus să plec, înspăimântată de ameninţările lui… convingerea că Adina totuşi nu-l iubeşte pe el, ci pe mine, şi a omorât-o.

Judecătorii de instrucţie se priviră satisfăcuţi. Faptul că Matei nu cunoştea conţinutul scrisorii neterminate, găsită la Gabriel în buzunar, adăuga cu prisosinţă la acuzarea de crimă a lui Gabriel. Matei da ca verosimil un lucru pe care ei îl ştiau real.

După toate mărturiile, sinuciderea Adinei a fost exclusă: Adina nu ar fi ştiut de unde să ia otravă. Apoi nu avea niciun motiv să se sinucidă. Ea îl aştepta pe Matei, iar scrisoarea către Matei, furată sau luată de Gabriel cu forţa explica oarecum purtarea Adinei: nu voise să-l gonească pe Gabriel, probabil de teamă. Desigur, Gabriel o ameninţase. În scrisoare Adina spunea că „va explica” ea pentru ce se purtase astfel şi îl gonise pe Matei, de care era îndrăgostită. Scrisoarea fusese ascunsă de Gabriel – această scrisoare neterminată – căci trecuseră câteva ceasuri de când o avea în buzunar, ori era exclus ca Gabriel să nu-şi dea seama de importanţa acestei scrisori şi, dacă nu ar fi fost îndrăgostit de Adina şi criminal, să nu o fi adus imediat lui Matei, tocmai pentru a repara totul…

În timpul instruirii procesului, Gabriel se purta cu totul împotriva

intereselor lui: obraznic, revoltat, zăpăcit, inconştient, copilăros şi negând cu îndârjire că ar fi fost îndrăgostit de Adina şi bineînţeles că ar fi omorât-o pe Adina.

— Pentru ce, după ce ai cunoscut-o, ai stat tot timpul cu ea?

— Şi de ce era să nu stau? Mă plictiseam… Nu aveam ce face…

— Pentru ce ai dus-o la dumneata acasă?

— Pentru… chitară.

Râsete.

— Pentru ce ai rămas la ea după scandal?

— De ce să nu fi stat? Ea m-a reţinut doară!

— Cum explici că s-a găsit la dumneata sub saltea o cămaşă de a dumitale mânjită cu roşul de buze al Adinei Anestin?

— Cum să explic? Nu explic deloc. Asta e imposibil. Eu cred că nu este adevărat!

— Atunci noi suntem mincinoşi?

— Poate vreţi numai să vedeţi cum răspund?

— Cămaşa dumitale a fost găsită, şi analiza roşului de buze a dovedit că roşul aparţinea Adinei Anestin.

— Este exclus. Poate… poate… era cămaşa lui Matei.

— Sub salteaua dumitale?

— Bine, dar aşa pot fi învinuit de orice… şi că am făcut… un complot împotriva regelui…

— Îţi atragem atenţia că nouă nu ne arde de glumă.

— Nici mie, vă asigur!

— Pentru ce nu ai dat imediat scrisoarea lui Matei Ventura?

— Ei, asta da. Am greşit. Sunt vinovat că… am uitat, am întârziat… puţin… gândeam… i-o dau a doua zi… şi am uitat de scrisoare…

— Pentru ce scrisoarea nu era terminată?

— Pentru că n-a terminat-o… Eu mă grăbeam.

Judecătorii continuară.

— Ştii de ce n-ai dat scrisoarea? Tocmai pentru a avea la mână dovada că Adina avea încredere în dumneata, că Adina suferea din pricina lui Matei, nu a dumitale.

— Atunci de ce n-am dat-o?

— Auzi ce naivitate sublimă! Pentru că trebuia să se afle în mâinile dumitale, şi nu la Matei, care ar fi putut s-o distrugă. Şi, de fapt, Adina n-a putut să-ţi dea o scrisoare neterminată, poţi explica pentru ce era neterminată decât că ai luat-o cu forţa… şi ai păstrat-o? Apoi i-ai dat otravă şi ai plecat. Aveai şansa, marea şansă, să se creadă că s-a sinucis. Încă o întrebare: poţi să spui ce oră era când a fost scandalul şi la ce oră ai plecat de la Adina?

Gabriel se frământă:

— Nu m-am uitat la ceas, nu ştiu… pentru mine nu avea

importanţă ce oră era! În ziua aceea nu m-am uitat la ceas… decât la Ploieşti, când am văzut că am întârziat la Mira la masă.

— Fraze, fraze, domnule. Nu-ţi dai seama că tot ce vorbeşti dumneata nu se ţine în picioare?

— Ba da, spuse Gabriel, îmi dau seama, cu toate că tot ce spun este adevărat. Nu ştiu altceva, ce pot face?

— Să recunoşti că dumneata ai omorât!

— Nu pot recunoaşte ce nu este adevărat! Nu am omorât eu!

— Iar noi te mai întrebăm încă o dată: atunci cine?

Gabriel închise ochii. Era foarte slăbit. Zise încet, cu groază:

— Poate Matei… dar… nu sunt sigur…

Se auziră hohote de râs, ironice.

— Bine că nu eşti sigur! i se spuse, şi râsul continuă câtva timp.

Gabriel mai şopti ca pentru el:

— Nu sunt sigur că el este… vinovat, cu toate că… Oh, ar fi prea oribil… şi că ar fi făcut crima, şi că acum mă lasă să fiu acuzat.

— Dacă îl învinuieşti pe fratele dumitale, pentru ce nu o învinuieşti pe sora moartei, pe Olimpia Anestin? Pentru ce să nu o învinuieşti? Văd că în mod generos eşti pus să acuzi chiar pe fratele dumitale. Olimpia Anestin este dementă, închisă, nu te-ar putea acuza! Nu se poate apăra! Nu rişti nimic. Acuză!

Gabriel se uită la ei uluit.

— Pe Pia… Pia… pe sora ei?…

— Da, de ce nu?

— A, nu… ea nu. Ea era…

— Era cum?

— …aşa… ca… ca o mamă, foarte nervoasă… dar ca o mamă… şi, neaşteptat, Gabriel adăugă: Era foarte „gospodină”.

Aceleaşi hohote de râs de ironie umplură odaia.

— Fraze, fraze, domnule. Cred că-ţi dai seama că nu ai scăpare.

Gabriel îi privi pe toţi cu spaimă:

— Da, îmi dau seama, zise, dar nu înţeleg pentru ce? Eu nu sunt vinovat, eu nu sunt vinovat!

— Eşti sigur?

— Da. Eu nu sunt de vină cu nimic. Sunt nevinovat! Sper că o să vă convingeţi şi dumneavoastră. De altfel este unica mea speranţă.

Capitolul X

Dacă la început dându-şi seama că, autoînvinuindu-se, nu ar face decât un gest facil, spectaculos dar total ineficace, se abţinuse, după un timp, aşteptând să se lămurească şi, lămurindu-se în cele din urmă că într-adevăr Gabriel comisese crima, Matei, revoltat până la marginile posibilului, pregeta în hotărârea lui de a se autoînvinui. Ştia

că moralmente era vinovat, dar revolta, furia pe care o resimţea la gândul că Gabriel o putuse ucide pe Adina întrecea orice. Credea că Gabriel trebuia pedepsit. „Să fie întâi Gabriel pedepsit, iar eu, mă voi pedepsi şi eu apoi. Încă nu ştiu cum, dar mă voi pedepsi!" Îşi spuse: „Probabil chiar să mă autodenunţ *după* ce Gabriel va fi condamnat, *după* ce va fi trecut prin întreaga certitudine a condamnării lui pe viaţă…"

Acum Gabriel Ventura era arestat. Matei şi-l închipuia închis, singur, desigur înnebunit că nu mai poate petrece, că nu-l mai răsfaţă nimeni. Peste câteva zile, procesul va avea loc. Gabriel va fi condamnat, iar el, Matei, va continua să fie liber, cu imensa lui disperare în inimă. Dacă toată viaţa suferise de revolta unei neacceptări a lumii, acum, peste toate, mai purta în inimă gândul Adinei omorâtă din pricina lui. Cu toate că era încredinţat că ştia pe dinafară, până la obsesie, toate detaliile care constituiau dovada culpabilităţii lui Gabriel, totuşi încă nu i se îngăduise să vadă şi să cerceteze personal dosarul procesului. Acest drept, în ultimele zile înaintea procesului, în urma insistenţelor lui, îi fusese acordat.

Se afla într-o odaie a Tribunalului, aşezat la o masă de lucru. În jurul lui, la alte mese, alţi funcţionari lucrau. În faţa lui avea dosarul cu întreg materialul procesului. Drept corpuri delicte, câteva obiecte: paharul cu care Adina băuse otrava, cheia apartamentului Adinei pe care el o dădu Justiţiei, cămaşa pătată cu roşu de buze… tubul cu roşu de buze al Adinei… câteva hârtii… Asta era tot, dar pentru Matei, cât şi pentru judecători, ele fuseseră suficiente ca să demonstreze că, într-adevăr, Gabriel era criminalul. Un singur dubiu se născuse în inima lui Matei în timpul anchetei: Matei nu mai era tot atât de sigur cum fusese în clipa morţii Adinei, că ea îl iubise. Roşul de buze de pe cămaşa lui Gabriel era al Adinei. Analiza o dovedise. Gelozia – din ce în ce mai aprigă – îi chinuia sufletul. Oare Adina îl iubise pe el, Matei? Era suficient că, în clipa morţii, i-o spusese? Matei îşi zise: „Mă îndoiesc de perfecţiunea acestei lumi, deci chiar şi de existenţa lui Dumnezeu, şi în acelaşi timp aş dori să ştiu precis, definitiv şi în mod absolut, că o biată făptură m-a iubit cu adevărat! Ce haos în inima şi mintea mea! Şi totuşi, dacă ea l-a iubit pe Gabriel?" Pe axa ce putea fi centru ferm, oscilaţiile interioare ale lui Matei ajunseseră la paroxism.

Matei zări în dosar scrisoarea Adinei, găsită la Gabriel în buzunar când se întorsese acasă după crimă. Atunci în acea seară a crimei, Matei ceruse să vadă scrisoarea. Fusese refuzat. Apoi Matei uitase incidentul. Îşi imaginase că era cine ştie ce hârtie de-a lui Gabriel, fără însemnătate… Uitase şi de scrisoare.

Acum, Matei avea scrisoarea în faţă. Nu cunoştea scrisul Adinei, deci n-avea cum să recunoască după scris, dar văzu, spre uimirea lui, că scrisoarea îi era adresată. Deschise plicul şi citi: „Matei… te

iubesc… niciodată n-am iubit pe altcineva…”

Şi Matei citi scrisoarea toată, aşa neterminată cum era. Fiecare cuvânt i se aşează pe inimă, ca o înfiorare. Scrisoarea a fost pentru Matei testament şi verdict. Matei moşteni această iubire şi acceptă verdictul ei. Matei înţelese că Adina îl iubise pe el şi numai pe el.

Citi de două ori scrisoarea, fără întrerupere. „Matei, eu pe tine te iubesc. N-am iubit niciodată pe nimeni altcineva şi ştiu că te voi iubi toată viaţa. Azi mi-ai dat şi cea mai mare fericire a vieţii mele şi chinul cel mai mare. Viaţa fără tine îmi pare fără sens. Viaţa cu tine, mă înspăimântă. Aş dori să mor. În tot cazul trebuie să ştii că te iubesc – auzi, Matei? Te iubesc, pe tine şi numai pe tine. Nu mă înjosi şi mai ales nu omorî în mine această posibilitate de a fi fericită. Cum m-am purtat cu tine, că te-am gonit, o să-ţi explic când ne-om revedea. M-ai înjosit… cred că…”

Dacă Adina ar fi înviat şi i-ar fi stat în faţă, emoţia lui Matei n-ar fi fost egală. Adina înviase în sufletul lui şi-i da dovada iubirii ei. Pe el îl iubise, numai pe el.

Matei ameţi. Era parcă el singur martor viu după dezastru şi-i părea inutilă încăpăţânarea lui rămânere în viaţă.

Îi trebui mai mult de o jumătate de oră ca să poată simţi iar realitatea din jurul lui. Pe masă, dosarul procesului, în odaie câţiva grefieri care intrau şi ieşeau, câţiva judecători, alte mese, scaune, iar el, Matei Ventura, într-adevăr viu, dar cu inima moartă şi cu întreaga viaţă fără sens, pe care o mai avea de trăit, în faţa lui. I se făcu groază de viaţă, de toţi anii care se vor desfăşura implacabil, cu toate zilele şi minutele lor, moarte şi ele.

Matei mai citi o dată scrisoarea. Îşi da seama că o învăţase pe dinafară şi ştia că nu o va uita niciodată.

Se ridică, închise dosarul, îl predă şi plecă. Umblă ca beat. Merse încet, foarte încet, ca pe un drum periculos. Se mişca greu. Absorbit, căuta să-şi imagineze, să-şi clarifice, mai bine zis, cum va proceda ca să se autodenunţe ca fiind el criminalul şi, mai ales, ce va spune ca să fie crezut. Autodenunţarea îi părea lucru imperios. Îi era groază să greşească. Ar fi fost mai grav, ca o sinucidere ratată. Apoi, deodată, orbitoare, soluţia îi apăru simplă şi perfectă, atât de perfectă, sosită şi cristalizată atât de simplu, încât se opri iar locului în stradă, cu respiraţia oprită şi ea. Când găsi soluţia logică – căci într-adevăr o găsise – pentru a susţine că el făcuse crima, că el o omorâse pe Adina, înţelese parcă pentru prima oară şi cât va fi de tragică implacabilitatea hotărârii luate. Atunci o porni în goană, ca urmărit de un pericol.

Ajunse acasă. Intră, încuie uşa, trecu tot grăbit prin odăi şi, cu toate că nu mai era nimeni în toată casa, se încuie la el în odaie. Se aşează pe pat. Îşi îngropă faţa în mâini. Simţea în inimă un gol. Matei cunoscu cea mai mare spaimă a vieţii lui. Era chemat să-şi hotărască

singur destinul şi ştia că şi-l va alege pe cel mai aspru. Ar fi putut tace şi trăi comod, zi de zi, până la moarte, ar fi putut să se autoaccepte, dar dacă, răzvrătit, se va denunţa, îşi hotăra o soartă fioroasă: se autocondamna la o moarte lentă, la moartea ocnei. Îşi zise: „Simt că e mai greu să faci ce fac eu decât să-ţi accepţi, oricare ar fi el, un destin pe care nu-l hotărăşti tu singur, ci se desfăşoară de la sine." Îi era o spaimă din ce în ce mai mare de gestul pe care voia să-l facă. Ştia că, odată făcut, gestul lui nu mai putea fi retras. Prins în legea cauzei şi a efectului, va trebui să-l trăiască până la capăt, „Dar oare şi dorinţa mea de a mă autodenunţa, decreta culpabil, când se putea trăi facil, nu este şi ea o consecinţă a unei fatalităţi inexorabile, fatalitatea caracterului meu?"

Matei îşi argumentează din nou hotărârea: era totodată acuzatorul şi apărătorul lui. Victima şi tot el călăul.

„Ce-am simţit până acum, adică până la înfăptuirea crimei, a fost, aş putea spune, abstract. Mă simţeam nenorocit pentru că «gândeam» despre viaţă într-un anumit fel, pe care nici acum nu-l pot nega, dar acum, în plus, realitatea faptelor concrete mă face să refuz viaţa: mama a murit de curând, prea tânără, singură şi părăsită de oameni. Şi asta a fost, într-un fel, o sinucidere camuflată, în care, cred că am avut o vină. Nici cu ea n-am participat suficient. Nu am ajutat-o să trăiască. Am judecat-o fără s-o ajut. Apoi, la înmormântarea ei, m-am îndrăgostit de Adina, iar această femeie, unica femeie pe care am iubit-o în viaţa mea, a doua zi a murit şi ea, asasinată. Justiţia a stabilit că nu era sinucidere, ci crimă. Fratele meu e acuzat de moartea Adinei, a femeii mele. În tot cazul, fie că s-a sinucis, fie că a omorât-o Gabriel, drama s-a petrecut din pricina mea. Moralmente sunt vinovat de moartea ei. Nici cu ea nu am participat suficient; absorbit de gândurile mele de revoltă, am lăsat să se petreacă în jurul meu toate dramele posibile. Ce-mi pasă că, după judecata omenească, nu sunt vinovat, când eu dispreţuiesc această judecată şi mă consider judecat de mine însumi? Ce plăcere mai pot vreodată avea din această viaţă pe care o dispreţuiesc din totdeauna, când în faţa oricărei plăceri îmi va apare privirea Adinei, strigătul cuprins în privirea ei, strigăt pe care eu nu am vrut să-l aud? Până acum eram nenorocit că undeva pe pământ există oameni care suferă, că viaţa este implacabil misterioasă, că oamenii sunt responsabilii creatori ai acestei vieţi de ură şi abuz. Eram revoltat de însăşi nonsensul «creaţiei», a «Existenţei». Voiam să mă omor pentru că nu voiam să accept să fac parte din această «Creaţie». Voiam să mă exclud ostentativ din cosmos, din existenţă! De acum încolo, voi suferi şi de remuşcări precise, personale. Deci logica mea concluzie este că trebuie să mă pedepsesc."

„Dar mai întâi, îşi mai spuse Matei, Gabriel trebuie să-şi primească pedeapsa. Măcar prin spaimă, pedeapsă. E vinovat de crimă şi totuşi

va accepta, sunt convins, să fac eu ocnă în locul lui. Nu va spune că mint, nu va spune că el este criminalul. E prea laş pentru a mă apăra… Va fi satisfăcut să continue să petreacă. Fratele meu! L-am văzut, trăieşte o mare disperare, o înnebunitoare spaimă, dar nu din pricină că a omorât-o pe Adina, ci pentru că nu vrea să-şi ispăşească pedeapsa. El vrea să scape şi apoi să se distreze. Cred că trebuie pedepsit."

Matei îşi aminti iarăşi de mama lor. Îi auzi parcă vocea: „Matei… Matei… să ai grijă de Gabriel. Tu nu ştii, tu nu ştii, dar e un copil bun… E un suflet slab, dar bun… încă nu s-a maturizat! Să ai grijă de el!"

Ce-ar fi răspuns acum Sandra Ventura, mama lor, dacă ar fi întrebat-o pe ea ce are de făcut el, Matei, pentru Gabriel, care era criminal? Să meargă în locul lui, să facă ocnă în locul lui? Oh! desigur ar fi plâns, plânsul ei disperat, până la moarte plâns disperat. Aşa murise, plângând şi implorându-l pe Matei să-i fie milă de Gabriel. Dar desigur, şi acum ar fi acceptat ca Matei să meargă la ocnă în locul iubitului ei copil, Gabriel. Dar de el, Matei, cui îi fusese vreodată milă? Pia îi spusese în noaptea crimei: „Ce vrei, să-mi fie milă de tine? Asta vrei? Milă vrei?" Dar Adina ce-ar fi spus acum? Tot să se sacrifice pentru Gabriel? În ziua crimei, Adina îl gonise pe el, Matei, pentru că îi făgăduise lui Gabriel că nu-l va părăsi, că vor fi prieteni… Aşa explicase Gabriel la anchetă. Pentru ce Adina făgăduise acest lucru? Din acelaşi sentiment „matern" pentru înfăţişarea adolescentină a lui Gabriel? Dar pentru ce nu ştiuse Adina să aleagă cu putere? Cu ce meritase Gabriel acest răsfăţ? Dar oare Adina, dacă ar fi trăit, ar fi putut înţelege adevărata lui frământare, autentica lui frământare în faţa vieţii, organizată atât de absurd de oameni, sau s-ar fi complăcut în climatul creat de Gabriel?

„Dar eu? Oare şi acum voi găsi motive să continui să trăiesc, filozofând romantic prin cafenele, spitale, sau comod la mine acasă, asupra nonsensurilor vieţii, când, de fapt, nu aş fi putut fi fericit chiar dacă Adina trăia, pentru că mă revoltă incapacitatea oamenilor de a-şi croi un destin demn, un destin al unei umanităţi de care să nu-ţi fie ruşine. Nu-mi este indiferent că oamenii omoară sau chinuiesc pe alţi oameni, fie chiar necunoscuţi mie, sau că fac războaie chiar îndepărtate şi pentru că nu-mi este egal, nu mai vreau să fiu părtaş la acest destin oribil şi orb. Destinul acceptat sau stabilit de oameni pe pământ îmi repugnă."

Matei îşi mai zise: „Oare, dacă voi face un gest întors numai împotriva mea, un gest izolat, al meu, mă voi linişti? Dacă mă voi pedepsi printr-un act de sfidare, poate că voi fi atât de autentic încât să înţeleg just sensul vieţii şi să nu mai fiu atât de nenorocit. Dacă voi muri fără să-nţeleg, cel puţin nu voi muri având remuşcări că nu am

făcut tot ca să înţeleg sensul vieţii. Liber am fost, dar fericit nu am fost. Libertatea nu este suficientă ca să fii fericit dacă nu ai puterea să înţelegi pentru ce trăieşti şi dacă nu ai puterea să te conformezi acestei înţelegeri. Voi încerca deci pedeapsa, ocna, iluzoria nonlibertate, căci poate aşa voi căpăta libertatea adevărată, libertatea interioară, a omului care ştie pentru ce trăieşte. Voi trăi în ocnă ca să afirm că nu accept viaţa. Am spus, acum repet: nu sunt om al sinuciderii. Sinuciderea este şi ea o narcoză, o adormire, o laşitate. Dar ce gest ar putea fi echivalent răspuns, gest egal la nonsensul vieţii, dacă sinuciderea îmi pare un gest meschin? Într-adevăr, acceptarea ocnei de bună voie. Acceptând să fac ocnă, cred că am găsit sfidare adusă întregii existenţe. Nu voi accepta să mai fiu printre oameni. Mă voi dezice de ei. Mă voi pedepsi că sunt om. Voi plăti cu întreaga mea viaţă de ocnă această dezicere a mea din urmă. Voi avea puterea să asist la viaţă, din ocnă, fără să mai particip. Dacă nu murea Adina, poate că niciodată nu aş fi avut puterea să mă dezic de oameni şi aş fi trăit toată viaţa criticând, dispreţuind oamenii şi pe Dumnezeu, cu tot veninul din suflet, dar rămânând cu ei, printre ei şi ca ei. Viaţa însă a avut grijă să-mi dea dureri atât de mari, încât acum am căpătat puterea să devin consecvent cu gândurile mele. Mă voi autodenunţa ca fiind criminal şi voi face ocnă pe viaţă.”

Matei simţi un fior. Era oare pe muchia demenţei sau pe muchia unei mari înţelegeri? În clipa asta a vieţii lui nu-şi da seama că nu inventă nimic nou şi că, mai ales, nu rezolvă nimic. Nu-şi da seama că şi ce hotărâse era tot o beţie rece, o narcoză, o satisfacţie a orgoliului şi care nu fundamenta nimic pozitiv.

În noaptea aceea, Matei nu dormi deloc. O petrecu analizând, verificând din nou şi pentru ultima oară dacă, aşa cum proiectase autoînvinuirea lui, avea sau nu şanse să fia crezut. Nu îi era teamă decât de vreo nereuşită. Spre dimineaţă, epuizat, adormi câteva clipe.

Când se deşteptă, ştiu că soluţia lui de autoînvinuire era perfectă. Avea certitudinea că va fi crezut. Totuşi, hotărî să nu se autodenunţe decât după ce Gabriel va fi fost judecat şi condamnat. Aceasta îi va fi răzbunarea, aceasta va fi pedeapsa lui Gabriel.

Capitolul XI

După ce Matei Ventura se autodenunţă la proces ca fiind el criminalul Adinei, Gabriel Ventura, eliberat şi trecut dincoace de zidurile închisorii, privi în jurul lui cu uimire. Pericolul de a face ocnă pe viaţă fusese atât de real, încât acum, spectaculoasa lui punere în libertate îi părea de necrezut. Era singur în stradă. Nimeni nu-l aştepta să-l primească, să-l îmbrăţişeze, să-l mângâie de spaimele prin care trecuse. Sandra, mama lui, era moartă, Adina, moartă, Pia, la

balamuc. Matei, criminal la ocnă, Camil Tomescu nu-l iubea, Mira…

Se înserа. Era primăvară. Un aer dulce trecu mângâiere pe fruntea lui. Gabriel îşi acoperi faţa cu mâinile şi începu să plângă. „Poate plâng de bucurie că sunt liber!”, îşi zise, dar nu simţi nicio bucurie. Inima îi era ca moartă. Oraşul cu străzile lui, cu casele lui şi întreaga lume ce îi sta în faţă deschisă, fără ziduri ca să-l despartă, îi părea imensă, pustie şi fără sens. Şi mai ales fără sens tot ce i se întâmplase; dar din acest pustiu al vieţii, cel mai adânc, dureros şi fără sens era gândul că Matei putuse omorî. „Mai bine murea şi el”, îşi zise Gabriel şi plânse mai tare. Era singur pe stradă, nu-l vedea nimeni, nici paznicii, nici judecătorii, nici gazetarii, nici fotografii, nimeni. Putea plânge în voie. Şi plângea ca un copil. Îşi luă mâinile de pe faţă, îşi dădu uşor capul pe spate. Sta cu ochii închişi şi plângea. Lacrimile îi curgeau calde. Şopti cu un geamăt: „mamă, mamă”, şi i se păru că abia acum aflase că e orfan şi singur pe lume. Uşor, aerul dulce al înserării de primăvară îi răvăşea părul, îi mângâia faţa, îi usca lacrimile.

Gândea: „Pentru ce a omorât Matei? Şi pentru ce în timpul procesului nu s-a uitat la mine? Nici când l-am strigat pe nume nu s-a uitat. Mă dispreţuieşte atât de adânc el, care e criminal? Cu ce i-am greşit? O! Dacă ar şti ce mult l-am iubit întotdeauna, de când era mic l-am iubit… iar el, pe mine… niciodată. Şi totuşi, gestul de a se autodenunţa… Nimeni nu l-a silit. Putea să trăiască liber… m-a salvat pe mine… deci şi el are suflet… Douăzeci de ani de ocnă… va sta douăzeci de ani în ocnă… toată tinereţea… iar eu… liber?!”

Se opri din plâns, se uită în jurul lui cu aceeaşi uimire. Voia parcă să vadă cu ochii lui, aşa cum priveşti un obiect, această libertate care îi fusese dăruită. Şopti iar: „Sunt liber!”, dar nu numai că nu simţi nicio bucurie, ci parcă pustiul din inimă se făcu mai vast, mai întunecat. Nu ştia ce face cu această libertate.

Atunci, rupându-se din locul în care luase legătură cu libertatea hărăzită lui şi de care nu ştia beneficia, Gabriel plecă. Umblând, i se părea cu fiecare pas că, dus de nişte forţe oarbe, se adânceşte într-un necunoscut periculos. Gabriel încă nu bănuia că-şi poartă în el destinul şi că există o legătură necruţătoare între om şi faptele în care se implică. În mintea lui, frivolitatea trebuia să-i confere o agreabilă imunitate. El nu voise să facă vreun rău, el voise doar să petreacă, şi nu înţelegea pentru ce viaţa lui nu-l lăsa să se legene în inconştienţă. Amărât, pustiit, umblă iar, mai departe, drept înainte…

A umblat ceasuri… îi era spaimă să meargă acasă, spaimă de casa aceea pustie de oameni, plină de amintiri. Umbla. Din când în când se oprea şi din nou azvârlea acea privire uimită în jurul lui, dar, în această vastitate, nu găsea nimic, absolut nimic decât că el, Gabriel, nu avea rost…

Apoi, tot umblând aşa, în neştire, ajunse afară din Bucureşti. Întâlni o cârciumă. Era frânt de oboseală. Îi era sete. Intră, se aşeză şi ceru un sifon. Apoi, o sticlă de vin. Bău sticla toată, pahar după pahar… Apoi comandă o a doua sticlă. Vinul îl amorţea. Odaia se clătina încet. Ar fi vrut să bea până la inconştienţă, să uite, să uite tot, dar brusc, nu mai putu bea. I se făcuse silă. Dacă ar fi putut goli şi sticla asta toată, s-ar fi potolit, poate ar fi uitat… Era ameţit de vin, dar nu uitase nimic. Matei era deci un criminal… Şi dacă era un criminal, cum avusese puterea să se autodenunţe?

Ca să nu mai gândească, Gabriel îşi spuse iar: „Sunt liber, sunt liber". Pustiul inimii era de nerăbdat. Speriat, se ridică de pe scaun, se duse la casă şi plăti consumaţia. Aşteptă cu mare seriozitate şi răbdare să capete restul de bani ce-i dăduse, dar nu ştia nici ce datora şi nici ce rest trebuia să primească. Puse banii în buzunar fără să-i numere şi plecă în grabă. Merse iar mult. În buzunar banii sunau vesel, atât de vesel, încât la un moment dat îi scoase şi-i azvârli în stradă, cu furie… şi umblă iar mai departe…

Dacă în cârciumă se clătinase podeaua şi tavanul odăii, acum, în stradă, se clătinau pământul şi cerul întreg… Nu mai era la puşcărie, dar era închis ca într-o cutie nemărginită care se clătina fără rost cu el. Gabriel înfundă capul în umeri şi se grăbi tare, mai departe, fără ţel. A umblat iar… şi iar… Apoi, târziu, istovit peste măsură, a ajuns acasă, în casa Ventura, pustie şi murdară. S-a trântit pe patul lui, unde nu se mai culcase de trei luni, aşa îmbrăcat, în aceleaşi cearşafuri de atunci. A închis ochii. Clătinarea era şi în odaie, o clătinare dezgustătoare, o clătinare a lumii întregi, o clătinare cu greaţă de viaţă.

Cu toată greaţa de pat, cearşafuri şi viaţă, a adormit. Un ceas, două trei, poate o zi, două, trei… Gabriel nu ştia cât. Îi era indiferent. De câte ori se deştepta, îşi spunea, ca o încercare: „Sunt liber", dar inima îi era ca moartă. Dar acum nimic nu se mai clătina. Beţia îi trecuse. Lumea însă, aceeaşi lume, era încremenită în inima lui. A fost şi lumină multă afară, obositoare, inutilă. Răsărise soarele. A auzit şi glasuri de oameni pe stradă, inutile şi ele… Iar îşi spuse: „Sunt liber. Şi eu pot merge cu ei unde vreau", dar tot nu s-a bucurat.

Gabriel a încercat să doarmă din nou, dar nu-i mai era somn. Era treaz, împietrit şi inutil şi el ca această trezire inutilă. Şi era atât de sătul de somn, încât i se păru că nu o să mai poată adormi niciodată. S-a gândit să se scoale şi să se spele, dar nu s-a mişcat, s-a gândit să fumeze, dar nu s-a mişcat, s-a gândit să meargă în oraş, să bea din nou, dar nu s-a mişcat. A auzit bătăi în uşa intrării, dar nu s-a mişcat. Îi era absolut indiferent dacă îl căutau pe el sau pe altcineva. S-a gândit chiar că poate Matei din nou neagă că ar fi omorât şi poate justiţia îl caută iar pe Gabriel să-l ducă la ocnă, dar nu s-a mişcat. Se

simţea din ce în ce mai slab şi inutil. Ar fi vrut să uite şi nu ştia cum.

Şi apoi au fost alte zile şi alte nopţi în care chiar dacă a găsit puterea să meargă la restaurant să mănânce şi să bea, totul a rămas neverosimil de searbăd.

Apoi au trecut alte şi alte zile şi nopţi. Venea acasă, de obicei târziu şi frânt, se culca în patul murdar, fără măcar să întoarcă perna, şi dormea. Se deştepta de dimineaţă, se spăla în grabă cu apă rece şi din nou pornea cu maşina hai-hui prin oraş, ori în provincie, pe la restaurante, prin cârciumi. I se întâmpla să stea singur în câte o bodegă ore întregi, cu privirea fixă în gol. La alte mese cunoscuţii care abia îi dăduseră bună ziua îi evitau privirea. De fapt, de la proces, toată lumea îl evita, şi Gabriel nu înţelegea de ce.

Acum se deşteptase din nou şi încă o zi oribilă începea. Poate să încerce să bea, să se ameţească iar… dar şi de asta îi era silă. În ajun vărsase… noaptea singur în casa pustie… apoi adormise… apoi, spre dimineaţă, îi fusese o sete aprigă, gura amară şi nicio bucăţică de zahăr în casă şi niciun pahar curat.

În niciun fel Gabriel nu scăpa de amintirile care se perindau în mintea lui. Aşa adormea, aşa se deştepta; cu morţii şi trecutul lângă el: mama lui pe catafalc, tânără şi indiferentă, apoi Adina la morgă, goală sub linţoliu, de o frumuseţe ireală, supranaturală, apoi el, Gabriel, condamnat pe nedrept, ca fiind el criminalul, la ocnă pe viaţă. – După ce verdictul de condamnare a lui Gabriel fusese pronunţat, 20 de ani de ocnă, Matei, palid, palid de parcă şi el ar fi fost mort, înaintând încet la bară, la proces, şi spunând rar şi desluşit:

— Eu am omorât-o pe Adina Anestin. Eu sunt de vină de moartea ei.

Dar cum putuse omorî? Cum avusese puterea să o omoare, şi apoi puterea să se autodenunţe?

În nicio clipă Matei, atunci, la proces, nu privise spre nimeni. Pleoapele îi erau uşor aplecate şi privirea pierdută. Oh, privirea aceea, moartă şi ea! Şi surâsul lui straniu când şoptise:

— Am jurat să spun adevărul şi numai adevărul. Mă învinuiesc de moartea Adinei Anestin, logodnica mea.

În sală se făcuse mai întâi o rumoare extraordinară, apoi o linişte desăvârşită. În acea linişte, preşedintele întrebase:

— Pentru ce ai omorât-o?

Surâsul misterios şi privirea istovită se iviră din nou. Glasul lui Matei a zis:

— Asta mă priveşte personal pentru ce am omorât-o… Motive pasionale… De altfel, sunt convins că nu aţi înţelege pentru ce am omorât-o.

— Vezi, dumneata… nu ajunge să spui că ai omorât-o. Mai desluşit: poţi spune cum ai omorât-o?

Matei se gândi îndelung:

— Sigur… aş putea, dar nici asta nu o să înţelegeţi. Dar bineînţeles că eu ştiu cum am omorât-o şi pentru ce sunt vinovat.

— Nu ai putea să vorbeşti mai clar, nu aşa… obscur?

— Declar categoric: eu sunt vinovatul. A… murit otrăvită cu stricnină, praf de stricnină luat de la mine din dulap. S-a constatat la cercetări. Sunt medic şi chimist… a fost uşor… aveam stricnină la mine în dulap. Declar, şi ce declar eu e logic şi uşor de verificat. Autopsia a dovedit că era stricnină pusă în pahar… Da, stricnina a fost luată de la mine din dulap. Asta am recunoscut de la început, că lipsea o cantitate apreciabilă din stricnina din borcan… A… a fost… simplu.

Ameţit, Gabriel închisese ochii. Liniştea din sală a fost atât de desăvârşită, încât stând aşa, cu ochii închişi, lui Gabriel i se păru că sala este goală, că e singur în sală, cu gândurile lui. Speriat, deschise repede ochii şi văzu realitatea de necrezut din jurul lui. Îl văzu pe Matei atât de palid. După o pauză, în liniştea aceea, preşedintele spusese rar:

— Simplu! Straniu cuvânt ai găsit pentru a explica crima! Cum „simplu”?

Matei zise repede:

— Iată, târziu, în noaptea aceea, ştiţi, în aceeaşi noapte… nu am mai putut suporta îndoiala şi gelozia… Mă dăduse afară… pe mine, pentru Gabriel. Atunci… eu am fost din nou acolo. Aveam cheia apartamentului ei. Dumneavoastră ştiţi şi aceasta. Cheia asta este la dosar. V-am predat-o imediat. O aveam la mine în buzunar. Dumneavoastră ştiţi… Atunci când m-am dus… am deschis tot cu cheia asta… atunci când i-am dat… Adina era singură… Pia era în cealaltă odaie, dormea sau… În tot cazul ea nici nu ştie că am mai fost acolo. Nu m-a auzit şi nu a venit, nu m-a văzut… Asta e. Apoi am plecat… Am mers acasă… am aşteptat… Apoi am fost chemat acolo…

Se făcuse o linişte înfiorătoare în sală. Preşedintele întrebă:

— Cum ai procedat?

Matei, ca şi cum nu ar fi cunoscut sensul acestui cuvânt, clipi de câteva ori din pleoape, apoi mări brusc ochii şi repetă rar, silabisind:

— P r o c e d a t ?

— Da.

— Ah, da, procedat… Am procedat… Dar v-am spus doară cum? Am fost acolo târziu. Eram atât de furios că mă dăduse afară… furia, în loc să scadă, creştea… încât am hotărât… în fine… Am luat cu mine otrava şi am mers acolo din nou. Acolo ne-am certat. M-am înfuriat. M-am îndoit de ea… M-am înfuriat… N-am mai putut răbda… O durea capul… I-am dat în apă… Ştiţi, paharul. E şi el la dosar. Asta e.

Se făcu rumoare. Din sală izbucni un glas:

— Oribil!

Preşedintele sună din clopot, făcu linişte. Întrebă:

— Pentru ce nu ai spus de la început că dumneata eşti criminalul?

— O… o… eu… eu… Probabil că dacă cineva are „puterea” să omoare are şi „puterea” să tacă. Nu ar fi primul caz.

— Şi acum, pentru ce te autodenunţi?

— Eu… probabil… că totuşi nu am destulă „putere” ca să tac. Probabil.

Vocea unui judecător interveni:

— Şi… după ce ai pus stricnină în pahar ai avut destulă „putere” să-i dai să bea, şi apoi destulă „putere” să pleci acasă şi să aştepţi?

Această nedumerire o avuseseră judecătorii oarecum şi faţă de Gabriel, la început, când fusese învinuit că el ar fi omorât-o pe Adina, cu toate că la el, întregul proces fusese făcut pe afirmaţiile judecătorilor: „ai pus praf de stricnină în pahar, şi praful l-ai luat din dulapul laboratorului fratelui dumitale, ai avut puterea să i-l dai să bea, ai avut puterea să aştepţi…”

În timpul acela, Gabriel, îşi amintea bine, crezuse că i se va frânge mintea, nervii, că va înnebuni şi el ca Pia şi strigase cu disperare: „nu, nu, nu”, dar nimeni nu-i crezuse. L-au privit ironic.

Dar nici pe Matei, când s-a ridicat şi a strigat: „da, da, da, eu sunt de vină de moartea Adinei Anestin”, nu l-au crezut şi i-au pus întrebări ca să se dea de gol că minte, că nu el a omorât! Ce ciudat! Desigur, din orgoliu, ca să nu se dezmintă, să nu recunoască greşeala lor grosolană, judecătorii nu voiseră să creadă că nu Gabriel, ci Matei era vinovat.

Mai târziu, la judecată, judecătorii l-au întrebat deodată pe Gabriel să spună ce părere are despre autoînvinuirea lui Matei, dacă el crede că Matei ar fi capabil să o fi omorât pe Adina. Gabriel îşi amintea: îşi luase capul în mâini. Ameţit, stătuse aşa destul de mult timp, apoi şoptise ca pentru el:

— Când eram copii, mă învăţa să fur, şi apoi mă denunţa.

— E adevărat? îl întrebase un judecător pe Matei cu o bruscă şi neaşteptată uimire.

— Da, este adevărat, răspunse Matei cu un glas puternic şi parcă plin de o stranie bucurie şi victorie.

— Şi pentru ce strigi aşa?

— Pentru că… pentru că nu vreţi să mă credeţi că eu sunt de vină. Pentru ce mă chinuiţi cu întrebări absurde? Recunosc că nu pot da dovezi palpabile, concrete, materiale, dar nici pentru a dovedi vinovăţia lui Gabriel nu aţi avut altceva decât tot numai dovezi psihologice, logice! Dar mă întreb ce doriţi mai mult decât că fratele meu Gabriel neagă că ar fi el vinovatul, iar eu declar că sunt vinovat de moartea Adinei Anestin? V-am explicat când şi cum. Sau credeţi că

vreau să vă păcălesc, căutând cu dinadinsul să fac ocnă pe viaţă, aşa, dintr-o fantezie? În folosul cui, mă rog? Motivul pentru care mă denunţ e simplu: remuşcările. Sunt vinovat.

Şi Matei, în liniştea sălii, strigase apoi încă o dată tare de tot:

— Sunt vinovat.

Apoi continuă febril cu un glas strangulat:

— …Şi nu o spun ca să vă îmbunez în favoarea mea şi nici ca să-mi salvez fratele. Nu-mi iubesc fratele. El singur v-a spus cât de ticălos m-am purtat întotdeauna cu el. Şi este adevărat: recunosc şi aceasta. Pentru ce mă iscodiţi cu neîncredere? Vă supără că aţi putut greşi şi l-aţi învinuit pe nedrept pe Gabriel şi vreţi cu tot dinadinsul să-l trimiteţi pe el la ocnă, care strigă că e nevinovat, ca să afle lumea că nu aţi greşit şi să mă lăsaţi pe mine liber, care strig că sunt vinovat, că eu am omorât? La început m-aţi bănuit şi pe mine. Dacă m-aş fi autodenunţat atunci, m-aţi fi crezut imediat, cu satisfacţie, acum nu vreţi să mă credeţi, pentru că nu vreţi să vă daţi un vot de blam, dând un verdict greşit. Dar eu vă spun ca să vă facilitez lucrul: mai întâi toate dovezile care îl privesc pe Gabriel cât şi cele care mă privesc pe mine sunt psihologice. Una din dovezile dumneavoastră împotriva lui Gabriel a fost că aţi găsit la el în buzunar o scrisoare scrisă de Adina pentru mine. Concluzia logică a dumneavoastră a fost că el nu mi-a dat scrisoarea pentru că era gelos pe Adina şi pe mine, dar aţi considerat scrisoarea încă o dovadă a culpabilităţii lui Gabriel; dar eu, eu vă argumentez că se putea ca fratele meu Gabriel să nu fi avut timp să-mi predea scrisoarea, cu frivolitatea care îl caracterizează, nu ştia cât de importantă era acea scrisoare pentru mine…

În clipa aceea Gabriel strigase, neputându-se stăpâni:

— Exact! Exact!

Preşedintele făcu linişte. Matei continuă:

— …şi mai târziu, eu… citind scrisoarea Adinei – am putut să o citesc pe urmă; la dosar – ştiţi prea bine că am citit-o numai acum trei zile, când am cerut să văd dosarul. Eu nu cunoşteam acea scrisoare… Cutremurat… de cine ştie ce remuşcări… m-am autodenunţat.

Matei tăcu şi rămase pe gânduri, ca şi cum el însuşi ar fi fost preocupat dacă rezolvarea logică expusă de el era suficient de valabilă. În sală se făcuse iar o linişte deplină. Matei zise:

— Aş vrea să ştiu dacă toţi criminalii au remuşcări?!

Matei azvârli o privire imperceptibilă către Gabriel, şi apoi reluă:

— Fleacuri. Repet: dovezile dumneavoastră că fratele meu Gabriel a săvârşit crima, şi care păreau să vă ajungă, sunt şi dovezile mele că am omorât. Instruirea procesului şi judecata dumneavoastră logică rămân aceleaşi, exact aidoma. Chiar vă pot felicita pentru perspicacitatea judecăţii… numai că, la urmă, se adaugă ceva ce dumneavoastră nu aveaţi cum şti. Numai eu ştiam acest lucru şi pe

care vi l-am destăinuit adineauri: că eu am mai fost acolo la Adina după plecarea lui Gabriel şi am… şi eu… dar eu atunci… am procedat la crimă… da, da, eu sunt vinovatul! Vă spun că a murit din pricina mea. Eu sunt vinovatul. Dovezi? Repet: aceleaşi. Motivul: aceleaşi, gelozia. Modul: acelaşi, stricnina. Locul de unde a fost procurată otrava: acelaşi, la mine în dulap. Nimeni, absolut nimeni nu ştie că am mai fost o dată acolo, la Adina Anestin, în acea noapte, târziu. Eu puteam intra în casă fără să ştie nimeni, eu aveam cheia, şi Gabriel nu.

— Şi spui că această cheie ţi-a dat-o Olimpia Anestin!

— Da. Nu pot decât repeta aidoma la infinit ce am spus la anchetă, nicio iotă schimbată. Cheia mi-a dat-o Olimpia Anestin, sora Adinei Anestin.

— Pentru ce? Ce amestec a avut Olimpia Anestin în toate acestea?

— Niciun amestec. I-am cerut cheia, pretextând că trăiesc cu Adina, ceea ce nu era adevărat, adică nu era încă adevărat, încă nu trăisem cu ea. Aveam numai de gând să o fac. De aceea cerusem cheia. În seara scandalului… a crimei, Olimpia Anestin a stat mai întâi la mine acasă tocmai ca să mă lase singur cu Adina… Se ştie: l-am găsit acolo pe Gabriel împreună cu Adina… Atunci a fost scandalul. Atunci Adina m-a dat afară… De altfel, vecinul de pe palier al Adinei şi Olimpiei Anestin a confirmat acest lucru ca martor ocular…

— Ce făceau ei, Adina şi Gabriel, când ai intrat neaşteptat în casă?

— Şi asta v-am spus la anchetă. Repet: cântau la pian. Am intrat fără ştirea lor, aveam cheia, şi i-am găsit unul lângă altul la pian.

— Şi asta a fost suficient ca să iasă scandalul, bătaia, şi apoi s-o omori?

— Probabil că da, deoarece s-a întâmplat. Am fost orbit de gelozie şi… ură… şi furie… Orgoliul lovit.

Aci Matei făcu din nou o pauză şi apoi deodată începu să vorbească repede şi apăsat, un fel de debit grăbit, sacadat, care părea că se rupe din adâncul fiinţei lui:

— Recunosc: Gabriel e zăpăcit, dezordonat, destrăbălat, leneş, incult, impulsiv, face scandaluri, se bate cu lăutarii prin restaurante, iresponsabil, fără rost pe lume; iar eu, serios, lucrez prin spitale, se zice că sunt foarte cult, dar taciturn, un izolat, om fără prieteni, ciudat şi nimeni nu ştie ce zace în mine! Drept să vă spun, m-aş fi denunţat din prima clipă, dar mi-a fost teamă că nu voi fi crezut; cum aţi putea crede că un om se autoînvinuieşte când ar putea trăi comod, nestingherit, respectat, neştiut de nimeni că este criminal?! Sunteţi atât de plini de prejudecăţi şi bănuieli, încât numai când mi-am dat seama că am şanse să fiu crezut m-am denunţat.

— Stupid. Adineauri ai spus că la început nu ai avut „puterea” să te denunţi, ai invocat apoi şi remuşcările, scrisoarea citită în urmă…

Alt judecător spuse:

— Eşti total ilogic.

Matei se gândi o clipă, apoi spuse repede:

— Da, adevărat… Toate motivele enunţate sunt adevărate într-un fel… Recunosc, nu mi-a fost uşor… dar principalul e că, indiferent de motive declar că sunt vinovat. Repet: sunt criminal. Cel puţin atât: nu sunt laş. Doresc să-mi capăt pedeapsa meritată.

Atunci, din nou, Matei tăcuse. Gabriel îşi amintea că apoi Matei, când reîncepuse să vorbească, o făcuse iar cu acel ton îngândurat, obosit, aproape visător:

— De fapt, pe Adina Anestin am dispreţuit-o. Mai bine zis am dispreţuit felul minor în care m-a înţeles. Nu ştiu dacă se poate imagina ce aşteptam eu de la ea, iar ea cânta la pian cu Gabriel! Ce tablou! Adina cântând la patru mâini cu Gabriel! O biată făptură, o biată femeie de la care ceream fericirea. Am cerut de la slăbiciunea ei izbăvirea mea, deci am fost mai slab ca ea! Dar îmi voi plăti datoria de onoare contractată faţă de ea. Da, înţeleg să plătesc această slăbiciune a mea, acest amestec al meu cu o lume pe care o dispreţuiesc. Lumea aceasta care concretizează cel mai oribil vis pe care l-a putut vreodată cineva visa: visul realităţii create de dumneavoastră şi trăite apoi zi de zi de oameni…

În sală şi printre juraţi se făcu rumoare. Se auziră glasuri:

— E inadmisibil… E nebun… Ce obrăznicie… Să tacă. Asta după crimă…

Un judecător strigă violent:

— Te somăm să taci!

Dar preşedintele sună şi apoi când se făcu linişte spuse:

— Rog să fie lăsat să vorbească! Nu putem uita că ne aflăm în faţa unui caz neobişnuit. Noi, până una-alta, am apreciat gestul de autodenunţare… El este meritoriu… Noi… trebuie să aflăm tot… în fine… să vorbească. E interesant cazul.

Judecătorii ridicară privirile uimite, demne, jignite. Un alt judecător spuse:

— Domnul preşedinte are dreptate: lăsându-l să vorbească, ne vom da seama de abisul de putreziciune al acestui om.

Matei râse, un fel de rânjet obraznic, de sfidare, şi apoi începu să vorbească aproape fără oprire, ca un om care are timp puţin, multe de spus şi, din grabă, nu ştie cum începe:

— Aţi organizat viaţa pe măsura inimilor voastre şi, cu toată oroarea creată de voi, trăiţi liniştiţi. Minţile dumneavoastră sunt capabile să inventeze cele mai oribile orori, fără să le fie ruşine. Apoi, şi eu cred că aceasta este culmea ironiei, oamenii îl învinuiesc pe un Dumnezeu inventat de ei, că el ar fi responsabil. Dau explicaţii nedreptăţilor organizate de ei pe socoteala unui Dumnezeu creat după chipul şi asemănarea lor. Apoi eu spun că, dacă Dumnezeu există, el

trebuie să fie îngrozit de ce au făcut oamenii din creaţia lui. Eu cred că oamenii îl fac pe Dumnezeu să sufere, nu Dumnezeu pe oameni. Iresponsabilitatea este reţeta majoră a drept-credincioşilor, cetatea lor inexpugnabilă în care se ascund. O viaţă întreagă m-am frământat de unul singur şi am tăcut. Nu aveam cu cine vorbi; iar de acum înainte, am douăzeci şi patru de ani, întreaga mea viaţă se va petrece tot în tăcere. La ocnă. Nu voi mai avea cu cine vorbi.

Aci Matei avu un râs ciudat, un râs dezarmat, un râs cum numai un copil poate râde. În chip neaşteptat ridică pleoapele, şi ochii i se măriră într-o privire fixă, intensă. Dacă atunci Matei Ventura ar fi izbucnit în plâns, nimeni nu s-ar fi mirat. Dar el aplecă din nou pleoapele, ascunzând astfel parcă întreaga lui fiinţă, gânduri şi simţăminte. Mai spuse:

— Tot ce am spus este pentru mine mai mult decât valabil. Acesta este adevăratul motiv pentru care m-am autodenunţat: m-am săturat să mă consider nevinovat numai şi numai pentru că încă nimeni nu a aflat că sunt criminal. Da, sunt un criminal. Da, sunt vinovat de moartea Adinei Anestin.

Matei tăcu brusc. Păru că vrea să se aşeze, dar deodată privi cu o atenţie încordată la scaun, ca un lucru neobişnuit.

Judecătorii începură să şoptească între ei. Preşedintele zise apoi răspicat, cu multă demnitate, cu pondere şi o vagă ironie:

— Mulţumim. Cred că noi te-am lăsat să spui tot ce aveai de spus. Credem că acest „ultim cuvânt” e poate cea mai clară dovadă că ai fost capabil să comiţi o crimă şi în acelaşi timp nu destul de nebun, încât să fii decretat iresponsabil. Eşti un om periculos societăţii.

Matei Ventura, după ce reflectă o clipă, spuse desluşit şi din nou cu acea stranie şi grăbită bucurie în glas:

— Da. Exact!

Şi brusc, parcă satisfăcut, se aşeză pe scaunul lui şi păru deodată profund liniştit, ca un om care a murit după o agonie lungă şi grea. Acum sta cu ochii complet închişi şi nemişcat.

Gabriel îl privise atunci cu o încordare de nedescris. I se păruse că dacă din ce vorbise Matei ar putea desprinde altceva decât că Matei e criminal, nebun sau sfidător de obraznic, atunci totodată ar înţelege întreaga lui făptură, întreaga lor copilărie, întreaga lor viaţă. Gabriel se simţi cutremurat, dar cu gândurile total haotice. Gândea în acelaşi timp cu recunoştinţă că Matei îi redase libertatea, cu groază că Matei este criminal, dar şi cu bucurie că Matei ştie că el, Gabriel, este nevinovat. Puterea acestor simţăminte contradictorii îl ameţiră. Ar fi vrut să-i mulţumească şi, într-un fel, să-l facă să înţeleagă că el nu îl judecă atât de aspru ca ceilalţi, că el încă îl iubeşte.

Se ridică în picioare şi îl strigă tare:

— Matei!

Dar Matei nu îl privi. Părea inaccesibil, mort.

Atunci Gabriel, care era încă în picioare, se întoarse către judecători, îi privi, vru să vorbească, mişcă din buze ca un mut, fără sunet, apoi mişcă din mâini prin aer ca un om care caută zadarnic sprijin, apoi braţele i se lăsară căzute de-a lungul trupului ca aripi frânte. La urmă reuşi să strige cu disperare, înăbuşind:

— Sunt nevinovat! Încă o dată vă spun: sunt nevinovat!

În clipa aceea Matei ridică pleoapele şi, cu o intensă uimire, îl privi fix pe Gabriel. Din gâtul lui se ivi un fel de gâlgâit, umerii i se scuturară ciudat. Toată lumea ca şi Gabriel înţelese că Matei încercase să râdă, dar că nu reuşise decât să dea la iveală un sunet inuman. Gabriel se cutremură. Dar nici atunci nu îşi dădu seama că Matei era încredinţat că el, Gabriel, era adevăratul criminal…

Râsul acesta de crudă ironie şi privirea de total dispreţ îl pecetluise parcă pe Gabriel cu o condamnare nouă. O condamnare ciudată, dureroasă şi neaşteptată. I se păru că în clipa asta e condamnat pe viaţă la inutilitate…

Acum era singur la el în odaie, singur în casa mare şi pustie…

Deodată sări din pat. Nu mai putea îndura gândurile lui, mereu aceleaşi. Când se va termina chinul acesta? Nici înainte viaţa lui nu părea să fie cu rost, dar cel puţin se bucura de toate, trăia într-o dulce ameţire, trăia uşor, cânta, dansa, făcea amor, alerga nebuneşte cu maşina, înota, juca tenis, juca ping-pong, făcea fotografii, mai putea merge şi la Universitate să mai asiste la cursuri… Dar acum nu mai voia nimic. Da, condamnat pe viaţă la inutilitate.

„Ce fel de libertate este asta, îşi spuse Gabriel, dacă nu mă pot bucura de nimic?!”

Rămase aşa în picioare, în mijlocul odăii, fără gânduri. Sila de viaţă era atât de mare, încât îi venea greu chiar să se spele. „Căci, în definitiv, după ce mă voi spăla, ce mai pot face?”

Îi era şi foame. Îşi aduse aminte de Pia. Cum îi dăduse ea de mâncare, în bucătărie, în ziua înmormântării. Pia era nebună. Mira şi Camil Tomescu, pe care, după multă insistenţă din partea lor, îi văzuse o dată, îi povestiră că Pia nu recunoştea pe nimeni. Stă în balamuc şi din când în când, pe neaşteptate, urlă. Apoi iar stă. Câteodată urlă că ea a omorât-o pe Adina şi cere să fie el, Gabriel, pus în libertate. Fiind atât de nebună, nu i s-a putut spune că Matei era acel care a înfăptuit crima, că Gabriel e liber…

„Totuşi, se gândi Gabriel, am să merg şi eu să o văd; aşa poate o să afle că nu sunt eu criminalul. E duminică, e zi de vizite. O să-i duc nişte prăjituri. Şi ea m-a hrănit pe mine, săraca!”

Gândul acesta, al vizitei, îl mai înviora. I se păru că cel puţin pentru un timp scurt, pentru câteva ceasuri, avea un rost. Se spălă, îşi schimbă rufele, îşi căută ciorapi curaţi, se îmbrăcă.

Dar vizitele la spital erau permise numai după-masă, şi până atunci nu avea ce face. Începu să se târâie prin odăi. Intră în toate odăile. În bucătărie, în salon, în sufragerie, în odaia mamei lui, în laboratorul lui Matei. Apoi privi cu o imensă curiozitate, ca de atâtea ori, fără să se poată dumiri, această odaie, apoi dulapul cu medicamente. Aci fusese stricnina. Cum putuse oare Matei… Adina…

Şi Gabriel, simţind că mintea lui iar începe să învârtă vârtejul amintirilor, ieşi repede în stradă. Merse întâi la o cafenea şi mâncă ceva, apoi, umblă iar pe străzi. Se uită cu indiferenţă la pozele-reclamă de pe la cinematografe, dar nu se putu hotărî să intre nicăieri. Acum nu-l interesau întâmplările altora, cu toate că pe ale lui voia să le uite. Dar cum să le uite? Oare Pia uitase? Probabil că da. Atunci pentru ce urla din când în când? Probabil că-şi amintea totuşi. Şi cum să nu urli? Şi el ar fi urlat câteodată… Oare Matei, acum în ocnă, ce putea face? Avea oare lanţuri la mâini şi la picioare? O viaţă întreagă, fără măcar să poată citi o carte? O fi singur într-o celulă sau cu mulţi… mulţi, toţi criminali…

Gabriel se cutremură… Se uită la ceas. Da, acum putea merge la spital la Pia. Brusc, începu să se grăbească. Alergă la Nestor, cumpără fructe zaharate, un carton plin, aşezate frumos, fructe colorate şi puse în mici farfurioare de hârtie plisată, ca nişte scoici decorative. Se grăbea, de parcă ar fi fost în întârziere la o întâlnire dată cu oră fixă. „Numai de n-ar fi acolo Mira şi Camil, dar nu cred. Am avut impresia, din cele povestite de Mira, că Pia a început să urle atunci când a văzut-o pe Mira şi, bineînţeles, Mirei nu i-a plăcut. Deci, s-ar părea că a recunoscut-o pe Mira. Doctorii au spus că a fost o simplă coincidenţă, sau consecinţa mişcării neobişnuite din jurul ei, a oboselii."

Cu toate că se grăbea, Gabriel se întoarse totuşi acasă şi luă din garaj automobilul. Se aşeză la volan. O clipă îl năpădi o uşoară bucurie, dar brusc se înspăimântă şi mai tare: prin contrast, îşi dădu mai grozav seama de viaţa lui distrusă, de nervii lui zdruncinaţi. „O să-mi treacă. O să uit. O să mă vindec", îşi zise.

Sanatoriul era în afara oraşului. O clădite albă pe un deal. I se deschiseră porţile care înconjurau balamucul, şi Gabriel, în automobil, ajunse sus. Opri maşina în faţa clădirii şi o lăsă acolo. Intră în spital şi întrebă la informaţii de bolnava Olimpia Anestin. O soră îl conduse. Urcară nişte etaje, umblară pe un gang lung cu uşi multe, apoi sora se opri, deschise o uşă şi, aşa din prag, spuse desluşit şi vorbind foarte tare:

— Domnişoară Pia, a venit cineva să vă vadă.

Îi făcu loc lui Gabriel să intre, apoi plecă imediat. Gabriel intră. O văzu imediat pe Pia şi simţi un fior. Era singură, aşezată pe marginea patului. Un pat de fier vopsit în alb. Sta nemişcată, cu mâinile în

poală. Faţa îi era ca de lemn alb, lustruit. Ochii ei priveau fix în altă parte a odăii. Pia era atât de nemişcată şi de o paloare atât de desăvârşită, încât Gabriel avu impresia că este la panopticum şi că aceea care stă pe pat este o păpuşă mare care seamănă aidoma cu Pia. Văzând-o cât de nemişcată stă, Gabriel se simţi mai singur pe lume ca niciodată. Şopti:

— Pia.

Întâi trecură câteva clipe, poate chiar un minut, cu nicio mişcare din partea ei, apoi, încet, foarte încet, ca la cinematograf în scenele *au relanti*, Pia întoarse capul, privindu-l fix, fără nicio expresie, cu faţa ei de lemn, cu faţa ei de om împăiat, întoarsă către el.

— Eu sunt, mai şopti Gabriel:

Atunci Pia închise ochii şi rămase iar nemişcată, cu faţa spre el, aşa, cu ochii închişi.

Gabriel şopti din nou:

— Pia, eu sunt, Gabriel! Pia, am venit!

Fără să deschidă ochii, două lacrimi se prelinseră pe faţa ei, apoi Pia deschise ochii, îl privi iar pe Gabriel cu o mare curiozitate şi încremeni iar aşa, privindu-l, aşa cum privesc orbii în soare.

— Să plec? întrebă Gabriel.

Nu primi niciun răspuns. Pia continuă să-l privească fix. Gabriel mai aşteptă poate un minut, poate două, şi apoi, nemaiputând îndura privirea aceea, şopti iar:

— Acum eu plec.

Cu precauţie, Gabriel întinse mâna şi lăsă pachetul cu bomboane la picioarele patului, departe de Pia. Ea sta tot atât de încremenită. Gabriel o mai privi o dată şi se îndreptă spre uşă.

Când a deschis uşa şi a vrut să iasă, şi-a auzit numele strigat ca un răcnet, ca un geamăt, cu disperare, aproape un urlet:

— Gabriel!

Gabriel se întoarse. Pia era în picioare. Bolborosea:

— Ai venit?… Câţi ani au trecut? Ai venit să mă iei cu tine la ocnă? Dar să nu mai pleci şi să mă laşi acolo iar singură. Singură, prefer aici. Aici tot la ocnă sunt. Am şi lanţuri la picioare, şi nu mă pot mişca. Au aflat că eu am omorât-o pe Adina şi m-au încuiat aici. Nici să vorbesc nu am voie. Când le spun să-i dea drumul lui Gabriel, că eu am omorât… nu mă cred, îmi spun să tac. Câteodată vine şi Adina. Nici ea nu vorbeşte. De altfel, Gabriel a venit mereu la mine. Eu ştiu că nu eşti el. Să-i spui lui Gabriel că am vrut să-l salvez, am recunoscut că eu am omorât, dar nu m-a crezut nimeni. Nimeni nu a vrut să creadă că eu am omorât-o pe Adina.

Şi brusc, fără tranziţie, Pia începu să urle.

Înspăimântat, Gabriel fugi din odaie. O soră veni imediat.

— Iar urlă?

— Da… eu…

— Las' că-i trece… Îi facem o injecţie şi-i trece… Aşa face mereu.

— Pot telefona mai târziu?

— Mâine… mâine… i se răspunse şi nimeni nu-i mai dădu nicio atenţie.

Începură să forfotească şi să se ocupe de Pia.

Gabriel coborî din parc. Se sui în automobil şi plecă. Nu merse acasă, ci, ca un bezmetic, goni cu maşina. Până la Ploieşti şi înapoi, 60 de kilometri dus, 60 înapoi. În faţă o avea mereu pe Pia. O auzea mereu cum urlă.

Se întoarse în Bucureşti şi merse la o bodegă. Rămase singur la o masă ore şi ore. Nu bău şi nu mâncă nimic. Chelnerii îl cunoşteau. Ştiau că vor căpăta bacşiş bun. Foarte târziu, Gabriel s-a dus acasă. În odaie era cald, plăcut. Se culcă şi adormi imediat.

A doua zi de dimineaţă îl deşteptă telefonul. Suna. „Cine mai poate fi? Cine mă mai poate căuta pe mine?", se gândi. Într-adevăr, de câtva timp nimeni nu-l mai căuta.

— Alo, cine e? Da, eu.

Era Spitalul Mărcuţa. Îl căuta un doctor. Îi spunea că bolnava Olimpia Anestin se potolise şi, pentru prima dată de când era închisă acolo, părea lucidă, vorbea cu sens, îşi amintea că în ajun fusese Gabriel Ventura la ea şi acum cere să-l vadă, voia neapărat să-l vadă. Părea într-adevăr lucidă… nu se mai autoînvinuia, cerea detalii precise de la proces…

Gabriel se bucură de victoria lui: „A impresionat-o totuşi că am fost eu să o văd, mai mult decât când a fost Mira!" îşi spuse şi începu să se grăbească să meargă la spital. Făgăduise doctorului că va veni chiar în cursul dimineţii, imediat.

Ajuns acolo, doctorul îl întâmpină:

— Într-adevăr pare că s-a produs un şoc salvator. Sperăm acum în vindecarea ei. Ieri, după plecarea dumneavoastră, în plină criză, s-a oprit brusc şi a întrebat:

— Cine a fost adineauri la mine, Gabriel Ventura?

— Da, v-a adus şi bomboane, poftim pachetul,

— El… e liber?

— Da.

— Cum liber? Mira Tomescu îmi spusese că el, Gabriel…

— Nu. Matei Ventura s-a autodenunţat ca fiind el criminalul.

— Matei Ventura? Criminalul?

— Da. Acum el este la ocnă, iar Gabriel Ventura, liber.

A privit pachetul, l-a întors şi pe o parte şi pe alta cu o atenţie uimitoare, apoi a întrebat iar:

— Gabriel Ventura… e liber?

— Da.

— Aş vrea să-l văd imediat. Vă rog să-i telefonaţi să vină imediat.

Doctorul continuă:

— Tot ea ne-a dat numărul dumneavoastră de telefon, îl ştia pe dinafară. Încă a şi adăugat cu mare pondere: „Dacă nu s-a schimbat numărul între timp”. Noi v-am căutat ieri până târziu, dar nu v-am găsit. Ne era teamă ca această întârziere de a vă găsi să nu-i fie fatală. Am avut grijă să-i comunicăm mereu că vă căutăm şi nu vă găsim. La un moment dat chiar, în loc să se supere, a surâs şi a şoptit: „aşa e el”. Acum am anunţat-o că v-am găsit, că veniţi şi vă aşteaptă.

Gabriel urcă scările în grabă. O găsi pe Pia atât de liniştită, încât şi asta i se păru neverosimil. Pia îi întinse mâna. Gabriel înaintă repede. Îi luă mâna şi i-o ţinu în ale lui. Pia îi şopti:

— Abia mai târziu mi-am dat seama că era adevărat şi nu halucinaţie că ai venit.

— Da, am venit.

Pia făcu o pauză, parcă îşi căuta cuvintele:

— Te-aş ruga să fii fără teamă! Te-aş ruga să-mi spui tot… tot ce s-a petrecut de când sunt… de când sunt aici.

— Nu ştiu cum să-ţi spun…

— Pe scurt. Exact. Am putere să ascult. Eu credeam că eşti închis.

— Era să fiu. Am scăpat printr-o minune! După… după aceea… după ce s-a dat verdictul împotriva mea, condamnat pe viaţă la muncă silnică… Matei a luat cuvântul, brusc, şi a declarat că el ar fi comis crima de… care eram eu învinuit.

Gabriel observă cu pleoapele plecate, că Pia stă nemişcată, aşa cum stătuse şi Matei în timpul procesului. Deodată Pia se înroşi. O roşeaţă atât de vie, încât Gabriel o privi cu uimire. Apoi, pe faţa Piei, apărură broboane de sudoare. Brusc, scurt, îl privi o dată pe Gabriel, şi apoi plecă din nou ochii.

Tulburat, Gabriel o întrebă în şoaptă:

— Cum? Şi tu ai crezut… că eu… eu am omorât-o pe Adina? M-ai crezut vinovat! De aceea ai strigat numele meu când te-au scos din casă?

Pia avu un gest de a se azvârli spre Gabriel, de a-l cuprinde. Se reţinu. Şopti cu patimă:

— Nu… nu… eu n-am crezut nicio clipă… nicio clipă… că tu ai fi omorât! Probă e că, aşa cu mintea zăpăcită, eu mereu strigam că eu, auzi tu? eu… pentru că voiam să te salvez pe tine…

— Cum adică, să fi făcut, nevinovată, puşcărie în locul meu?

— Mi se părea îngrozitor ca tu… nevinovat…

Gabriel întrebă uluit:

— De unde ştiai că sunt nevinovat?…

Pia deveni conştientă de valoarea spuselor ei:

— Oh!… aveam certitudinea… te cunosc, Gabriel… ştiu cât eşti de

bun… de pur…

Apoi Pia plecă iar ochii, şi aşa, cu ochii ascunşi de pleoape, întrebă încet, ca în vis:

— Şi?… Matei?

— La început judecătorii nu au vrut să-l creadă… spuneau că eu… El a adus însă dovezi.

— Dovezi? Ce dovezi? întrebă repede Pia.

— Păi… a explicat cum a procedat şi pentru ce… Avea şi cheia casei voastre la el. Zicea că i-ai dat-o tu ca să se întâlnească cu Adina…

Pia întrebă:

— Şi? Cum a explicat că a… procedat?

Gabriel zise rar, parcă brusc ameţit de amintiri nesigure:

— A spus că, având cheia dată de tine… a revenit târziu, la Adina… tu dormeai alături… tu dormeai alături… nu ai auzit şi nu ştii nimic… şi atunci… i-a dat… i-a dat…

Pia repetă ca în vis:

— Eu dormeam şi… nu am ştiut nimic… Atunci i-a dat.

— Da.

— Şi?

— Şi a fost crezut… a… a şi fost condamnat.

— Cât?

— Pe viaţă… ca mine!

Atunci Gabriel, ca un copil, o întrebă pe Pia:

— Tu ce zici?… Pentru ce a făcut aşa?… şi ce zici, faptul că s-a autodenunţat… gestul ăsta… nu l-a izbăvit de păcat? E un gest măreţ, nu, Pia? Eu zic că e un gest măreţ că s-a autoînvinuit. Altfel… eu… înţelegi… pe nedrept… eu aş fi fost condamnat.

Pia avu un fior. Se tulbură adânc, dar nu spuse nimic.

Au tăcut amândoi. Atât de lung, de parcă nu ar mai fi avut de vorbit niciodată nimic. Totuşi Pia îl întrebă în urmă, rar, rar de tot şi privindu-l deodată drept în ochi:

— Şi tu… ce faci?

— Eu?… eu fac prost.

— De ce? Eşti liber.

— Nu-mi ajunge. Sunt singur ca un câine… Toată lumea mă evită… Şi gândul că Matei a putut face aşa ceva… Cum a putut? Şi gândul că era să fac ocnă toată viaţa… pe nedrept… Probabil că totul m-a şocat şi pe mine, nu numai pe tine… Mi s-a dat libertatea, dar am pierdut pofta de a trăi.

Pia zise tot rar:

— O să-ţi treacă.

— Se poate.

— Uite, mie mi-a trecut. Simt că m-am vindecat!

— Şi te bucură ceva? Ţi-e poftă să trăieşti?

Gabriel nu s-a putut abţine s-o întrebe, cu toate că-şi da seama că vorbeşte nesăbuit cu Pia, ca şi cu un om sănătos şi puternic, nu cu un om care în ajun era încă dement, avea halucinaţii şi urla.

Din nou au tăcut, îndelung. Deodată Pia ridică iar pleoapele, îl privi straniu şi şopti într-un fel de suspin de descătuşare, de uşurare, ca ieşind din leşin, din moarte:

— Poate că da. Mi-e poftă să trăiesc!

Gabriel se uită la ea uimit. Pia mai spuse apoi repede şi mai uşurel:

— Aş vrea să plec de aici.

— Cred şi eu!

— Tu, numai tu mă poţi ajuta, Gabriel, numai tu!

— Eu?

— Da. Mira şi Camil Tomescu sunt… plini de prejudecăţi… complicaţii. Ei nu înţeleg.

— Eu ce pot face?

— Tu poţi să ceri să mă scoţi de aici. Să mă iei cu tine.

— Unde vrei să mergi? La tine acasă? Casa voastră e încă neocupată.

— N-aş putea suporta… amintirile…

Pia îl privi iar fix:

— Gabriel, tu nu pricepi că nu am unde merge decât la tine acasă?

Gabriel se gândi: „Are dreptate. E singură. Sunt singur. A fost nebună, eu risc acum să înnebunesc! Cu ea în casă va fi mai uşor. O cunosc de când eram copii. Într-un fel, e sora mea. Şi apoi acesta e unicul «bine» pe care-l pot face pe lume. Şi ea, când era nebună, zicea că a omorât ca să mă scape pe mine!”

Gabriel spuse cu un nod în gât de propria lui milă:

— Se poate. Sunt părăsit ca un câine.

Pe faţa Piei nu apăru nicio schimbare, atât că plecase iar pleoapele şi nu le mai ridică. Vorbea cu privirea ascunsă şi Gabriel iar îşi aminti de Matei. Aşa stătuse şi el în timpul procesului… Ce faţă avea Matei! Ce glas!… Dar cum putuse Matei să o omoare pe Adina?… Oare Matei era cu totul inuman?… Dar faptul că se autodenunţase nu dovedea că are suflet?…

Gabriel îşi dădu seama că iar porneşte cu gândurile razna. Se înfioră. Îşi aminti de casa goală, pustie, de frigul, de murdăria din casă… Spuse:

— Cum facem? Ideea e foarte bună, cu toate că destul de „ne-ca-la-toată-lumea”. Cum facem să plecăm… împreună?

— Totul depinde de tine. Nu te poate nimeni împiedica să mă iei cu tine. N-ai decât să spui… că te-ai logodit cu mine… că ne vom căsători… ce vrei… Pe urmă vom vedea noi ce facem… stricăm logodna, sau dacă ne-am căsătorit… divorţăm… Vom vedea noi

atunci. Acum, toată problema este dacă vrei sau nu să mă salvezi. Eu nu mai am puterea, după cele prin care ştii că am trecut, să mai lupt… acum… şi pentru mine. Numai tu… numai tu!…

— Da, zise Gabriel, şi, cu toate că ce-i propunea Pia îi părea destul de ciudat, totuşi gândul că poate face un „bine" şi că nu va fi atât de singur îi da puterea să înfrunte micile senzaţii dezagreabile pe care le încerca. Da, zise, vorba e să pleci de aici, să te vindeci, şi apoi, vorba ta, mai vedem noi ce facem!

Gabriel îşi aminti în goană de o frază de-a Adinei: „Spui că nu faci niciun rău, dar asta nu ajunge". Da, într-adevăr, nu ajunge să nu faci niciun rău, trebuie să faci bine, îşi zise Gabriel şi i se păru că este dator mai întâi de toate s-o salveze pe Pia. Şi tocmai pentru că acest gest cuprindea în sine o extravaganţă, gestul îi păru lui Gabriel edificator că îl va scoate din înfiorătoarea apatie şi gust al inutilităţii în care trăia, de la ieşirea din puşcărie. De fapt, era şi foarte mândră că prin el Pia îşi revenise la luciditate, la conştiinţă. Gabriel se simţea important, salvatorul Piei.

Pia îl lăsă să gândească nestingherit. Aştepta, cu o imensă încordare, ca el să hotărască, nu afirmativ sau negativ, căci aceasta părea gata hotărât şi fără îndoială afirmativ, ci modul în care se va efectua hotărârea lui de a o salva. Pia ştia că nu trebuie nici amânată şi nici întârziată decizia ei: să plece cu Gabriel acasă. Era absolut hotărâtă să profite de această clipă unică, neaşteptată. Ea şi Gabriel, în fine, împreună.

Cu toate că Pia lua hotărâri care păţeau bine chibzuite, rapide şi acţiona în consecinţă, totuşi îşi da seama cu înfricoşare că mintea ei, care acum, într-un fel se luminase, avea încă incertitudini suspecte. Se simţea ca un om care, la deşteptare din somn, nu-şi dă bine seama că ce a visat nu a fost realitate, ci vis, şi că realitatea pe care începe s-o trăiască la trezire nu e vis, ci realitate. Acum, îi era tot atât de teamă ca nu cumva să se trezească din această realitate, care-i părea vis – Gabriel şi ea împreună – cât şi teama ca nu cumva amintirea trecutului să-i fie prea prezentă, prea reală şi să n-o lase să profite de viaţa ce i se oferea. Departe, ca o ceaţă la orizont, trecea umbra faptelor trăite. Şi Adina era acolo, transparentă, uşoară, clătinată ca un fum în adiere… Matei la ocnă pe viaţă… mort şi el deci… Da, trebuia neapărat să facă vid în mintea ei în privinţa trecutului, aşa cum uiţi un vis – şi să trăiască prezentul, realitatea prezentului, oricât de fantastic ar fi el: ea, Pia, şi Gabriel împreună!

Gabriel zise:

— Da, aşa vom face!

Pia îi spuse:

— Cred că cel mai greu lucru va fi ca ceea ce am hotărât noi acum trebuie executat imediat.

Gabriel se ambiţionă:

— Pentru ce greu? Va fi simplu. Merg la doctorul de gardă şi îl anunţ că plec cu tine la mine acasă… pentru că ne-am logodit. E simplu.

Pia îl privi adânc. Zise:

— Îţi mulţumesc. Du-te şi vorbeşte. Eu aştept. Am încredere în tine.

Gabriel plecă şi nu întârzie. Se întoarse uimit şi radios:

— A fost foarte uşor. A spus bine. Plecăm. A făcut şi biletul de ieşire.

În urma lui Gabriel sosi imediat o femeie de serviciu care ducea bagajul Piei. Pia se ridică cu simplitate, îşi luă paltonul, se îmbrăcă şi se legă la cap cu un fular mare de lână. Fularul era de culoarea argintului şi nu-i sta prost. Femeia îi dădu între altele şi o poşetă, poşeta ei. Pia luă poşeta cu un gest ciudat, plin de uimire şi de aviditate. Privi poşeta o clipă, apoi se întoarse repede şi uşurel cu spatele la cei din odaie, deschise poşeta, privi înăuntru, pipăi puţin, scotoci, şi tot atât de brusc închise poşeta şi o puse sub braţ. În interiorul poşetei Pia văzuse batista făcută ghem. O pipăise. Cutia cu stricnină era tot acolo şi cheia casei Ventura tot acolo. La atingerea lor simţi iar un gol în gânduri, o spaimă, dar cu o voinţă de fier se stăpâni.

În timpul ăsta Gabriel văzu cât de slăbită şi palidă era Pia şi i se umplu inima de milă. Îşi dădu seama că pe faţa ei nu trece nici măcar umbra vreunui surâs. Faţa, ca în ajun, îi era tot atât de nemişcată, de lemn, ca la păpuşile mărime naturală de la panopticum.

Gabriel dădu bacşişuri sorei, femeilor de serviciu, care se adunaseră şi priveau cu mare curiozitate această plecare senzaţională: „ieri nebună, azi logodită”… Frumuseţea lui Gabriel făcuse mare efect în tot spitalul. Toată lumea cunoştea din ziare povestea crimei, povestea lor.

Pia şi Gabriel au coborât în parc şi s-au urcat în maşină. Pia s-a aşezat lângă Gabriel, în faţă. Maşina porni.

Pe drum nu au vorbit niciun cuvânt. Pia avea însă senzaţii şi sentimente atât de ciudate, încât îi era frică. Gândea: „Trebuie să fiu foarte atentă, ca nu cumva să înnebunesc acum de-a binelea şi definitiv. Cât timp l-am aşteptat pe Gabriel zadarnic? Nu mai ştiu. Parcă din eternitate.” Iar acum, tocmai acum când crezuse că el e la ocnă pe viaţă şi ea este singură şi nebună şi că nu-l va mai vedea niciodată, iată că sosise liber, frumos ca un arhanghel şi totul s-a întâmplat atât de simplu, totul atât de uşor…

Pia îl privi pe furiş, cu patimă. Era la volan, conducea. Era ca într-un film. Ea alături de el şi, culmea ironiei, culmea imposibilului, era logodită cu el, era logodnica lui acum. Aşa plecaseră din balamuc:

logodiţi.

„Totul e să-mi ţin acum firea, să nu înnebunesc de-a binelea. Gabriel liber, eu liberă, şi noi doi logodiţi! Sunt cu Gabriel! Visul meu s-a împlinit! Dar dacă tot aşa se vor întâmpla şi alte minuni şi voi afla, când vom sosi acasă, că Matei nu este la ocnă, că Adina nu e moartă, că s-au căsătorit şi că sunt plecaţi de mult în străinătate… într-un mic voiaj de plăcere întâi… apoi, de lungă durată, pentru studii… că ne trimit cărţi poştale ilustrate… sărutări… că le este dor de noi… salutări din Veneţia… Pia nu a omorât-o pe Adina… Ne este dor de voi…”

Pia se cutremură. Îşi aminti de Adina, moartă, clipa când murise, ultimul spasm; iar Matei era la ocnă pe viaţă în locul ei… Lanţuri la mâini şi la picioare… Numai de n-ar înnebuni ea din nou. Poate ar fi bine să-i spună tot, absolut tot lui Gabriel. Să-l roage să oprească o clipă maşina şi să-i spună tot… Bineînţeles că el nu o să creadă că ea a omorât, ci o să întoarcă maşina şi o să-şi ducă „logodnica” înapoi la balamuc. O să le spună doctorilor: „Tot nebună e, crede că ea a omorât-o pe Adina”.

„Nu, mai bine să tac… să am puterea să tac şi să am puterea să-mi trăiesc fericirea hărăzită mie în condiţii atât de anapoda şi grele. Să am puterea să-mi trăiesc fericirea. Sunt logodită cu Gabriel… şi… am scăpat pentru totdeauna de Adina… Adina este moartă… moartă… am scăpat de ea… am scăpat!”

Din când în când Gabriel privea spre Pia. Gândea: „Săraca, ce tristă e şi ea! Bine că am scos-o din balamuc! Nu mă mai simt nici eu atât de singur! În fine, am făcut şi eu o faptă bună pe lume!”

Capitolul XII

Când au ajuns la casa Ventura, Pia a simţit cum îi bate inima tare, a victorie. I se părea că este căsătorită cu Gabriel, că se întorc de la nuntă. O frântură din marşul nupţial îi trecu prin minte. Gabriel deschise uşa. Şi ea avea cheia acestei case în poşetă, dar bineînţeles nu trebuia să pomenească nimic. Mai târziu va spune că a comandat şi ea o cheie… Va intra în casă ca la ea acasă.

Gabriel deschise uşa, şi amândoi intrară în vastul salon. Era întuneric, odaia părea încremenită. Gabriel a aprins lampa cea mare, din plafon. Pia rămase nemişcată cu privirea aţintită la lampă. Ah, lampa aceea. Luminile orbitoare aprinseră şi în Pia toate amintirile. Aşa se aprinsese când intrase cu Adina întâia dată, aşa sta aprinsă când îl aşteptase pe Matei să se întoarcă de la Adina…

Gabriel o întrebă:

— Pia, ce faci?

Pia tresări şi spuse:

— Vai ce frig este! Nu se simte că a venit primăvara!

Gabriel spuse:

— Merg în pivniţă şi aduc câteva surcele… Să vezi ce distractiv o să fie! Să aprindem în cămin focul. Focul e ceva foarte distractiv, foarte vesel!

Pia se învioră. Exclamă:

— Da. Bine. Facem şi ceai. Până aduci tu surcele eu pregătesc ceaiul.

Gabriel plecă în pivniţă. Când se întoarse o găsi pe Pia în bucătărie. Cu greu găsise câteva bucăţi de zahăr, ceva ceai şi într-o cutie biscuiţi. Ceaiul era aproape gata. Pia ar fi dorit să-i dea lui Gabriel ceai, mâncare în bucătărie, aici, ca atunci, prima dată. Poate Gabriel s-ar fi uitat la ea cu privirea aceea…

Între timp Gabriel sta cu coşul de lemne în braţe:

— Hai vino, zise, ce aştepţi? Ceaiul este gata?

— Da.

— Perfect.

Au mers în salon. Gabriel a aprins focul cu surcele. Au băut ceaiul în faţa căminului unde pâlpâiau flăcările. Oare cât timp trecuse din ziua când, singură în toată casa Ventura, furase stricnina din dulap de la Matei? Nu ar fi putut spune. Parcă totul fusese ieri, sau parcă trecuse o veşnicie. Casa asta era plină de amintiri. Cum să scape de amintiri? O, dacă ar vrea Gabriel, ar fi atât de uşor, atât de bine… În ziua otrăvirii, Pia îl aşteptase pe Matei, o, îl aşteptase toată ziua, întâi pe Gabriel, apoi pe Matei, apoi să moară Adina… Acum nu mai are ce aştepta. Gabriel este aici cu ea, iar Matei şi Adina nu au să mai vie niciodată… O, dacă ar vrea Gabriel! Câtă fericire!

Gabriel o întrebă pe Pia:

— Pia, tu nu vrei să iei odaia mamei? E bună odaia.

Pia se gândi: „Odaia lui Gabriel este alături de odaia aceea”. Răspunse:

— Foarte bine. Odaia aceea să fie a mea.

Gabriel gândi: „Tot o să fie ea ca o mamă pentru mine”,

Pia gândi: „Mi-a dat odaia mamei lui. Numai de nu şi-o închipui că sunt… că voi fi o mamă pentru el!”

Gabriel se simţea uşurat. Făcuse o faptă bună. Simţindu-se ceva mai bine, recăzu de la sine în modul facil obişnuit lui, de a gândi. Mama lui murise prea tânără, dar fusese mult bolnavă; Adina murise, mare dramă, dar acum nu se mai putea îndrepta nimic, inutil să mai jelim; Matei era la ocnă, dar îşi merita pedeapsa: omorâse; iar el, Gabriel, făcuse într-adevăr o faptă bună: o salvase pe Pia, prietena din copilărie, sora Adinei. Pia va locui în casă cu el. Va fi aşa… ca o mamă… Pia era foarte gospodină… Vor angaja şi o servitoare… Când va veni acasă, va găsi totul în ordine, cald… cămara plină de lucruri

bune, gustoase… Chiar şi ceaiul ăsta pe care îl bea acum, ce bine îl făcuse Pia! O plăcere! O adevărată gospodină!

Dar ce va zice lumea? Of! lumea vorbeşte întotdeauna anapoda şi se amestecă în ce nu o priveşte… Şi în definitiv lui niciodată nu i-a păsat de ce va zice lumea! Nu o să se încurce acum de lume! După dramele prin care trecuseră, ce importanţă mai aveau spusele lumii! Pia scăpase de balamuc graţie lui, iar el scăpase de pustiul casei! În definitiv, Pia îi spusese că se vor căsători aşa, de formă, de ochii lumii; iar mai târziu… nimic nu-l va împiedica să divorţeze. Pia poate îşi va găsi un bărbat potrivit, nu e deloc frumoasă şi nici atrăgătoare, dar e tânără, iar el, Gabriel, se va îndrăgosti de o fată… totdeauna visase o fată blondă… Că doară Pia a dorit această situaţie… nici Piei nu i-a trecut prin minte că ar putea fi o căsătorie adevărată!… De altfel, Pia i-o şi spusese din primul moment. Va sta fiecare în odaia lui, ca frate şi soră… Totul era aproape perfect, de nu ar fi fost amintirile… Va căuta să le uite… va face tot posibilul să uite, să nu-şi mai amintească faţa lui Matei de la proces, faţa Adinei pe catafalc şi faţa Piei de la balamuc. Ce senzaţie oribilă a încercat când Pia îi vorbea ca unei arătări, privind prin el ca şi cum ar fi fost stafie. Ce oribile lucruri sunt pe pământ, dacă nu te fereşti de ele! Acum ar putea fi iar bine… aproape bine… da, da, încet, încet să uite, şi viaţa încet, încet, să reînceapă iar plăcută.

Într-adevăr, Gabriel se înviorase. Simţea că îi este bine, că doreşte să fie fericit. Aşezată lângă el la masă, şi Pia părea alt om. Privirea îi era vie, intensă, poate prea intensă. Servea ceaiul cu îndemânare, prevenitor; Gabriel se simţea răsfăţat de Pia. Poate numai mama lui ştiuse atât de bine să fie atentă cu el. Din ochi ghicea ce îi trebuie, ce vrea, aşa ca acum, Pia.

Dar după ce băură ceaiul, nu mai avură ce vorbi. Gabriel începu să se plictisească. O clipă Pia s-a gândit să-l roage să-i cânte la chitară, dar imediat şi-a dat seama că lucrul era într-adevăr prea de tot. Gabriel s-ar fi speriat, îl vedea atât de frumos, de puternic, de tânăr, în odaie cu ea şi totuşi atât de departe de ea. La ce s-o fi gândind? Părea îngândurat, mai vesel, dar îngândurat… Dacă s-ar apropia de el şi l-ar săruta, ce ar fi?… Dacă Gabriel se speria şi fugea? Era atât de străin de astfel de preocupări! Nu îşi da oare seama că e tânără, că e femeie? Ce amoruri avusese până acum Gabriel?

Aci Pia simţi că ameţeşte. Se ridică de pe scaun şi se aşeză brusc la loc.

— Vrei ceva? o întrebă Gabriel.

— Nu, nimic.

— Am crezut că vrei ceva.

— Nu, nu, nimic.

— A început să fie ceva mai cald în odaie. Ce frumos e focul din

cămin!

— Da, da, frumos. Flăcările ard splendid.

— Cred că şi la tine în odaie s-a mai încălzit. Sunt rufe în dulap. Cheia e la dulap. Şi patul meu ar trebui schimbat.

Gabriel râse copilăreşte. Spuse:

— Nu a avut cine să-l schimbe. Mama îl schimba în fiecare săptămână. E foarte bine să fie patul curat. O, vezi, atunci, în acea zi… Matei şi cu mine am fost luaţi chiar în noaptea crimei. Totul a fost aici răscolit… Au găsit cică aici, la mine sub saltea, o cămaşă de a mea pătată cu roşu de buze. Au spus că la analiză s-a dovedit că era roşul de buze al Adinei. Eu nu am înţeles nimic! Ce idee! Se petrec câteodată lucruri de neînţeles! După ce Matei a recunoscut că el a făcut crima totuşi nu a putut explica ce a fost cu cămaşa cu roşu de buze. Zicea că asta l-a determinat să o omoare: gelozia.

Ascultând, Pia simţi că ameţeşte. Întrebă ca în vis:

— Şi nu era cămaşa ta?

— Ba da, cămaşa era a mea, dar cum era să fie pătată de roşu de la Adina. Cum era să fie?

— Nu era? întrebă Pia cu acelaşi glas. Apoi Pia întrebă şi mai încet şi mai rar: Adina nu te-a sărutat?

— Pe mine? De ce să mă fi sărutat? Ea pe Matei îl iubea! El a fost gelos pe degeaba.

Pia gândi: „E poate acelaşi aşternut, aceeaşi pernă din ziua când am fost şi am plâns şi am sărutat perna… ziua în care am hotărât moartea Adinei… poate”. Pia îşi aminti că se trântise pe jos şi urlase. Atunci urlase pentru prima dată. Dacă ar urla acum, ar fi pierdută. Dar spre marea ei uimire îşi dădu seama că chiar de ar vrea, nu ar putea urla. Se golise parcă ceva în ea. Acum aştepta clipa când va găsi puterea să-l facă pe Gabriel să priceapă că este îndrăgostită de el, că îl iubeşte, că îl doreşte. Ah, de ar putea sta lângă el, lipită de el, una cu el, şi apoi să adoarmă aşa, lângă el… Poate că aşa s-ar odihni, ar uita… oh, de ar uita… Să stea lângă el, una cu el, şi apoi să uite… ar putea chiar şi muri. O, să uite… de Adina… de Matei… Parcă de Matei îi era… şi mai greu… Oare? De Matei sau de Adina îi era mai frică?

Deodată Gabriel spuse cu o voce destul de sfioasă:

— Eu am să plec puţin în oraş.

Pia avu o tresărire. Gabriel o întrebă:

— Te superi?

— Nu… dar…

Pia privi în jurul ei.

— Ţi-e urât singură?

— Cam da.

— Nu stau mult. Drept să-ţi spun, am fost zilele astea… atât de

nenorocit… Simt nevoia să ies puţin… Stau puţin… mă întorc imediat…

Pia nu îndrăzni să spună nimic. Dacă îl speria şi…

— Bine, bine, şopti.

— Uite ce e, zise Gabriel, mănânc în oraş şi îţi aduc şi ţie ceva. Nu avem în casă absolut nimic. O să murim de foame, dacă nu cumpăr.

Încercă să râdă, dar râsul îi îngheţă pe buze.

— Am să pot să cumpăr şi eu, şopti Pia.

— Dar nu azi. Azi merg eu. Tu, mâine.

Înviorat, Gabriel îşi puse fularul. Ochii îi luceau. Genele negre adumbreau ochii albaştri. Câteva bucle blonde din minunatul lui păr îi cădeau pe frunte. Plecă repede. Nici mâna nu i-o dădu. Îi spuse numai „sărut mâna” şi plecă.

Pe drum, Gabriel se gândea:

„Numai de nu m-ar tiraniza! Nu o pot târî după mine pe unde mă duc, că mă fac de râs! Are ce face acasă! Să strângă, să aşeze în dulapuri, să vadă de servitori. Nici nu va putea prididi. Mama toată ziua muncea. Tocmai de aia am adus-o în casă la mine, că m-am gândit că dincolo la ea îşi poate aminti de Adina… Aici nu are ce îşi aminti. Dar nici să mă tiranizeze nu ar fi bine… O să se înveţe. Să iasă şi ea în oraş, să-şi facă prietene, să meargă la cinematograf, să meargă la Mira în vizită. Are ce face.”

Gabriel zburda. Merse mai departe. Intră într-o bodegă. La una din mese erau cunoscuţi. Îl zăriră. Gabriel îşi dădu seama că îl priveau cu curiozitate, că şuşotesc, că îi surâd. Gabriel surâse şi el, se apropie de masa lor.

— Ce e mă, întrebă unul dintre ei, ai câştigat la loterie? Pari satisfăcut.

— Ia te uită la el ce vesel e! exclamă un altul.

Gabriel spuse cu timiditate:

— Mai m-am liniştit şi eu… că aşa nu mai mergea.

Auzi glasurile lor care spuneau în cor:

— Foarte bine, foarte bine… da ce, până când să jeleşti… Viaţa e viaţă, trebuie trăită. Hai, şezi cu noi!

Şi Gabriel s-a aşezat. S-a încins un chef. Ca de obicei, Gabriel nu bea. Gusta numai, dar se simţea în fine iar ca într-o baie călduţă. Muzica, forfota catifelată a clienţilor, a chelnerilor, glasurile toate, căldura, fumul de tutun… Se simţea perfect. Uită şi de Pia că îl aşteaptă, şi de Matei că este în ocnă, şi de Adina şi de Sandra Ventura, mama lui… că sunt moarte…

Pia însă, rămasă singură, simţi o deznădejde, o înfricoşare fără seamăn. I se păru că vidul e imediat lângă ea, pretutindeni, că o aşteaptă căscat, să o cuprindă. Mai ales îi era spaimă de vidul din spatele ei, căci, oricum s-ar fi întors, vidul din spatele ei tot exista.

În tavan lampa mare strălucea. O aprinsese Gabriel când intraseră în casă. Desigur, un obicei vechi al casei Ventura; într-adevăr, odaia mare, imensă, cu prea multe covoare şi tablouri, nu era luminoasă nici chiar ziua în amiaza mare. Pia privi lampa din tavan fascinată. Astfel o privise în ziua în care luase stricnină din dulap şi-i dăduse lui Matei cheia casei ei… Matei mersese la Adina… Atunci, în după-masa aceea, Gabriel era cu Adina. Ea, ea cu ochii ei îi văzuse în stradă, îmbrăţişaţi. Pentru ce Gabriel a stat cu Adina din prima zi când a văzut-o, şi cu ea nu vrea să stea? Pentru ce adineauri i-a spus că nu a sărutat-o niciodată? Ea, ea, Pia, îi văzuse, cu ochii ei îi văzuse…

O gelozie cumplită pentru Adina moartă îi chinui inima, zadarnic. Gabriel o va lăsa mereu singură, şi niciodată, niciodată ea nu va mai îndrăzni să-i spună că-l iubeşte!

„Vreau să trăiesc, vreau să fiu fericită! se zvârcoliră gândurile Piei. Sunt tânără, sunt vie, vreau să trăiesc, vreau să mă iubească, vreau noaptea să stau la el în braţe. Vreau să-i simt respiraţia pe faţa mea, să aud cum îi bate inima. Când îi bate inima să cred că inima mea bate. Să mă sărute atât de lung, încât să cred că pot muri aşa, la el în braţe. Unde este acum? Pentru ce m-a lăsat singură? Dacă Gabriel nu ar fi cunoscut-o deloc pe Adina, poate că mă plăcea pe mine. S-o mai fi gândind mult la Adina? O, sigur că a fost şi el îndrăgostit de Adina! Dar pentru ce; pentru ce a spus Matei că el a omorât-o pe Adina? Ce l-o fi determinat? Să-i fi fost milă lui Matei de Gabriel? Sau a putut Adina inspira o dragoste atât de mare, încât să nu mai fi vrut să existe fără ea?”

Pentru Pia totul era de neînţeles. Pia mai gândi: „Dar dacă Matei nu va putea răbda şi va spune că nu este adevărat că el a omorât şi se fac din nou cercetări şi încep să fiu eu bănuită? Căci dacă am scăpat nebănuită, a fost numai şi numai graţie crizei de nervi pe care am avut-o, dar acum că m-am vindecat şi stau cu Gabriel, asta va atrage atenţia asupra ciudăţeniei combinaţiei şi am să fiu bănuită. În timpul procesului, judecătorii, juraţii au întrebat desigur de toate, ei cunosc amănuntele, intimităţile, dar din ce-au aflat nu putea reieşi că Gabriel şi cu mine ne-am putea căsători!”

Deodată Pia îşi căută cu spaimă poşeta. O găsi pe un scaun. Uitase de ea. Se repezi şi o luă. Se uită din nou în ea şi verifică conţinutul: stricnina era acolo. Se gândi să arunce totul, apoi se răzgândi imediat: „Nu, îşi spuse, nu o arunc. Cine ştie, poate o să am nevoie. Dacă nu am să pot răbda purtarea lui Gabriel, o să mă omor”. Luă poşeta şi şi-o puse instinctiv sub braţ, mânerele trecute peste cot, şi ţinu poşeta strâns de trup. Gândul însă că omorându-se ar putea Gabriel să rămână pe pământ, viu, fericit, cu altă femeie, iubind, dansând fără ea, o înspăimânta.

„Cum să fac să mă iubească? În tot cazul, stricnina o pun bine. O

voi ascunde. O voi ascunde în dulap sub rufe."

Cu toată spaima de spaţiul pustiu al odăilor, de golul din spatele ei, Pia totuşi se ridică de la locul ei, traversă salonul aproape în goană şi merse în odaia pe care Gabriel i-o hărăzise: fosta odaie a Sandrei Ventura. Trebuia să ascundă stricnina. Deschise uşa odăii şi se opri în prag. Gabriel făcuse şi aici focul, în odaie era călduţ, dar Pia privi odaia cu groază. I se părea că vede catafalcul cu Sandra Ventura pe el… Lumânările, florile, oglinda acoperită… Apoi, într-un joc al imaginaţiei, pe Adina pe catafalc, apoi iar Sandra. Oglinda ovală, cu lumina verzuie pe care nu o văzuse decât acoperită în ziua înmormântării, sta acum în faţa ei descoperită, şi Pia se zări de la distanţă acolo şi se înspăimântă. Era verde, stranie, ca o arătare.

„Poate am murit şi eu, şi tot ce cred eu că mi se întâmplă acum să nu fie adevărat. Poate sunt încă la balamuc. Ce caut eu în casa asta? Cum îmi pot imagina că sunt logodită cu Gabriel? Matei e la ocnă, Adina moartă, Gabriel cu alte femei, şi eu singură aici, ca o stafie…"

Se apropie un pas de oglindă şi, fascinată, se privi. Se sperie mai tare: i se păruse că o vede acum pe Adina în oglindă. Se făcu un joc vertiginos, fantastic: era când ea, când Adina, când ea, când Adina, în suprapuneri din ce în ce mai repezi, ca un vârtej. Crezu că este cu Adina în limuzină, că ce vede este jocul odată văzut aievea când mergea la înmormântarea Sandrei. Ameţi.

Pia se uită cu groază în jurul ei. Pentru ce o lăsase Gabriel singură? Probabil că avea vreo întâlnire cu o femeie. Ce alt motiv îl putuse face să plece atât de grăbit? Pe ea o luase de la balamuc din milă, iar acum îşi vedea de viaţa lui. Ea va începe iar să-l aştepte, să-l caute… să-l aştepte… gândind că e în braţele altei femei…

Pentru ce o lăsase singură? Nu ştia că e bolnavă de nervi? Uitase că abia acum câteva ceasuri o scosese de la balamuc? Cum putea fi atât de inuman? Acum ce să facă ea singură în casa asta goală, sau mai bine zis plină de toate amintirile înnebunitoare? Pretutindeni. Unii morţi, alţii vii, dar toţi, spaimă.

Mobilele, încălzindu-se de la focul aprins, începură să trosnească. Pia se uită cu grijă în jurul ei. Dacă va apărea Adina de după dulap? Sau dacă va apărea Sandra? Golul odăilor pustii o umplu de groază. De cine îi era cel mai frică? Totuşi de Matei. Matei era viu, dar era închis în locul ei la ocnă. Era ras în cap, purta lanţuri la picioare şi mâini. El ştia că nu este vinovat. Pe cine bănuia el a fi vinovat? Pe Gabriel, desigur.

Mobilele şi parchetul nu încetau sa trosnească. I se păru că umblă paşi pe parchet, că se aşază trupuri pe scaune, pe fotolii… Îngrozită, Pia se ghemui pe un fotoliu, dar şi odaia asta avea uşi în dosul cărora erau alte odăi goale… Pia fugi în sala de baie, aprinse lumina şi, stăpânită de panica vidului, încuie uşa cu cheia. Dar spaima nu

contenea; atunci Pia se ghemui pe jos într-un colţ, ţinând încă geanta la subţioară, strânsă, din ce în ce mai strânsă, de îi amorţise mâna. Sta cu spatele la perete, lipită de perete, ca să nu mai fie gol şi să nu poată pătrunde pe acolo spaima morţilor, spaima vidului.

Când Gabriel veni acasă, găsi casa goală, luminile aprinse peste tot şi Pia nicăieri. Îl apucă şi pe el spaima.

„Dacă a înnebunit şi a fugit? O să moară sub vreun tramvai sau camion, o să o batjocorească vreun derbedeu… Cum o să o mai pot găsi? Mai bine o lăsam la balamuc…"

Începu să o caute pretutindeni: în bucătărie, în cămară, în closete. Deschidea binişor uşile, cu spaimă. Ajungând la baie, găsi uşa încuiată, bătu, scutură clanţa, strigă… Gândi: „Dacă s-a spânzurat?" Bătu mai tare.

Pia auzi bătăile. Întâi crezu că sunt stafiile, Adina sau Matei. Bătăile în uşă nu conteneau. Pia se apropie de uşă tiptil şi ascultă. I se păruse că aude vocea lui Gabriel. Apoi auzi într-adevăr glasul lui Gabriel care striga: „Pia, Pia!"

Pia, de după uşă, întrebă în şoaptă, încă necrezând în realitatea glasului:

— Cine e?

— Eu, Gabriel. Deschide, Pia, eu sunt! Deschide, Pia!

Şi Pia deschise uşa. Când Gabriel îi văzu ochii, se sperie. Instinctiv se pregăti să se apere, dacă cumva Pia s-ar fi repezit la el. Imediat Pia înţelese spaima lui Gabriel. Făcu un efort uriaş asupră-şi, căutând să se destindă, să simuleze calmul. Întrebă:

— Ce e? Ce strigi?

— Nu ştiam unde eşti… M-am speriat…

— Pentru ce?

Oarecum Gabriel se ruşină de spaima lui.

— M-am speriat… Nu ştiam ce e cu tine… Unde eşti… Am întârziat puţintel… Te rog să mă ierţi.

— Nu face nimic. Te aşteptam. Azi a fost o zi, ca şi ieri de altfel, plină de emoţii pentru mine. Sunt obosită… Tocmai voiam să mă spăl şi să mă culc.

Nu ştia ce să mai spună. Îi era teamă de fiecare cuvânt. Îi era teamă să nu pară nebună, dar dacă părea prea liniştită, Gabriel, liniştindu-se şi el, era în stare să plece din nou, să o lase iară singură… în odăile pustii…

— Nu aveţi în casă un antinevralgic? întrebă Pia.

— Cred că da. Rămas de la mama. Ea lua toată ziua antinevralgice. I-am spus într-o zi, ca să o distrez, că înghite atâtea antinevralgice, de parcă mănâncă floricele…

Pia încercă zadarnic să surâdă. Faţa îi era ca de lemn. Şi Gabriel mai spuse:

— Ţi-am aduc şi ceva de mâncare. Poate ţi-e foame, şi de aia te doare capul.

— Poate. Dacă vrei, o să mâncăm ceva mai târziu. Poate ai să mănânci cu mine. Am stat cam mult singură… Înţelegi… Îmi sunt nervii puţin obosiţi.

— O să începi să ieşi şi tu.

— Nu cunosc pe nimeni în oraşul ăsta.

— …Mira Tomescu… poate… şopti Gabriel.

Pia avu o privire atât de stranie, încât Gabriel zise imediat:

— O, nici mie nu-mi face plăcere să merg la Tomeşti în casă!

Pia zise:

— Până una-alta, am să mai stau pe acasă… dar dacă se poate… cel puţin câtva timp, nu mă lăsa atât de singură?

— Să căutăm o femeie de serviciu… cu bărbat, ca să care lemne iarna… să vadă de grădină vara… Este primăvară… Şi să-mi ajute şi mie la spălatul maşinii.

— Da. Foarte bună idee…

Gabriel era fericit că se speriase degeaba; Pia nu înnebunise, vorbea normal.

Mai târziu, Pia merse în bucătărie şi pregăti masa. Au mâncat în salon în faţa căminului, acum stins. N-au vorbit. N-aveau ce vorbi.

În acea noapte Gabriel a dormit acasă, la el în odaie. Pia s-a culcat în fosta odaie a Sandrei Ventura. A rămas îndelung aşa, cu ochii deschişi în întuneric, ascultând dacă nu aude oare nicio mişcare din odaia lui Gabriel. Îi era dor de el. Oare îl va putea cuceri vreodată?… Gabriel… Acum însă… Îi era mai ales teamă că în noaptea asta va pleca tiptil… la vreo femeie. Pia de la ea din pat, îl pândea.

Apoi, Pia, în loc de somn, a căzut într-o semiconştienţă în care i s-a părut că patul îi e catafalc şi că e întinsă, moartă. După aceea, Adina a venit şi i-a cerut apă să bea. De fapt, îşi da seama că ei înseşi îi e sete, dar că îi este frică de Adina, frică să se scoale din pat, să umble să caute apă prin casă. A adormit târziu. A visat. Se făcea că este culcată, culcată tot aşa pe spate. Gabriel a venit în odaie. Era cu o femeie. Întâi Pia i-a văzut că se sărutau. Apoi Gabriel şi cu femeia aceea s-au culcat în patul ei, peste ea, ca pe o saltea, fără să o bage în seamă şi au făcut dragoste. Femeia aceea era Adina. A vrut să ţipe, dar nu avea glas, a vrut să fugă, să dea de veste că este acolo, dar nu se putea mişca. Pia a vrut să urle, dar nu avea glas.

Se deşteptă din somn îngrozită:

„De fapt, îşi zise, am omorât-o pe Adina ca să scap de ea, dar, de când a murit, e mai prezentă în mintea mea ca niciodată. E permanent cu mine. Zi şi noapte. Ce să mă fac? Cum să scap de ea? Mai mult decât să o omor, ce puteam face?”

Pia se aşeză în mijlocul patului. Îi era bolnăvicios de sete; dar îi era

frică să se dea jos din pat. Se temea că o apucă de sub pat cineva de picioarele goale. Se gândi să-l strige pe Gabriel, să-i ceară lui apă. Odaia lui era alături, ar fi auzit-o. Gândul însă că Gabriel ar veni poate, aşa direct de la el din pat, neîmbrăcat, o făcea din nou să se gândească la Gabriel cu spaimă. Se zvârcoli. Se ridică totuşi din pat. Se încălţă. Căută ceva de citit, să uite. Răscoli, găsi un teanc de gazete vechi. Toate erau din timpul procesului. Fascinată, le luă! „Gabriel Ventura criminalul" – „Olimpia Anestin la balamuc" – „Adina Anestin pe catafalc" „Adina la pian" „Adina copil" „Adina adolescentă" „Adina în grădină"…

Capitolul XIII

Când Matei Ventura auzi cum se trânteşte zgomotos uşa masivă de fier a celulei şi se ferecă cu lacăte, zăvoare, chei în lanţuri, şi se află singur, despărţit pentru totdeauna de toţi oamenii, toate grădinile, toate femeile, toate cărţile, toate melodiile, toate drumurile, toate apele, toate oraşele, despărţit de cer, aer, soare şi stele, înţelese că de fapt, prin propria lui voinţă, se întemniţase de viu în cavou.

O clipă rămase copleşit, cu spatele la uşa ce se închisese asupra lui. Auzea încă ecoul, în întreaga lui făptură, huruitul greu al lanţurilor, zăvoarelor, lacătelor, zgomot ce i se păru că nu va mai lua niciodată sfârşit…

Când se făcu linişte în celulă, o groază fără margini îl cuprinse, stăpânitoare. Cu o putere demenţială, Matei Ventura a voit să se azvârle la uşă, să strige să i se deschidă, să urle că este nevinovat, că a minţit spunând că el este ucigaşul, să lovească cu pumnii în uşă, să ceară să i se facă dreptate, să implore să fie iertat, să i se redea libertatea…

În acea violenţă interioară i se păru că îşi va sfărâma pumnii, capul, trupul de uşă, ca să o deschidă, dar nu se mişcă.

Panica dură numai câteva secunde şi îşi dădu seama că totul era inutil, cu desăvârşire inutil, groaza lui Matei, rămase strangulată în gât într-un geamăt greu. Matei a stat înrădăcinat locului, ca un pom în furtună. Broboane de sudoare îi curseră pe faţă. Ameţit, i se păru că se va prăbuşi. Căută sprijin. Văzu patul. Înaintă spre el, cu paşi umblaţi ca pe un teren nesigur, asupra unui ibis. Ajuns la pat, se aşeză şi rămase nemişcat. Patul era de piatră. Cu teamă, abia ridicând pleoapele, Matei azvârli o privire fugară la strâmtoarea celulei, unde trebuia de acum să trăiască, sau mai bine zis să moară. Pereţii de jur-împrejur aproape de el, murdari, netezi şi reci. Un bec slab abia lumina celula. Nimic decât patul, şi într-un colţ tineta. Matei închise ochii. În celulă era o linişte ca de apă moartă. Totul era mort, numai în trupul lui inima bătea puternică şi vie. O simţea cum bate. Bătea

greu, dureros, dar cu încăpăţânare şi forţă, împlinindu-şi o datorie inexorabilă împotriva oricărei spaime şi dureri. Uimit şi speriat, Matei îşi aşează mâna pe inimă cu teamă. Fragilă şi misterioasă îşi avea viaţa independentă de a lui. Şi totuşi viaţa lui de ea depindea. Inima bătea, într-adevăr bătea, dar acum inima îi era străină. O simţea rece, dezgolită de orice căldură, un obiect mecanic aşezat în trupul lui…

Matei căută cu disperare o potolire a nervilor lui. Trebuia să-şi învingă groaza. „De fapt, nu mi s-a întâmplai nimic decât ceea ce am hotărât că mi se va întâmplă", îşi spuse, dar îşi repetă fraza zadarnic, căci acum, când dorinţa i se împlinise, totul îi părea uluitor de neaşteptat, ca şi cum altcineva ar fi hotărât, pe nedrept, toate acestea, iar nu el, cu voinţa lui.

Răsturnarea vieţii înfăptuită într-o singură clipă – atunci când uşa, zăvoarele, lanţurile, lacătele se închiseseră asupra lui şi îl făcuseră din om liber, ocnaş – răsturnase parcă mintea lui pe o parte goală, oglindă răsturnată cu partea oarbă spre lume. Totul era mort şi nemişcat. Mintea lui întunecată.

Matei Ventura îşi dădu seama că până în clipa când uşa se ferecase şi zăvorâse asupra lui, adică înainte de proces şi după proces, fusese stăpânit de o exasperare a nervilor şi o gelozie împotriva lui Gabriel, a Sandrei şi a Adinei, care îl purtase cu o furie lăuntrică dătătoare de o disperată cutezanţă. Atunci nu-i fusese teamă de nimic. Orice sfidare din partea lui i se păruse posibilă, justă. Acum însă faptul odată împlinit, iadul întreg prinsese fiinţă în el şi toate chinurile se dezlănţuiseră, iar dintre toate chinurile, cel mai mare era că nu mai avea putere să-şi amintească, valabil, motivele şi argumentele care îl determinaseră să acţioneze aşa cum acţionase. Îi era groază să nu afle cumva că făcuse un gest nesăbuit care îi distrusese fără folos viaţa. Se afla prins în desăvârşita spaimă a consecinţelor pe care va trebui să le trăiască vrând-nevrând, fără să mai poată găsi în inima lui clocotitorul elan ce îl mânase să se autodenunţe. Gândurile lui de acum îi păreau cioburi fără preţ ale unui obiect odată scump şi întreg.

Declarase război vieţii şi deodată, neaşteptat, se vedea angrenat parcă fără voia lui, prin surprindere, ca adversar al ei. Într-adevăr, ameţit, copleşit de spaima ocnei, uitase motivele adversităţii.

Ştia, încă ştia, că războiul pe care trebuia să-l poarte nu era un război al faptelor, ci pur şi simplu o sfidare adusă legilor vieţii, printr-o totală inacţiune şi hotărâtă nonparticipare. Acest război, dus de Matei împotriva vieţii însăşi, atâta timp cât fusese al argumentelor logice şi al revoltei, cuprinsese în el încă ceva dinamic, iar pur mintală perspectiva inacţiunii în ocnă fusese dătătoare de senzaţii, de trăiri omeneşti exaltante. Hotărârea lui de a face ocnă îi păruse falnică. Acum însă când se împlinise sorocul şi se aleseseră poziţiile adverse – adică viaţa continuând aşa cum era ea, în afara lui Matei iar el, Matei,

trebuind să stea nemişcat în ocnă, în sfidare, în nonacceptare, Matei trecu la un stadiu atât de greu al răzvrătirii lui, încât inima se înfioră. În clipa aceea nu-l mai susţinu nimic decât numai un steril orgoliu. I se păru că ar putea înnebuni.

Oare această bruscă, neaşteptată şi ciudată uitare a urii şi a dispreţului nu făcea parte din armele vieţii pentru a-l înfrânge, pentru a-l batjocori?

Întunecarea neaşteptată a minţii lui cuprinse de panică era atât de înspăimântătoare, încât Matei, îngrozit, voi cu tot dinadinsul, pentru a-şi lumina mintea, a-şi linişti inima şi a nu se lăsa învins, să-şi amintească motivele autodenunţării lui. Dar cazna pentru a-şi aminti era inutilă: Matei Ventura era peste măsură de obosit, vlăguit şi nu mai putea gândi. Moartea Adinei şi dispreţul pentru Gabriel pierduse vanitatea. Erau lucruri fără importanţă.

Îşi da totuşi seama că dacă se lasă învins de oboseală şi de sensul inutilităţii şi dacă va recunoaşte că a greşit sfidând viaţa, pedeapsa înfrângerii lui ar fi îngrozitoare, căci, totuşi, va trebui să accepte viaţa pe care şi-o propusese s-o ducă din sfidare; rămânea, orice va face, oricât ar regreta că s-a învinuit de crimă, ocnaş pe viaţă.

Chiar dacă fratele lui, Gabriel, cuprins de remuşcări, ar recunoaşte că el este adevăratul vinovat, nimeni nu l-ar mai crede, nimeni nu l-ar mai lua în serios. Acum, adevărul adevărat clamat de Gabriel ar părea o comedie de prost gust. Nu mai exista nicio şansă să se facă dreptate. Adevărul asupra crimei va rămâne pentru totdeauna învăluit în mister. De altfel, bineînţeles, Gabriel nu va avea niciodată curajul să-şi recunoască crima. Cu ce violenţă strigase la sfârşitul procesului:

— Sunt nevinovat.

I-a fost desigur teamă că Matei nu va fi crezut că este criminal, sau i-a fost teamă ca nu cumva Matei să se răzgândească şi să nege că ar fi făcut crima… Cercetările ar fi început iar…

„Da, acum sunt într-adevăr iremisibil pe viaţă în ocnă”. Cuvântul „iremisibil” îi răsări violent şi neaşteptat în minte. Cu greu, cu caznă, Matei îşi aminti că spusese la judecată: „Iremisibil mă acuz”. Da, acum era „iremisibil” închis în ocnă…

„Trebuie să înţeleg aceasta. Acum o lume întreagă crede că eu am omorât, că eu sunt un criminal. Nimeni nu ştie că eu nu sunt criminal, că sunt nevinovat. Dacă aş spune adevărul, nimeni nu m-ar crede. Mi s-ar râde în obraz. Hohote de râs, şi fiecare hohot egal cu o palmă… Şi ce ciudat, eu care am dorit ocna, care am dorit să fiu crezut criminal nu aş putea spune că în clipa asta îmi este indiferentă părerea oamenilor. Oprobriul l-am dorit din sfidare, iar acum şi el îmi pare nedrept şi greu de dus. Trebuie să înţeleg toate acestea şi trebuie să mai ştiu că aici, în puşcărie, nu-mi rămâne nici măcar nobleţea, pe care în afara puşcăriei am avut-o, de a nu mă sinucide, căci sunt pus

în imposibilitatea de a o face. Aici totul este organizat ca să-ţi fie viaţa scurtă, dar nu ca să te poţi sinucide. Moartea mea nu se va înfăptui decât atunci când inima obosită, uscată se va opri de la sine, ca un arc de ceas care s-a desfăşurat până la capăt. Numai şi numai această moarte mă va libera din închisoarea zidurilor. Voi aştepta fără niciun fel de speranţă. Orice om poate să mai aştepte ceva neprevăzut, poate să-şi spună că nu ştie ce va fi mâine sau chiar peste o clipă, neprevăzutul este patrimoniul natural al omului, dar pentru mine nu există neprevăzut. Zi de zi viaţa va fi otova, ca o mocirlă cu apă stătută. De fapt, ce ar trebui să cer acum de la mine, în clipa asta a mea de laşitate, ar fi să-mi creez interior o idee fixă de voită încăpăţânare, pe care să-mi reazem, ca pe o axă, întreaga mea putere de pasivă rezistenţă. Şi asta poate fi o victorie: să recunosc că am fost învins, dar numai pentru o clipă de oboseală, că mâine voi regăsi virulenţa impulsurilor şi logica argumentelor care m-au mânat să vreau să intru nevinovat la ocnă. Deci va trebui, până una-alta, să mă încred pur şi simplu în mine, să accept această momentană înfrângere a nervilor mei ca o naturală oboseală, căci nervii, chiar şi ai mei, ca la toată lumea, doresc să trăiască uşor, comod, călduţ. Eu însă trebuie să mai ştiu, e important să ştiu, totuşi, că, dacă printr-un miracol aş fi pus în libertate, m-ar apuca imediat acelaşi disperat dezgust de viaţa, care m-a făcut să doresc înmormântarea mea de viu în temniţă. Trebuie mai întâi şi mai întâi să ştiu aceasta, să-mi fie clar, şi punct de reazem, far în furtuna inimii mele. Dacă am acceptat ocna, nu înseamnă că mi-am depăşit fiinţa. Sunt viu şi *personal* şi numai o acceptare totală m-ar putea linişti. Eroica acceptare a morţii mele. Exterior nu mai pot schimba nimic. Viaţa mea toată, este cert, se va desfăşura de acum înainte în ocnă, fie că sunt învingător, fie că sunt învins. Deci trebuie să-mi păstrez un suflet de tenacitate. Nu pot fi ca acei oameni care îşi creează o filosofie de viaţă şi conduită după cum le merge prost sau bine, o filosofie viscerală. Sunt forţat să stau în ocnă, şi dacă nu voi avea puterea să-mi accept, împăcat cu mine însumi, soarta hotărâtă de mine, nu voi mai avea niciun merit că m-am autodenunţat, în loc să fiu adversar al unei creaţii, voi fi propriul meu adversar şi voi fi anihilat, învins cu propriile mele arme. Creaţia mă va fi sfărmat. Odată cu trupul, şi crezul meu. Pentru mine, singura victorie posibilă de salvare din abjecţiune nu poate fi decât o victorie de atitudine interioară: trebuie să ies din spaima asta, să mă învinge în tot ce am omenesc. Trebuie să-mi găsesc un eroism egal, fie chiar eroismul pasivităţii, egal, zic, cu gestul temerar pe care l-am făcut. Practic vorbind, acum am înţeles şi hotărât aceasta, ce-mi rămâne de făcut este ca mai întâi să caut să-mi odihnesc nervii cât de cât. Apoi, reîmprospătat, mâine să regăsesc, şi îl voi regăsi, firul gândurilor care m-au determinat, să sfidez viaţa, dorind să iau asupră-mi o pedeapsă

atât de mare, şi atunci, desigur, voi avea puterea să accept din nou, de bunăvoie, zi de zi, soarta hotărâtă de mine pentru mine şi care acum, din oboseală, îmi pare înspăimântătoare. Atunci voi fi victorios. Voi muri în ocnă, dar victorios."

Matei închise iar ochii. În jurul lui domnea aceeaşi linişte încremenită. Încercă, după cum îşi propusese, să se odihnească. Dar de îndată ce închise ochii, în amorţirea oboselii precursoare somnului, gândurile, în loc să se odihnească, se dezlănţuiră nestăvilite, răsărind de data asta din adâncul rezervor al amintirilor. Soseau nechemate. Se înfăţişau în prim-plan prin proprie putere, pentru ca apoi să se retragă într-o ceaţă inconsistentă, făcând loc altei întruchipări a minţii lui, întruchipare ce se suprapunea celeilalte amintiri. Un joc ameţitor al întâmplărilor şi glasurilor care altădată fuseseră vii, acum simple năluciri ale trecutului.

Glasul mamei lui, al Sandrei Ventura, domină jocul răsfrângerilor din trecut.

— Jură! Matei, jură că îl vei ajuta! Ţi-e frate! Gabriel e fratele tău!

Apoi Sandra îi apăru nemişcată, ca într-un portret. Matei o putu privi fix.

Îi spuse:

— Ce frate! Ucigaş!…

Sandra păru înspăimântată şi dispăru. Matei o căută. Regretă asprimea lui. Căutând-o, oglinda ovală, verzuie apăru. Îi sta în faţa lui. Atunci i se păru că amintirile nu se mai petrec în mintea lui, ci în oglinda din odaia mamei lui, oglinda în care Sandra şi Gabriel păruseră că stau atât de aproape unul de altul, ei care de fapt fuseseră în odaia unde pândea moartea atât de aproape. Oglinda nu răsfrângea nimic. Era goală. Sandra era moartă, Gabriel cine ştie unde, iar el, Matei, la ocnă…

Matei era atât de obosit, încât nu mai ştia dacă ce văzuse în oglindă în noaptea de agonie a mamei lui, iluzia din oglindă, era mai adevărată sau mai mincinoasă decât se gândea el în clipa aceasta, când fusese izolat de realităţile vieţii şi trăia numai din amintiri şi gânduri. Oglinda nu mai putea răsfrânge acea viaţă. Trecutul murise, se ştersese, numai gândurile şi amintirile lui Matei erau vii. Dar oare cât de adevărate?

Deodată în mintea lui Matei apăru oglinda acoperită cu un linţoliu, aşa cum fusese în zilele în care Sandra Ventura, moartă, stătuse întinsă pe catafalc. Odată oglinda acoperită cu linţoliul, în mintea lui Matei se făcu întuneric, ca şi cum din oglindă ar fi venit până acum lumină. În acest spaţiu negru, Matei auzi glasul lui Gabriel, sfâşietor, aşa cum îl strigase la sfârşitul procesului:

— Matei!

Strigă şi el:

— Ce vrei! Ce mai vrei de la mine? Eşti liber!

Atât de real îi păru glasul care îl striga, încât Matei tresări ca într-adevăr chemat: abia acum ar fi dorit să-l întrebe pe Gabriel pentru ce îl strigase astfel atunci la proces: ca să-i mulţumească pentru libertatea căpătată? Ce nevoie avea să mulţumească el, care era criminal? Un criminal recunoscător?

Într-adevăr duios lucru!

Mulţumea că este liber şi că fratele lui nevinovat, căci Gabriel era singurul om pe lume care ştia că el, Matei, este nevinovat, va sta la ocnă pe viaţă, în locul lui. Ciudată mulţumire!

Probabil că acum, liber, Gabriel a reînceput să zburde pe la restaurante şi prieteni… Poate că în clipa asta dansează, strângând în braţe o femeie, şoptindu-i la ureche, în ritmul dansului şi al muzicii:

— Eu sunt nevinovat… Matei e criminalul…

Şi femeia, stând în braţele lui Gabriel, fermecată de frumuseţea îngerească a lui Gabriel, îl crede…

„Matei este vinovat… Matei a omorât”, gândeşte şi şopteşte femeia, dansând în braţele lui Gabriel.

Dar mintea lui Matei nu îşi putu închipui în braţele lui Gabriel altă femeie decât tot pe Adina. Din nou gelozia lui întârziată şi inutilă îi muşcă inima. Matei se deşteaptă din acest semivis.

Da, toată lumea îl credea acum criminal şi pe Gabriel nevinovat! Ce ciudat!

Afară de Gabriel, numai Adina ştiuse cine este criminalul. Ea ştiuse adevărul. Odată cu moartea ei se pusese capăt oricărei posibilităţi de a se mai afla cine este criminalul. Ea singură, ea ştia că Gabriel a omorât-o, şi că el, Matei, este nevinovat. Dar pentru ce Adina n-a strigat în clipa agoniei cine i-a dat otrava? Îl iubea oare pe Gabriel într-atât, încât… Nu, nu, nu îl iubea. Desigur, ea nu a avut timp să spună, sau nu s-a gândit să spună, sau mintea în agonie i se întunecase, sau nu ştia că va muri, sau credea că este uşor de ştiut cine este criminalul, sau nu a mai vrut să piardă din timpul ultim. Sau iubirea ei pentru Matei, pe care îl gonise, a fost atât de profundă, încât nu a mai avut în minte decât numai şi numai această dragoste. „Matei, te iubesc”. Dar cum de nu şi-au dat seama judecătorii că dacă el, Matei, i-ar fi dat otrava, Adina nu ar fi stat la el în braţe până la sfârşit, fără şovăială… În tot cazul, bine că Adina ştia că el nu este criminal. Asta era principalul lucru. Adina, ea ştia, că altfel cum ar fi putut să-i spună în ultima suflare:

— Matei, te iubesc.

Era în clipa ei din urmă, în clipa morţii… Matei o avea în braţe:

— Matei… te iubesc…

Apoi, încet, ca cea mai uşoară şoaptă, Matei mai auzi, ca o adiere a buzelor, ce îi spusese în aceeaşi dimineaţă, cu câteva ceasuri înainte:

„Matei… ce simplu e să fii fericit!”

Matei tresări şi gemu. O imaginară îmbrăţişare cu Adina moartă, îl cutremură. O simţea la el în braţe, trupul ei încă moale şi cald. Îi văzu privirea ei de neţărmurită catifelare şi dăruire. Îi simţea răsuflarea, cea din urmă răsuflare pe obrazul lui. Matei simţi o sfâşiere infernală în inimă şi trup: în clipa asta înţelese până în adâncul fiinţei lui că în ocnă, nu numai iubirea lui cu Adina se sfârşise, dar şi oricare altă iubire. Matei îşi simţi tinereţea trupului lui, puterea lui bărbătească inutile. Totul era inutil. Orice iubire se sfârşise. Aceasta a fost încă o moarte.

Neavând viitor, se agăţă de trecut. Abia mişcând buzele, şopti aprig amintirii Adinei:

— Adina, sunt cu tine… aşa cum ţi-am făgăduit. Într-un fel sunt şi eu mort. Aproape tot atât de mort ca şi tine. O altă femeie niciodată nu se va mai apropia de mine. Auzi, Adina? Şi acum, iartă-mă? Abia acum îndrăznesc să-ţi cer iertare. Iartă-mă! Nu am ştiut să te apăr. Am îndrăznit să-ţi cer tot, fără să dau tot. Acum e ca şi când aş fi murit şi eu.. Am plătit… cu moartea pe moarte călcând…

Matei tresări. Îşi dădu seama că divaghează. Deschise ochii. Văzu din nou celula cu pereţii ei murdari. Lumina slabă a becului învăluia tot. Matei privi de data asta mai atent în jurul lui. Văzu iar cât de strâmt era locul ce-şi alesese. Văzu iar într-un colţ tineta: „Ca un câine legat, nu am voie să-mi fac murdăriile departe de mine!”

„În definitiv, îşi spuse, toţi oamenii mor în fiecare clipă, începând din clipa naşterii, dar atât de lin şi cu atâtea păcăleli, încât nu îşi dau seama că mor, că moartea se apropie necontenit, că se nasc pentru a muri. Eu am murit violent, voit, conştient şi pentru toate deodată. Pe ceilalţi oameni nu-i mai interesează ce-i interesa acum zece ani, pe mine nu mă interesează ce mă interesa *ieri*. Asta-i tot. Ceilalţi oameni nu ştiu că mor neîncetat, eu ştiu că am murit! Mi-am dorit această moarte, mi-am ales-o, mi-am înfăptuit-o. Acum sunt un om mort… nu mă mai interesează nimic… Dar dacă sunt mort cine asistă din mine la această moarte a mea? Cine?

Când Matei se opri în lungul acestor cuvinte, adevărată litanie, se simţi atât de obosit şi dornic de repaus, încât i se păru că se întorsese de la propria lui înmormântare. Purta în suflet iremediabilul doliu al vieţii lui moarte. S-ar fi zvârcolit, dar rămase tot nemişcat. Îl strângea spaţiul strâmt al celulei unde se închisese de bunăvoie pe viaţă. Şi gândul morţii, adică al morţii celei adevărate, real împlinită, nu moartea ocnei, îl cuprinse ca un dor, ca o însetare, ca o nădejde, ca o izbăvire din soarta lui prea grea. Tocmai pentru a scăpa de agonia ocnei dori moartea. Şi pentru că nu avea puterea să-şi dea seama că *dorea* să moară ca să scape de soarta ce şi-o impusese, Matei vorbi cu Adina ca şi cum ea ar fi fost ţelul la care trebuia să ajungă, ca şi cum

numai de dorul ei vrea moartea, ca şi cum numai pentru ea făcuse gestul autodenunţării şi al întemniţării, iar nu şi pentru propriile lui gânduri. Nemaiputând gândi logic, îşi găsi argumente sentimentale, argumente pe care altădată le-ar fi dispreţuit. Strigă, înăbuşindu-se:

— Singurul lucru absolut sigur este că voi muri şi eu! Ce aşteptare grandioasă! Pentru toată lumea moartea este o spaimă, cea mai mare spaimă, pentru mine cuprinde o incomensurabilă aşteptare! Iar până atunci, gândul meu va fi cu tine!

Într-un gest inconştient, Matei întinse amândouă mâinile. Crezu că o cheamă pe Adina. Dar mâinile lui întinse nu erau decât chemarea morţii. Şi în clipa asta, dacă cineva i-ar fi tăiat vinele, Matei nu s-ar fi mişcat.

Matei gemu. Întârzie zadarnic cu mâinile întinse. Nimeni nu se apropie de el. Nici Adina, nici moartea. Inima lui încă bătea. Încăpăţânată, inima îşi făcea datoria.

„În tot cazul, primul lucru ce trebuie să înţeleg, ca să mă liniştesc, este că m-am întemniţat fără scăpare. Fără scăpare. Apoi… o, da, apoi *trebuie* cât mai repede să-mi amintesc şi pentru ce m-am autodenunţat, pentru ce am vrut să intru la ocnă, pentru ce am cutezat să-mi aleg această lungă, lentă, nesfârşită agonie a închisorii!”

Matei se simţea azvârlit în afara timpului, sau poate cuprins într-un timp încremenit, fixat în acest timp mort, ca unul din acei gândaci prinşi în închisoarea lor de chihlimbar. Lui Matei i se păru că este prizonier nu numai al închisorii, ci mai ales prizonier al inutilei revolte, prizonierul vieţii.

Cu un efort supraomenesc, Matei căută să facă vid, un vid autentic, în mintea lui, pentru a se odihni de amintirile atât de inutile ale unui trecut depăşit.

Atunci cunoscu senzaţia uluitoare a abisului din inimă, hăul în care i se păru că lunecă, o lunecare fără termen de oprire. Timpul devenise un fel de gol otova, fără niciun *mâine*, un gol în care simţea cum lunecă încet, dar implacabil, odată cu clipele care păreau numărate în mod cinstit şi cu răbdare de bătăile inimii, cu staţie de oprire numai moartea. Bătrâneţea? Dar ce diferenţă este între tinereţe şi bătrâneţe, când eşti închis pe veci în cavou? Ce mai înseamnă viaţa când de bunăvoie ai renunţat la ea? Un lucru pe care de bunăvoie l-ai cedat nu mai prezintă niciun fel de valoare.

Matei încă îşi asculta inima. O căuta. O cumplită curiozitate îl făcea să-şi plece urechea spre rădăcinile acelui abis de viaţă, în care inima lui bătea cu atâta răbdare şi smerită hărnicie.

Într-adevăr, nu numai că îşi simţea inima bătând, dar parcă o şi auzea. În tâmple, în urechi şi chiar în inimă. Bătăile inimii erau învăluite într-o tăcere adâncă, misterioasă, tăcerea sângelui cald şi viu.

Ascultând bătăile inimii, Matei se potoli, ca sub mângâiere. Se lăsă în voia acestei mângâieri. I se păru că va aţipi. Un fel de destrămare odihnitoare îl cuprinse.

Apoi, în acea linişte deplină a celulei, Matei auzi un zvon, zvon de viaţă, altul decât cel al inimii lui, un zvon venit de afară, din lumea de care se despărţise. Asculta cu încordare. Înţelese: erau paşii gardianului care îl păzea umblând pe culoarul lung din faţa celulelor. Omul acesta îşi făcea datoria. Matei ascultă pasul îndelung.

„Ce ciudat, omul acesta concretizează întemniţarea mea, şi totuşi pasul lui îmi face plăcere. Pasul acesta este, într-un fel, dovada nu numai că sunt ocnaş, ci totodată că mai este ceva viu în jurul meu, dovada că nu am intrat chiar în împărăţia morţii. În cimitir nu pui gardian, ca mortul să nu evadeze sau să nu se spânzure. Este dovadă, prin senzaţia pe care mi-o dă acest pas, că nu sunt total mort. Dar oare această plăcere de a mă simţi viu nu este totodată şi dovada că viaţa m-a învins? O, lipsa vieţii, cu toate ala ei, îmi este dureroasă ca durerea ce-ţi poate pricinui lipsa femeii care te-a înşelat şi batjocorit, dar pe care încă o doreşti. Lipsa ei te doare mai tare decât cu ce te supără prezenţa ei. Într-un fel aş spune că mi-e dor de călău.

Matei îşi ascultă din nou inima. Odată cu bătăile ei auzea pasul omului care îl păzea. Matei ştiu că şi acel om avea o inimă care bătea…

Pasul acelui om, bătăile inimii acelui om şi bătăile propriei lui inimi…

Era noaptea târziu. Ziua trecuse, noaptea era pe sfârşite. Obosit, Matei se întinse pe pat. Încă îşi simţea inima, încă auzea pasul omului care îl păzea. I se păru că va aţipi legănat de inimă şi paşi…

Într-o ciudată halucinaţie, Matei văzu mii, zeci de mii, milioane, nesfârşiţi oameni. El, Matei, era închis în celulă, dar în toate oraşele, în toate satele, pe toate drumurile, pe uscat şi pe ape trăiau oameni. Toţi aveau o inimă care bătea. Toate inimile îşi făceau datoria, până la capăt, aşteptând desigur, chiar şi în mod inconştient, să înţeleagă pentru ce trăiesc. De aceea umblau oamenii, cu inima în mijlocul trupului, şi îndurau durerile toate, ca vreodată să înţeleagă.

Pentru Matei, gândul existenţei acelor inimi în milioane de oameni de pe suprafaţa pământului îi era tot atât de ameţitor cât şi gândul că afară, în noapte, asupra puşcăriei, cerul era înstelat. Noaptea sta cu stelele ei plutind în spaţiu, palpitând luminoase, nesfârşite puncte de reper în infinit.

Matei se refugie şi în imaginea cerului înstelat. Se odihni în acea vădită dovadă o existenţelor stelare. Încet, frământarea i se potoli. Extenuat, se întinse mai comod pe salteaua de paie a patului atât de dur. Trase pătura aspră asupra lui. O trase cu gesturi molcome. Îi era teamă să nu gonească toropeala binefăcătoare ce îl cuprinsese. Voia să

doarmă, cât de puţin, dar să doarmă.

Şi Matei alunecă, temporară descătuşare, într-un somn fără vise.

O noapte trecuse, o noapte cu stelele ei, trecuse.

Capitolul XIV

A doua zi în zori, după ce dormise abia două ceasuri, când a sunat în puşcărie deşteptarea, Matei ascultă goarna şi i se păru că ea suna pentru morţi.

Deşteptându-se complet, îşi aminti că este viu. În câteva clipe, în întreaga lui făptură, senzaţia de greutate în gânduri şi de tristeţe în suflet se accentuă până la o insuportabilă apăsare. Într-adevăr, îi era greu că există.

Încet, se ridică de pe pat. Se aşeză şi rămase nemişcat. Stând aşa i se păru că simte în jurul lui un fel de zumzet vătuit. Se auzeau şoapte din zeci de locuri, păturі scuturate, saltele întoarse, zornăit de lanţuri. Peste zumzet se auzea neîntrerupt pasul cadenţat al gardianului, răsunând desluşit, ca un metronom uriaş, socotind astfel timpul puşcăriei, devenit inutil.

Deşteptarea la viaţă a oamenilor închişi, Matei o percepu ca un iz de viaţă inumană. Se simţi prins din întâmplare într-un stup de albine uriaşe, toate trântore, care, se mişcau în mod inutil, dar bine disciplinat. Îngrozit, Matei, ca să nu se lase învins de acel zumzet steril care îi suna în urechi ca un imn al morţii, se ridică în picioare. Cu mâinile îşi netezi părul, îşi scutură şi îşi aşeză hainele boţite de pe el. Aşa dormise, cu hainele dungate ale ocnei pe el. Nu avea nimic altceva, nicio rufă, nicio haină de schimb, nimic, iar ce era pus pe el nu-i aparţinea. După ce îşi netezi părul şi îşi scutură haina şi patul, nu mai avu ce face. În celulă, tineta, cu toate că era acoperită, mirosea dezgustător.

Matei, stând în picioare, ascultând fără vrere cadenţa puşcăriei, imn al morţii, văzu în faţa lui, sus, deasupra uşii ferecate a celulei, un geam cu gratii. Geamul era deschis. Prin geam vedea alt geam mai mare, deschis şi el. Prin gratii pătrundea de afară, în celulă, puţin din aerul blând al primăverii şi o lumină lăptoasă a zorilor care începuseră să se ivească…

Matei se săltă uşor în vârful picioarelor, poate ca să absoarbă ceva din dulceaţa începutului de zi şi primăvară şi, atunci, din întâmplare, prin geamul deschis văzu un crâmpei de cer, de un albastru atât de intens, încât Matei privi îndelung, fascinat.

Mai întâi cerul a fost de un albastru adânc, ca de porţelan, apoi, încet, se limpezi şi se făcu de un albastru străveziu. Dulci irizări rubinii, azvârlite de razele soarelui, se reflectară în oglinda cerului…

Matei privea cu nesaţ crâmpeiul din splendoarea spaţiului infinit…

în timp ce în jurul lui, în puşcărie, imnul morţii, zumzetul acela surd, continua să bâzâie…

Stând aşa, nemişcat, fascinat, privind printre gratii, zvon de ciripit de păsări pătrunse neaşteptat până la el. Păsările se deşteptară şi ele la viaţă şi îşi cântau şi ele, nestingherite, imnul lor triumfal al dimineţii. Ciripitul păsărilor îi păru lui Matei mai vibrant ca orice altceva ce vreodată auzise în viaţa lui. Un imn de slavă al vieţii, al bucuriei, auzit la puşcărie. Şi nevăzând păsările, glasul lor îi păru că e al cerului albastru…

Matei rămase îndelung absorbit, în această comuniune cu infinitul viu…

Apoi, încet, iradiaţiile de culori se stinseră, iar ciripitul se potoli. Imnul de victorie a luat sfârşit. Cel din puşcărie, imnul morţii, de asemenea. Spectacolul se terminase… Singur, pasul gardianului se auzea desluşit.

Copleşit de emoţie, Matei se aşeză din nou pe marginea patului. Lângă el, alături de el, tineta continua să miroasă cumplit.

În timp ce Matei era aşezat pe marginea patului, cu mâinile stând pe genunchi într-o odihnă inutilă, uşa celulei se deschise sălbatic de zgomotos: lacăte, zăvoare, lanţuri, chei, fiare, desferecându-se, răsunară… Matei tresări dureros. Era prima oară că uşa celulei, unde era închis pe viaţă, se deschidea. Matei, cutremurat, se ridică în picioare. În cadrul de fier al uşii apăru un gardian:

— Hai! îi zise.

Înfiorat, Matei întrebă fără voie:

— Unde?

— Taci din gură, bestie, că doară nu am să-ţi dau ţie socoteală de ce fac! Ia şi tineta cu tine, să o goleşti şi să o cureţi.

Matei luă tineta şi îl urmă. Gardianul îl duse să-şi facă nevoile.

În timp ce sta acolo, Matei auzea pasul omului care umbla de colo-colo, păzindu-l. Apoi Matei îl auzi pe gardian cum îşi aprinde ţigara, cum scuipă, cum fluieră, cum cască zgomotos, apoi cum îl strigă plictisit:

— Hai, frate, ce tot faci acolo? N-ai mai isprăvit?

Matei nu răspunse şi nici nu se mişcă. Îşi aminti de sala de baie elegantă de acasă, de apa caldă, de prosoapele de olandă fină, de săpunul parfumat şi, auzi parcă şi vocea Adinei, care şoptea: „Ce simplu e să fii fericit!”

Gardianul căscă din nou de câteva ori şi din ce în ce mai zgomotos, aşa cum cască câinii legaţi prea scurt. Omul acela era plătit ca să-l păzească pe el, ocnaşul, dar Matei nu ar fi putut spune care dintre ei era mai prizonier?

„De fapt, suntem toţi prizonierii propriilor noastre vieţi, îşi zise. Ce diferenţă este între mine, care sunt prizonierul nu numai al zidurilor,

ci şi al gândurilor mele, şi acest om care mă păzeşte şi care desigur şi el este un prizonier, ca orice om, prizonier al prejudecăţilor, temerilor, intereselor, senzualităţii apetitului, prizonier a tot ce este obscur în el? Într-un fel, dacă eu mă voi limpezi în gânduri iar gardianul meu nu, atunci el, care mă păzeşte să nu evadez, va fi mai prizonier decât mine. Eu încă aş putea, cine ştie, mâine, poimâine, să-mi câştig libertatea interioară pe care o caut. Liber în gânduri, prizonieratul zidurilor nu va mai avea importanţă, şi atunci, aşa ferecat între ziduri, eu aş putea să mă simt liber, pe când acest om, care mă păzeşte ca să nu evadez, ar putea să se simtă şi mai sclav decât mine. Câtă teamă şi ce interese îl fac să mă păzească? La ce-i foloseşte libertatea picioarelor care îl pot duce de colo-colo, după poftă, dacă nu are nicio bucurie în suflet şi niciun scop în viaţă? Dar iată că nici eu şi nici omul care mă păzeşte nu vrem să recunoaştem că suntem prizonieri. Şi mai suntem peste toate cele şi mândri că suntem la ocnă, şi eu şi el cu toate că pentru moment eu am uitat ce m-a determinat să o fac, iar gardianul mândru că are leafă ca să păzească un om care acum depinde de el. În acelaşi timp însă, gardianul admite, pentru aceşti bani ai lefii, să se plictisească fioros, căci de fapt nu-i pasă nici ce face sau a făcut acel prizonier al lui, nici ce gândeşte acel om, nici de ce este închis, nici de ce acel om a devenit criminal. Lui îi pasă numai să-şi capete leafa, iar eu, până una-alta, am să-mi aleg această libertate de-a intra în puşcărie, desigur orgoliul… am uitat motivele care m-au determinat să fac ocnă şi caut cu disperare să-mi amintesc motivele."

Apoi gardianul l-a dus pe Matei să se spele şi l-a păzit şi acolo tot înjurând, căscând, fumând… apoi gardianul l-a dus din nou în celulă, unde l-a încuiat cu năduf, iar după un alt timp a deschis iar celula şi i-a adus de mâncare.

Matei nu mâncase de două zile. Nu putuse înghiţi. Acum însă îi era foame. Mai bine zis sleit de puteri. Trupul îşi cerea drepturile.

Matei se aplecă asupra mâncării cu sfială. Văzu în blid o zeamă gălbuie. Matei se uită îndelung, de parcă nu ştia, cu toate că îi era foame, dacă trebuie sau nu să mănânce. Îşi zise: „Totuşi, trebuie să mănânc, că doară nu era în planul meu să fac greva foamei, căci dacă aş fi vrut să mă sinucid, nu aveam decât să iau şi eu stricnină ca Adina. Desigur, Gabriel ar fi fost atât de amabil să-mi servească şi mie o porţie."

Deodată Matei se opri uluit asupra acestui gând: „Da, da, de obicei criminalii îşi repetă gestul… deci… deci… dacă vreodată Gabriel va mai omorî pe cineva… cine ştie. Poate se mai îndrăgosteşte… se mai înfurie… şi atunci… gata! Da, când se va plictisi de femeie, sau când va fi contrazis în plăceri, sau tentat de alte plăceri, atunci: «Poftim, iubita mea, un pic de stricnină…» O! dar atunci… atunci… poate că se va afla că Gabriel este asasinul. Gabriel atunci va fi imediat bănuit,

prins, şi atunci… probabil nimeni nu se va mai oferi să meargă la ocnă în locul lui, şi atunci… când va recunoaşte că e criminal, de data asta, şi va trebui să recunoască, o! atunci… va fi bineînţeles, bănuit şi pentru prima crimă, cu Adina, şi atunci… când va recunoaşte, şi va trebui să recunoască şi crima cu Adina, atunci… va fi crezut! Ce ciudat! La lucrul ăsta nu m-am gândit niciodată, nici măcar ieri, la disperare. Şi totuşi asta constituie în mod incontestabil o şansă pentru mine, o posibilitate de eventuală eliberare a mea din ocnă! Unica şansă. Unica mea şansă de eliberare ar fi deci ca fratele meu să mai omoare o dată pe cineva, o recidivă de asasinat. Frumoasă perspectivă… Şi totuşi, totuşi… Ce ar fi dacă mi s-ar da drumul?”

Matei uitase de mâncare. Sta nemişcat în faţa blidului, fără să mănânce, adânc absorbit de gânduri; „Ce ar fi dacă mi s-ar da drumul? Ce ar fi dacă… mi s-ar spune: «Matei Ventura, eşti om liber. Poţi pleca. Eşti liber.»” Căută să se imagineze liber. Se văzu plecând pe poarta ocnei, văzu spaţiul deschis în faţa lui, spaţiul lumii întregi. Ar fi putut merge oriunde pe suprafaţa pământului. Era liber, nicăieri ancorat.

Deodată se simţi în acea libertate, spaţială, imaginată, înfiorător de fără rost. Totul era făcut cenuşă: Gabriel, criminal cu recidivă, la ocnă, Adina, moartă, Pia, nebună. Camil şi Mira Tomescu, idioţi.

Pe Matei îl apucă o exasperare, o furie faţă de Camil şi Mira Tomescu. Repetă de câteva ori cu năduf: „Ce idioţi, ce imbecili, ce cretini. Întreaga lor societate e pe acelaşi calapod croită!” fără să fi putut preciza nici pentru ce s-a enervat tocmai acum pe aceşti oameni şi nici ce le-ar putea reproşa.

Apoi crezu că enervarea lui provine din faptul că, cu toate că i se părea că nu voia să iasă din ocnă, unde intrase voit, totuşi era obsedat de o eventuală eliberare din ocnă.

„Ce ridicol! Ce ridicol! Ce gânduri inutile, contradictorii… şi, în loc să-mi dau seama că *eu* sunt un imbecil, îmi vărs furia pe Camil şi Mira, aceşti prototipi ai unei specii sortite mediocrităţii până la sfârşitul veacurilor; şi în definitiv cu nimic mai jos ca mine.”

Câteva clipe Matei îşi repetă totuşi, ca o încercare, şi de data asta cu glas tare: „Eşti liber, Matei Ventura, poţi pleca!” Propriul lui glas îl sperie. Se uită în jurul lui cu spaimă. Parcă îl strigase un străin.

„Ce aş simţi, se gândi Matei, dacă aş reveni la viaţă, adică vreau să spun dacă mi s-ar da drumul din ocnă? Aş mai putea sta de vorbă cu *«tante* Mira» şi «nenea Camil» şi cu toţi ceilalţi de teapa lor, adică cu toţi imbecilii întunecaţi ai lumii?”

Matei uită complet de blidul de mâncare. A fost trezit din gânduri de gardian, care striga la el exasperat:

— Dar ce ai de gând, frate?! Sau ţi-a căşunat să-mi faci viaţă amară? Poate vrei, puiule, să-ţi dau papa cu linguriţa în gură! Ia te

uită, domnul face mofturi! Nu-i place mâncarea! Mâine îţi aduc pui fripţi, dobitocule! Bestie criminală!

La cuvântul „dobitoc” şi „bestie criminală”, Matei ascultă atent. I se păru că omul acela îi repetă gândurile lui. „El mă dispreţuieşte pe mine, eu îi dispreţuiesc pe alţii. Frumoasă poveste, această poveste a dispreţului reciproc fără sfârşit. Adevărata poveste cu cocoşul roşu. Bravo!”

Matei, pregetând, se pregăti totuşi să mănânce. Trase strachina care era de fier smălţuită şi luă lingura care era de lemn. Le privi. „Da, îşi spuse, sunt aşa, ca să nu pot cumva să-mi tai vinele cu ele. Foarte bine. Văd că statul are într-adevăr grijă de mine.”

Matei uită din nou de mâncare. Sta în faţa blidului şi nu îl vedea…

Atunci uşa, cu acelaşi zgomot asurzitor de fiare, se deschise şi gardianul intră, se repezi la Matei şi îi trase peste faţă câteva palme şi câţiva pumni strigând la el cu exasperare:

— Bestie, bestie, îţi baţi joc de mine?! Ce nu mănânci?! Bestie criminală… Vrei să-mi faci mizerii!…

Matei era mai puternic ca acel om şi nici prudenţa nu-i era în fire. Cu o mişcare fulgerătoare, îl apucă de mâini şi-l imobiliză. De furie, omul se făcu roşu. Ochii îi luceau ca la fiare în pădure. Uimit, Matei îl trase mai aproape de el. Văzu în ochii gardianului spaima. Matei era socotit criminal, deci capabil de încă o crimă. Erau singuri. Ţinându-l aşa strâns, Matei îl apropie mai tare de el, îl privi adânc. Văzu cât de primitiv este, cât de îndobitocit de viaţa pe care o ducea. Matei nu avu timp să gândească nimic, ci numai să simtă tot abisul de întuneric al acestui om. Mila, apriga milă a lui Matei pentru oameni se făcu vie în inima lui, atât de vie şi neputincioasă în acelaşi timp, încât Matei simţi că se înăbuşe de milă şi disperare. „Omul acesta seamănă cu mine. Spaima, întunericul din el, acelaşi ca în mine…” Fără voie, Matei îl trase şi mai aproape de el, îl privi mai adânc. Spaima din ochii omului crescu. Atunci, Matei încet îl împinse de la el, şi-i dădu drumul.

De uimire, gardianul înăbuşi un geamăt. Matei îi şopti:

— Nu te supăra pe mine… Mi-e greu să mănânc…

Gardianul se frământă pe loc, apoi, deodată, întoarse spatele şi plecă. În uşă răcni:

— Să mănânci… să mănânci… că mă supăr rău!

— Bine, bine, spuse Matei, las’ că mănânc…

Omul plecă. Rămas singur, Matei se aşeză în faţa blidului şi încercă să mănânce, dar era sleit de puteri. Tot ce simţise pentru acel om îl emoţiona puternic. Căzuse din gândurile lui răzvrătite într-un simţământ uman. Inima lui căpătase o potolire, o tristeţe resemnată.

Matei rămase cât rămase aşa, în faţa blidului cu mâncare, apoi îşi aminti că făgăduise să mănânce. La această amintire, pe faţa lui Matei

trecu un surâs. Exact la acest grad a ajuns civilizaţia pe pământ; „se organizează ca să nu poată fi acuzaţi că omoară oamenii, căci, în ziua de azi, nimeni *nu se laudă* că omoară decât, bineînţeles, în război. Celelalte crime se ascund sau se explică. Acum câteva mii de ani, *omul se lăuda* cu crimele lui. Există săpate în stâncă mărturii de acest gen: «am scos ochii la 10.000 de prizonieri, am tăiat mâna dreaptă la alţi zeci de mii şi am omorât alţi zeci de mii». În ziua de azi, oamenii sunt capabili de tot atâtea crime, dar se ascund când le fac sau explică ce i-a determinat să le facă, dar *nu se mai laudă*. Într-adevăr, ipocrizia a devenit un omagiu adus virtuţii. Dar cât timp, câte sute, mii de ani le vor mai trebui oamenilor ca *să se laude* oficial că vor pace şi înfrăţire?”

Duse încet lingura plină de terci la gură. Terciul era rece şi nefiert. Ca pentru orătănii. Câinii nu l-ar fi mâncat. Numai gâştele şi găinile s-ar fi săturat cu el. Matei, flămând, înghiţi totuşi, spre marea lui uimire, aproape jumătate din strachină, cu plăcere. „Şi dacă după ăsta nu am să fac o colită, mare minune, căci dacă sunt pus în imposibilitate de a mă sinucide, văd că îmbolnăvirea este sigură! Deci o să trăiesc puţin, durându-mă intestinele, şi între timp, sfidând viaţa voi avea uluitoare şi neaşteptate gesturi din parte-mi, gesturi de umilinţă şi iubire, şi, tot în acest timp, îmi va părea că unica şansă şi speranţă de a scăpa de ocnă ar fi ca «fratele» meu Gabriel să mai facă o crimă! Premisele de viaţă create de mine sunt cum nu se poate mai admirabile! Bravo!”

Restul acelei zile se scurse înfiorător de greu. Mai ales orele, căci timpul, cu toate că orele erau atât de lungi, trecea totuşi. Otova, dar se împlinea. Îşi dădu seama că trecuseră şi zilele; se revoltă. Nu voia să ştie din câte zile, luni, săptămâni se va compune viaţa lui. Nu voia, să-i pese. Într-adevăr, va trece ca o apă stătută. Totuşi se trezi că se îndeletniceşte cu tot felul de socoteli: „Câte zile din aceste zile lungi şi mai ales câte ore din aceste ore nemişcate trebuie să treacă până să încep să sper că în curând voi muri?” şi „dacă aş fi fost liber, poate că trăiam cu totul optzeci de ani, deci mai am încă cincizeci şi şase de ani de trăit, asta în zile face… iar în ore face… Dar aci în ocnă cine ştie, poate că trăiesc cu totul şaizeci de ani. Acum am douăzeci şi patru, deci, în total, mi-au mai rămas treizeci şi şase de ani, în zile face… iar în ore face… Dar poţi şti? Te pomeneşti că şi aici în ocnă pot trăi până la adânci bătrâneţe. Am să fac socoteli pe diverse vârste. Câte zile, câte ore…”

Matei numără cu răbdare şi grijă şi anii bisecţi. Astfel îi mai trecură două ore din cel timp lung de ocnă…

La un moment dat, simţindu-şi picioarele grele, trupul amorţit de nemişcare, Matei făcu gimnastică. Apoi începu să se plimbe: trei paşi în sus, trei paşi în jos, kilometri întregi.

La început numără paşii. Ajunse la cifre fabuloase. Astfel, numărând paşii în loc de clipe, ştiu precis că mai trecuse un ceas sau două… apoi încă o jumătate de ceas din acel timp. Numără şi câţi paşi va face în cazul că va trăi încă cincizeci de ani, sau treizeci de ani… Apoi numără câţi paşi ar trebui să facă eventual până când lumea să se schimbe, oamenii să devină conştienţi de responsabilitatea de a deveni om şi să se iubească ei între ei, apoi socoti că atunci el, adică peste sute de mii de ani, el va fi, cert, mort demult, şi că poate alţi oameni… în puşcării…

La urmă plimbarea asta, trei paşi încolo, trei paşi încoace, făcută cu ochii închişi, fără să mai aibă putere să numere, deveni un fel de legănare, un fel de amorţire a durerii… pe care nu ştia altfel cum o potoli… Trei paşi încolo, trei încoace… Cinci sute de mii de ani, şapte milioane de ceasuri… câte clipe… câte… secunde…

Din când în când Matei se oprea, puţin şi uşor, gata să o pornească iar în legănare, cum se opreşte respiraţia într-un suspin abia simţit. Se auzi pe sine, de câteva ori, şoptind ca în vis: „Ce ruşine! Ce ruşine!”

Când ziua aceasta, a doua de ocnă, trecu, şi când Matei adormi, culcat pe pat, visă o imensă grădină densă de flori şi fructe opulente, uluitoare prin bogăţia culorilor strălucitoare şi suavitatea parfumurilor. Păsările care zburau de colo-colo prin crengi grele de rod erau şi ele ca florile, ca poamele, împodobite cu cele mai variate şi agreabile culori.

Visul era o tapiserie vie, dar plană; făcută din două dimensiuni, pe care le vedeai, şi în perspectivă dar în care nu puteai intra.

Şi în acest vis, în acest somn, Matei se afla, ca şi în realitate, în afara vieţii.

Visul, cu toată splendoarea lui, îl îngrozi pe Matei ca cel mai oribil coşmar.

Capitolul XV

Când Matei se deşteptă din nou, a doua zi, şi prinse iar legătura cu realitatea imediată, realitatea pe care o trăia celula cu pereţii murdari şi reci, cu patul mizer, hainele dungate şi mototolite, tineta rău mirositoare, becul luminând slab zi şi noapte, geamul mic cu gratii pe unde căpăta puţin aer şi numai o fărâmă din splendoarea cerului infinit, îl cuprinse o tristeţe atât de covârşitoare, încât avu o zvârcolire pe care nu o putu înfrâna, apoi îşi dădu seama că plânge. Nu erau hohote, ci lacrimi care curgeau pe faţa lui fără niciun efort şi nicio stavilă, calde şi sărate.

„Ce am făcut este inutil, cu desăvârşire inutil, total inutil. Nu a folosit nimănui, iar pe mine m-a nenorocit De când mă ştiu, nu fac decât să greşesc, printr-o sterilă severitate. Acum trebuie să am

puterea să recunosc că am greşit, căci altfel simt că o să înnebunesc. Trebuie să recunosc şi poate recunoaşterea greşelii nu va fi o înfrângere a mea, ci o eliberare. O eliberare din minciuna pe care mă căznesc să o cred adevăr. Cel puţin, recunoscând greşeala voi avea şansa să trăiesc din dreapta judecată a mea, însumi şi liber, liber de ipocrizia fanatismului meu orgolios. La ce îmi va folosi această libertate interioară de a-mi recunoaşte greşeala aici, în puşcărie, nu ştiu, dar voi fi liber în gânduri şi voi fi avut puterea măcar să fiu cinstit cu mine însumi. Liber măcar de orice prejudecată, oricât de originală ar fi ea, liber de orice fanatism. În desăvârşită tristeţe, poate, dar liber, şi cu şanse să nu înnebunesc. Nu îmi este ruşine că plâng. Nu îmi este… nici pe mama, nici pe Adina nu le-am plâns. Măcar să plâng de ruşinea faptei mele, inutile, sterile ca şi mine. Tot ce păţesc este steril, negativ, gânduri moarte; căci în definitiv ce am făcut a fost nu dintr-o limpede convingere, ci din furie. Mintea nu a avut putere să limpezească nimic, cel puţin de a avea puterea să-şi dea seama de mărginirea ei, să-şi dea seama că nu poate rezolva ultimele întrebări puse de ea. Smerenia…”

Lacrimile, pe faţa lui Matei, curgeau tot atât de nestăvilite, calde şi sărate. Plângea fără hohote, fără zbucium.

„De când am intrat în ocnă am dormit, am mâncat, mi-am făcut nevoile, m-am spălat, am întrevăzut cerul m-a insultat şi bătut gardianul, am avut întâmplarea aceea cu gardianul, fără sens şi ea, faţă de ce gândesc, apoi am făcut gimnastică, m-am plimbat kilometri în celulă, am avut diferite şi contradictorii sentimente, am avut şi speranţe irealizabile, de exemplu ca fratele meu Gabriel să mai omoare vreun om, ca să fiu eu liber, şi atunci, mă întreb, ce diferenţă este între viaţa mea din ocnă şi viaţa mea de până am intrat în ocnă? Faptul că mâncarea este proastă, asta nu mă împiedică să-mi fie foame şi să aştept mâncarea şi chiar să o mănânc cu plăcere, că patul este tare şi fără cearşafuri nu mă împiedică să dorm, să visez, şi a doua zi să mă deştept, ca orice muritor întunecat, că mă spăl în frig şi insuficient, că-mi fac nevoile, în timp ce gardianul mă insultă, că fac gimnastică şi că mă plimb ca leul în cuşcă? Nimic nu mă împiedică să împlinesc toate aceste gesturi. Dar pentru că nu am niciun scop în viaţă, măruntele mele gesturi în afara faptului că le împlinesc au căpătat şi o prea mare importanţă. Când eram în afara ocnei şi ocupat cu cărţile, spitalul, bolnavii şi altele, nu le dam atâta importanţă. Aş putea chiar afirma că şi în gânduri eram atunci mai liber, căutam ceva. Acum, de fapt, nu gândesc nimic. Mă căznesc numai cu disperare să mă menţin pe o poziţie care nu îmi mai corespunde. Concluzia pentru mine este clară: de când eu, Matei Ventura, am intrat în ocnă, nimic nu s-a schimbat în lume, nimic decât numai în calitatea imediată a vieţii mele, dar nu şi în lumânarea mea. Gestul

meu de sfidare nu a folosit la nimic şi nu va folosi niciodată la nimic; iar în ceea ce priveşte aşa-zisa mea nonparticipare la viaţă, sfidarea mea, îmi pare acum ceva atât de iluzoriu, încât ar trebui să fiu cretin sau iremediabil necinstit, să nu îmi dau seama de acest incontestabil adevăr. Aşa-zisa mea renunţare la viaţă, nonparticiparea la viaţă, nu este de fapt decât cea mai desăvârşită farsă. O comedie fără subiect logic, fără deznodământ decât, bineînţeles, moartea mea, şi cu singurul lucru cert, că eu sunt unicul şi principalul erou-actor al acestei comedii montate de mine, prost jucată de mine şi ca spectator tot eu. Nici nu ştiu pentru ce o numesc comedie şi nu tragedie. Abia acum înţeleg limpede şi pentru ce, de două zile, de când sunt în ocnă, mi s-a părut că nu îmi pot aminti motivele care m-au determinat să intru la ocnă, căci, cinstit vorbind, este clar că nu le-am putut uita, că doară nu m-am ramolit, ci că pur şi simplu acum, de când trăiesc realitatea ocnei, neputând retrăi frenezia emoţională a orgoliului meu dezlănţuit ce m-a determinat să mă autopedepsesc, vreau să cred că mi-am uitat argumentele; nu le găsesc. Le-am uitat pentru că ele nu aveau nicio valoare. O ridicolă responsabilitate cosmică! Căci, în definitiv, ori totul, ori nimic! *Pendant que nous y sommes*, de ce să mă opresc la jumătatea drumului, minimalizând astfel gestul meu? Deci, zic, motivele mele erau ale freneziei, ale disperării, iar nu ale unui adevăr practic viabil. E stupid să cred că aş putea să *nu* îmi amintesc motivele autodenunţării mele. Chiar şi acum aş putea, aşa, la repezeală, să le înşir din nou, cu toată logica lor, le ştiu, le cunosc şi nu le reneg, au rămas aceleaşi, şi strict valabile pentru mine. Da. Creaţia nu are sens şi fiecare om ar trebui să se simtă responsabil de faptele lui şi implicit de destinul omenirii întregi, dar am pierdut vehemenţa care m-a determinat să fac gestul, pentru că la trăirea gestului, la experimentarea practică a faptelor am văzut că, dacă ce am gândit are înşiruire logică, ce am făcut nu are sens, pentru că nu rezolvă nimic, şi că tot atât de bine, adică inutil, puteam să sfidez şi în libertate. Sunt ridicol! Dacă inima mea nu ar cuprinde în acelaşi timp o atât de reală durere, o atât de reală căutare, aş fi un om de nimic. Orgoliul meu de nemăsurat m-ar face ridicol. Dar ce trist lucru, să fii salvat de ridicol numai prin durere! Pentru atâta lucru nu era necesar să intru la ocnă, iar atitudinea de sfidare îmi demonstrează numai că inima mea este vie, înfometată de viaţă şi adevăr, de soluţie de viaţă, că nu sunt un neurastenic, că inima mea încă participă de aci, din ocnă, la viaţă cu o imensă «aşteptare». Dar ce să fi făcut? Eu simţeam că totuşi pe de o parte sunt vinovat de moartea Adinei, şi pe de altă parte că nu pot accepta viaţa aşa cum o înţeleg eu?! Să fi acceptat viaţa ca toată lumea? Nu, nici asta nu puteam. Să accept acum în ocnă ca valabilă propriile mele aberaţii? Atunci ce? Nu ştiu. Nu-mi rămâne decât să «aştept». Voi aştepta deci aci, în ocnă, să mă smeresc poate,

să spun că nu înţeleg şi să accept să trăiesc şi dacă prin imposibil voi fi vreodată liber şi, dacă va fi nevoie, voi aştepta până la sfârşitul zilelor mele, crezând că poate voi afla ceva valabil, ceva care mă va salva şi mă va mulţumi. Voi aştepta. Voi trăi aşteptând. Această «aşteptare», această încredere în vreo soluţie posibilă va înlocui «sfidarea» mea. Căci, într-un fel, este un echivalent. Spui vieţii: «Te sfidez, nu te cred, nu te vreau», sau spui «poate eşti extraordinară, iar eu nu am avut puterea încă să te înţeleg, dar am răbdare şi te *aştept*». Într-un fel, această aşteptare poate constitui mai mare sfidare decât sfidarea negativă. O întrecere cu viaţa. Până voi înţelege, voi primi viaţa ca o pedeapsă a incapacităţii mele de a mă lămuri."

Deodată şi neaşteptat, Matei înţelese ceva cu valenţa la care niciodată nu se gândise limpezit până acum; că mama lui *aşteptase* şi ea toată viaţa. Inima lui Matei tresări dureros, atât de dureros, încât duse mâna la inimă. Mama lui îl aşteptase toată viaţa pe Camil Tomescu. Toată viaţa, încuiată în casă! Ce ocnă! Ce oroare! Pe frivolul ridicol, senzualul-minor, pe omul de nimic îl aşteptase ea! Dar ce educaţie căpătase, ce suflet avea, de şi-a făcut un ideal din Camil. Fascinată de Camil, Sandra se încuiase în casă ca în ocnă şi aşteptase zadarnic, toată viaţa, fericirea! Viaţa îi fusese ocna aşteptării unei fericiri imposibile! Oare toţi oamenii trăiesc această ocnă a inutilei aşteptări?

„Eu, îşi spuse Matei, semăn cu mama prin pasionalitate, îndârjită pasionalitate, şi ea şi eu ne-am ales ocna aşteptării pe viaţă. Unii caută să uite că pe lume e durere şi haos, huzurind, eu ca să uit, sub pretext de sfidare, trăiesc prost! Să fim bine înţeleşi că dacă unul risipeşte banii şi altul îi strânge cu zgârcenie, între ei nu există decât o diferenţă de metodă, căci şi unul şi altul, dezaxaţi, îşi caută propria lor plăcere egoistă prin diferite metode, temperamentale. Narcoza mea a fost sfidarea, orgoliul. Dacă cel puţin aş şti că ce fac, ocna, schimbă ceva din sensurile majore ale lumii! Dar ce poate fi schimbat pe lume prin faptul că eu, Matei Ventura, am sfidat viaţa şi stau la ocnă? Ce poate fi schimbat aşa încât eu să pot accepta viaţa fără o cutremurare de oroare faţă de neîncetatele crime ale omenirii?! Oh, dacă aş fi bun, aş putea să mă iluzionez. Pia, de durere că i-a murit sora, a găsit refugiu în nebunie. A început să urle şi a înnebunit, dar eu nu sunt nebun şi deci, cu cât va trece vremea, cu atât îmi voi da mai clar seama de adevărul orbitor al acestei incomensurabile păcăleli pe care mi-am făcut-o; autoînvinuirea mea a fost de fapt o autofarsă. Am căzut în capcana fascinantă a propriilor mele divagaţii. Cu alte cuvinte, mi-am săpat singur groapa şi am căzut în ea, şi această groapă este un mormânt, mormântul meu. Sunt în mormânt şi nu-mi rămâne nimic altceva de făcut decât să aştept ca efectiv să mor. Şi ce lungă agonie mă aşteaptă! Pot sta aci o mie de ani (aci Matei îşi aminti că în ajun

socotise în zile şi ceasuri viaţa lui, şi mecanic se opri o clipă, gata să înceapă să socotească o mie de ani în zile şi ceasuri de ocnă), şi n-am să mai găsesc vehemenţa gândurilor care m-au mânat să mă autodenunţ, şi va fi inutil, căci acum *ştiu*, simt şi am înţeles că ce am făcut este inutil. A fost un gest de sterilă revoltă, de orgoliu nemăsurat. Autoexhibiţie, nu autopedepsire. Am vrut să-mi dovedesc mie ce «teribil» sunt! Şi de fapt sunt o biată făptură. Nu am făcut niciodată nimic întreg şi la timp. Tot din «teribilism» am lăsat-o pe Adina singură cu Gabriel, să o consoleze Gabriel. Însăşi Pia mi-a spus că atunci când i-a văzut îmbrăţişaţi în stradă, Adina cu capul pe pieptul lui Gabriel, *probabil că plângea*. Sunt absolut sigur acum că aşa a fost adevărul: Adina a plâns pe pieptul lui Gabriel din pricina mea şi am această certitudine pentru că Adina a murit în braţele mele spunându-mi că mă iubeşte. A trebuit să moară, ca eu să o cred, deci drama s-a petrecut într-adevăr din pricina mea: din punctul ăsta de vedere merit ocna! Sunt de fapt o făptură de nimic, trebuie să o ştiu, ca să mi se mai răcorească orgoliul atât de incandescent! Din viaţa mea întreagă nu rămâne frumos decât numai dorinţa mea reală, aprigă, cinstită de a înţelege sensurile vieţii şi de a participa la aceste sensuri, căci faptul că m-am închis în ocnă îmi dovedeşte că la un sens al vieţii, pe care nu-l înţeleg şi nu îl admit, nu am vrut – fără să mă depăşesc – să particip, deci contrariul este de la sine înţeles: dacă vreodată voi găsi un sens, mă voi dărui cu toată făptura, cu toată vigoarea. Dar ce prost am procedat. Mi-am sacrificat viaţa în mod inutil. Gestul meu a fost atât de fără noimă, încât într-adevăr merit, abia acum, să duc pedeapsa ocnei… Poate m-aş linişti dacă aş reuşi să mă consider acum condamnat la ocnă pe viaţă pentru crima de a fi prost şi orgolios. Ocna pe care aş face-o nu ar mai fi o sfidare, ci o pedeapsă binemeritată a prostiei mele, a impotenţei mele sociale. O! este atât de mică diferenţa între celula ocnei şi cavou! Câteodată îmi pare că aci în ocnă este pedeapsa mai mare decât moartea, căci aci încă în mod inconştient *aştept* ceva ce nu se mai poate! Aştept imposibilul, adică aştept să fiu eliberat. Ce ridicol! Nu are sens ce am făcut. Într-adevăr, ce am făcut am făcut din orgoliu, ca să-mi dovedesc mie însumi că nu sunt ca toată lumea, că nu fac parte din turmă. Atât numai că viaţa mi-a făcut şi ea o farsă, căci fără vrere m-am plasat pur şi simplu în altă turmă, în turma demenţilor din orgoliu. Bine, acum am înţeles acest lucru, dar de câte ori mi s-a părut că înţeleg, şi totuşi m-am purtat mereu aidoma, după tipicul meu vechi, căci cel mai greu lucru nu este să înţelegi (cu toate că fără înţelegere nu se poate face nimic), ci să-ţi schimbi firea. Oare ce am suferit a fost suficient ca să mă schimb? Oare? Asta nu aş putea să o ştiu decât numai verificând prin experienţă. Ei, şi acum ce am de făcut? Nu am nimic de făcut. Stau. Stau aici, şi la mine la spital sunt bolnavi care suferă. Aş fi putut

să le pun comprese măcar la câţiva care gem. În tot cazul, am să încerc un lucru absolut extraordinar: am să ies la raport şi am să cer să fiu lăsat să lucrez. Probabil că sunt prea greu pedepsit ca să fiu dus la muncă, totuşi voi face acest gest, nu pentru reuşita gestului, ci pentru a-mi învinge orgoliul. Îmi voi călca peste orgoliu. Voi cere să fiu reintegrat prin muncă, fie chiar munca de ocnă, printre cei care trăiesc. Voi reintra în «turmă». Voi accepta viaţa şi îmi voi face apoi viaţa în ocnă, cu răbdare. Mă voi pedepsi de data asta tot eu, pentru prostie şi orgoliu şi bineînţeles şi pentru că mă consider moralmente vinovat de moartea Adinei. Asta rămâne în vecii vecilor. Angoasa privirii ei! Ea, poate încă în clipa morţii, a crezut că eu o pot salva, eu, care de fapt prin purtarea mea am omorât-o."

În aceeaşi zi, spre seară, când, ceva mai liniştit sufleteşte, Matei sta, deodată în liniştea celulei auzi de afară nişte strigăte sfâşietoare. Erau urletele unui om. Glas de bărbat. Matei asculta cu încordare, înfiorat. Instinctiv se repezi la uşă, la uşa lui ferecată. Cutremurat de urletele auzite, ar fi vrut să sară într-ajutor. Un om striga, iar el, Matei, era încuiat. Nu putea ajuta. Şi el dorise aceasta: să nu ajute! Asta dorise iar acum era îngrozit că nu poate ajuta. Urletul nu contenea. Copleşit, Matei ascultă. Se întrebă: „Oare e un urlet de durere, sau a înnebunit în celulă un om?"

Ca doctor, ştia mai bine decât alţi oameni să deosebească în strigătul uman cauza lui. Dar acum nu desluşea. Aşa strigase oare Pia când înnebunise? Poate un om în celula lui are o criză de nervi, sau poate de demenţă. Tot atât de bine puteau fi şi urlete de durere. Strigătele spitalului sunt totuşi altele decât cele ale puşcăriilor. Spitalul căuta să aline, puşcăria, să provoace durerea. Puşcăriile au şi torturile lor. Oamenii care chinuie pe alţi oameni… „Nu mai pot ajuta pe nimeni. Şi până când, până când se aud strigătele de durere şi să nu pot ajuta, măcar cu puţina mea putere, dar să ajut. Este pedeapsă mai grea decât ocna: să aud strigăte şi să nu pot ajuta, ştiind că voit m-am izolat. Vreau să fiu iertat, iertat şi lăsat să ajut." Mai târziu strigătul se curmă; Matei se linişti, cu adânca impresie că fusese pus la un examen de autenticitate a sentimentelor lui şi, cu toate că nu putuse ajuta, totuşi, el trecuse bine acel examen de conştiinţă: voise să ajute.

Capitolul XVI

Matei Ventura ieşi într-adevăr la raport şi ceru să fie dus la muncă. I s-a răspuns, de altfel aşa cum se aştepta, prin crâncena ironie:

— Ia te uită! Omul are dorinţe!… Vrea să muncească. Mititelul vrea să fie folositor societăţii…

Matei încercă să spună:

— Sunt doctor.

I se răspunse:

— Şi criminal!

Matei Ventura tăcu. Concretizase acceptarea lui de nesfidare a vieţii şi se simţea satisfăcut.

Reîntors în celulă, se strădui să-şi imagineze ce ar putea fi vreodată viaţa lui acum că o acceptase, dar nu-şi putu închipui decât că va sta până la sfârşitul zilelor lui, în mod inutil, în ocnă. Dar diferenţa de stare de spirit între cel de acum câteva zile, când încă sfida, şi cea de acum, când anarhia gândurilor fusese întrecută, era uluitoare. Se simţi descătuşat de prejudecăţi, posesorul unei minţi libere, cu un orizont interior vast şi până una alta, îi părea, o suficientă victorie,

„Satisfacţia mea de acum, liniştea mea, sunt dovada că am gândit just, îşi spuse Matei. Poate mai târziu, voi putea gândi just – voi începe prin a nu mai judeca şi condamna, începând cu mine însumi, pe nimeni; şi ajungând la Dumnezeu mă voi strădui să înţeleg pe cât voi putea, fără «verdicte» şi mai ales voi încerca să fac de data aceasta cel mai greu lucru posibil, voi încerca să mă schimb pe mine însumi. Voi avea răbdarea transformării mele. Iar dacă voi muri în ocnă înainte de a fi găsit şi un mod efectiv de acţiune şi gândire în acord cu mine însumi, acum nu voi mai pune vina pe Creaţie şi pe Viaţă, pe Dumnezeu şi pe alţii, ci numai pe mine.”

Pentru Matei, zilele şi nopţile de ocnă, nesfârşit de lungi, continuară, dar acum răbdarea lui era neclintită Cât va mai trăi? Cincizeci de ani? Sau viaţa de ocnă, prin inutilitatea ei, îl va omorî mai repede? Cinci, şase ani?

Dacă Matei Ventura nu mai era disperat, nu era însă nici fericit. Inima lui se afla într-o desăvârşită neutralitate. Intrase în ocnă din sfidare şi revoltă, acum îşi răbda cu încăpăţânare pedeapsa. Ajunsese să o creadă binemeritată, tocmai pentru că, din demenţial orgoliu, sfidase misterul vieţii. Accepta cu linişte mâncarea imundă, patul sordid, gimnastica conştiincios făcută în aerul viciat al celulei, acceptarea şi legănarea în nesfârşitele plimbări de ceasuri întregi prin celulă, trei paşi în sus, trei în jos… iar în aceste ore de mers bătut pe loc, încă mai socotea eternitatea în paşi, ceasuri, clipe, zile ori ani, ştiind că o sumă neschimbată în bani mărunţi rămâne aceeaşi. La mii de paşi mai treceau câteva ceasuri din viaţa lui, eternitatea rămânând aceeaşi.

Plimbarea era într-adevăr o legănare, o adormire a tot ce era vechi şi obosit în el. În timpul plimbării, căuta să nu aibă niciun gând. Lipsa voită de gânduri nu-i era o voită îndobitocire, ci dimpotrivă o odihnă limpezită, un spaţiu menţinut curat şi astfel pregătit să primească orice gând nou ce s-ar putea ivi… Amintirile îi erau nu străine lui, ci aşezate într-o din ce în ce mai potolită depărtare, ca praful în urma paşilor, ori a vântului. Între el şi amintiri se legase un pact de iertare

reciprocă. La Adina se gândea tot atât de des. Încă îl emoţiona amintirea luminoasei ei frumuseţi, încă ştia, învia patetica ei privire, încă nu înţelegea cum de fusese cămaşa lui Gabriel pătată cu roşul ei de buze… dar zvârcolirile dureroase ale geloziei lui de la început lipseau, iar remuşcările, care nu mai îndreptau nimic din trecut, îi păreau joc infantil. Matei Ventura îşi spunea: „Nu ştiu dacă Adina m-ar ierta, dar eu m-am iertat. Atât numai că îmi cer mie însumi să mă fi schimbat într-atât încât, dacă vreodată aş fi pus în aceleaşi condiţii, să nu mai repet greşelile făcute."

Viaţa grea de ocnă care, la început când sfida, crezuse că îl va satisface tocmai pentru că era inumană, acum îl îndurera. Îşi da seama de grozăvia cu care oamenii organizează pedepsele semenilor lor pe acest pământ. Gândea că, dacă vreodată ar mai fi liber, va şti să aprecieze orice bucurie cât de infimă, cât de simplă.

Pentru Matei Ventura, lucrul cel mai grav în puşcărie, cel mai greu de îndurat rămase nu mâncarea, nu patul prost, nu strâmtoarea urât mirositoare a celulei, ci tocmai izolarea de viaţă; dorea să trăiască tocmai pentru a verifica lipsa de activitate, abia acum acceptase participarea la viaţă. Pe pământul întreg era singur şi străin. Închis în celulă, participa la viaţă numai prin refracţie. Şi deşteptarea în sunetul goarnei şi zumzetul puşcăriei, imn al morţii, şi clipele de fascinaţie provocate de frântura de cer văzută în fiecare dimineaţă ca o dovadă că afară spaţiul infinit există, şi zgomotul uşilor puşcăriei, al lanţurilor, lacătelor, zăvoarelor, care se deschideau sau închideau, şi şuşotul unor voci necunoscute, şi pasul gardianului, zi şi noapte măsurând şi el neîntrerupt şi inutil timpul, toate îi arătau, mai aprig ca orice gând al lui, că este singur şi pentru totdeauna singur.

Şi totuşi, zilele treceau. Da, cu toate că timpul părea nemişcat, apă stătută, zilele treceau. Matei îşi amintea că una din întrebările lui de copil era:

— Mamă, cum trece timpul, că dacă mă uit la ceas, nu văd cum se mişcă acele?

— Nu le vezi pentru că se mişcă încet.

Dar Matei atunci nu înţelesese cum trece timpul. Acum însă înţelesese. I se părea că este cuprins într-un prezent etern, care se mişcă încet odată cu el şi pe care nu-l simte. Într-adevăr, în celulă, timpul părea dureros de nemişcat, dar viaţa lui trecea şi trecea în mod inutil…

În afară de ceasurile de voită uitare, Matei Ventura căuta să gândească disciplinat, să-şi reîmprospăteze tot ce ştia: făcea supoziţii, ipoteze medicale, sociale pe care îşi propunea să le verifice când va fi liber. Îşi spunea: „când voi fi liber", nu ca să se amăgească, ci pentru a-şi împuternici, prin această gimnastică mintală, răbdarea lui. Avea grijă să-şi repete ce a gândit, ca să nu uite şi, adesea, cu ochii închişi,

imagina că scrie în faţa lui ce gândeşte, literă cu literă, cu o silinţă de copil. Câteodată, cuvintele scrise astfel îi apăreau ca aievea. Le privea cu încordare, cu respiraţia oprită. Exerciţiul, un fel de game de atenţie perfectă, îi da certitudinea că puterea lui de concentrare creşte.

Pe gardieni, şi erau mulţi la număr, nu ştia cum îi cheamă. În izolarea celulei mai trăia şi izolarea de a sta în mijlocul unor oameni anonimi şi care nu vorbeau niciodată cu el. În mintea lui îi botezase, fanteziste porecle, potrivite după înfăţişarea fiecăruia: Păpuşa din vitrină, Pramatia, Bemberiţa, Omul Sandvici, Cânepă, Savon Cadum, Diplomatul, Amiralul… iar pe gardianul, cel cu care avusese incidentul în celulă, Matei îl botezase „Omul”. Se hotărâse o legătură ciudată între „Om” şi Matei. Ca de la sine, gardianul stabilise un fel de a i se adresa aspru, cu vocea puţin îngroşată, aşa cum o au cei maturi faţă de copii când vor să pară severi. Îi spunea:

— Să mănânci până-i caldă!

Invariabil, Matei răspundea:

— Bine, am înţeles.

Şi în ziua aceea, lui Matei mâncarea îi părea mai bună.

Sau gardianul îi spunea;

— Iar ai băut multă apă, o să te umfli!

Matei ştia că acest om, şi numai acest om din lumea întreagă, cu toate că şi acest om îl credea criminal, avea totuşi pentru el o duioşie. Matei, prudent, ca să nu-l piardă, nu încerca în niciun fel să marcheze o învoire între ei, oricât de tacită ar fi fost ea.

Gândurile, care caracterizau dorinţa lui de a participa la viaţă, se aprindeau înflăcărate în inima lui Matei, mai ales atunci când auzea iar glas de om care urlă în vreo celulă a prevenţiei. Îi erau răscolitoare în grozăvia lor de spaimă. Strigăte de revoltă, durere sau nebunie? Câteodată, glas de bărbat, câteodată glas de femeie… Sălbăticite glasuri… De fiecare dată, Matei îşi amintea şi strigătele Piei când înnebunise la moartea Adinei… Sfâşietoare strigăte la care nu putea sări într-ajutor. Îşi amintea că este medic, şi dorinţa lui de a sări într-ajutor era dovada că este om, gândea că dacă ar fi fost liber, ar fi putut, prin spitale, pe la bolnavi, prin puşcării, aduce o fărâmă de uşurare. A aduce chiar o fărâmă de uşurare nu i se mai părea gest ridicol şi inutil. La gândul acesta, atât de nou pentru el, un fior de lungă durată, aşa cum ar fi primit într-o încărcare de forţă, îl cuprindea.

Durerea şi răzvrătirea celor care urlau îi erau comprehensibile şi Matei ştia că el scăpase de demenţă şi revoltă şi că nu urlă şi el în celulă graţie numai faptului că avusese puterea să-şi cunoască greşeala şi cunoscându-şi greşeala se supusese ocnei, pe care o credea binemeritată.

Ascultând urletele, Matei sta nemişcat, copleşit de imposibilitatea

de a ajuta pe cel care urla. O dată îşi spuse: „Aci nu pot aduce niciun folos nimănui, dar pot să nu murdăresc în plus şi eu viaţa gândind şi simţind josnic. E singurul lucru pe care îl mai pot face pe acest pământ pe care trăim, ca eu, aci închis, să gândesc cu puritate şi abnegaţie. Şi prefer să stau aci închis decât să fiu liber, am fost o dată, şi să-mi întrebuinţez libertatea pentru a păcătui şi a trăi şi gândi fals şi josnic, aşa cum am făcut-o înainte. Rămâne cert că, în înţelegerea mea, în simţămintele mele, în inima mea se află punctul de plecare a tot ce voi putea vreodată face. Voinţa mea, puritatea mea, mila mea îmi aparţin. Sunt responsabil de integritatea lor."

Gândurile astea împuterniciră în Matei tăria de a-şi răbda pedeapsa. Îşi aminti că asemenea gânduri le mai avusese sporadic în timpul înmormântării mamei lui, în clipa în care preoţii cântaseră la căpătâiul ei „Veşnica pomenire". Dar ce gândise atunci era pentru că se îndrăgostise de Adina, deci gânduri nevalabile, care se iviseră din ameţeală şi facilă dorinţă de fericire şi facilă acceptare a vieţii. Acum însă, gândea aşa pentru că înţelesese cu adevărat puterea dorinţei de a ajuta, de a participa. Diferenţa dintre el, cel de atunci, îndrăgostit, neîntemniţat, dar anarhic, şi el, cel de acum, întemniţat, dar cu mintea liberă, luminată de actul de supunere şi acceptare a vieţii, era copleşitoare. Matei se simţea într-un fel eliberat prin propria lui depăşire.

Matei, închis pe viaţă în celulă, se bucura din nou că se simte liber de orice prejudecată ori fanatism. Libertatea asta îi era o comoară pe care, până una alta, nu o putea cheltui.

Astfel mai trecură câteva luni. Matei nu ştia cât va fi ţinut în prevenţie. Na ştia nici pentru ce este ţinut aici şi nu este dus la ocnele de sare, nici dacă vreodată va fi dus acolo sau într-altă parte, nici cine hotărăşte detaliile soartei lui, nici dacă totul este lăsat la voia întâmplării. Într-un timp, i s-au pus cătuşe la mâini, lanţuri la picioare, apoi i s-au scos… Aceeaşi răbdare însă umplea inima lui Matei.

* * *

Şi într-o zi, Matei auzi iar strigăt de durere. Durere care duce pe om la graniţa demenţei, a morţii. De data asta, era o voce de femeie. Matei, înfiorat, de parcă fiecare ţipăt ar fi trecut prin el, nu se putu împiedica să nu asculte.

Cu toată clipa de groază, Matei totuşi observă că vocea, în strigătul ei disperat, era frumoasă. Fără vrere, Matei îşi aminti de data asta nu de ţipetele Piei, ci de vocea Adinei. Înfiorat, îşi putu închipui că este chiar Adina care strigă… Îşi aminti de „cântul nostru"… „Tu eşti liniştea şi viaţa mea". Adina murea din nou… Adina striga aşa…

Fruntea lui Matei se umezi de sudoare. Dacă în clipa morţii ei,

Adina nu strigase cum striga acum femeia pe care o auzea, desigur că totuşi inima Adinei cunoscuse şi ea oroarea asasinării ei. Matei se simţi iar vinovat de moartea ei. Nu o apărase. Îi auzea vocea: „Matei, te iubesc” şi-şi aminti iar de cămaşa lui Gabriel pătată cu roşul de buze al Adinei. Totuşi roşul de buze de pe cămaşa lui Gabriel nu trebuia să fie plătit cu moartea Adinei.

Strigătul încă se înălţă şi Matei încă ceru iertare Adinei. Ar fi îngenunchiat. Strigătul îl durea pe Matei în trup.

Matei îşi acceptă din nou întemniţarea. Hotărârea lui de a îndura ocna se împuternici, până la sfidare, până la bucurie.

Apoi strigătul încetă brusc. Se făcu o linişte tot atât de înspăimântătoare cât şi strigătul. Ca după agonie, împietrirea morţii.

Matei, aşezat pe marginea patului său sta nemişcat. Cutremurat, aştepta să-i treacă emoţia. Inima îi bătea prea tare. Se gândi să bea puţină apă. Voi să se ridice, dar o slăbiciune îl ţinu încă locului. Atunci uşa celulei, cu obişnuitul uruit, dar parcă mai asurzitor ca niciodată, se deschise violent. În celulă apăru un gardian. Matei, conform disciplinei, se ridică în picioare. Gardianul părea zăpăcit de grăbit ce era. Pripindu-se, îl întrebă pe Matei:

— Eşti Matei Ventura?

— Da.

— Eşti doctor?

— Da.

— Hai vino, îi zise, vino repede, ce stai?

Şi gardianul îl îmbrânci să se grăbească. Matei îl urmă.

Umblară, aproape alergând, pe gangul lung plin de celule. În drumul scurt, Matei avu însă timpul să presupună tot felul de lucruri: că poate a primit un pachet de la Mira… sau Gabriel… sau că va fi trimis la altă puşcărie, sau poate că… Dar gardianul se opri brusc, descuie o uşă de fier zăvorâtă şi-l împinse pe Matei într-o odaie. Matei făcu doi paşi. Odaia în care intrase era o celulă ceva mai mare ca obişnuit, dar şi aci mirosul specific de mucegai, tinetă, şobolani şi subsol domnea. Odaia era slab luminata de un bec mic.

În odaie, cu aerul înăbuşitor de cald şi plin de fum de tutun, se aflau patru bărbaţi. Erau surexcitaţi, transpiraţi. Doi dintre ei, dintre care unul foarte voinic, se plimbau în sens invers unul faţă de celălalt. Pe un scaun era aşezat un al treilea, unul pirpiriu. Părea beat sau dement. Rânjea privind în gol. Iar un alt bărbat, al patrulea, sta în picioare cam în mijlocul odăii. Ceva mai la o parte, pe un pat era culcat trupul unei femei tinere, care părea să fie moartă. Faţa ei era lividă. Pe jumătate despletită, două cozi ale părului ei lung, negru şi abundent, atârnau. Avea picioarele goale… Matei le privi cu groază: erau roşii, jupuite, arse, umflate. Matei, fără vrere, înainta repede spre fată, într-ajutor. Când Matei înaintă, omul îi spuse:

— Eşti doctor, vezi de ea!…

Gândurile lui Matei ameţiră. Se repeta aidoma, gestul când Adina, pe moarte, îi fusese dată cu aceleaşi cuvinte, atunci, ca şi acum:

„Eşti doctor, vezi de ea."

Înfiorat, Matei rămase o secundă nemişcat. O ridică în braţe. Trupul ei era rece şi ud de transpiraţie. Capul îi atârna în inconştienţă. Matei, îngrozit, îi luă pulsul. Îşi dădu seamă că nu era moartă. Văzu faţa ei, o faţă îngustă, brună, cu sprâncene superbe. Matei ridică uşor, cu degetele lui, pleoapele. Îl izbi frumuseţea genelor lungi; negre, dese. Gura palidă pecetluia o mare tristeţe şi încrâncenare. Fata era leşinată. Un prelung leşin. Matei se uită în jur, înspăimântat. Îi văzu pe cei din odaie că se uită şi ei la el, aşteptând să afle dacă fata e moartă sau nu.

Matei zise:

— Ce i s-a întâmplat? Ar trebui să ştiu…

— Să taci din gură, dobitocule! Nu te-am adus la conversaţie. E moartă sau nu?

— E… aproape… moartă…

O altă voce rânji:

— Ai spus că vrei să fii scos la muncă… Munceşte!

Matei întrebă:

— Nu este… o infirmerie?

Se auziră alte rânjete. Cineva întrebă:

— Ce ai nevoie?

— Un tonic cardiac… până una alta.

— N-avem!

— Apă, zise Matei, măcar daţi-mi apă… repede… Şi nu este aer aici…

I se dădu o cană cu apă, o cană care se afla chiar în odaie. Matei luă cana… şi, mai întâi, bău el câteva înghiţituri, îi era gâtul dureros de uscat, apoi dezlegă tot ce era prea strâns pe trupul leşinat. Puse apă pe inimă. Încet îi udă mâinile, tâmplele, faţa. Îi era teamă s-o atingă. Afară de picioarele arse, înfiorător mutilate, putea să mai aibă şi alte răni… De mila trupului ei chinuit, Matei uită complet de cei din odaie. Gândea: „Deci fata asta… ale ei erau strigătele de durere… Oh, de-aş putea s-o ajut! Dacă n-am putut face nimic pentru Adina, măcar pentru ea să pot! Oh, de-aş putea ajuta! Să nu-mi moară şi ea în braţe!"

Surexcitarea îi era atât de mare încât nu s-ar fi mirat de-ar fi văzut-o deschizând o clipă ochii şi i-ar fi auzit glasul spunându-i înainte de a muri: „Matei, te iubesc…"

Chinuit de milă şi neavând niciun medicament la îndemână, Matei o luă uşor în braţe ca să-i ajute să respire mai bine, ca s-o ocrotească, ca s-o facă să simtă că cineva o mângâie şi nu o chinuie. O stropi iar

cu apă. Udă locul inimii.

Cineva îl bătu pe umeri. Matei se întoarse. Era bărbatul acela care părea beat sau nebun. Spunea, vorbind greu, ca beţivii la teatru:

— Ia ascultă… mă… tu să vezi de ea, că noi am văzut destul. Ce bestie! Mai rar! Te-a întrecut… şi pe tine… Femeie, nu glumă!

Matei gândi: „Să fie şi ea criminală şi nu vrea să recunoască? Dar pe Gabriel nu-l bătuse şi nu-l chinuise nimeni, cu toate că până la urmă nu a vrut nici el să declare că el o omorâse pe Adina!”

Alt bărbat îl împinse în lături pe omul beat:

— Hai pleacă… gură spartă!… Hai, să plecaţi cu toţii. Nu am nevoie de voi…

Ceilalţi câteşitrei, îl ascultară şi plecară. Rămase în odaie cu Matei şi fata numai cel care-i gonise.

I se adresă lui Matei:

— Nu moare?

— Să vedem…

— Eşti Matei Ventura, doctor?

— Da.

— Mare noroc căzu pe capul tău… Nu uita că eşti condamnat pe viaţă.

— Ştiu.

Matei înţelese importanţa faptului. Când se vorbea cu el, era ca şi cum s-ar fi făcut destăinuiri unui mort. Omul mai zise:

— Uite ce-i… era aici… la cercetări… politice. O bestie! Azi a cerut apă caldă să se spele. I s-a dat apă prea fierbinte… în celulă… şi uite ce-a făcut!

Omul îi arătă picioarele fetei şi Matei înţelese. Era în faţa unei comuniste care avusese tăria să nu vorbească.

Matei auzise multiple zvonuri în ultimii ani, cu comunişti chinuiţi, împuşcaţi, întemniţaţi, fapte care, auzite, citite sau văzute în seria nesfârşită de orori, nu fuseseră pentru Matei decât încă o dovadă de ce orori sunt oamenii în stare, dovezi ce îl făcuseră tocmai să refuze de a se mai socoti om printre oameni.

Ce vedea însă acum în faţa lui, tortura înfăptuită, îi dovedea cu prisosinţă că acele „zvonuri” erau mai mult decât adevărate; dar acum gândurile lui Matei erau schimbate: Deci, în timp ce el intrase în ocnă din „sfidare” şi sta în ocnă, alţii luptau cu preţul vieţii. Eficacitatea luptei lor? Oare tot atât de inutilă ca şi sfidarea lui? Matei nu avu timpul să gândească mai adânc, nici cum să-şi răspundă. Amână totul, dar ştiu că are de desluşit ceva de o importanţă primordială. Acum însă nu avea timp să gândească, trebuia s-o ajute pe fata dată lui pentru a fi salvată.

Din tonul cu care îi vorbiseră călăii ei, Matei înţelese desluşit că ei se tem de halul în care o aduseseră pe fată. Probabil că întrecuseră

ordinele date…

Şi omul ce-i sta în faţă îl trase pe Matei mai la o parte şi-i vorbi deodată în şoaptă apăsată:

— Asta e ca să ne facă nouă, mizerii… căci noi… nu chinuim pe nimeni… Aşa este ordinul… dar trebuie să aflăm totul… şi aflăm noi… De data asta, bestia n-a vrut să vorbească… şi s-a opărit înadins… Ăştia toţi sunt neam periculos de bestii… Când s-o deştepta, o să ne acuze pe noi. Să nu o crezi. Vezi de ea să nu moară. Bestia nu a vorbit… va trebui poate, până la urmă, cine ştie, chiar achitată… Înţelegi?! Trebuie s-o vindeci… repede… Înţelegi ce noroc pe tine? Dacă nu eşti complet idiot, o să trăieşti bine… Se poate trăi bine şi la ocnă. Eşti intelectual… sunt birouri… De ce să stai în fundul ocnei?! Te sfătuiesc… amical… vezi de ea… E singurul bine pe care îl mai poţi face aici… unde te afli… să ne ajuţi pe noi. Stai aşa… cu ea… Şi, înţelegi… între timp… o faci să vorbească… Ia-o cu binişoru… e femeie… înţelegi. Da, da, mare noroc pe tine… că noi nu am putut… şi acum vezi de ea… Înţelegi? Momentan nu o putem duce la infirmerie… discreţia… înţelegi?… Merg să-ţi aduc… ce-oi găsi pe-acolo… Cam ce-ai nevoie? Tonic cardiac ai zis? Cafea, ţuică?…

Matei ştia că, dacă vrea s-o ajute pe fată, trebuie să fie foarte prudent. Întrebă, ca să aibă timp să gândească:

— Geamul nu-l putem deschide?

— Nu se poate. Nu fi tâmpit!

— Bine. Am înţeles tot.

Şi Matei, după ce se uită din nou la picioarele fetei, ceru tot ce-i trebuia: calmante, seringă, alcool, apă de var, novocaină, untură de peşte, pansamente sterile… Omul plecă fluierând să aducă cele cerute. Închise uşa cu violenţă în urma lui. Matei rămase singur cu fata leşinată. Cu grijă o aşeză mai bine pe patul de fier, ca să poată respira cât mai uşor. Îi luă iar pulsul. Inima începuse să bată mai vital. Îi puse altă compresă pe inimă, continuă să-i mângâie tâmplele cu mâinile cu apă din cană. Nu îndrăznea însă să-i atingă picioarele. Aştepta novocaina.

După o vreme, fata păru că-şi revine. Genele ei atât de negre şi dese se înfiorară, pleoapele fremătară ca aripi de fluture rănit… începu să geamă greu. Apoi ochii se deschiseră. O privire neagră, adâncă, se aşeză asupra lui cu atâta groază, încât Matei îşi aminti că este îmbrăcat în costum dungat, de ocnaş.

Deodată, Matei se hotărî. Spuse:

— Eu sunt doctor… în medicină… cu toate că ocnaş. Nu-ţi fie teamă de mine… Te voi îngriji.

— Cine eşti? şopti fata, care părea mai mult în inconştienţă decât în viaţă.

Fără să vrea, în mod mecanic, Matei îşi spuse numele.

— Matei Ventura…

Atunci ochii fetei se măriră de oroare. Matei înţelese pe loc totul: ea citise, desigur, şi ea ca toată lumea, rubricile marelui scandal al crimei Adinei Anestin care, timp de săptămâni, umpluse coloanele ziarelor cu comentarii, presupuneri, fotografii, detalii… Desigur că pentru ea, ca pentru toată lumea, Matei Ventura era un criminal. Matei acceptă cu durere dar cu forţă oprobriul pus asupra lui chiar în clipa în care inima îi era cuprinsă de neţărmurită milă şi respect. Matei ar fi îngenuncheat la picioarele schilodite, sfântă mărturie a caznei umane pe pământ. Fata concretiza gândul lui din urmă, dorinţa lui cea nouă: să trăiască şi fără să ştie pentru ce încercând, fără reticenţe, să ajute. Ar fi cerut ei, acestei necunoscute iertare pentru tot ce greşise el sfidând viaţa. Acum ştia că, dacă mii de oameni sunt capabili de cel mai mare rău, alţii sunt de cel mai mare bine şi că alegerea e a omului. Omul e liber să aleagă între rău şi bine. Lui Matei nu-i venea să creadă că acest fel de a gândi devenise acum al lui. Alesese.

Fata gemu greu.

Matei se hotărî şi vorbi:

— Da, eu sunt Matei Ventura. Văd că cunoşti acest nume. S-a scris suficient prin ziare. Sunt condamnat pe viaţă pentru omucidere, pentru că mi-aş fi omorât din gelozie logodnica. Totuşi, sunt doctor şi te pot îngriji. Eu am fost adus aici ca să te îngrijesc şi, în acelaşi timp, să te fac mai ales să vorbeşti. Îţi spun chiar că mi s-a dat ordin s-o fac: iar eu te implor să taci. Nu numai cu mine, dar, dacă se poate mai ales cu ei, cu monştrii aceia. Dacă până acum ai tăcut, după câte mi-au spus ei, acum va fi uşor să taci. Te asigur că nu se vor mai atinge de dumneata, chiar dacă te vor ameninţa, iar dacă taci, vor fi obligaţi să-ţi dea drumul. Pot să-ţi afirm că sunt speriaţi că ai putea muri. Le este teamă. Eu le voi spune că este posibil. De altfel, nu exagerez spunându-le că starea dumitale este gravă. Deci, nu te teme de mine. Lasă-mă să te îngrijesc. Repet, sunt doctor.

Matei vorbise în şoapte, repede. O tremurare a buzelor ei, a bărbiei, ca la copii, gata de plâns. La această fiinţă care avusese puterea să tacă sub sălbatica tortură, arăta o neţărmurită duioşie şi îl ului pe Matei.

Matei îi spuse:

— Acum închide ochii. Aud paşi. Nimeni să nu ştie că noi doi am vorbit.

Fata închise ochii. Fără voie, gemu dureros. Matei o privi. Înălţătoarea certitudine că, în fine, se află în faţa unei fiinţe aşa cum aştepta să întâlnească, aşa cum se dorea pe sine, îi umplu inima. Mila pentru fată, revolta faţă de cei ce o torturaseră şi exaltarea lui interioară se îmbinau.

Cel plecat sosi tot fluierând… descuie, intră şi pocni uşa de fier.

— Ei! am adus tot ce-ai cerut. Am adus şi alcool. Puteţi trage un chef! Parcă şi-a revenit bestia, nu? Nu ţi-e frică de ea? Se poate repezi să-ţi scoată ochii!

Omul râse zgomotos. Matei se apropie de el şi-i zise în şoaptă:

— Mă voi feri… Dar să ştiţi că nu este de glumă cu ea! Îmi este teamă că nu va rezista inima… rinichii…

Omul deveni atent.

— Ei, zise, ce-i cu ele? Ce inimă? Ce rinichi? Ce are a face rinichii cu picioarele? Ascultă, şefule, nu-mi umbla cu mofturi! Dacă nu o salvezi, păţeşti la fel cu ea! O să te speli şi tu cu apă clocotită. Atât îţi zic. Mie să nu-mi vorbeşti în bobote! Îl chem pe „specialist” şi te aranjează el!

Matei spuse foarte încet:

— Tocmai pentru că am înţeles… vorbesc! E interesul meu…

— Na, ţine. Am adus tot ce-ai spus. Şi lapte ţi-am adus să-i dai. Bea şi tu. Ce mai vrei? Astă-noapte te las cu ea, distrează-te!

Omul plecă aşa cum sosise, zgomotos, furios şi fluierând.

Singur cu fata, Matei începu să cerceteze cu o grijă de nedescris picioarele schilodite. Arsurile erau incredibil de adânci. Matei se cutremură iar de oroare. Gândi că, dacă ar fi fost într-un spital, ar fi putut-o sigur salva. Gândi că, dacă ar fi fost liber, ar fi putut-o răscumpăra cu bani. Da, cu bani. Fata nu vorbise, nu recunoscuse nimic. Asta facilita mult…

Mâinile lui începură să panseze rănile. Spera în efectul novocainei pusă abundent pe răni, dar, până una alta, îngrijirile lui provocară din nou dureri. Gemetele fetei se făcură grele. De milă, inima lui Matei suferea şi ea. La un moment dat, lucrând, Matei gemu şi el. Atunci văzu în ochii fetei o privire plină de uimire. Îl văzuse aplecat asupra arsurilor ca să le panseze, îl auzise gemând, îi văzuse ochii cuprinşi de milă şi groază. Fata ştia că nu avea pe nimeni pe lume care să-i vină într-ajutor, că însăşi tovarăşii ei se vor feri să-i dea de veste, tocmai pentru a nu o demasca. Trăise astfel marea probă a singurătăţii. Geamătul lui Matei, omul acesta pe care îl socotea ocnaş-criminal, a fost pentru ea, în acea clipă, o ciudată mângâiere.

Matei, în nemărginitul lui respect pentru fată, îi păru că simte şi înţelege tot ce simte şi gândeşte ea. Nu cunoştea nici viaţa ei, nici cine este ea, nici motivele care o determinaseră să accepte durerea fără să trădeze, nu ştia decât că ea dorise să ajute sacrificându-şi viaţa. Matei era cutremurat până în rădăcinile cele mai adânci ale inimii lui, ţinută până atunci în pustiu şi cenuşă, revoltă şi sfidare.

Deodată, în inima lui simţi cum i se aşază adânc o emoţie pe care până acum nu o simţise în viaţă niciodată. O vastă, dulce linişte care aştepta calm împlinirea vieţii. Nu gândurile lui aşteptau, nu dorinţa

lui de a fi liber, ci inima lui, în fine îmblânzită, aştepta. Uită că este întemniţat pe viaţă. Matei se simţi uman; iar intrarea lui din inuman în uman nu-i dădu senzaţia unei căderi ci, dimpotrivă, pentru el a fost o clipă înălţătoare, în care simţi că inima lui este purtătoarea conştientă a unei forţe sacre: purtătoarea vieţii eterne. În fine, mila lui pentru oameni nu mai era abstractă, iar faptul că întâlnise – binefăcătoare coincidenţă – o fiinţă care concretiza noua lui dorinţă de a ajuta şi pe care într-adevăr chiar o ajuta, îi păru o graţie ce-i fusese hărăzită tocmai în ocnă.

Exaltat, îşi zise: „Fata asta ştie, poate şi mai bine ca mine ştie, prin experienţă ştie, de cât rău sunt oamenii capabili şi, tot prin ea ştie că, din dorinţa de a ajuta pe aceşti oameni atât de răi, îţi poţi sacrifica viaţa. Acum ştiu că, prin calitate, bunătate, dorinţa de mai bine este superioară răutăţii. Acest lucru l-am învăţat de la ea. Răutatea oamenilor nu trebuie să fie piedică, ci imbold pentru a duce mai departe lupta, tocmai pentru a nu lăsa umanitatea în încrâncenata ei întunecare. Ce dovadă mai nemincinoasă putea căpăta această fată că există oameni care, pentru că fac parte din umanitate, îşi sacrifică viaţa pentru umanitate, decât cea dată de ea însăşi? Trupul ei suferă, nervii suferă, dar inima ei cuprinde desigur certitudini mari, certitudinea victoriei asupra răului, superbă!

Între timp, Matei, profund îngrijorat de soarta fetei, încă pansa rănile. Când începu dezinfectarea lor, fata leşină din nou. Matei trecu iar prin spaima că inima ei nu va rezista, că fata va muri… Tot ce ştia, ca medic, încerca. Cu un efort de voinţă şi atenţie, începu, profitând de leşinul ei, să lucreze grăbit ca să termine repede. Când se va deştepta, rănile să fie bandajate, anesteziate. Ca s-o readucă la viaţă, Matei lupta parcă corp la corp cu trupul fetei ce zăcea ca mort în braţul lui.

Luptând să-i redea viaţă, Matei îşi aminti întreaga lui tortură spirituală, care îl adusese în temniţă şi-i păru act steril al orgoliului în comparaţie cu gestul acestei fete, întemniţată şi ea.

„Eu am intrat în ocnă din sfidare, ea ca să ajute, amândoi cunoscând prea bine ororile de care sunt capabili oamenii. Nimeni niciodată nu-mi va putea spune nici mie, nici ei, că oamenii sunt buni, blânzi şi conştienţi. Nimeni, niciodată. Cunoaştem, şi ea şi eu, toate crimele din inimile lor şi tot ce sunt în stare să facă rău, ce orori să născocească. De când mă ştiu, am fost îngrozit de tot ce pot face oamenii rău, josnic, dar acum cunosc şi tot ce sunt în stare unii să facă bine. Or, asta este important. Diversitatea de nivel a umanităţii, de la cretin la geniu, de la criminal la sfânt – lucru ce nu se găseşte nici la animale, nici la plante – ar confirma ipoteza că umanitatea e încă cu plafonul ei de evoluţie deschis; iar dacă plafonul nu este pus, evoluţia oamenilor este încă posibilă. Pentru această evoluţie trebuie trăit.”

Matei îşi aminti o frază din Sfânta Ecaterina de Siena: „Nu obosi urlând asupra stârvului omenesc, neam care, în faţa ochilor tăi îl vezi umblând spre dureri atât de mari încât cuvântul nu le poate spune”, şi-i păru că abia acum o înţelege. Şi-i păru şi că percepe bine diferenţa între a aduce oamenilor soluţia sfinţilor, adică perspectiva «Vieţii de Apoi» şi soluţia acestei fete, martirizată şi sfântă şi ea, dar care lupta pentru îmbunătăţirea condiţiei umane „Acum şi Aici”.

„Renunţarea sfinţilor la viaţă pentru o «Viaţă de Apoi» îmi este dovada că nici ei nu au vrut, ca şi mine, să accepte Creaţia aşa cum este ea. Şi ei au negat viaţa de pe pământ! Numai că ei au găsit sprijin-narcoză într-o «Lume de Apoi», iar eu sfidând, dispreţuind şi intrând în ocnă. Dar îmi dau seama că atât atitudinea mea cât şi a lor este ineficace pentru acest pământ. Viaţa existând aici pe pământ, schimbarea, îmbunătăţirea trebuie tot aici începută, fie că există sau nu o «Lume de Apoi». Aci, acum, încercat o îmbunătăţire, în pofida oricărei disperări, oricăror înfrângeri. Tenacitatea de a schimba viaţa – aici, acum – trebuie să fie egală cu durerea ce domneşte pe acest pământ… Ororile, războaiele, mizeria, inconştienţa, bolile, chinul… Viaţa *asta* trebuie înnobilată şi îmbunătăţită cu orice preţ.”

Matei înţelegea diferenţa între a încerca sentimental o schimbare a mentalităţii oamenilor, explicându-le logic ce este bine şi ce este rău, explicându-le că trebuie să-şi iubească aproapele ca pe sine însuşi, şi între a încerca o schimbare bazată pe legi concrete social-economice de zi de zi, acum şi aici, chiar dacă nu cunoştea practic ce trebuie făcut.

Lui Matei, căutând să salveze viaţa acestei fete, i se părea că într-un fel participă la viaţa şi idealurile ei şi ale tuturor care gândeau ca ea. Nu cunoştea nici calitatea şi eficacitatea idealurilor lor şi nici dacă rezultatul scontat se va împlini vreodată, totuşi elanul impus de mentalitatea lui nouă, de luptă şi încredere în viitorul omului, îi erau prin ele însele, pentru moment, exaltante. Simţea că face acum parte dintr-o lume a viitorului, o lume care crede în progres, crede în eficienţa luptei. Omul vechi, din el murise. Matei asistase la agonia şi moartea omului vechi din el, dar acum, în mod uluitor, asistase şi la naşterea în el a omului nou; credea în posibilitatea umană de-a se depăşi pe sine.

Alături de el, leşinată în braţele lui, fata părea moartă. Matei privi obrazul livid cu sprâncene şi gene atât de negre şi gura ei închisă ca o pecetluire de tăcere asupra unei taine pe care nu o divulgase, pentru ca puterea celor ce luptau să nu fie micşorată, să poată exista şi învinge. Încrâncenata ei voinţă de a da viaţă viziunii ei de armonie a lumii viitoare, îl născuse şi pe Matei cel nou. Ivirea la bucurie din inima lui îi era lui însuşi un spectacol emoţionant. Dacă Sandra îi născuse trupul, fata asta necunoscută îi născuse bucuria inimii, căci,

dacă în ultimele zile, singur în celulă, Matei acceptase viaţa, o făcuse teoretic, abstract şi fără bucurie. Exemplul viu dat de această fată îi dăduse însă şi bucuria certitudinii că astfel de oameni există. Matei nu se mai simţea singur pe lume.

Matei terminase pansarea rănilor. Fata într-adevăr îşi revenea; genele ei avură o tremurare. Ochii însă îi erau încă închişi. Matei ştia că, momentan, novocaina îşi făcuse efect. Durerile erau potolite. Mai ştia cât de obosit trebuie să-i fie trupul torturat. Alături de ea, îi şopti:

— Caută să dormi. Ţine ochii închişi şi dormi…

Într-adevăr, după câteva clipe, respiraţia ei mai adâncă şi liniştită arătă că aţipise.

Matei se ridică încet şi începu să se plimbe prin celulă. Îi era inima densă, exaltată de recunoştinţă.

Era noaptea târziu. În celulă, becul lumina slab. Matei începu să umble prin odaie mecanic. Îşi aminti iar de paşii lui, făcuţi în ultimele zile în celulă: trei paşi în sus, trei paşi în jos, socotiţi în zeci de mii de ani, sute de mii de ani ca oamenii să poată ieşi din obscuritatea lor de ură… Dar acum, umblând, i se părea că poate numai puţini ani foarte puţini ani vor trebui ca oamenii să iasă din întunericul încremenit în care trăiesc. Miracolele vieţii îi păreau posibile.

„Sunt numai câteva zile de când, închis la mine în celulă, auzind strigătele de durere ale celor ce erau desigur torturaţi, am dorit, să pot ajuta, dar abia acum îmi dau seama că dorinţa mea de a ajuta este mai mult decât un simplu act sentimental al milei. Este o hotărâre concret valabilă, este o formulă de viaţă. Şi încă aş dori să cred că această fată, ca să poată răbda ce a răbdat trebuie că este purtătoarea unui sens de luptă valabil. Oare actul ei de eroism este şi chezăşia valabilităţii practice a metodei ei de luptă? Nu cunosc argumentele ei, teoriile ei şi, până una-alta, e şi imposibil să le cunosc, dar oricare ar fi ele, cât timp sunt făcute în deplină cinste şi nu din fanatism, egoism, interese personale, ele sunt valabile şi desigur viabile. Eu am refuzat să trăiesc din dispreţ pentru viaţă. Îmi era scârbă de oameni, de greşelile lor, de inconştienţa lor. Da, îmi era scârbă de greşelile lor, scârbă de cum pocesc tot ce le dai în mâini. Într-adevăr, pot strica cu mâini le lor orice. Şi în numele lui Cristos şi al iubirii propovăduite de el, oamenii au născocit inchiziţia şi au dezlănţuit oroarea urii şi a intoleranţei, este adevărat, dar acum cu noua mea mentalitate, nu pot uita că tot această doctrină critică a dat naştere la mari sfinţi, şi că acest lucru este mai important decât greşelile făcute şi teoria ei va da naştere unei lumi noi.”

„Numai de nu aş deveni superstiţios, sau prea încrezător”, îşi spuse Matei, surâzându-şi totuşi cu indulgenţă. Avea nevoie acum de exaltarea de care era cuprins. I se părea că a înţeles unul din cele mai mari secrete ale lumii, acela de a nu comenta şi a nu se lamenta în

faţa durerii lumii, ci de a lupta. Micul, cât de mic aport pe care îl va aduce fiecare om după puterile lui, fără rezerve, va fi infinit mai mult decât orice comentariu, oricât de inteligent, sau revoltă intelectuală cât de mare sau originalitate distractivă.

„Sunt atât de sentimentalizat de hotărârea mea de a-mi plăti greşeala gândurilor mele de non-participare şi de hotărârea mea de acum de a participa, încât trebuie să mă feresc să nu accept cumva primul lucru întâlnit, fără a-l cunoaşte. Bineînţeles că nu voi aştepta să găsesc ceva perfect pentru a acţiona, dacă vreodată voi mai fi liber, căci pe mine mă interesează acţiunea în sine, efortul, dorinţa de a participa, iar nu ceva decretat de oameni «perfect». Voi căuta să rămân lucid, cu toată sentimentala mea dorinţă de a acţiona. Voi căuta să rămân izbăvit de fanatism. Voi accepta cu orice risc şi cu entuziasm, ca să plătesc greşeala făcută până acum de mine, orice acţiune nobilă care va putea progresa mereu, progresa odată cu viaţa. Perfecţiunea nu poate fi decât în permanentul efort de depăşire. În această permanentă depăşire este cuprins sensul şi puterea eternităţii şi totodată posibilitatea de te uni în conştiinţă cu această eternitate în care suntem implacabil împinşi. A hotărî că nu există Dumnezeu şi Viaţă de Apoi este tot atât de greşit ca de a le decreta existente. Numai atitudinea noastră faţă de ce ştim are valoare. Numai libertatea de a căuta valori noi este sfântă. Negarea sau îngrădirea, fie chiar a lui Dumnezeu, în mentalităţi perimate de negare sau afirmare, omoară viaţa. Spargerea plafonului comod trebuie permanent realizată. Viaţa redată astfel vieţii."

„Acum am înţeles", îşi zise Matei, înţelegând aproape sensul şi necesitatea contrariilor în compoziţia lumii, binele şi răul, lumina şi întunericul, repulsia şi atracţia, participarea şi indiferenţa, eternul şi efemerul, haosul şi armonia.

Înţelegând aceasta, Matei fusese împins de o cutezanţă pe care o simţea în inima lui bătând un ritm de victorie.

Matei se bucură nu numai pentru victoria lui de a fi înţeles aceste lucruri, ci şi pentru că înţelesese că-i era dat oricui, omenirii întregi, să poată gândi aşa, O cotitură temerară a gândurilor umane spre o viziune grandioasă.

„Om salvat, deci om nou este orice om care crede că are dreptul şi datoria să lupte pentru a hărăzi omenirii puterea de a ieşi din obscuritate. Legile vieţii, implacabile legi, şi cele ştiute şi cele neştiute încă, sunt şi îngrădirea împotriva anarhiei, dar şi chezăşia libertăţii omului de a le putea mânui. Micile, mediocrele originalităţi, efemerele distracţii, în care omul angoasat caută uitare, nu sunt decât disperatul lui efort de a scăpa din abisul de groază ce-l pândeşte la gândul inutilităţii lui. Pe acest pământ, azvârlit în spaţiul infinit, stea între stele, omul minor în gânduri şi simţiri trăieşte întâi ca să-şi capete

pâinea şi când o are, luptă cu disperare ca să nu se plictisească. Îşi trăieşte viaţa în lupta dusă împotriva acestor două condiţii de mare umilinţă umană. Astfel îşi dă sieşi, bietei lui făpturi, importanţă, căci pentru el, orientările majore sunt uitate. Pentru el, existenţa lui individuală, cu originalităţile lui voite şi clamate, este mai importantă ca însăşi existenţa planetei şi a omenirii întregi"

Matei înţelese că tot chinul lui, revolta lui, din copilărie şi până acum, revolta împotriva familiei, a societăţii, a plăcerilor, a dragostei, a ororilor, a lui Dumnezeu şi a Creaţiei, nu fuseseră decât o punte parcursă de el, de mentalitatea lui veche de întuneric şi nesupunere, la mentalitatea lui nouă de supunere şi acceptare. Puntea fusese trecută şi Matei era fericit că simte şi gândeşte astfel. Ajunsese la liman.

Gândurile lui dezlănţuite se desfăşurau vertiginos, uimitoare chiar pentru Matei prin acuitatea lor. O avântare clară, izvor nou, limpezit, sosit violent la suprafaţă din adâncurile inimii. Inima îi era densă de recunoştinţă. Oamenii toţi îi părură porniţi într-un marş spre cucerirea eternităţii conştiente.

„O, bineînţeles, îşi mai spuse Matei, că nu o generaţie, două, trei, poate mai mult, poate mai puţin, dar în tot cazul transformarea omului tot se va face. Poate chiar nu voi apuca începutul transformării, căci oamenii se vor lăuda că vor pace şi înţelegere între oameni. Tocmai sălbatica luptă dusă împotriva celor ce vor să se înscrie pe linia de progres arată disperata rezistenţă a celor întunecaţi, arată că victoria luminii este aproape; «iar nu niciodată», aşa cum credeam eu la disperare."

Un surâs nestăpânit se ivi pe faţa lui Matei, un surâs nou, un surâs de iertare şi, mai ales, iertare faţă de el însuşi.

Cunoscuse cea mai mare exaltare a vieţii lui, exaltarea izbăvirii de la sterila lui frământare. Matei ştia acum că există posibilitatea de a fi fericit în inima ta, că fericirea poate fi găsită de cel ce se întoarce cu totul la sensul marilor legi ale vieţii, sacrele legi ale vieţii. Dacă Oedip îşi scosese ochii de disperarea fatalităţii condiţiei umane, lui Matei îi păru că a dobândit o lumină nouă, neaşteptată, de dezrobire.

Matei şopti pentru inima lui exaltată: „Pentru mine acum şi moartea a căpătat sens, ştiind că nu-mi voi trăi viaţa zadarnic… Iar Viaţa de Apoi, dacă ea există, nu voi avea de ce s-o neg la proba concretă, dar până atunci, aici, acum, trebuie luptat pentru fericire şi nu numai pentru pâine, pentru ca să nu mai existe foamea endemică în lume. Căci asta nu ajunge. Căci la ce le-ar folosi oamenilor tot binele pământesc dacă inima lor ar rămâne josnică? Înnobilarea oamenilor, asta vreau!" Gândurile lui Matei repetau: „Se poate bucuria asta… Se poate să cunoşti bucuria asta chiar când cunoşti cât urât mai pot înfăptui oamenii?…"

Matei încă umbla prin celulă de acolo-colo. În liniştea nopţii, Matei

îşi auzea pasul şi în acelaşi timp auzea afară şi pasul gardianului care, gândi iar Matei, ca un metronom uriaş, încă măsura timpul, dar devenit acum viu şi util.

Matei se opri. I se păru că, în somn, fata se mişcase, gemea. Se apropie de ea în grabă. O ajută. O sprijini. Îi luă picioarele pansate şi le ţinu aşa în mâinile lui. Apoi, încet, se aşeză jos lângă ea, în genunchi lângă ea.

Matei nu vorbise cu nimeni de luni de zile. Simţi că emoţia îl înăbuşe.

— Ţi-e mai bine?

— Da.

Matei nu se ridică. Rămase tot acolo, îngenunchiat lângă picioarele torturate. Deodată îi spuse fetei cu o şoaptă aprinsă:

— Dumneata nu ţi-ai trădat tovarăşii şi idealul cu preţul vieţii şi al celei mai cumplite dureri. Te puteau omorî. Gestul dumitale, îmi este greu să-ţi explic, dar trebuie să-ţi explic, pe mine nu mă cunoşti decât numai ca un criminal, dar gestul dumitale nu ştiu pe cine a vrut să salveze, sau pe cine a salvat, dar pot să-ţi spun că pe mine sigur m-a salvat de la moartea cea mai grea, moartea sufletească. Pe toată viaţa îţi voi rămâne dator cu această înviere pe care o simt în mine. De fapt, acum, viaţa mea îţi aparţine. Nu am pe lume pe nimeni altcineva. Eu nu ştiu cum s-ar putea vreodată demonstra concret acest lucru, dar pentru mine, în inima mea, ce am spus este un adevăr solemn. Sunt în genunchi în faţa dumitale, pentru că ai vrut să ajuţi. Pentru întâiaşi dată în viaţa mea îmi închipui ce simt cei ce se roagă lui Dumnezeu cu încredere şi smerenie.

Fata tăcu. Părea epuizată. Sta cu ochii închişi. Matei nu ştia cu câtă însetare ascultase cuvintele lui. În pustiul ei, ea nu se mai simţise atât de părăsită. Matei îi mai spuse încă, în aceeaşi şoaptă:

— Nu ştiu nici cine eşti. Nu ştiu nici cum te cheamă. E natural să nu ai încredere în mine. Poate nu ne vom mai întâlni niciodată şi în această clipă salvatoare a vieţii mele vreau să-ţi spun, nu ştiu dacă mă vei putea crede, că eu nu sunt criminal. Nu am omorât.

Fata tresări. Matei îi mai zise:

— Nu-ţi spun asta ca să mă laud, dar simţământul de respect, de evlavie pe care îl am faţă de dumneata, îmi comandă să-ţi spun adevărul. Nu sunt criminal. Am declarat că sunt criminal pentru că mă simţeam vinovat, moralmente vinovat de moartea Adinei Anestin, logodnica mea.

Matei făcu o pauză. O clipă, atât cât fata a avut timp să-l privească o dată. Pleoapele se închiseră iar. Matei continuă, cu glasul schimbat, un glas timid, de parcă îşi cerea scuze:

— …şi încă mă simţeam vinovat de toată suferinţa de pe pământ provocată de oameni, pe care nu ştiam cu ce aş putea s-o uşurez şi mai

ales dacă vreodată va putea fi uşurată. Dar acum, abia acum am înţeles, prin dumneata, că se poate trăi dându-ţi viaţa pentru a uşura întunecata durere a oamenilor, pentru a uşura întunecatul destin uman. Nu am vorbit aşa niciodată cu nimeni, dar nu pot îndura când stau în faţa dumitale şi-ţi văd picioarele arse, să crezi şi dumneata că sunt un criminal. Doresc să crezi că nu am sânge pe mâini. Sunt un păcătos, am păcătuit prin orgoliu şi răzvrătire, dar nu am omorât pe nimeni.

Atunci, fata deschise ochii. Îl privi îndelung. Erau aproape unul de altul. Privirea ei era neagră şi fără duioşie. O privire prea adâncă şi gravă, fără lucire, ca de marmură neagră. Matei se înfioră: dacă nu-l va crede pe cuvânt? Simţi o dureroasă dorinţă ca fata care îndurase chinul pentru un ideal să-l creadă pe cuvânt, să creadă că nu este criminal.

Matei era încă aşezat jos, în genunchi, lângă pat. Îşi aşezase fruntea rezemată pe marginea dură a patului, ca în noaptea morţii mamei lui, a Sandrei Ventura, şi aştepta şi acum ca atunci un răspuns. Aştepta un verdict. Îşi aminti cu spaimă clipa agoniei mamei lui, când crezuse că ea îl va înţelege şi apoi abisul, vidul, întunericul răspunsului ei… singurătatea lui, pustiul… Aştepta acum…

Foarte ciudat i se păru când simţi mâna fetei atingându-i creştetul, atât de uşor încât simţământul îi apăru ireal. Apoi auzi vocea de lângă el, suflare lângă suflare:

— Te cred, şi-ţi mulţumesc că mi-ai spus că eşti nevinovat. Nu-nţeleg de ce eşti aici, în ocnă, dar te cred pe cuvânt. Dacă ai minţit, te priveşte. Eu te cred pe cuvânt că nu eşti criminal. Nu am niciun motiv să te cred, poate numai că în clipa înfiorătoare trăită de mine să găsesc imediat ceva frumos, o slăbiciune… nu ştiu… în tot cazul eu te cred.

Afară de Adina, care murise iubindu-l, fata necunoscută credea şi ea că nu e criminal, această fată pe care nu ştia nici cum o cheamă şi nici dacă vreodată o va mai vedea.

— Crima a făcut-o fratele meu Gabriel, mai şopti Matei şi simţi deodată o aprigă durere la gândul că fratele lui era criminal.

Privirea lui Gabriel plină de copilăroasă candoare îi apăru ca aievea. Ar fi dat orice ca Gabriel să fi fost şi el nevinovat.

— Şi el te-a lăsat să intri la ocnă în locul lui! spuse fata cu glasul înfiorat.

— Şi oamenii care te-au torturat au avut şi ei puterea să o facă. Desigur că fapta lor nu te-a clătinat în credinţa că oamenii pot fi schimbaţi. Altfel nu se explică tăria dumitale şi faptul că mă crezi.

Matei se uită îngrijorat la fată. Puterea de viaţă din el era atât de mare încât nu se putea împiedica să vorbească. Nu ştia cât va sta cu fata; poate îi va fi dat s-o îngrijească mai departe, poate nu. Poate o va

mai revedea, poate niciodată. De nu i-ar fi fost teamă că-i face rău, i-ar fi pus întrebări precise. Se temea că, reîntors la el în celulă, se va frământa că nu a ştiut să profite de tot ce-i putea ea practic explica.

Tăcură, fiecare adâncit în gândurile lui. Fata era tot cu ochii închişi. Sta nemişcată. Lui Matei i se făcu teamă să nu o vadă, iar leşinând. Se apropie de faţa ei. Atunci o auzi şoptind încet, ca o suflare:

— Mă cheamă Ioana… Ioana Roman.

Matei înţelese că dăruirea încrederii se făcuse. Îi era inima densă de fericire. Exaltată de recunoştinţă. Acum, dacă va sta toată viaţa în ocnă, cel puţin nu va mai fi cu sufletul în pustiu.

„Chiar dacă nu o voi mai vedea niciodată, ea va şti că mi-a dat libertatea interioară şi sensul măreţ, nestăvilit, de totală încredere în viaţă."

Încet, se aşeză iar jos lângă Ioana. În genunchi lângă ea. Murmură:

— Nu este simplu să fii fericit, dar cât de fericit sunt!

Ioana îi auzi şoapta, dar nu desluşi cuvintele. Genele ei palpitară.

— Ai spus…

Matei se aplecă uşor asupra ei:

— Da, am spus că nu este simplu să fii fericit, dar că în clipa asta sunt fericit. Îţi mulţumesc.

Pe buzele Ioanei, care până atunci păruseră pecetluite de o încrâncenare fără leac, trecu un surâs.

Capitolul XVII

Pia se întorcea acasă. Intră în grădina casei Ventura. Grădina era pustie. Toamna veştejise totul: iarba, pomii, florile. Crengile pomilor erau negre şi inutil întinse spre cer. Totul era încremenit ca într-un cimitir de oameni disperaţi. O boare uşoară, albă, luminată de lumina lunii, plutea.

Pia îşi auzea paşii. Auzindu-şi pasul, i se părea că e singură pe lume. Şi îi era frică de pasul ei ca de pasul unui mort care ar fi umblat în urma ei…

Înainte de-a intra în casă, Pia înălţase faţa spre cer. Începuse ploaia. Simţi picăturile. I se păru că plânge cerul pe faţa ei. Totul plângea, pomii, geamurile, casa, văzduhul, întreaga natură plângea.

Pia intră repede în casă. Intră la ea în odaie. Nu făcuse nimeni foc. Patul era pregătit de noapte, deschis şi rece. Pia se apropie de geam. Dădu perdeaua la o parte. Revăzu grădina afară, cu ireala ei lumină albă care plutea nemişcată şi tristă. Geamul era ud de ploaie. În grădină, o piatră mare, culcată jos, sta ca un mormânt unic şi misterios, loc pentru un singur om, în care cel culcat va şti că este iremediabil singur.

Pia se cutremură. Lăsă perdeaua să cadă.

Şi patul era rece, îngust şi rece, un pat pentru unul singur, un pat ca un mormânt pentru unul singur, pentru ea singură.

Atunci Pia se duse la Gabriel în odaie. Deschise uşa binişor şi intră. Întins pe o canapea, Gabriel îşi scosese numai pantofii. Dormea.

Pia rămase dreaptă lângă el şi îl privi. Gabriel avea, ca întotdeauna, expresia lui îngerească: palid, blond, cu gene lungi, întunecate… Respiraţia lui egală şi adâncă îi da o legănare imperceptibilă. Un surâs, ca o boare, îi sta nemişcat pe buzele umede. Buclele părului îi acopereau o parte din frunte. Dormind, avea aerul de veşnică adolescenţă. Părea nevinovat de orice păcat, de orice gând, de orice atingere. Nemişcarea lui, legănată numai de respiraţie, aplecarea capului pe umăr, căderea mâinilor îl arătau şi lipsit de orice apărare.

Pia îl privea. Aşa privise odată un bob de grâu pus în apă. I se spusese că bobul va încolţi. Aşteptase cu privirea aţintită să prindă clipa când bobul va încolţi. Acum aştepta să se trezească Gabriel. Da, Gabriel se va trezi din somn şi viaţa va începe ca de obicei. Ea va plânge în faţa lui, îngrozitor, încercând să-l facă să înţeleagă că-l iubeşte, dar ca de obicei nu va îndrăzni, de teamă să nu-l piardă definitiv, să-i spună pe faţă că este îndrăgostită de el, şi, ca de obicei… – O! de trei luni aproape, se împlinesc trei luni de când stau împreună aci în casă – Gabriel nu va pricepe nimic. O va privi excedat, enervat, dezgustat, plictisit şi îi va spune că ar trebui să se îngrijească de nervi, să meargă la plimbare, să-şi caute prieteni, iar ea va vedea în privirea lui că el crede că este iar nebună. De la ultimele scene, când ea s-a trântit o dată în genunchi în faţa lui, în loc să-l înduplece, el este, de atunci, şi mai hotărât să se apere, să fugă de ea… O va da la o parte… şi îi va spune că are treburi şi va pleca în oraş, şoptind de la uşă, plictisit:

— Nu ştiu la ce oră mă întorc!

Şi se va întoarce în zori, de la petreceri… petreceri, o, desigur cu alte femei…

Olimpia Anestin se zvârcoli. Azi însă nu-l va mai lăsa să plece. Azi Gabriel nu va mai pleca. Azi Gabriel va rămâne, dar va fi zadarnic…

Există oameni care, după o deziluzie de dragoste, fac un mic voiaj ca să uite. Da, sunt şi astfel de oameni; dar ea, Pia, nu era aşa! Mai întâi de toate, trebuie să fie foarte atentă ca să nu înnebunească într-adevăr iarăşi şi să fie apoi prea târziu… dacă înnebunind nu va uita nimic, dacă va trăi apoi ani şi ani de zile, nebună, dar amintindu-şi totul? Avea oare certitudinea că înnebunind va uita totul şi se va odihni? Dar moartea? Nu era oare moartea un mijloc mai sigur pentru a uita? Dar dacă nici moartă nu va uita nimic, aşa cum nu uiţi nimic când treci în altă odaie? Să facă apoi oamenii spiritism şi să o cheme

iar pe ea să caute să afle ce face Gabriel, să-l urmeze, trecând cu uşurinţă prin pereţi, în odăi necunoscute. Să-l vadă cu femei necunoscute – Gabriel vesel le îmbrăţişa. – Da, nebunia era aproape. Pia simţea cum înnebuneşte. Deci mai bine moartea. Dar dacă şi ăsta e un gând al nebuniei care a început? Totuşi moartea va fi o schimbare? Poţi scăpa de tine? Treci în altă odaie şi eşti alt om?

Gabriel rămăsese culcat pe canapea, răsuflând liniştit. Nu, de data asta Gabriel nu va mai pleca. Îi va da şi lui otravă. Să vină şi el cu ea „dincolo", în lumea cealaltă, sau în neant, odată cu ea. Îi legau prea multe lucruri ca să se poată despărţi, indiferent că Gabriel ştia sau nu ştia câte lucruri şi ce lucruri îi leagă. Era şi el părtaş, inconştient părtaş, dar părtaş. Trebuia şi el să plătească. Din pricina lui, Adina era moartă, ea, Pia, ucigaşă în pragul demenţei, şi Matei pe nedrept în ocnă… Să se destrame faţa lui de înger, să putrezească odată cu ea, Pia, şi astfel, în fine, împreună, măcar în moarte împreună…

Pia merse în odaia de alături, odaia ei, fosta odaie a Sandrei Ventura. Pentru ultima dată, Pia se mai uită în oglindă. Merse până în faţa apelor verzi şi se privi. „Şi acum, imaginea mea nu se va mai reflecta acolo niciodată. Şi nici faţa lui Gabriel. Niciodată."

Apoi merse la dulap şi scotoci în el cu violenţă. Planul era făcut. Puţin praf de stricnină mai rămăsese în cutie, îl păstrase. Puţin, dar destul. Destul, şi pentru ea şi pentru el. Întâi va lua ea, porţia ei, apoi îl va deştepta pe Gabriel şi, înainte de a se fi trezit complet, Gabriel, încă ameţit, nu se va opune şi va bea – porţia lui – paharul cu apă pe care ea, cu mâinile ei, i-l va da… i-l va da lui Gabriel.

— Nu l-am iubit cu inima, îşi şopti Pia fierbinte, parcă aceste cuvinte i-ar fi fost rugăciunea dinaintea morţii – nu l-am iubit cu sângele, nici cu nervii, parcă până-n oase l-am iubit – mă dor oasele când mă gândesc la el.

Apoi puse în paharul cu apă conţinutul cutiei, amestecă şi înghiţi jumătate din pahar. Cu cealaltă jumătate, se înapoie în odaia în care Gabriel dormea.

Se opri în faţa lui şi-l privi din nou – Gabriel era încă nemişcat şi acelaşi surâs, ca o boare pură, îi sta pe buze. Paharul tremura în mâinile Piei. Se gândi: „…Aş dori să vrea el… să ia otravă, măcar atât… când va şti totul, să vrea să moară cu mine".

Apoi, o grabă o cuprinsese pe Pia şi o groază. Îşi aminti că băuse otrava, că nu avea timp de pierdut. Se apropie de Gabriel şi-l scutură. Gabriel se deşteptă.

— Ce vrei? întrebă, abia îngânând cuvintele de somn, dar cam speriat.

— Trebuie să vorbesc cu tine.

— Pia lasă-mă să dorm.

Gabriel văzu faţa Piei schimonosită, şi închise repede ochii.

Pia se aşeză pe un scaun în faţa lui, se aplecă, îl apucă şi îl scutură din nou tare. Gabriel sări:

— Ce vrei? spuse cu furie.

— Trebuie să vorbesc cu tine.

— Acum?

— Da.

— Ce, a luat casa foc?

— Nu, dar în curând eu am să mor, şi înainte trebuie să-ţi vorbesc, să vorbesc.

Gabriel o privi uluit, buimac. Desigur, Pia înnebunise din nou. De câtva timp da semne grave. Ce plictiseală! Iar sanatoriu, iar doctori, iar timp pierdut…

— Ce te-a apucat? îngână el.

Îi era silă, somn şi puţin frică.

Pia zise:

— Trebuie să-ţi vorbesc. Am luat otravă, ca Adina, chiar din aceeaşi otravă…

Pia avea un pahar cu apă în mână. Îl ţinea neglijent şi vorbea cu privirea pierdută, dementă.

Gabriel sări şi se aşeză pe marginea canapelei. Într-adevăr îi era teamă, dar sila pe care o simţea pentru Pia era mult mai puternică. O privi rapid, dar, ca niciodată până acum, îşi dădu seama de toate defectele ei, ca şi cum brusc ar fi văzut-o într-o lumină crudă: picioarele prea subţiri, şoldurile grele, talia prea scurtă, gâtul fără graţie, tenul impur, sprâncenele prea groase… Simţi că o urăşte şi pentru că l-a deşteptat din somn ca să-i facă o scenă, şi pentru că exista, atât de urâtă, în faţa lui. Simţi cum devine rău, cum doreşte să se răzbune că nu-l lasă în pace… Făcuse doară pentru ea tot ce se putea face. O scosese de la balamuc, o adusese în casă, a luat-o şi de nevastă, dar voia în schimb să fie lăsat în pace…

Pia, cu mişcări încete, aşeză paharul pe masă şi spuse încet, rar, ca pentru ea:

— Am să mor.

— Lasă fleacurile astea! Toţi o să murim o dată.

— Nu, eu am să mor acum.

— Când acuma?

— Iată, acum, repede, ca Adina, în faţa ta. Nu ştiu cât va dura… însă nu simt nimic… decât groază.

Gabriel urlă:

— Eşti oribilă, imposibilă, eşti… Eu am vrut să fiu bun cu tine… şi tu…

— Potoleşte-te. Potoleşte-ţi ura. Potoleşte-ţi scârba. Potoleşte-ţi frica. Stai liniştit şi ascultă…

Gabriel căscă ochii mari la ea. Pia îşi acoperi ochii cu mâinile.

Şopti:

— Nu mă privi aşa. Te rog să-ţi fie milă. Aş avea nevoie mai mult ca de orice, în clipa asta a morţii mele, de milă. Am suferit îngrozitor. O! de ţi-ar fi milă… măcar milă…

Dar Gabriel izbucni iar:

— Să pleci la circ cu numărul ăsta nou din repertoriu tău ridicol, penibil, de mascaradă, de… de balamuc… auzi, de balamuc. Îţi interzic să mai vorbeşti, să mă mai deştepţi din somn ca să mă transformi în spectatorul unei comedii abjecte, să mă sperii.

— Ştiam că nu voi putea să-ţi provoc mila. Era de aşteptat că am să ratez şi clipa asta şi că nu voi şti să-mi iau adio…

— Poate vrei o batistă să mi-o fluturi în nas?

Pia luă paharul de pe masă. Îi spuse lui Gabriel:

— Bea puţină apă, să te potoleşti.

Cu tava îi întinse paharul, Gabriel întinse şi el mina, mecanic, şi vru să bea. Dar Pia îi trase paharul. Îi spuse:

— Nu, nu îţi dau. Să ţii minte că ai acceptat să bei şi că nu te-am lăsat. Ascultă Gabriel: până acum nu am avut puterea, curajul să-ţi spun. Trebuie să ştii că din prima clipă când te-am văzut… ţii minte, atunci, în bucătărie, la înmormântare. Când ţi-am dat de mâncare, o, m-am îndrăgostit de tine.

Gabriel avu o tresărire. Pia îşi dădu seama că Gabriel nu numai că nu o înţelege, dar că nici nu o crede.

Pia continuă:

— A fost o vreme când iubindu-te pe tine, fiinţa ta îngerească, credeam că am să mă salvez de oroarea fiinţei mele. Am aşteptat salvarea de la tine – şi apoi, în tot cazul, dacă din pricina ta am suferit cel mai mult pe lume, tot tu ai fost cel care mi-a dat să cunosc şi cele mai mari speranţe… amăgiri. Dumnezeule, cât te-am iubit!

Un fior trecu prin trupul Piei.

— Ce sunt eu de vină, şopti Gabriel şi simţi că e nepermis de simplu. O simplitate fără grandoare.

— Sunt dornică, auzi tu, dornică, mai mult chiar decât să mor odată cu tine, să te trezesc, fie chiar prin spaimă… să-ţi văd mutra ta de înger răsfăţat, schimonosită de groază, Gabriel, auzi, eu am omorât-o pe Adina. Auzi, înger laş, eu am omorât-o, din pricina ta, înger cretin. O parte din stricnină a băut-o Adina, iar alta, eu, acuma. În paharul ăsta tot otravă e. Ţine minte că nu te-am lăsat să bei şi că puteam să-ţi dau şi ţie, să mori şi tu. Ai vrut să bei. Ţine minte. Acum eu voi muri şi vei fi tot tu învinuit, ca prima dată cu Adina. Ţii minte? Vei fi învinuit şi, auzi, inconştientule, înger animal, nu se va mai găsi niciun idiot pe lume, niciun frate, care să meargă în locul tău la ocnă. Eu, moartă, Adina, moartă, Matei, la ocnă, şi tu împreună cu el. Ăsta e viitorul. Nici acum nu vrei să mori?

Pia se opri brusc. Într-adevăr Gabriel se făcuse palid, dar totodată cu o atât de mare frumuseţe, încât Pia rămase înmărmurită. De data asta i se făcu ei frică. O luciditate aprigă i se aprinse în cap: măsura cu întreaga putere greutatea celor întâmplate. Acum era totul împlinit. Pia, în clipa asta, înţelesese că în fine Gabriel crezuse tot ce i-a spus. Gabriel avea aceeaşi faţă palidă, aceeaşi privire fixă. Îl auzi şoptind ca un suspin, suspinul unui om care nu a respirat demult:

— A, a, a… aşa?

— Da, şopti Pia şi începu să tremure, eu am omorât-o… din pricina ta… din pricina ta.

Gabriel ridică privirea. Întrebă:

— N-a omorât-o el?

Pia schimonosi un râs:

— Eu, auzi, eu, eu, din pricina ta, din gelozie. Pia avu iar un tremur. O! Ce gelozie, ce cumplită gelozie… de mi s-a făcut greaţă de mine. Nici acum nu mi-a trecut. Mi-e teamă că nici moartă n-o să-mi treacă. Mi-a fost greu să iau otravă, ca nu cumva „dincolo” s-o întâlnesc pe Adina… în eternitate cu ea, şi în eternitate departe de tine. O, de ai fi vrut tu… De fapt, însă, eu da mine aş vrea să scap…

Gabriel nu o asculta decât pe jumătate. Îşi reamintise faţa fratelui lui, o avea parcă aievea în faţă. Aprigă amintire. Faţa lui Matei la proces, faţa lui când îl strigase pe nume şi el nu răspunsese, râsul lui Matei când el, Gabriel, strigase: „sunt nevinovat”! Întrebă înfiorat:

— Şi el… ştie că… tu…

— El?! Matei? Nu. Idiotul crede că tu, nu se îndoieşte că tu. De altminteri, moralmente, tu eşti de vină.

Pia încetă deodată să mai tremure. Tot corpul i se încordă într-un spasm. Se înecă. Apoi şopti cu fălcile încordate: părea că-şi vorbeşte sieşi, o discuţie începută de mult şi neterminată…

— M-am întrebat şi eu şi nu am găsit răspuns. Poate că e şi el nebun, sau poate că a obosit şi el, sau a iubit-o pe ea atât de mult.

Pia făcu o pauză şi vorbi mai departe, tot ca pentru ea. Acum Gabriel o asculta cu aviditate, s-ar fi putut spune, după expresia feţei lui, cu evlavie.

— A obosit şi el… şi eu am obosit. Poate ştie cineva ce înseamnă o oboseală fără vindecare? Să nu te mai poţi niciodată odihni? O fi obosit şi el… şi tot din pricina ta a obosit. A murit mama ta, obosind să te servească… a obosit Matei de inconştienţa ta… a obosit Adina… am obosit chiar şi eu de tine. Să mergi de bunăvoie în ocnă, e şi asta o sinucidere. A vrut să moară, şi i-a fost frică să se omoare. Eu nu am laşitatea lui… laşitatea fratelui tău… eu, eu am luat otravă! El e un laş… un laş…

Gabriel izbucni:

— Să taci! Să taci!

Dar Pia izbucni şi ea, cu o violenţă de necrezut:

— Ba tu să taci, să taci până la sfârşitul zilelor tale. Adio, viaţă, adio, petreceri cu acordeon, adio, femei, adio, dimineţile leneşe în pijama şi picioarele goale… Nimeni, nimeni, nimeni, niciodată, niciodată, nu te va crede că nu m-ai omorât tu. Tu, tu m-ai omorât. Nu ai nicio dovadă că nu tu. Ar fi prea uşor să afirmi că eu am omorât-o pe Adina şi că m-am omorât singură. Tu, tu eşti ucigaşul. Am să mor şi nu mă poate salva nimeni, şi nici pe tine. Ai să ai timp, în ocnă, să te gândeşti la mine! Ar fi inutil să chemi în ajutor pe Matei să spună că tot el m-a omorât şi pe mine. O să-ţi fie potrivită pedeapsa mea… dacă vrei, n-ai decât să te omori cu mine. E pe masă paharul. Sub el lăsăm o scrisoare scrisă de amândoi ca să-l dezvinovăţim – e singurul bine pe care-l mai poţi face fratelui tău. – O faptă bună! Ce zici? Nu vrei să mori cu mine? Nu vrei să-mi spui că mă iubeşti, că nu poţi fără mine şi că te omori, ca să fii cu mine?! Am dorit consimţământul tău ca să-ţi dau otravă… aş fi vrut ca benevol să vrei… să fii cu mine…

Pia plânse scurt câteva hohote. Gabriel se ridică de pe canapea şi începu să se plimbe prin odaie. Pia încă bolborosea:

— În fine împreună… tu cu mine. Morţi, dar împreună. Tot ce a fost a fost că am vrut eu, m-ai luat de nevastă că am vrut eu, am locuit în aceeaşi casă că am vrut eu. Ţie ţi-a fost silă, numai silă. Acum îţi ofer acest lucru, ultimul, dar cu consimţământul tău, să bem din acelaşi pahar şi să fim înmormântaţi în aceeaşi groapă. Îl salvăm pe Matei.

Dar Gabriel nu mai ascultase ce spune Pia. Observa încleştarea fălcilor, tremurul trupului şi ştia că nu mai are mult timp de pierdut. Îşi da seama că clipele erau hotărâtoare, dar nu ştia ce are de făcut. Unde să găsească sprijin, salvare? Şi cum să-l salveze pe Matei? Ochii lui Matei îi erau în faţă. Pe Gabriel îl durea creierul, înţepat cu sute de ace, o furnicare, dar în acelaşi timp se simţea viu şi puternic. Acum trebuie acţionat. Acum de el depinde totul. Dar nu ştia ce are de făcut. Acele din cap se făcuseră din fierbinţi, reci ca gheaţa. Erau şi mai multe şi coborâseră pe şira spinării. Faţa Piei era hidoasă, verde şi ţeapănă, ca de lemn, şi cu ochii holbaţi către el. Gura ei încă îl striga:

— Gabriel… Gabriel…

Gabriel vru să plece în cealaltă odaie, să fie o clipă singur. Plecând, auzi un ţipăt în urma lui. Era Pia.

— Nu pleca, nu pleca, stai cu mine, mi-e frică. Gabriel, măcar acum nu pleca. Te iubesc!

Gabriel se întoarse. Ce era mai ciudat din toate era că Gabriel îşi da seama că înţelesese tot ce trebuia înţeles. Mai ştia şi că această înţelegere îi răsturnase în întregime fiinţa, dar încă tot nu ştia ce înţelesese. Avu însă timpul să-şi dea seama că această înţelegere era atât de adâncă şi autentică în el, încât, din clipa aceea, tot ce va face

va fi făcut de omul nou din el. „Unii oameni înnebunesc într-o clipă şi se poartă în consecinţă cu nebunia lor. Eu m-am deşteptat la o realitate nouă, acum, în clipa asta. M-am trezit şi voi acţiona deci în consecinţă”, îşi spuse. Şi Gabriel asistă cu uimire la faptele lui.

Se apropie de Pia. Era solemn. Se opri în faţa ei. Văzu cum ochii ei se măresc, ficşi, aţintiţi, asupra lui. Gabriel îi şopti:

— Olimpia.

Pia tresări, îl privi şi mai fix. Niciodată Gabriel nu-i spunea pe numele de Olimpia. Într-un fel de halucinaţie, Pia şopti: „Olimpia Anestin”. Da, astfel îi spusese Gabriel în ziua înmormântării mamei lui, atunci, în bucătărie… atunci îi dăduse ea de mâncare… atunci… el o privise… surâsese… atunci…

Îl auzi pe Gabriel spunându-i acum:

— Te rog, în clipa asta, să mă ierţi.

— În clipa morţii mele? întrebă Pia, care căpătase deodată o voce umilă, o voce de copil.

— Da, acum.

Inima lui Gabriel se încălzi, se dilată de mila prea mare, care-l cuprinsese1. Mila pe care o simţea era atât de grandioasă, încât părea să poată cuprinde lumea întreagă. Mila aceasta din el îi era puternică, era mila unui erou, nu a unui cerşetor. De el însuşi nu-i era milă.

— Ai dreptate, spuse Gabriel Piei, eu sunt de vină. Te rog să mă ierţi, măcar tu, tu să mă ierţi că te-am chinuit şi că din pricina mea ai ajuns să faci ce ai făcut. Tot ce ai făcut, înţeleg, ai făcut din durere. Nu eşti de vină.

Pia izbucni în hohote mari de plâns, gemete i se urcară în gât. Îşi ascunse faţa în mâini.

— Şi acum ce să fac? strigă. E prea târziu.

— Să mă ierţi. Asta mai poţi.

— Nu… nu… tu să mă ierţi pe mine… Am omorât-o pe Adina.

— Linişteşte-te! Ai plătit prin suferinţă. Ai suferit mai mult decât Matei, care e nevinovat. El are puterea nevinovăţiei. Acum tu plăteşti şi prin înţelegere. Înţelege-mă.

— Matei e în puşcărie… cum să mor liniştită?

— Nimic nu contează în clipa asta decât să mori liniştită. Pia, eu te rog, fă-mi acest bine: înţelege. Eu nu trebuie să mor acum. Voi muri şi eu mai târziu, natural, dar nu mă lăsa să trăiesc fără să mă ierţi… ar fi prea greu.

— Vei muri şi tu, mai… târziu?

— Da, ştii prea bine, dar dacă aş lua otrava acum cu tine, aş muri fără voia mea, constrâns, supărat, pe tine. Pe când altfel, voi trăi binecuvântându-te. Mă voi căzni să-l scap pe Matei… să plătesc ce am greşit… iertat de tine… de Matei. Voi reuşi poate.

Un hohot îi opri lui Gabriel cuvintele în gât.

— Niciodată nu mi-ai vorbit aşa! Simt că mi se întunecă mintea! Ce vrei de la mine?

— Vreau să mă ierţi… să mori împăcată cu mine… Şi să-mi dai astfel timp să îndrept, atât cât voi putea, din ce am greşit, eu şi tu, până la sfârşitul zilelor mele.

Gabriel era în faţa ei, în picioare, cu pleoapele plecate.

Pia îşi dădu seama că a început să nu mai vadă. Totul era îndepărtat… ah! cât de departe… Un spasm o încordă violent, o răsturnă; Gabriel o cuprinse, să nu cadă. Pia strigă:

— …eu… eu ara omorât, nu tu. Dă-mi mâna, nu mă lăsa. E întuneric.

— Sunt cu tine.

Pia îl privi pe Gabriel. Îl văzu. Se linişti, de parcă adormi. Câteva clipe. Dacă cineva i-ar fi văzut, ar fi putut crede că sunt îmbrăţişaţi din dragoste. În timpul ăsta Gabriel era fericit gândind că Matei nu era vinovat. Răbdă îmbrăţişarea Piei cu deplina conştiinţă a fericirii lui că Matei e nevinovat. Altceva nu simţea nimic. Era păzit de orice groază, oroare sau scârbă, prin bucuria gândului că Matei e nevinovat. Acum rămânea numai să afle şi Matei că el, Gabriel, e şi el nevinovat. Înaripata bucurie îi sta în trup. Acum rămâne şi cum să-l apere pe Matei, cum să dovedească nevinovăţia lui… Pia tresări, şopti:

— Gabriel.

— Da!

— Te rog… te rog, să nu uiţi… E important: să-i spui lui Matei că roşul de buze de pe cămaşă era al meu… acelaşi roşu ca al Adinei… cumpărat deodată… L-am minţit… eu am sărutat cămaşa ta.

— Bine. Am să-i spun.

— Şi acum cheamă doctorul… cheamă vecinii… cheamă servitorii… Cheamă pe Camil… pe Mira… ea o să creadă că eu am omorât-o pe Adina… cheamă-i pe toţi… dă-mi o hârtie… un toc… simt că mor… şi în mintă mea s-a făcut un gol… N-am murit încă? E adevărat că tu eşti lângă mine?… Dă-mi un toc, hârtie…

— Dacă vrei, poţi sta nemişcată, aşa, până la urmă. Sunt cu tine.

— Au să te învinuiască pe tine.

— Nu ştiu, dar simt o mare fericire că m-ai iertat tu. Şi în gând Gabriel îşi zise: „şi mai ales că Matei e nevinovat”.

Pia rămase iar nemişcată în braţele lui. Pe faţa ei curgeau neîncetat lacrimi. Încet, cu greu, şopti:

— Trebuie, trebuie… să fac acest lucru… ce efort uriaş… să nu mor acum… să mă trezesc… nu mă împovăra cu un nou păcat… cheamă, cheamă pe cine vrei… martori.

Gabriel îşi dădu seama că are datoria să încerce să-l salveze mai întâi pe Matei, apoi şi pe el însuşi. I se părea că libertatea e o condiţie majoră.

În clipa când încerca să se desprindă de lângă Pia, un strigăt ieşi din gâtul ei, ca la un animal înjunghiat. Gabriel o cuprinse din nou. Dar ea înţelesese totul, abisul în care îl trăgea pe Gabriel şi avu puterea să-l gonească:

— Du-te… du-te… repede, repede… mor… nu mă lua în seamă! Fă-ţi datoria! Salvează-l pe Matei!

Gabriel telefonă, chemă vecinii, pe Camil Tomescu, alţi prieteni.

Când ei toţi sosiră, Pia încă vorbea. Gabriel o ţinea în braţe. Pia striga cuvintele printre spasme:

— Eu… eu… şi pe Adina… Matei nevinovat… eu am furat otrava din laboratorul lui Matei… mai am încă cutia cu stricnina ascunsă în poşetă… o cutie mică, veche… aproape goală… pentru Adina… am păstrat-o… e învelită într-o batistă… cămaşa de la dosar e cu roşul de buze al meu… am minţit… eu, eu am omorât… roşul de buze era acelaşi cu al Adinei… roşul ei e la dosar, al meu în poşetă… acelaşi, eu am sărutat cămaşa ta… Gabriel. Gabriel, mor.

Gabriel se aplecă asupra ei.

— Acum fii liniştită. Ţi-ai făcut datoria. Matei e salvat.

Şi Gabriel îşi aşeză obrazul pe faţa ei. O simţi vâscoasă de transpiraţie, ţeapănă şi rece. Trupul Piei încă zvâcnea. Gabriel rămase nemişcat până când trupul se linişti, până înţelese că rigiditatea şi răceala trupului pe care-l ţinea în braţe erau ale morţii. Atunci, Gabriel se ridică. Desprinzându-se de Pia, o aşeză încet pe pernă. Ochii ei erau închişi. Gabriel observă că în paloarea morţii, în liniştea morţii, Olimpia Anestin căpătase o frumuseţe nebănuită. Semăna cu Adina. Apoi mai observă că în odaie era lume multă, servitorii casei, nişte vecini şi Mira şi Camil Tomescu. Se simţea puternic şi pur. Se gândea că-l va revedea pe Matei şi că îl va putea salva. O bucurie imensă îl cuprinse. Matei, fratele lui, era nevinovat.

Lector: CONSTANTIN MOHANU
Tehnoredactor: GEORGETA CÎRSTEA
Bun de tipar: 17.07.1989
Comanda nr. 90 163
Combinatul poligrafic „Casa Scânteii”,
Piaţa Scânteii nr. 1 Bucureşti,
Republica Socialistă România

ISBN 973–21–0117–2

[1] P. Nicanor [Ibrăileanu], *Voica*, în *Viaţa românească*, an. XVI, nr. 10, octombrie 1924, p. 167–163.

[2] Iată şi bibliografia completă a titlurilor romancierei, nuvelistei şi poetei: *Voica* (Bucureşti, Ancora, 1924. Alte ediţii: Bucureşti, E.S.P.L.A. 1957; Bucureşti, E.P.L., 1966; ediţie ne varietur: Bucureşti, Editura Minerva, 1972: traducerea franceză: în revista *La Courte Paille*, nr. 1–4/1932); *Mătuşa Matilda*. Nuvele (Bucureşti, Cultura Naţională, 1934. Alte ediţii: Bucureşti, E.P.L., 1967; Bucureşti, Editura Minerva, 1977); *Steaua robilor*. Roman (Bucureşti, Editura Adevărul, 1934. Alte ediţii: Bucureşti, Minerva, 1979): *Între zi şi noapte*. Roman (Bucureşti, Editura Contemporană, 1941. Alte ediţii: Bucureşti, E.P.L., 1968; ediţie ne varietur: Bucureşti, Editura Minerva, 1971; traducerea franceză: *Entre le jour et la nuit*, traduit du roumain par l'auteur, Paris, Editions du Seuil, 1969); *Marea bucurie*. Roman (Bucureşti, Forum, 1947. Alte ediţii: Bucureşti, Editura Eminescu, 1970: ediţie ne varietur: Bucureşti, Editura Minerva, 1974), *Fratele meu omul*. Roman (Bucureşti, E.P.L., 1965. Alte ediţii: ediţie ne varietur: Bucureşti, Editura Minerva, 1973); *Nu mă călca pe umbră. Fragmente din memoriile lui Onofrei, scrise de el însuşi, deşi, din pudoare, la persoana a treia de altcineva* (Bucureşti, E.P.L., 1969, Alte ediţii: volumul va fi reluat în *Mătuşa Matilda*. Nuvele, Bucureşti, Editura Minerva, 1977). *Orizont, linie severă*. Versuri (Bucureşti, Editura Eminescu, 1970); *Pontiful*. Roman (Bucureşti, Editura Eminescu, 1972, seria „Romanul de dragoste"); *Lena, fata lui Anghel Mărgărit*. Roman (Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1977); *Drum de foc* (Bucureşti, Editura Eminescu, 1981). Prozatoarea s-a manifestat şi ca traducătoare, oferind versiuni româneşti din M. Brion, Emily Brontë, J. Galsworthy, A. Maurois, E. Sue, Shikibu Murasaki, Rabindranath Tagore.

[3] V. paginile sintetice acordate Henriettei Yvonne Stahl de Ov. S. Crohmălniceanu în primul volum al *Literaturii române între cele două războaie mondiale* (ediţie revăzută, Bucureşti, Editura Minerva, 1972, p. 429–432) dar care nu au cum să ia în seamă şi ultimele cărţi. Aceeaşi situaţie la Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940–1950* (Bucureşti, E.P.L. 1968. p. 310–313).

[4] Pe care Lovinescu o va numi şi valida de asemenea, căci răspundea imperativului enunţat în *Istoria literaturii române contemporane* privitor la evoluţia epicii, către forme mai „obiective", desprinse din sentimentalismul sămănătorist. Numai că el va vorbi de „lipsă de lirism" *(Istoria literaturii române contemporane, 1900–1937*, Bucureşti, Socec. f.a., p. 310).

[5] Pompiliu Constantinescu, *Henriette Yvonne Stahl: „Voica"*, în *Scrieri 4*, ediţie îngrijită de Constanţa Constantinescu, cu o prefaţă de Victor Felea, Bucureşti, Editura Minerva, 1970, p. 606–607.

[6] *De vorbă cu D-ra Henriette Yvonne Stahl*, interviu de Isaiia Răcăciuni, în *Facla*, an. XII, nr. 391, 12 ianuarie 1931, p. 3 (apud *Romanul românesc în interviuri. O istorie autobiografică*. Antologie, text îngrijit, sinteze bibliografice şi indici de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, vol. III (R-S), partea a II-a, Editura Minerva, Bucureşti, 1988, p. 487.

[7] Ov. S. Crohmălniceanu. Op. cit., p. 430.

[8] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1941, p. 659.

[9] Vorbind despre o altă carte, *Marea bucurie*, unde scena principală a faptelor e tot o pensiune, Al. Piru o consideră „un roman fără suficientă localizare în spaţiu, părând o traducere" *(op. cit.*, p. 311). Observaţia este importantă; ea ar trebui totuşi să conducă la îndreptarea atenţiei către veritabila „localizare" din prozele Henriettei Yvonne Stahl. Anume aceea a conflictului, de cele mai multe ori interior, cum foarte bine se va vedea în *Între zi şi noapte*. Interesează, la autoarea noastră, nu geografia

exterioară în care se mişcă personajele, ci aceea lăuntrică, mediul unde are loc mutaţia psihică. Dramele Henriettei Yvonne Stahl „au loc" într-o lume, dar nu în aceea „ambientală", ci în lumea interioară. Prozele autoarei sunt, de fapt, fenomenologia acestor drame, inclusiv prin punerea în paranteză a detaliilor „exterioare" ce nu ţin de „spaţiile nevăzute". Sigur că, din acest punct de vedere, *Marea bucurie* nu e „aproape deloc roman de observaţie obiectivă a realităţii" *(idem*, p. 313). Numai că, asemenea tuturor „analiştilor" (dincolo de deosebiri), de la Mircea Eliade la Al. Ivasiuc – pentru a rămâne în spaţiu autohton –, lumea „nevăzută" a psihicului are nu mai puţin dreptul de a fi numită „realitate" şi, în consecinţă, de a fi investigată.

[10] Şerban Cioculescu, *Aspecte epice contemporane*, în *Revista Fundaţiilor Regale*, an II, nr. 8, 1 august 1935, p. 417–420.

[11] Mihail Sebastian: *Henriette Yvonne Stahl: „Steaua robilor"* în *Eseuri. Cronici. Memorial*. Ediţie îngrijită şi prefaţă de Cornelia Ştefănescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1972, p. 290–294.

[12] Cum rezultă, de altminteri, şi din numeroasele interviuri solicitate la momentul respectiv autoarei şi poate mai ales din afirmaţiile celor ce au luat interviurile cu pricina (a se vedea antologia întocmită de Aurel Sasu şi Mariana Vartic, *ed. cit.*, vol. cit.).

[13] G. Călinescu, op. cit., loc. cit.

[14] E. Lovinescu, op. cit., p. 311.

[15] Ov. S. Crohmălniceanu, op. cit., p. 431–432.

[16] V. interviurile din antologia menţionată, ed. cit., vol. cit. p. 496–500.

[17] *Ibid*.

[18] V. interviul acordat lui Matei Alexandrescu în *Facla*, an. XIII, nr. 888, 12 ianuarie 1934, p. 2 (apud *Romanul românesc în interviuri*, *ed. cit.*, vol. cit. p. 497).

[19] Oscar Wilde, *Prefaţa* la *Portretul lui Dorian Gray*, traducere de D. Mazilu. Prefaţă de Dan Grigorescu, Bucureşti, E.P.L., 1967, colecţia B.P.T., p. 4. Celebra operă a lui Wilde e invocată, şi nu întâmplător, în *Între zi şi noapte*. Dar dacă avem în vedere oroarea lui Henry Wotton faţă de „moralitatea modernă" şi „criteriile" ei „neavenite", atunci, prin Matei Ventura, „lecţia" lui Wilde e mai prezentă decât oriunde în *Fratele meu, omul*.

[20] *Între zi şi noapte*, afirmă Alexandra Indrieş în revista *Orizont*, este „unul din cele mai îndrăzneţe romane din literatura feminină europeană" (apud *Secţiuni din critica românească*, cu privire la romanul citat, reunite la sfârşitul ediţiei ne varietur, p. 350).

[21] Interviu acordat lui Nicolae Florescu, în *Astra*, an IV, nr. 12, decembrie 1969, p. 6 (apud *Romanul românesc în interviuri, ed. cit., vol. cit.*, p. 528).

[22] *Idem*, p.529.

[23] La toate citatele din romanul *Fratele meu, omul*, se fac trimiteri la ediţia ne varietur, 1973.

[24] Componenta patetică se va accentua, totuşi în ultimele romane (v. în acest sens Dana Dumitriu: *Un roman patetic*, în *România literară*, an. XIV, nr. 44, 29 octombrie 1981, p. 10 – cu referire la *Drum de foc)*.

[25] M. Sebastian, op. cit., p. 293.

[26] Ce va domina totuşi în volumul consacrat lui „Onofrei".